

Bruselis, 2025 m. birželio 13 d.
(OR. en)

9850/25
ADD 1

ECOFIN 691
UEM 226
SOC 362
EMPL 232
COMPET 472
ENV 454
EDUC 206
ENER 196
JAI 757
GENDER 76
JEUN 106
SAN 280
ECB
EIB

PRIDEDAMAS PRANEŠIMAS

nuo:	Europos Komisijos generalinės sekretorės, kurios vardu pasirašo direktorė Martine DEPREZ
gavimo data:	2025 m. birželio 4 d.
kam:	Europos Sąjungos Tarybos generalinei sekretorei Thérèse BLANCHET
Komisijos dok. Nr.:	SWD(2025) 215 final
Dalykas:	KOMISIJOS TARNYBŲ DARBINIS DOKUMENTAS 2025 m. šalies ataskaita. Lietuva pridedamas prie Rekomendacijos dėl TARYBOS REKOMENDACIJOS dėl Lietuvos ekonominės, socialinės, užimtumo, struktūrinės ir biudžeto politikos

Delegacijoms pridedamas dokumentas SWD(2025) 215 final.

Pridedama: SWD(2025) 215 final

Briuselis, 2025 06 04
SWD(2025) 215 final

KOMISIJOS TARNYBŲ DARBINIS DOKUMENTAS

2025 m. šalies ataskaita. Lietuva

pridedamas prie

Rekomendacijos dėl TARYBOS REKOMENDACIJOS

dėl Lietuvos ekonominės, socialinės, užimtumo, struktūrinės ir biudžeto politikos

{COM(2025) 215 final}

Lithuania

2025 Country Report

EKONOMINIAI POKYČIAI IR PAGRINDINIAI POLITIKOS UŽDAVINIAI

Lietuva parodė, kad yra atspari sukrėtimams, tačiau pastaruoju metu konvergencija sulėtėjo

2024 m. Lietuvos ekonomikos atsigavimas buvo stiprus; jį palaikė vartojimas ir klestintis paslaugų eksportas, tačiau eksportą, taip pat vartojimą ir investavimo sprendimus temdo su prekyba susijusi ir geopolitinė rizikos. BVP augimas 2023 m. sulėtėjo iki 0,3 proc., tačiau, toliau didėjant darbo užmokesčiui ir atsigauant privačiam vartojimui, 2024 m. jis labai atsigavo ir pasiekė 2,8 proc., palyginti su 1,6 proc. ES valstybių narių vidurkiu. Vartotojų pasitikėjimas padidėjo ir gerokai viršijo ilgalaikį vidurkį, o mažmeninės prekybos augimas 2024 m. buvo spartus ir 2024 m. pabaigoje buvo 8 proc., palyginti su praėjusiais metais. Tačiau santaupos taip pat yra istoriškai didelės ir, palyginti su beveik nulinėmis vidutinėmis santaupomis laikotarpiu iki COVID-19, 2023 m. sudarė 6,8 proc. bendrųjų disponuojamųjų pajamų, greičiausiai dėl netikrumo ir geopolitinės rizikos. Numatoma, kad 2024 m. santaupos bus padidėjusios iki daugiau kaip 10 proc. ir 2025 bei 2026 m. toliau didės. Be to, 2024 m. sumažėjo investicijos, daugiausia į įrangą ir mašinas. Numatoma, kad, palaikoma tvirto privataus vartojimo, nedidelio investicijų atsigavimo, daugiausia dėl viešųjų investicijų ir investicijų, remiamų EGADP lėšomis, bei klestinčio eksporto, Lietuvos ekonomika prognozės laikotarpiu ir toliau augs. Tačiau, be egzistuojančios geopolitinės rizikos, ypač Baltijos šalims, prekybos santykių įtampa ir jos poveikis

netikrumui greičiausiai turės slopinamąjį poveikį prekių eksportui, vartojimui ir investicijoms. Geopolitinė rizika, kylanti dėl Lietuvos kaimynystės, gali turėti įtakos investavimo sprendimams ir riboti kai kuriuos augimo veiksnius. Numatoma, kad 2025 m. realusis BVP augs 2,8 proc. Nors investavimo sprendimų mažėjimo rizika išliks, prognozuojama, kad stiprūs pagrindiniai veiksniai prisidės prie vėl spartėjančio BVP augimo, kuris 2026 m. turėtų sudaryti 3,1 proc.

2024 m. vartotojų kainų infliacija sumažėjo ir, nors 2025 m. kainų augimas turėtų vėl padidėti, šį normalizavimąsi ribos prekybos ir biržos prekių kainų pokyčiai. Dėl energijos kainų defliacijos ir labai mažos daugumos kitų indekso dedamųjų infliacijos infliacija pagal suderintą vartotojų kainų indeksą (SVKI) sumažėjo nuo rekordiškai aukšto 18,9 proc. lygio (2022 m.) iki 0,8 proc. (2024 m.). Tuo pačiu metu dėl stipraus darbo užmokesčio augimo paslaugų kainų infliacija išliko maždaug 6 proc. ir numatoma, kad 2025–2026 m. ji lėtės tik pamažu. Numatoma, kad poveikį infliacijai, nors ir mažesnę, taip pat turės benzino, alkoholio ir cigarečių akcizai, padidinti siekiant remti gynybos finansavimą. Tačiau po pirmaisiais metų mėnesiais patirto energijos ir maisto produktų kainų šuolio su prekyba susiję pranešimai pakeitė šių biržos prekių kainų kryptį ir prognozės laikotarpiu jos turėtų tik pamažu atsigausti. Numatoma, kad infliacija bus mažesnė ir dėl prekybos persiorientavimo. 2025 m. infliacija pagal SVKI turėtų padidėti iki 2,6 proc., o 2026 m. – sulėtėti iki 1,2 proc.

2023 m. ir 2024 m. nedarbas padidėjo, o struktūriniai neatitikimai išlieka. Dėl 2023 m. ekonomikos sulėtėjimo ir darbo jėgos augimo, kurį skatino migracija (įskaitant iš Ukrainos ir Baltarusijos), 2024 m. nedarbo lygis padidėjo iki 7,1 proc. (žr. socialinių rodiklių suvestinę 13 priede). Numatoma, kad dėl demografinių tendencijų ir naujų migracijos srautų sumažėjimo nedarbo lygis sumažės iki maždaug 6,8 proc. 2025 m. ir 6,6 proc. 2026 m. Tačiau nuo 2023 m. laisvų darbo vietų lygis svyruoja apie 1,8–2 proc. ir nematyti jokių mažėjimo požymių, o tai – kartu su tam tikru nuolatiniu nedarbu – rodo neatitikimus darbo rinkoje. 76 proc. įmonių, dalyvavusių 2024 m. Europos investicijų banko investicijų tyrime, vis dar įvardijo, kad kvalifikuotų darbuotojų prieinamumo problemos yra ilgalaikė kliūtis investicijoms, nors nuo 2022 m. ši procentinė dalis sumažėjo, o per pastaruosius trejus metus taip pat sumažėjo įmonių, kurios su įgūdžių prieinamumu susijusias problemas įvardija kaip *didelę* kliūtį, dalis (nuo 47,3 proc. įmonių 2021 m. iki 42,4 proc. įmonių 2024 m.).

Nors, palyginti su kaimyninėmis šalimis, Lietuva pakankamai gerai atlaikė pastarojo meto sukrėtimus, nemažai jos eksporto daliai gresia būsimi ir galimi papildomi muitai. Kadangi pastaraisiais metais eksportas sudarė 75–80 proc. šalies BVP, didesni muitai turės poveikį Lietuvos ekonomikai. 2024 m. eksportas į Jungtines Amerikos Valstijas (JAV) sudarė apie 5 proc. viso Lietuvos tiesioginio prekių eksporto. Vertinant pagal tai, JAV buvo ketvirta pagal dydį Lietuvos eksporto rinka po Latvijos, Lenkijos ir Vokietijos, tačiau ji yra nedidelė, palyginti su visa ES vidaus prekyba, kuri sudaro apie 67 proc. šalies eksporto. Vis dėlto daugiau nei pusė Lietuvos eksporto į JAV vykdoma netiesiogiai, t. y. per kitas ES valstybes nares. Prieš pastarojo meto krizes Lietuva turėjo palyginti palankią realiojo efektyviojo valiutos kurso poziciją, kuri iš

esmės leido sušvelninti prekybos sukrėtimų poveikį⁽¹⁾. Be to, atrodo, kad Lietuvos eksporto atsparumas rodo gerą su kaštais nesusijusio konkurencingumo lygį. Tačiau papildoma įtampa dėl muitų didinimo gali prisidėti prie kaštų konkurencingumo problemų, susijusių su ilgalaikiu vienetui tenkančių darbo sąnaudų augimu.

Didėjantys viešojo sektoriaus išlaidų poreikiai ir toliau bus našta viešiesiems finansams, o vidutinės trukmės laikotarpiu gali didėti valdžios sektoriaus deficitas ir skola. Susikaupusi Lietuvos valstybės skola yra viena mažiausių ES, tačiau šalies viešųjų išlaidų ir viešųjų pajamų lygiai taip pat yra vieni iš mažiausių. Vis dėlto dėl visuomenės senėjimo (žr. 1 priedą), planuojamo gynybos išlaidų didinimo ir valstybės mokamų pensijų bei kitų socialinių išmokų indeksavimo viešosios išlaidos turėtų didėti, o pajamų augimas turėtų būti mažesnis. Taip iš dalies yra todėl, kad Lietuva dar neįgyvendino platesnio masto mokesčių reformos, numatytos jos ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo plane (žr. toliau), o tik priėmė kai kuriuos pakeitimus, susijusius su PVM ir akcizų didinimu. Todėl valdžios sektoriaus deficitas padidėjo nuo 0,7 proc. 2023 m. iki 1,3 proc. 2024 m. ir numatoma, kad 2025 m. ir 2026 m. jis toliau didės iki 2,3 proc. (žr. 1 priedą). Nors Lietuvos PVM atotrūkis (skirtumas tarp faktiškai surinktų pajamų ir teorinės privalomų sumokėti mokesčių sumos) pastaraisiais metais smarkiai sumažėjo ir 2022 m. buvo 14,6 proc., jis vis dar daugiau nei dvigubai didesnis už ES vidurkį (žr. 2 priedą). Neįskaitant papildomų gynybos išlaidų, skolos santykis su BVP turėtų padidėti nuo 37,3 proc. 2023 m. iki 43,9 proc. 2026 m. (žr. 1 priedą) ir tęsiant

⁽¹⁾ Saioa Armendariz, Carlos de Resende, Alice Fan, Gianluigi Ferrucci, Bingjie Hu, Sadhna Naik, and Can Ugur, 'Competitiveness and Productivity in the Baltics: Common Shocks, Different Implications', *IMF Working Papers* 2025, 018 (2025).

dabartinę politiką jis iki 2035 m. pasieks 58 proc., daugiausia dėl sparčiai didėjančių išlaidų, susijusių su visuomenės senėjimu.

Atsižvelgiant į pagal nacionalinę nukrypti leidžiančią išlygą leidžiamą lankstumą dėl didesnių gynybos išlaidų⁽²⁾, numatoma, kad gryniosios išlaidos⁽³⁾ Lietuvoje neviršys nustatytos viršutinės ribos. 2024 m. gryniosios išlaidos Lietuvoje padidėjo 10,7 proc. (žr. 1 priedą). Šį padidėjimą daugiausia lemia didėjančios valdžios sektoriaus išlaidos viešojo sektoriaus darbo užmokesčiui, socialinėms išmokoms (įskaitant pensijas) ir tarpiniam vartojimui. 2024 m. Lietuva įgyvendino kelias diskrecines pajamų priemones (svarbiausia iš jų – akcizų padidėjimas, priimtas kaip Žaliųjų mokestinių pasiūlymų paketo dalis), kurių grynasis metinis poveikis pajamų didėjimui – maždaug 0,2 proc. BVP. Šis poveikis pajamų didėjimui atskaitomas iš grynujų išlaidų. Komisija prognozuoja, kad 2025 m. gryniosios išlaidos išaugs 9,0 proc., t. y. viršys Lietuvos vidutinio laikotarpio fiskaliniame struktūriniame plane nurodytą didžiausią augimo tempą⁽⁴⁾. Šį padidėjimą lemia

numatomas spartus nacionalinėmis lėšomis finansuojamų pirminių einamųjų išlaidų, visų pirma socialinių išmokų (įskaitant pensijas) ir veiklos išlaidų, augimas. Numatomas nuokrypis 2025 m. leidžiamas pagal nacionalinės nukrypti leidžiančios išlygos sąlygas, remiantis dabartinėmis gynybos išlaidų projekcijomis.

Lietuva planuoja įgyvendinti visapusišką mokesčių reformą, kad surinktų pajamų didėjantiems gynybos išlaidų poreikiams finansuoti. Šiuo metu Lietuvos mokestinės pajamos, išreikštos procentine BVP dalimi, yra vienos mažiausių Sąjungoje ir 2023 m. siekė tik 32,1 proc. BVP (ES vidurkis – 39,0 proc.) (žr. 2 priedą). Šį trūkumą visų pirma lemia mažos pajamos iš darbo jėgos, nekilnojamojo turto ir kapitalo mokesčių, o 2023 m. Lietuvos kapitalo mokesčių dydis buvo penktas mažiausias ES. Mokesčių sistemai būdinga daugybė specialių apmokestinimo režimų ir lengvatų, todėl atsiranda apmokestinimo nelygybė ir galimybės naudotis mokesčių skirtumais. Gynybos išlaidos jau buvo padidintos po didelio masto Rusijos invazijos į Ukrainą. Tuo tarpu Lietuvos Vyriausybė diskutuoja dėl planų dar didinti gynybos išlaidas nuo 2,5 proc. BVP 2023 m. iki 5,5 proc. 2026 m. ir maždaug tokį jų lygį išlaikyti iki 2030 m. Norėdama pasiekti šį tikslą, Lietuva turės padidinti savo metines gynybos išlaidas maždaug 2,3 mlrd. EUR (2024 m. kainomis). Siekdama patenkinti dalį šių išlaidų poreikių, 2025 m. gegužės 14 d. Lietuvos Vyriausybė patvirtino pasiūlymą dėl mokesčių dokumentų rinkinio ir pateikė jį svarstyti Seimui. Į rinkinį įtrauktos priemonės, kuriomis siekiama: i) iš dalies suvienodinti gyventojų pajamų mokesčio tarifus, taikomus skirtingiems pajamų šaltiniams, ir padidinti jo progresyvumą; ii) padidinti pelno mokesčio tarifą vienu procentiniu punktu; iii) išplėsti periodinio nekilnojamojo turto mokesčio bazę; iv) padidinti lengvatinį pridėtinės vertės mokesčio (PVM) tarifą nuo 9 proc. iki

(2) 2025 m. gegužės 2 d. Lietuva pateikė Komisijai ir Tarybai prašymą aktyvuoti nacionalinę nukrypti leidžiančią išlygą. Tuo remdamasi Komisija priėmė rekomendaciją dėl Tarybos rekomendacijos, kuria Lietuvai leidžiama nukrypti nuo grynujų išlaidų plano ir viršyti jo viršutinę ribą (COM (2025) 609).

(3) Gryniosios išlaidos Reglamento (ES) 2024/1263 2 straipsnio 2 dalyje apibrėžtos kaip valdžios sektoriaus išlaidos, atėmus i) palūkanų išlaidas, ii) diskrecines pajamų priemones, iii) Sąjungos programų išlaidas, kurios visiškai atitinka pajamas iš Sąjungos fondų, iv) nacionalines išlaidas bendram Sąjungos finansuojamų programų finansavimui, v) bedarbio pašalpų išlaidų ciklinius elementus ir vi) vienkartinės bei kitas laikinas priemones.

(4) Komisija teigiamai įvertino vidutinio laikotarpio planą (Komisijos rekomendacija dėl Tarybos rekomendacijos, kuria patvirtinamas Lietuvos nacionalinis vidutinės trukmės laikotarpio fiskalinis struktūrinis planas, COM(2025) 616 final).

JT darnaus vystymosi tikslai (DVT)

Su gyvybės išsaugojimu vandenyse (14 DVT), kokybišku švietimu (4 DVT) ir darniais miestais ir bendruomenėmis (11 DVT) susiję Lietuvos DVT rodikliai yra geri, tačiau 2-ojo DVT (bado panaikinimas) ir 15-ojo DVT (gyvybė sausumoje) rodikliai prastėja.

Lietuvoje gerėja skurdo mažinimo (1 DVT) ir našumo (9 DVT) rodikliai, tačiau reikia imtis tolesnių veiksmų aplinkosauginio tvarumo srityje, pvz., dėl 6-ojo DVT (švarus vanduo ir sanitarija).

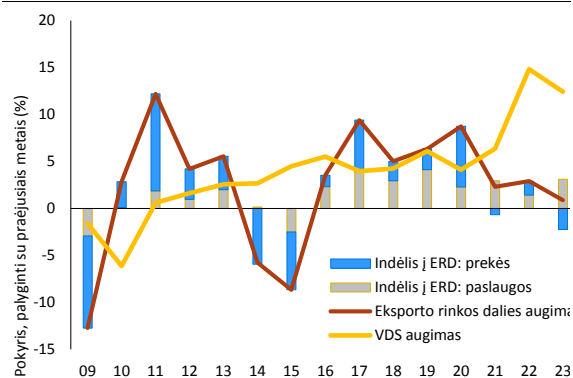
12 proc. apgyvendinimo, keleivių vežimo ir kultūros renginių paslaugoms, tačiau sumažinti jį iki 5 proc. knygoms; v) panaikinti lengvatinį PVM tarifą centriniam šildymui ir šildymui skirtoms malkoms, padidinant jį iki standartinio 21 proc. tarifo; vi) iš dalies panaikinti atleidimą nuo gyventojų pajamų mokesčio, kai naudojama privati sveikatos draudimu, ir vii) nustatyti naujus mokesčius ne gyvybės draudimo įmokoms ir saldiesiems gėrimams.

Lėtėjantis našumo augimas gali turėti įtakos konkurencingumui vidutinės trukmės laikotarpiu

Pastaruoju metu konvergencija nekito, tačiau perspektyvos iš esmės yra teigiamos. Prognozuojama, kad 2025 m. pagal realiojo BVP augimą (2,8 proc.) Lietuva bus septinta sparčiausiai auganti ekonomika ES. Kartu nuo 2020 m. Lietuvos konvergencijos tempas, palyginti su ES vidurkiu, sulėtėjo, o 2020–2024 m. BVP vienam gyventojui perkamosios galios standartais sudarė apie 87–88 proc. ES vidurkio. Šį konvergencijos sąstingį iš dalies galima paaiškinti dideliais infliacijos skirtumais, nes 2022 m., 2023 m. ir 2024 m. Lietuvoje infliacija pagal SVKI buvo atitinkamai 1,7, 9,7 ir 2,3 procentinio punkto didesnė nei ES agreguotas rodiklis, o tai mažino perkamąją galią.

Tačiau kyla vis daugiau konkurencingumo problemų. Darbo našumo augimas vienam asmeniui nekito, o našumas per dirbtą valandą 2022–2024 m. netgi sumažėjo labiau nei ES lygmeniu. Tikėtina, kad taip atsitiko dėl to, kad įmonės išlaiko darbuotojus net ir sulėtėjus aktyvumui. Vienetui tenkančios darbo sąnaudos Lietuvoje buvo vienos sparčiausiai augančių ES, ypač 2022–2023 m., o tai rodo, kad kyla rizika kaštų konkurencingumui. Kartu, nors eksporto rinkos dalių augimas pastaruoju metu beveik sustojo, Lietuvoje šios bendros dalys dar nesumažėjo, nes didėjanti paslaugų rinkos dalis kompensavo mažėjančią prekių rinkos dalį (1.1 diagrama). Atsižvelgiant į prekybos svarbą ekonomikai, stiprus darbo užmokesčio augimas ilgainiui kartu su lėtesniu našumo augimu gali turėti įtakos Lietuvos konkurencingumui vidutinės trukmės laikotarpiu.

1.1 diagrama. **Prekybos rezultatai ir vienetui tenkančios darbo sąnaudos (VDS) (ERD = eksporto rinkos dalis, pokytis %, palyginti su praėjusiais metais)**

Šaltinis: Eurostatas.

Lietuva turės pereiti prie didesnės pridėtinės vertės ekonomikos, kad galėtų prisitaikyti prie besikeičiančios geopolitinės ir demografinės dinamikos.

Numatoma, kad 2050 m. pagal gyventojų skaičiaus mažėjimą Lietuva užims šeštą poziciją pasaulyje, t. y. dabartinis 2,89 mln. gyventojų skaičius sumažės beveik 20 proc. Be to, nuo 2019 m. mažėja bendro gamybos veiksmų našumo⁽⁵⁾ indėlis į potencialų augimą. Lietuvos atvirai ekonomikai, kurios pagrindą sudaro pramonė, apdirbamoji gamyba, transportas ir prekyba, reikalingos investicijos į technologinį atsinaujinimą ir pažangiąsias technologijas, taip pat dėmesys inovacinei veiklai, kad būtų pereita prie didesnės pridėtinės vertės gamybos. Didėja atotrūkis tarp Vilniaus ir kitų regionų, o tai rodo, kad į regionus reikia pritraukti investicijų. Be to, tiek pramonei, tiek inovatyvioms mažosioms ir vidutinėms įmonėms bei startuoliams sunkumų kelia ribotos galimybės gauti finansavimą. Įmonių investicijos į MTP tebėra mažos, o verslo ir mokslo atotrūkis dar labiau riboja investicijų potencialą. Kvalifikuotų

darbuotojų trūkumas pagrindiniuose sektoriuose riboja inovatyvių įmonių investicijas, o darbo jėgos senėjimas, mokytojų trūkumas ir profesinio mokymo, tretinio mokslo ir suaugusiųjų švietimo iššūkiai trukdo didinti našumą. Lietuvai taip pat būtų naudinga išspręsti transporto sektoriaus išmetamųjų teršalų problemą, padidinti išteklių našumą ir imtis veiksmų pereinant prie žiedinės ekonomikos. Galiausiai, gerinti gyvenimo kokybę ir skatinti žmones dalyvauti ekonominėje veikloje tebetrukdo didelė nelygybė ir skurdas bei nuolatinės sveikatos priežiūros sistemos problemos.

(5) Bendras ekonomikos našumas dėl patobulinimų, kuriuos lemia technologinė pažanga ir darbuotojų / vadovų įgūdžiai.

Kliūtys privačiosioms ir viešosioms investicijoms

Lietuvos investicinė aplinka apskritai yra palanki, nes ją lemia stiprus ekonomikos atsigavimas, verslui palanki reglamentavimo aplinka ir besiplečianti startuolių ekosistema. Nepaisant to, tam tikrų kliūčių investicijoms išlieka.

- **Galimybės gauti finansavimą.** Europos investicijų banko (EIB) 2024 m. investicijų tyrimo duomenimis, maždaug 51 proc. Lietuvos įmonių kaip kliūtį investicijoms nurodo finansinių išteklių trūkumą. Rizikos vengimas, be kita ko, dėl geopolitinės rizikos, ir koncentracija bankų sektoriuje yra galimos priežastys, lemiančios ribojamąsias bankų skolinimo sąlygas, kai bankų paskolų ir BVP santykis sudaro tik 33,5 proc., palyginti su 74,5 proc. ES vidurkiu. Be to, nors Lietuvos startuolių ekosistemos rizikos kapitalo apimtis gerokai išaugo, veiklos plėtros finansavimas tebėra ribotas, o Lietuvos kapitalo rinkos apskritai tebėra nepakankamai išvystytos.
- **Darbo jėgos ir įgūdžių trūkumas.** EIB 2024 m. investicijų tyrimo duomenimis, kvalifikuotų darbuotojų prieinamumo problemos yra viena iš kliūčių investicijoms: 76 proc. įmonių nurodė, kad kvalifikuotų darbuotojų prieinamumas yra kliūtis ilgalaikėms investicijoms, o ES vidurkis yra 59 proc. Nuolat pranešama, kad darbo rinkos iššūkiai Lietuvoje, ypač sektoriuose, kuriems reikalingi aukštos kvalifikacijos darbuotojai, ir mažosiose įmonėse, yra ryškesni nei kitose ES valstybėse narėse. Šiomis aplinkybėmis menkas profesinio mokymo patrauklumas ir nepakankama jo atitiktis darbo rinkos poreikiams bei ribotas suaugusiųjų švietimas prisideda prie darbo jėgos ir įgūdžių trūkumo bei pasiūlos ir paklausos neatitikties. Be to, įgūdžių prognozavimas išskaidytas tarp kelių institucijų, o tai riboja veiksmingą jo rezultatų panaudojimą darbo rinkos poreikius atitinkantiems įgūdžiams ugdyti.
- **Regioniniai skirtumai.** Transporto jungtys ir infrastruktūra įvairiose apskrityse labai skiriasi, o Vilnius yra geriau pasiekiamas nei kiti regionai tiek transporto, tiek gigabitinio ryšio požiūriu. Vilniaus apskrityje per mažiau nei 90 minučių automobiliu galima pasiekti 81 proc. gyventojų, gyvenančių 120 km spinduliu, palyginti su 68 proc. šalies vidurkiu, o Šiaulių apskrityje šis rodiklis – tik 47 proc. Prastas susisiekimas riboja tinkamų kandidatų, kuriuos darbdaviai galėtų įdarbinti, skaičių, o tai savo ruožtu stabdo investicijas. Be to, nors skaitmeninę infrastruktūrą kaip kliūtį ilgalaikėms investicijoms nurodo tik 34 proc. Lietuvos įmonių, palyginti su ES vidurkiu (41 proc.), ir Lietuva išsiskiria geru 5G ryšiu, lėtas gigabitinio ryšio diegimas kaimo vietovėse gali trukdyti ilgalaikėms investicijoms.
- **Ribota inovacinė veikla.** Nepatrauklios MTP paskatos, biurokratinės kliūtys, silpni verslo ir mokslo ryšiai ir išliekantis Lietuvos mokslinių tyrimų ir inovacijų paramos sistemos neveiksmingumas neskatina privačių investicijų į MTP.

Lietuvos EGAD plano įgyvendinimas vėluoja. Šiuo metu Lietuva yra pasiekusi 30 proc. savo EGAD plane nustatytų tarpinių ir siektinų reikšmių. Minėti iššūkiai, taip pat susiskaidymas ir ribotas nacionalinių, regioninių, vietos valdžios institucijų ir suinteresuotųjų subjektų bendradarbiavimas taip pat trukdo įgyvendinti ES lėšas.

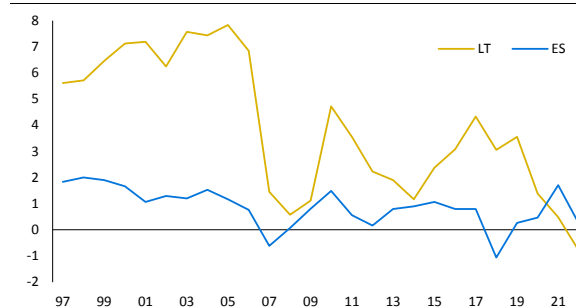
Tebėra svarbu paspartinti sanglaudos politikos programų įgyvendinimą. Laikotarpio vidurio peržiūra suteikia galimybių paspartinti pažangą ir geriau įgyvendinti ES strateginius prioritetus, susijusius su konkurencingumu, gynyba, būstu, hidrologiniu atsparumu ir energetikos pertvarka.

Nors Lietuva pasinaudojo Europos strateginių technologijų platforma (STEP), kad perskirstytų kai kuriuos sanglaudos politikos išteklius šiam prioritetui, ji vis dar turi galimybę toliau remti ypatingos svarbos technologijų kūrimą ar gamybą skaitmeninių ir giliųjų technologijų, švarių ir efektyviai išteklius naudojančių technologijų ir biotechnologijų srityse, naudodama kitas priemones, įskaitant Ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo priemonę.

INOVACIJOS, VERSLO APLINKA IR NAŠUMAS

Perėjimas prie didesnės pridėtinės vertės gamybos siekiant išlaikyti konkurencingumą

2.1 diagrama. Našumo augimas (darbo našumas vienam asmeniui, trejų metų laikotarpio metinis augimo tempas, 1996–2022 m.)

Šaltinis: Eurostatas.

Jei, artėdama prie išsivysčiusių ES šalių pajamų lygio, Lietuva nori išlikti konkurencinga, būtina pereiti prie didesnės pridėtinės vertės ekonomikos.

Nuo pasaulinės finansų krizės Lietuvoje apskritai sulėtėjo našumo augimas (žr. 2.1 diagramą). Kelios pastarojo meto krizės lėmė našumo sumažėjimą: 2,3 proc. 2022 m. ir 1,1 proc. 2023 m. Našumo augimo sulėtėjimą – nors jo tempas vis dar viršija ES vidurkį – gali lemti ir pažanga, padaryta siekiant pasivyti išsivysčiusios ekonomikos šalis. 2022–2023 m. našumo nuosmukį iš dalies taip pat galima paaiškinti darbuotojų pertekliaus laikymu per neseniai buvusį ekonomikos nuosmukį: struktūriškai įsitempusios darbo rinkos sąlygomis įmonės galbūt rinkosi išlaikyti darbuotojus. Vis dėlto dėl neigiamo našumo augimo 2022–2023 m. ir dviženklio darbo užmokesčio augimo (esant didelei

inflacijai) vienetui tenkančios darbo sąnaudos 2022 m. padidėjo 15 proc., o 2023 m. – 12 proc.; ankstesnį dešimtmetį jos augo nuosaikiau maždaug po 3–6 proc. per metus (2.1 diagrama). Nuo šio amžiaus pirmojo dešimtmečio pradžios vidutiniškai aukštų ir aukštųjų technologijų gamybos dalis pramonės gamyboje padidėjo nuo maždaug 11 proc. 1999 m. iki 26 proc. 2024 m. (nuo 1,7 proc. iki 4,8 proc. vien tik aukštųjų technologijų srityje), tačiau vidutiniškai žemų ir žemųjų technologijų gamyba vis dar sudaro atitinkamai 35 proc. ir 38 proc. gamybos. Be to, nors per pastarąjį dešimtmetį bendra informacijos ir ryšių, finansinių ir profesinių, mokslinių ir techninių paslaugų dalis Lietuvos bendrosios pridėtinės vertės struktūroje padidėjo nuo 11 proc. iki 18 proc., eksportuojant vis dar dominuoja apdirbamoji gamyba.

Regionų atotrūkio mažinimas į regionus pritraukiant investicijas

Darbo našumo augimo skirtumai didina regionų skirtumus pagal BVP vienam gyventojui, inovacijas ir aukštos kvalifikacijos darbuotojų užimtumą.

2014–2024 m. darbo našumas Vilniuje, Kaune ir Tauragėje augo apie 20 proc. (žr. 17 priedą). Kita vertus, Marijampolės ir Telšių apskrityse darbo našumas per šį laikotarpį augo gerokai lėčiau (7 proc.) ir tai dar labiau padidino našumo atotrūkį. Šiuos skirtumus atspindi BVP vienam gyventojui rodikliai ir pagrindiniai augimo veiksniai, pavyzdžiui, MTP, inovacijos ir aukštos kvalifikacijos darbuotojų užimtumas.

Konkrečiai Vilniuje aukštųjų technologijų sektoriuje dirba 10 proc. visų dirbančiųjų, o likusioje Lietuvos dalyje šis rodiklis siekia tik 2,7 proc. Todėl miestų regionai pritraukia aukštos kvalifikacijos darbo jėgą, kuriančią aukštos pridėtinės vertės produktus, o likusioje šalies dalyje veikia daugiausia labai mažos įmonės vietovėse, kurių ekonominiai rezultatai prasti, todėl našumo sklaida į regionus yra ribota.

Regionams būtų naudinga paspartinti investicijų pritraukimą, kad būtų atnaujinta regionų ekonominė bazė, ir tai padėtų pasiekti infrastruktūra, kvalifikuota darbo jėga, konkurencingos paskatos ir kokybiškos viešosios paslaugos. Regionai galėtų pasinaudoti savo kaštų konkurencingumu ir turimomis pramoninėmis teritorijomis, vystydami pažangiąją gamybą, kaip pažymėta organizacijos „Investuok Lietuvoje“ parengtoje konkurencingumo strategijoje⁽⁶⁾. Sėkmingas pavyzdys yra Kauno regionas, kuriame investicijos į automobilių elektronikos pramonę paskatino vietos klasterių plėtrą ir parodė, kaip tikslinės pramoninės zonos ir specializuotos mokymo programos gali pritraukti tiesiogines užsienio investicijas ir padėti kurti kokybiškas darbo vietas. Norint pakartoti tokią geriausią praktiką, reikia toliau nurodytų priemonių. Pirma, be „Rail Baltica“ ir greitkelio „Via Baltica“ atnaujinimo, regionų susisiekimo galimybės yra labai svarbios regionų konkurencingumui. Tą patvirtina bendras viešojo transporto paslaugų valdymas Tauragės regione, dėl kurio padidėjo darbo jėgos judumas ir kuris galėtų būti pavyzdžiu kitiems regionams. Antra, norint vystyti pažangiąją gamybą labai svarbu, kad darbo jėgos įgūdžiai atitiktų pramonės poreikius, todėl reikia, kad, ugdant specializuotus

įgūdžius, glaudžiau bendradarbiautų švietimo įstaigos ir verslo įmonės. Trečia, aiškiai apibrėžtos paskatos, įskaitant konkurencingas mokesčių paskatas, supaprastintos administracinės procedūros ir išvystytos pramoninės teritorijos yra labai svarbios siekiant pritraukti strateginius užsienio ir vietos investuotojus.

Siekiant pagerinti savivaldybių paslaugų veiksmingumą ir kokybę, būtų galima labiau sustiprinti regioninį bendradarbiavimą. Lietuvoje šiuo metu svarstoma galimybė bendrai teikti savivaldybių paslaugas, kad būtų pagerintas viešųjų paslaugų efektyvumas, prieinamumas ir kokybė⁽⁷⁾. Šiame kontekste būtų naudinga peržiūrėti dabartinę teisinę ir institucinę sistemą, nes bendradarbiaudamos savivaldybės susiduria su kliūtimis dėl prieštaringų teisės aktų ir spragų. Regionų bendradarbiavimas galėtų būti dar labiau plėtojamas, patikslinant regionų strategijas centinės valdžios iniciatyva, kuriomis siekiama pritraukti investicijų ir kurti vietos klasterius.

Galimybių gauti finansavimą gerinimas ir kapitalo rinkų plėtra

Ekonomikos augimą stabdo ribojamosios skolinimo sąlygos ir ribotos išorės finansavimo galimybės. Lietuvos bankininkystės sektoriuje, kurį daugiausia kontroliuoja užsienio įmonės, rinkos koncentracijos lygis yra vienas didžiausių ES. Tokia struktūra gali turėti įtakos konkurencinei dinamikai, gali prisidėti prie aukštų skolinimo palūkanų normų ir užtikrinimo priemonių reikalavimų, ypač skolinimo įmonėms segmente. Nepaisant 2024 m. atsigavusio kredito augimo, šalyje

⁽⁶⁾ Investuok Lietuvoje (2024), *Lietuvos ekonomikos akceleracija: strateginės gairės sparčiam augimui*.

⁽⁷⁾ Žr. *Enabling inter-municipal shared services provision in Lithuania*, OECD 2024.

vis dar yra didelė dalis įmonių, kurioms kyla finansavimo suvaržymų (13,7 proc.), o daugelis įmonių yra labai priklausomos nuo finansavimo savomis lėšomis. Tai rodo mažas bankų paskolų ir BVP santykis (33,5 proc., palyginti su 74,5 proc. ES vidurkiu). Šias problemas sprendžiant taip, kad būtų skatinama rinkos dalyvių konkurencija siekiant pagerinti skolinimo sąlygas ir kartu didinamas mažesnių bankų produktų ir kainų skaidrumas, būtų galima sumažinti bankų klientų skolinimosi išlaidas ir paskatinti Lietuvos ekonomikos augimą (žr. 5 priedą).

Lietuvos kapitalo rinkos tebėra palyginti silpnai išvystytos, joms būdingas ribotas aktyvumas ir likvidumas, daugiausia susiję su ribota finansavimo paklausa ir pasiūla. Lietuvos kapitalo rinkos išsivystymas gerokai atsilieka nuo ES vidurkio. Iki 2024 m. trečiojo ketvirčio pabaigos Lietuvos nuosavybės vertybinių popierių rinkos kapitalizacija sudarė tik 5,9 proc. BVP, palyginti su 69,3 proc. ES vidurkiu. 2023 m. į biržos sąrašus įtrauktų įmonių akcijos ir obligacijos sudarė tik 6,5 proc. Lietuvos ne finansų bendrovių finansavimo šaltinių. Vietos įmonės labiau renkasi ne akcijų ir obligacijų leidimą, o bankų tarpininkavimą. Tokia priklausomybė nuo tradicinės bankininkystės riboja investavimo galimybes ir mažina institucinių ir mažmeninių investuotojų susidomėjimą. Ne bankų finansavimo patrauklumą galėtų padidinti didesnis informacijos teikimo reikalavimų suderinimas Baltijos šalių kapitalo rinkose.

Planuojami antrosios pensijų kaupimo pakopos pakeitimai⁽⁸⁾ didina riziką, susijusią su tolesne Lietuvos kapitalo rinkų plėtra. 2025 m. sausio mėn.

⁽⁸⁾ Antroji pakopa – tai papildomo pensijų kaupimo sistema, kurią įgyvendina privačiojo sektoriaus investiciniai fondai.

Socialinės apsaugos ir darbo ministerija pateikė pasiūlymus dėl antrosios pensijų kaupimo pakopos reformos. Tai iš dalies yra atsakas į Konstitucinio Teismo sprendimą, kuriame nurodyta, kad teisės aktuose turėtų būti nustatytos specialios asmeninės aplinkybės, kuriomis įmokų mokėtojai galėtų atsiimti antrojoje pensijų kaupimo pakopoje sukauptas pensijų įmokas. Tačiau, be šių aplinkybių nustatymo, siūloma reforma taip pat suteikia dalyviams galimybę per 21 mėnesį atsiimti sukauptas pensijų įmokas ir apima pasiūlymus panaikinti automatinį piliečių įtraukimą į antrąją pakopą, taip sukuriant savanoriško kaupimo modelį. Šiuo metu Lietuvos antrosios pakopos fonduose sukaupta apie 9,1 mlrd. EUR (11,6 proc. BVP) lėšų, iš kurių apie 1 mlrd. EUR investuota nacionalinėje rinkoje. Savanoriško kaupimo modelis kartu su pasitraukimo galimybe veikiausiai sumažins santaupų lygį Lietuvoje, o tai dar labiau pakenks kapitalo rinkos plėtrai ir apsunkins galimybes gauti finansavimą.

Lietuvos rizikos kapitalo sektorius turi tam tikro potencialo, nors, palyginti su ES standartais, tebėra nepakankamai išvystytas. Lietuvos startuolių ekosistema augo lygiagrečiai su rizikos kapitalu, o 2023 m. startuoliai pritraukė 292 mln. EUR. Nuo 2018 m. įmonių vertė šiame sektoriuje išaugo 7,1 karto ir viršija regiono ir Europos vidurkius. Nepaisant to, privačiojo nuosavo kapitalo investicijos, palyginti su BVP, tebėra mažesnės už ES vidurkį. Dėl nedidelės projektų apimties ir apskritai seklios kapitalo rinkos Lietuvos nuosavybės vertybinių popierių rinka yra mažiau patraukli tarptautiniams investuotojams. Imamasi veiksmų siekiant sukurti Baltijos šalių mažųjų ir vidutinių įmonių pirminio viešo akcijų siūlymo fondą, kurį remia nacionaliniai skatinamojo finansavimo įstaigos „Altum“ Latvijoje ir ILTE (Investicijos Lietuvos ekonomikai) Lietuvoje.

Lietuvos banko 2022 m. kapitalo rinkos plėtros gairėmis siekiama didinti rinkos patrauklumą ir vietas, ir užsienio investuotojams skatinant alternatyvius finansavimo būdus, pavyzdžiui, vertybinių popierių emisijas. Nepaisant tam tikros pažangos, pagrindinės priemonės, pavyzdžiui, teisinės bazės tobulinimas, siekiant sudaryti palankesnes sąlygas įvairesnių finansinių priemonių emisijoms, ir šiuolaikinės investavimo priemonės, dar turi būti visapusiškai išplėtos. 2023 m. sausio mėn. įsteigta Kapitalo rinkos taryba siekia suvienyti rinkos ir viešojo sektoriaus pastangas, kad būtų paspartintas kapitalo rinkos augimas. Istoriskai žema Lietuvos namų ūkių taupymo norma taip pat riboja galimybes naudoti kreditą įmonių investicijoms ir skatina kliautis arba vidiniu finansavimu iš įmonės nepaskirstytojo pelno, arba užsienio santaupomis. Didelė namų ūkių santaupų dalis laikoma indėlių iki pareikalavimo sąskaitose, palyginti nedaug turto skiriama investicijoms, laikoma draudimo ir pensijų fonduose. Nors šių rūšių finansinio turto dalis padidėjo nuo 13,5 proc. 2015 m. iki 19,3 proc. 2023 m., ji tebėra gerokai mažesnė už ES vidurkį (45,4 proc.). (žr. 5 priedą).

Mokslinių tyrimų ir plėtros galimybių atvėrimas per geresnes paskatas ir tvirtesnius mokslo ir verslo ryšius

Žemas privačių investicijų į MTP lygis trukdo inovacinei veiklai, o tai rodo, kad Lietuvos MTP ekosistema turi daugiau galimybių. MTP intensyvumas Lietuvoje sudaro apie 1 proc. BVP ir yra gerokai mažesnis už ES vidurkį (2,25 proc.) ir šį skirtumą paaiškina mažos verslo investicijos į MTP. Po kelerių metų sąstingio verslo investicijos į MTP, išreikštos procentine BVP

dalimi, 2023 m. pirmą kartą sumažėjo iki 0,44 proc. BVP, t. y. buvo daugiau nei tris kartus mažesnės už ES vidurkį (žr. 3 priedą). Panašiai ir patentų paraiškų skaičius yra tris kartus mažesnis už ES vidurkį (tik 45 paraiškos milijonui gyventojų, palyginti su vidutiniškai 152 paraiškomis ES mastu) ir rodo ribotą inovacinę veiklą.

Vienas iš iššūkių yra tai, kad, nors Lietuva siūlo dosnias MTP paskatas, mažosios ir vidutinės įmonės jų nelaiko patraukliomis. Lietuvos siūlomos mokesčių paskatos apima 300 proc. sudarančią sąnaudų, patirtų vykdant MTP, atskaitą, lengvatinį 6 proc. mokesčio tarifą pelnui iš intelektualios nuosavybės ir greitesnį MTP naudojamo turto nusidėvėjimą (žr. 2 priedą). Vis dėlto kol kas šios paskatos turėjo nedidelį poveikį bendrai įmonių MTP veiklai. Visų pirma mažosios ir įsteigtos naujos įmonės dažnai nėra pakankamai pelningos, kad galėtų pasinaudoti MTP išlaidoms taikoma atskaita ar lengvatiniais tarifais. Jos taip pat vengia administracinės naštos, kuri tenka siekiant įrodyti, kad jų projektai atitinka MTP projektų reikalavimus pagal mokesčių taisykles. Be to, mažosioms įmonėms taikomas lengvatinis pelno mokesčio tarifas (6 proc.) yra paprastas ir plačiai taikomas reikalavimus atitinkančioms mažosioms ir vidutinėms įmonėms, todėl papildoma nauda, kurią suteikia MTP paskatos, nėra pakankamai patraukli. Taigi mokesčių paskatomis dalyvauti MTP veikloje naudojamosi mažai ir tai leidžia daryti išvadą, kad siekiant padidinti privačias investicijas į MTP reikia peržiūrėti ir supaprastinti sistemą.

Lietuvos mokslinių tyrimų ir inovacijų paramos sistema pagerėjo, tačiau išlieka nepakankamai veiksminga. Nors agentūrų prie Inovacijų agentūros ir ILTE konsolidavimas, remiamas pagal ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planą, buvo sėkmingas ir MTP parama Lietuvoje buvo šiek tiek

supaprastinta, vis dar išlieka tam tikras susiskaidymas. Efektyvumą būtų galima dar labiau padidinti sustiprinus Lietuvos mokslo tarybos (LMT) gebėjimus ir patikslinus institucinę sistemą. Taip pat trūksta nepriklausomos mokslinių tyrimų ir inovacijų politikos stebėsenos, o tai gali trukdyti formuoti įrodymais grindžiamą politiką. Švietimo, mokslo ir sporto ministerija steigia savo politikos stebėsenos ir analizės padalinį, nes LMT šios funkcijos neatlieka, o Vyriausybės strateginės analizės centras STRATA laikinai sustabdė mokslinių tyrimų ir inovacijų analizės veiklą. (žr. 3 priedą).

MTP galimybės riboja verslo ir mokslo atotrūkis dėl susiskaidžiusios viešosios mokslo bazės ir menkų paskatų akademinei bendruomenei bendradarbiauti su verslu. Pastarąjį dešimtmetį Lietuvos viešojo ir privačiojo sektorių bendrų mokslinių publikacijų rodiklis, kuris yra svarbus mokslo ir verslo ryšių rodiklis, išliko vienas mažiausių ES (žr. 3 priedą). Toks bendradarbiavimas galėtų būti ypač naudingas mažosioms ir vidutinėms įmonėms, neturinčioms pakankamai išteklių savo jėgomis vykdyti MTP. Lietuva ėmėsi veiksmų mokslo ir verslo bendradarbiavimui stiprinti peržiūrėdama Mokslo ir studijų įstatymą, kad aukštųjų mokyklų vertinimo kriterijuose būtų sustiprintas MTP komponentas. Pagal ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planą numatomos bendros nacionalinės mokslo ir verslo misijos, o Lietuvos Vyriausybė planuoja įgyvendinti finansinę schemą, pagal kurią misijų programose privalėtų dalyvauti bent viena kolegija. Tačiau visas misijų potencialas yra ribotas, nes Lietuvos mokslo bazė pasiskirsčiusi tarp įvairių universitetų ir daugelio mažų kolegijų, o šios yra mažiau linkusios dalyvauti tokiose MTP programose. Vyriausybė, įgyvendindama ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planą, įgyvendina priemones,

skirtas šiam susiskaidymui mažinti, skatindama aukštųjų mokyklų jungimąsi. Tai apima savanoriško universitetų reorganizavimo teisinę sistemą. Tačiau kol kas nė vienas universitetas nepaskelbė jokių susijungimo planų. Galėtų būti užtikrintos finansinės paskatos universitetų tinklui optimizuoti, kad būtų pasiekta kritinė masė ir mokslinė kompetencija. Kolegijų atžvilgiu rengiami konsolidavimo planai, tačiau kolegijų gebėjimas atitikti naujus veiklos kriterijus, įskaitant su MTP susijusius kriterijus, paaiškės tik 2028 m., kai šie kriterijai įsigalios (žr. 12 priedą).

Mažėjančio gamtos mokslų, technologijų, inžinerijos ir matematikos (STEM) specialistų skaičiaus problemos sprendimas siekiant šalinti inovacijoms trukdančią įgūdžių pasiūlos ir paklausos neatitiktį

Mažėjant norinčiųjų įgyti tretinį išsilavinimą gamtos mokslų, technologijų, inžinerijos ir matematikos (STEM) srityse, skaičiui, kyla grėsmė inovaciniam pajėgumui. Nors Lietuvos vidutinio lygio profesinio rengimo ir mokymo dalyvių skaičius STEM srityse viršija ES vidurkį, tretinio mokslo dalyvių skaičius, ypač inžinerijos, gamybos ir statybos srityse, smarkiai sumažėjo (žr. 4 skirsnį), o tai didina kvalifikuotų darbuotojų trūkumą pagrindiniuose sektoriuose. Kita vertus, informacinių ir ryšių technologijų studentų skaičius pamažu didėjo (nuo 4,1 proc. iki 6,3 proc. 2017–2022 m.), tačiau informacinių ir ryšių technologijų absolventų pasiūla neatitinka darbo rinkos paklausos. Lietuvos Vyriausybė ėmėsi priemonių šiems iššūkiams spręsti, įgyvendindama kolegijų reorganizavimo projektą ir gamtos mokslų, technologijų, inžinerijos, menų ir matematikos (STEAM)

švietimo strateginį planą (2023–2030 m.) (žr. 12 priedą). Apskritai įgūdžių pasiūlos ir paklausos neatitiktis kol kas nemažėja: 76 proc. įmonių nurodė, kad ilgalaikėms investicijoms trukdo tinkamos kvalifikacijos darbuotojų trūkumas (žr. 4 skirsnį ir 4 priedą), o tai savo ruožtu stabdo inovacinį pajėgumą. Šią problemą dar labiau apsunkina nesugebėjimas pritraukti kvalifikuotų darbuotojų iš užsienio ir tai, kad po studijų šalyje pasilieka nedaug užsienio studentų.

PRIKLAUSOMYBĖS NUO IŠKASTINIO KURO MAŽINIMAS, ENERGIJOS ĮPERKAMUMAS IR TVARUMAS

Transporto išmetamas teršalų kiekis tebėra didelis

Transporto sektorius tebėra didžiausias išmetamų šiltnamio efektą sukeliančių dujų šaltinis Lietuvoje: 2022 m. jam teko 31,7 proc. visų šalies išmetamų teršalų (neįskaitant žemės naudojimo, žemės naudojimo keitimo ir miškininkystės sektoriaus). Nors nuo šio amžiaus pradžios bendras Lietuvos išmetamas šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekis išliko palyginti stabilus, transporto sektoriaus išmetamas teršalų kiekis apskritai didėjo, visų pirma pastarąjį dešimtmetį, kai 2013–2022 m. jis padidėjo 38 proc.⁽⁹⁾ Šį padidėjimą iš dalies galima susieti tuo, kad pastaraisiais dešimtmečiais labai išaugo kelių transporto paslaugų sektorius.

Vis dėlto pagrindinis veiksnys, lemiantis Lietuvos didelį išmetamą šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekį ir neleidžiantis jai laikytis oro taršos mažinimo įsipareigojimų, tebėra šalies senų ir taršių automobilių parkas. 2023 m. 77,1 proc. Lietuvos asmeninių automobilių buvo 10 metų ar senesni, o 25,9 proc. – senesni nei 20 metų, taigi Lietuvos automobilių parkas buvo vienas seniausių ES⁽¹⁰⁾. Nors pastaraisiais metais

visai netaršių ir mažataršių transporto priemonių dalis Lietuvoje didėja, jomis naudojamosi vis dar mažiau už ES vidurkį. 2023 m. Lietuvoje tik 8,2 proc. įregistruotų naujų transporto priemonių buvo varomos baterijomis, palyginti su 14,5 proc. ES rodikliu (7 priedas). Be to, iš naujai įregistruotų automobilių benzininių automobilių (įskaitant hibridinius) dalis Lietuvoje sudarė 76,4 proc.⁽¹¹⁾ ir buvo penkta pagal dydį ES. Elektromobilumo plėtrai labai svarbu užtikrinti pakankamą viešąją įkrovimo infrastruktūrą. Be to, transporto mokesčiai Lietuvoje yra vieni iš mažiausių ES ir ji yra viena iš nedaugelio ES šalių, kuriose nėra nustatytas metinis automobilių taršos mokestis. Tokio mokesčio nebuvimas mažina paskatas pereiti prie tvaresnių mažataršių transporto alternatyvų.

Pastarojo meto pastangos skatinti darnųjį transportą duoda preliminarų rezultatų, tačiau tebėra didelių iššūkių. Nepaisant to, kad bendras išmetamų šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekis pastaraisiais metais padidėjo, 2019–2022 m. laikotarpiu transporto sektoriuje išmetamas šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekis (deginant degalus, matuojamas CO₂ ekvivalentu) pirmą kartą šiek tiek (4,3 proc.) sumažėjo. Tačiau viešasis transportas tebėra prastai koordinuojamas ir nepatrauklus tiek paslaugų teikėjams, tiek keleiviams: juo naudojamosi mažiausiai ES.

⁽⁹⁾ Eurostato duomenys: [env_air_gge](#), Europos Komisijos skaičiavimai.

⁽¹⁰⁾ Eurostato duomenys: [road_eqs_carage](#), Europos Komisijos skaičiavimai.

⁽¹¹⁾ Šaltinis: [Passenger cars in the EU - Statistics Explained](#).

2022 m. 92,9 proc. keleivių kelionių buvo vykdoma automobiliais⁽¹²⁾. Savivaldybės palikta pačioms kurti transporto sistemas, todėl jos plėtojamos netolygiai, trūksta jungčių tarp savivaldybių ir įvairiarūšio transporto, kelionių planavimo ir kitų esminių keleivių vežimo paslaugų. Visuomenės nuomone, atsisakoma nepelningų, bet reikalingų maršrutų. Tarpmiestinio judumo sistema dar turi būti tinkamai pertvarkyta įgyvendinant ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planą, pagal kurį siekiama peržiūrėti ir optimizuoti esamą tolimojo susisiekimo tinklą. Be to, nors pagal Lietuvos Respublikos alternatyviųjų degalų įstatymą⁽¹³⁾ iki 2025 m. sausio 1 d. savivaldybės turėjo nustatyti nulinės taršos zonas, įvažiavimo mokesčio sistemą senamiestyje įdiegė tik Kauno savivaldybė. Vilniuje ir Panevėžyje taip yra nustatytos mažos taršos zonos, tačiau kol kas iš pravažiuojančių taršių transporto priemonių mokesčiai nerenkami.

Geležinkelių transportas turi neišnaudotų galimybių mažinti transporto sektoriaus priklausomybę nuo iškastinio kuro. 2022 m. tik 1,1 proc. visų keleivių Lietuvoje buvo vežama geležinkelių transportu ir tai yra antra mažiausia procentinė dalis ES⁽¹⁴⁾. Tačiau tais pačiais metais geležinkeliais Lietuvoje buvo vežama daugiausia krovinių (37,2 proc., palyginti su 5,5 proc. ES)⁽¹⁵⁾.

⁽¹²⁾ Eurostato duomenys: **tran_hv_psmo**d, 7,1 proc. keleivių buvo vežama tolimojo susisiekimo autobusais, autobusais ir troleibusais, o 1,1 proc. – traukiniais.

⁽¹³⁾ Šaltinis: [Lietuvos Respublikos alternatyviųjų degalų įstatymas Nr. XIV-196](#) – žr. 35 straipsnio 7 dalį, kurioje nustatytas reikalavimas savivaldybių taryboms nustatyti mažos taršos zonas vietovėse, kuriose yra daugiau kaip 50 000 gyventojų, ir reguliariai jas atnaujinti.

⁽¹⁴⁾ Eurostato duomenys: **tran_hv_psmo**d.

⁽¹⁵⁾ Eurostato duomenys: **tran_hv_ms_fm**o;d; nors 2013–2021 m. Lietuvos geležinkelių transporto dalis

Todėl, siekiant sumažinti (krovininio) transporto priklausomybę nuo iškastinio kuro, Lietuvai būtų labai naudinga elektrifikuoti geležinkelius, nes šiuo metu elektrifikuota yra tik 7,9 proc. (ES – 56,9 proc.)⁽¹⁶⁾. Be to, tarpvalstybinis projektas „Rail Baltica“, kuriuo siekiama pagerinti susisiekimą tarp Baltijos šalių ir likusios ES dalies, yra labai svarbus pereinant nuo kelių prie geležinkelių transporto, kad būtų skatinamas darnus judumas. Tačiau jo pažanga yra lėta, todėl būtų naudinga sparčiau imtis priemonių, kad būtų užtikrintas greitas įgyvendinimas.

Atliekų mažinimas ir efektyvesnis išteklių naudojimas

Lietuvai kyla iššūkių pereinant prie žiedinės ekonomikos. 2023 m. žiedinio medžiagų naudojimo rodiklis buvo tik 3,9 proc., t. y. tris kartus mažesnis už ES vidurkį (11,8 proc.) ir vienas iš penkių mažiausių ES⁽¹⁷⁾. Palyginti su 2022 m., šis rodiklis šiek tiek pablogėjo (4,1 proc.) ir nuo 2018 m. nėra akivaizdus pagerėjimo. Lietuva yra labai priklausoma nuo žaliavų importo, tačiau šių žaliavų šaltiniai yra gana įvairūs (žr. 7 priedą). Antrinių medžiagų naudojimo vertės kūrimui skatinimas galėtų padėti Lietuvos apdirbamajai pramonei pasiekti didesnę bendrą likutinį perteklių. Nors 2023 m. birželio mėn. ankstyvojo perspėjimo dėl atliekų ataskaitoje⁽¹⁸⁾ Lietuva buvo priskirta prie valstybių narių, kurioms gresia pavojus nepasiekti 2025 m.

vidutiniškai sudarė 56,1 proc., paskutiniaisiais duomenų registravimo metais ji smarkiai sumažėjo (15,6 procentinio punkto).

⁽¹⁶⁾ Šaltinis: [Leading EU regions in rail electrification - News articles - Eurostat](#).

⁽¹⁷⁾ Eurostato duomenys: **cei_srmo**3o.

⁽¹⁸⁾ COM(2023) 304 *final*, [Ankstyvojo perspėjimo dėl atliekų ataskaita](#). Europos Komisija

komunalinių ir pakuočių atliekų pakartotinio naudojimo ir perdirbimo tikslų, Lietuva pranešė Komisijai apie ketinimą 2025 m. tikslo pakartotiniam naudojimui parengti ir perdirbti 55 proc. komunalinių atliekų įgyvendinimą atidėti iki 2030 m. Kartu jos žaliavų naudojimo rodiklis (22,7 tonos vienam asmeniui) yra gerokai didesnis nei ES vidurkis (14 tonų vienam asmeniui) (7 priedas), todėl būtina pereiti prie efektyviau išteklius naudojančio žiedinio modelio. Apskaičiuota, kad, norint pereiti prie žiedinės ekonomikos, apimančios ir atliekų tvarkymą, Lietuvai reikia mažiausiai 122 mln. EUR papildomų investicijų per metus.

Išteklių našumas Lietuvoje tebėra gerokai mažesnis už ES vidurkį, o tai turi įtakos pramonės šakų efektyviam išteklių naudojimui ir gamybos sąnaudoms. Todėl tai gali net trukdyti šalies konkurencingumui. 2023 m. suvartojant vieną kilogramą medžiagos Lietuvoje sukurama 1,21 EUR. Nors, palyginti su 2020 m., šis rodiklis pagerėjo, jis sudaro mažiau nei pusę ES vidurkio (2,74 EUR). Be to, nepaisant pastebimo pagerėjimo per pastarąjį dešimtmetį, Lietuvos pramonės gamybos išmetamas šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekis buvo maždaug trečdaliu didesnis nei ES vidurkis (360 g/EUR, palyginti su 270 g/EUR CO₂ ekvivalento). Be to, Lietuvos visų nulinio ŠESD balanso technologijų gamybos pajėgumai tebėra nedideli, tačiau baterijų sektorius turi didelį plėtros potencialą. Lietuvai būtų naudinga toliau tikslingai nukreipti paramą į švarių technologijų sprendimų gamybą.

Aplinkos būklės blogėjimas mažina atsparumą klimato kaitai

Dviejų trečdalių Lietuvos saugomų buveinių apsaugos būklė yra nepalanki, o

tai turi įtakos Lietuvos atsparumui klimato kaitai, nes biologinės įvairovės nykimas mažina ekosisteminių paslaugų gebėjimą padėti sušvelninti klimato kaitos poveikį reguliuojant vandens ciklus, palaikant dirvožemio sveikatą ir sekvestruojant anglies dioksidą. Nusausinti durpynai sudaro 6 proc. Lietuvos žemės ūkio paskirties žemės, tačiau jiems tenka 53 proc. šalies žemės ūkio išmetamo teršalų kiekio (įskaitant žemės naudojimo, žemės naudojimo keitimo ir miškininkystės sektorius), t.y. gerokai daugiau nei ES vidurkis (atitinkamai 3 proc. ir 25 proc.) (žr. 9 priedą). Lietuvos ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo plane iš pradžių buvo numatyta prisidėti atkuriant 8 000 ha nualintų durpynų, tačiau vėliau šis tikslas buvo sumažintas iki 6 000 ha. Nors tai galėjo būti geras atspirties taškas platesnio masto durpynų atkūrimo pastangoms, kurių reikalaujama pagal Gamtos atkūrimo reglamentą, Lietuvai sunkiai sekasi įgyvendinti investicijas. Vis dėlto numatoma, kad pagal Gamtos atkūrimo reglamentą numatytos priemonės gali padėti pasiekti durpynų atkūrimo tikslus.

Lietuvoje dažnėja ir ilgiau trunka ekstremalūs meteorologiniai reiškiniai. 2023 m. daugiau kaip 32 proc. Lietuvos teritorijos buvo pažeista sausros, o tai gerokai daugiau nei 5,1 proc. vidurkis 2000–2020 m. laikotarpiu ⁽¹⁹⁾. Apskaičiuota, kad 2023 m. su klimatu susiję nuostoliai siekė 466 mln. EUR (žr. 9 priedą). Žemės ūkis yra svarbus paveiktas sektorius, kuriame yra didelė pažeidžiamumo ir pavojaus tikimybė. Lietuvoje labai sumažėjo paviršinių vandens telkinių, kurių ekologinė būklė gera, dalis, daugiausia dėl žemės ūkio paviršinių nuotekų ir miestų taršos. Lietuvoje tik 36,4 proc. ežerų, upių ir

⁽¹⁹⁾ Šaltinis: [Drought impact on ecosystems in Europe](#). 2023 m. ES vidurkis buvo 3,6 proc., o 2000–2020 m. – vidutiniškai 3,5 proc.

pakrančių vandenų yra geros ekologinės būklės⁽²⁰⁾ (žr. 9 priedą). Tarša dėl žemės ūkio veiklos taip pat yra pagrindinė maistinių medžiagų srautų, prisidedančių prie Baltijos jūros eutrofikacijos, priežastis. 2022 m. 9,3 proc. Lietuvos žemės ūkio naudmenų buvo vykdomas ekologinis ūkininkavimas, o tai iš esmės atitinka ES vidurkį⁽²¹⁾. Tačiau tikimasi, kad iki 2028 m. ši dalis padidės puse šio rodiklio ir sieks beveik 13 proc. (9 priedas)⁽²²⁾.

Mažėjanti Lietuvos biologinė įvairovė tampa vis didesniu iššūkiu pagrindiniams ekonomikos sektoriams, priklausomiems nuo sveikų ekosistemų. Apie 41 proc. Lietuvos ekonomikos labai priklauso nuo ekosisteminių paslaugų⁽²³⁾, o pagrindiniai sektoriai, pavyzdžiui, žemės ūkis, miškininkystė, žuvininkystė, akvakultūra, statyba ir vandentvarka, yra ypač veikiami (žr. 9 priedą). Kartu labai – nuo 61,7 2019 m. iki 45,2 2022 m. – sumažėjo įprastų agrarinio kraštovaizdžio paukščių populiacijų indeksas ir buvo mažesnis už ES vidurkį (68,2) bei žemiausias iš visų informaciją teikiančių valstybių narių⁽²⁴⁾ (žr. 9 priedą). Šis sumažėjimas rodo, kad pastebimai pablogėjo žemės ūkio paskirties

žemės ekosistemų būklė, ir patvirtina žemės ūkio veiklos poveikį biologinei įvairovei. Kadangi biologinė įvairovė ir toliau nyksta, tai gali turėti įtakos pirmiau minėtiems pagrindiniams sektoriams, todėl svarbu rasti būdų, kaip palaikyti ir aplinkos tvarumą, ir ekonominį stabilumą.

Būstų renovacija padeda mažinti energijos poreikį

Renovuojant pastatus Lietuvoje vis dar susiduriama su dideliais iššūkiais, trukdančiais reikšmingai prisidėti prie šalies tikslo iki 2030 m. sumažinti energijos suvartojimą pastatuose. Nepaisant didelių pastarųjų metų pastangų, įskaitant renovaciją energijos vartojimo efektyvumui padidinti ir fiskalinę paramą namų ūkių energijos kainoms apriboti, energijos nepriteklis Lietuvoje tebėra vienas didžiausių ES. Nors namų ūkių, neišgalinčių pakankamai šildyti savo būstų, dalis sumažėjo nuo 26,7 proc. 2019 m. iki 20 proc. 2023 m. (11 priedas), ji tebėra beveik dvigubai didesnė už 9,3 proc. ES vidurkį⁽²⁵⁾. Be to, žvelgiant iš vidutinės trukmės perspektyvos, 2018–2022 m. galutinės energijos suvartojimas gyvenamuosiuose būstuose padidėjo 1 proc. Ši tendencija neatitinka Lietuvos ilgalaikės renovacijos strategijos, kuria siekiama iki 2030 m. 15 proc. sumažinti energijos suvartojimą pastatuose (žr. 8 priedą). Preliminarūs 2023 m. duomenys rodo, kad, nors 2022–2023 m. galutinės energijos suvartojimas gyvenamuosiuose būstuose mažėjo, bendra tendencija nepasikeitė ir manoma, kad suvartojimas toliau didės. Šį didėjimą pirmiausia lemia šildymo ir vėsinimo poreikis, kuris sudaro 80 proc. viso energijos suvartojimo (žr. 8

⁽²⁰⁾ Šaltinis: eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=SWD%3A2025%3A28%3AFIN.

⁽²¹⁾ Eurostato duomenys: **org_cropar**; reikėtų pažymėti, kad ES 27 vidurkis nepateikiamas, nes nuo 2021 m. trūksta Austrijos verčių.

⁽²²⁾ Pagal Žaliojo kurso **strategiją „Nuo ūkio iki stalo“**, Europos Komisija yra nustačiusi tikslą, kad „iki 2030 m. bent 25 proc. ES žemės ūkio paskirties žemės būtų naudojama ekologiniam ūkininkavimui, ir gerokai išplėsti ekologinę akvakultūrą“.

⁽²³⁾ Apibrėžiamos kaip ekosistemų indėlis į naudą, kuri naudojama ekonominėje ir kitoje žmonių veikloje, įskaitant paslaugų teikimą (pvz., biomasės tiekimą ar vandens tiekimą), reguliavimo ir priežiūros paslaugas (pvz., dirvožemio kokybės reguliavimą ar apdulkinimą) ir kultūros paslaugas (pvz., poilsio veiklą).

⁽²⁴⁾ Eurostato duomenys: **env_bio2**

⁽²⁵⁾ Eurostato duomenys: **ilc_mdeseo1**.

priedą). Todėl Lietuvos būstų energijos vartojimo efektyvumo padidinimas būtų labai svarbus žingsnis mažinant ir energijos poreikį, ir energijos kainas. Šiuo tikslu, be kitų (ES) lėšų, pagal ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo priemonę subsidijuojamos renovacijos išlaidos, techninė pagalba ir dalis grąžinamų palūkanų, siekiant palengvinti dalį būsto savininkams tenkančios finansinės naštos ir padidinti renovacijų energijos vartojimo efektyvumui padidinti patrauklumą.

Tinklo stabilumo užtikrinimas Lietuvoje sparčiai augant atsinaujinančiųjų išteklių energijai

Didelis atsinaujinančiųjų išteklių energijos augimas Lietuvoje, nors ir sveikintinas, kelia galimą riziką tinklo pajėgumui ir stabilumui. 2024 m. Lietuvoje papildomai sukurta 1 724 MW elektros energijos gamybos pajėgumų (+59,6 proc.), daugiausia varomų saulės (+93 proc.) ir vėjo (+42 proc.) energijos. Tai padėjo Lietuvai tais metais 80 proc. elektros energijos pagaminti iš atsinaujinančiųjų išteklių (8 priedas). Dėl šio padidėjimo šalies elektros tinklas turi neatsilikti, kad būtų sudarytos sąlygos naujiems įrenginiams prijungti. Nors Lietuva padarė pažangą paprastindama leidimų išdavimo procedūras, naujų tinklo pajėgumų įrengimo terminai tebėra gerokai ilgesni nei naujų gamybos ar paklausos pajėgumų įrengimo terminai.

Nepaisant pastarojo meto pastangų, Lietuvoje skiriamos didelės iškastinio kuro subsidijos, kurių iki 2030 m. neplanuojama atsisakyti, ir jos sudaro 0,47 proc. BVP. Šių subsidijų mažinimas ir laipsniškas atsisakymas atitinka ES įsipareigojimus ir gali padėti sušvelninti fiskalinės erdvės ribas. Lietuva iš dalies

pakeitė savo Akcizų įstatymą, todėl buvo padidinti standartiniai akcizų tarifai gazoliui ir kai kurių rūšių šildymo kurui, įvestas akcizas šildymui skirtoms durpėms ir į energinių produktų akcizų tarifus įtrauktas CO₂ komponentas. Tačiau būtų galima dėti daugiau pastangų. Subsidijų iškastiniam kurui, kuriomis tikslingai nesprendžiamos nei energijos nepritekliaus, nei realios energetinio saugumo problemos arba kurios trukdo elektrifikacijai ir nėra itin svarbios pramonės konkurencingumui, galėtų būti laipsniškai atsisakoma prioriteto tvarka. Prie tokių subsidijų priskiriama: i) sumažintas akcizas gamtinėms dujoms, naudojamoms šildymui įmonėse ir namų ūkiuose; ii) sumažintas akcizas gazoliams, naudojamiems žvejyboje ir žemės ūkyje, ir iii) sumažintas lengvatinis PVM tarifas gyvenamųjų patalpų šildymui (žr. 8 priedą). Vis dėlto pažymima, kad Lietuvos pramonės sektoriuje dėl jungtinio nacionalinių energijos ir anglies dioksido mokesčių bei ES prekybos apyvartiniais taršos leidimais sistemos poveikio iškastinio kuro naudojimas neskatinamas.

ĮGŪDŽIAI, KVALIFIKUOTAS DARBAS IR SOCIALINIS TEISINGUMAS

Darbo rinkos ir įgūdžių pasiūlos ir paklausos neatitikties problemų sprendimas siekiant Lietuvoje skatinti tvarų ir integracinį augimą

Nors apskritai darbo rinka veikia gerai, struktūrinė įgūdžių pasiūlos ir paklausos neatitiktis ir trūkumas gali trukdyti ilgalaikiam augimui. 2023 m. sumažėjęs iki 78,5 proc., 2024 m. užimtumo lygis padidėjo iki 79,2 proc. Tuo pat metu darbo rinka lėtai įtraukė visus naujus darbo jėgos dalyvius (2023 ir 2024 m. iš viso daugiau kaip 50 000) ir 2024 m. nedarbo lygis pablogėjo, nors galbūt tik laikinai (žr. 1 skirsnį). Nedarbo lygio augimas ypač paveikė pažeidžiamas grupes, pavyzdžiui, jaunimą ir žemos kvalifikacijos asmenis. Vertinant struktūriškai, tai, kad tam tikruose sektoriuose, pavyzdžiui, sveikatos priežiūros, viešojo administravimo, transporto ir finansų, darbo jėgos trūkumas egzistuoja kartu su tam tikru nuolatiniu nedarbu, rodo, kad Lietuvos darbo rinkoje nepakankamai efektyviai užtikrinama įmonių ir jų ieškomų įgūdžių bei darbuotojų ir jų turimų įgūdžių atitiktis (žr. 1 skirsnį). Tačiau valstybės priemonėse, skirtose padėti susirasti darbą (aktyvios darbo rinkos politikos priemonėse), 2023 m. dalyvavo mažiau nei 5 proc. užimtumo tarnyboje registruotų bedarbių⁽²⁶⁾. Tai, kaip teigiama, lėmė nedidelis

bedarbių susidomėjimas tokiomis priemonėmis ir tinkamų paskatų trūkumas (10 priedas).

Regionų skirtumai, sparčiai senėjanti visuomenė ir sveikatos priežiūros trūkumai kelia iššūkių Lietuvos darbo rinkai ir konkurencingumui. Nedarbas dėl ribotų įsidarbinimo galimybių tebėra labiau paplitęs kaimo vietovėse, o prastas viešųjų paslaugų prieinamumas šiose vietovėse mažina regionų patrauklumą. Nors pastaraisiais metais darbo užmokestis gerokai padidėjo, darbo našumas ir 2022 m., ir 2023 m. mažėjo (10 priedas). Prognozuojama, kad darbo užmokestis toliau augs, todėl Lietuva rizikuoja prarasti konkurencingumą, jei didėjančių darbo sąnaudų neatsvers atitinkamas našumo augimas. Taip pat numatoma, kad iki 2070 m. darbingo amžiaus (15–64 m.) gyventojų dalis Lietuvoje sumažės 42,4 proc., palyginti su 15,4 proc. ES. Prie to prisideda ir mažas sveikatos sistemos veiksmingumas mažinant prevencijos priemonėmis ir sveikatos priežiūros priemonėmis išvengiamą darbingo amžiaus gyventojų mirtingumą. Potencialių produktyvaus gyvenimo metų, prarastų dėl neinfekcinių ligų, pavyzdžiui, vėžio ar širdies ir kraujagyslių ligų, skaičius Lietuvoje beveik dvigubai viršija ES vidurkį (14 priedas). Be to, skirtinguose regionuose sveikatos priežiūros prieinamumas yra nevienodas, antai Vilniuje artimiausią sveikatos priežiūros centrą nuo savo gyvenamosios

⁽²⁶⁾ Remiantis bendros vertinimo sistemos registruotų bedarbių aktyvumo skatinimo rodikliu, pagal kurį vertinama Užimtumo tarnyboje registruotų

bedarbių, dalyvaujančių darbo rinkos politikos aktyvumo skatinimo priemonėje (2–7 kategorijos), dalis. Žr. 10 priedą.

vietos automobiliu per 10 minučių gali pasiekti 36 proc. gyventojų, o Telšių apskrityje – vos 19 proc. gyventojų (žr. 17 priedą). Šie veiksniai galėtų dar labiau padidinti darbo jėgos ir kvalifikuotos darbo jėgos trūkumą ir pabrėžia būtinybę didinti švietimo, sveikatos ir viešojo transporto sistemų veiksmingumą, įtraukti nedirbančius gyventojus į darbo rinką ir sudaryti palankesnes sąlygas įsidarbinti, ypač pažeidžiamoms grupėms.

Visų lygių švietimo sistemos tobulinimas ir jos atitiktis darbo rinkos poreikiams didinimas

Lietuvos moksleivių rezultatai gerėja arba išlieka stabilūs, tačiau pastebimi itin dideli moksleivių, turinčių geresnes ir prastesnes socialines, ekonomines ir kultūrinės sąlygas, taip pat skirtingų mokyklų moksleivių pasiekimų skirtumai. Remiantis 2022 m. PISA tyrimo duomenimis, apie 25 proc. moksleivių neturi minimalių pagrindinių matematikos, skaitymo ir gamtos mokslų gebėjimų. Nepalankioje padėtyje esančių moksleivių nepakankamų matematikos pasiekimų rodiklis yra gerokai aukštesnis (46,5 proc., palyginti su 11 proc.). Miesto mokyklas lankančių moksleivių matematikos rezultatai yra vidutiniškai 71 balu geresni nei jų bendraamžių kaimo vietovėse (ES atotrūkis – 46 balai), o tai rodo didelius miesto ir kaimo vietovių mokymosi pasiekimų skirtumus. Rezultatų atotrūkį didina tai, kad daugelyje kaimo vietovėse esančių mokyklų dažnai trūksta mokytojų, jų moksleivių rezultatai apskritai yra prastesni, o vienam moksleiviui tenkančios išlaidos didesnės. Įgyvendinant ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planą, tūkstantmečio mokyklų investicijų programa ir mokyklų tinklo konsolidavimo reforma siekiama, kad vaikai turėtų

geresnes galimybes lankyti aukštos kokybės mokyklas, nepriklausomai nuo jų gyvenamosios vietos. Tačiau dėl neseniai pakeistų klasių formavimo miestelių gimnazijose taisyklių gali sulėtėti mokyklų tinklų konsolidavimo pažanga.

Lietuvos mokytojai susiduria su senėjančios darbo jėgos problema ir nuolatinio darbuotojų trūkumu, kuriuos dar labiau aštrina netinkama darbo užmokesčio struktūra. 2022 m. Lietuvoje 55 metų ir vyresnių bendrojo ugdymo mokytojų dalis buvo didžiausia ES ir sudarė 39,8 proc. darbo jėgos (žr. 12 priedą). Lietuva deda pastangas, iš dalies Ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo priemonės lėšomis, stiprinti mokytojo profesijos patrauklumą ir mokytojų rengimo bei profesinio tobulėjimo sistemą, užtikrinti naujų mokytojų įsitraukimą į švietimo sistemą, įgyvendindama projektus, kuriais siekiama suteikti mokytojams galimybę įgyti kito dalyko / specialybės arba didaktinių ir vadybinių kompetencijų. Nors darbo užmokesčio didinimu siekiama skatinti išlaikyti mokytojus, mažas pradinis darbo užmokestis ir ankstesnės profesinės patirties nepripažinimas ir toliau atgraso jaunos žmones ir profesiją keičiančius asmenis nuo šios profesijos.

Nuolat mažos profesinio rengimo ir mokymo bei tretinio mokslo atitiktis darbo rinkos poreikiams problema yra sprendžiama, tačiau rezultatams pasiekti prireiks laiko. Nors Lietuva įgyvendino arba įgyvendina keletą reformų, remiamų pagal Ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo priemonę, kad padidintų profesinio rengimo ir mokymo bei tretinio mokslo atitiktį darbo rinkos poreikiams, jų poveikis dar nėra matomas. Kita vertus, profesinio rengimo ir mokymo atitiktis darbo rinkos poreikiams tebėra mažesnė už ES vidurkį (12 priedas). Neseniai tretinį mokslą baigusių absolventų įsidarbinimo

lygis yra palyginti aukštas, tačiau tik 47 proc. kolegijų absolventų įsidarbina jų išsilavinimo lygį atitinkančiose pareigose, o tai rodo, kad kyla problemų, susijusių su švietimo kokybe ir atitiktimi darbo rinkos poreikiams. Nepaisant darbo rinkos paklausos, 2023 m. norinčiųjų įgyti tretinį išsilavinimą gamtos mokslų, technologijų, inžinerijos ir matematikos srityje skaičius sumažėjo iki 25,0 proc. visų norinčiųjų įgyti tretinį išsilavinimą, palyginti su 27,3 proc. 2017 m. Tačiau 2022 m. šias studijas pasirinkę asmenys sudarė 50,3 proc. visų įstojusiujų į vidutinio lygio profesinio rengimo ir mokymo įstaigas ir viršijo 36,2 proc. ES vidurkį (žr. 12 priedą). Kartu su susiskaidžiusia įgūdžių prognozavimo sistema tai prisideda prie įgūdžių pasiūlos ir paklausos neatitikties darbo rinkoje: 2023 m. makroekonominė įgūdžių pasiūlos ir paklausos neatitiktis šiek tiek padidėjo (20,9 proc.) ir išliko didesnė už ES vidurkį ⁽²⁷⁾. Didėjanti nedarbingumo, nesimokančio ir mokymuose nedalyvaujančio jaunimo dalis taip pat rodo, kad profesinio mokymo ir rengimo bei tretinio mokslo rezultatai yra prasti. Šis rodiklis padidėjo nuo 10,7 proc. 2022 m. iki 14,7 proc. 2024 m., priešingai nei ES, kur jis per tą patį laikotarpį apskritai sumažėjo nuo 11,7 proc. iki 11 proc.

Dalyvavimas suaugusiųjų švietimo programose turėtų įsibėgėti, tačiau būtų naudinga, jei būtų pagerintas naujų individualių mokymosi paskyrų pajėgumas ir veiksmingumas. Individuali mokymosi paskyra – tai asmeninė platforma, leidžianti suaugusiems įgyti naujų įgūdžių ir patiems valdyti mokymąsi. Palyginti su 2016 m., dalyvavimas suaugusiųjų švietimo programose šiek tiek

pagerėjo, o nuo 2023 m., pradėjus naudoti individualias mokymosi paskyras, jis įsibėgėja. Tai pirmas svarbus žingsnis sprendžiant susiskaidžiusios suaugusiųjų švietimo sistemos ir žemo dalyvavimo lygio problemas. Tačiau susirūpinti tebeverčia šios naujos sistemos gebėjimas patenkinti perkvalifikavimo ir kvalifikacijos kėlimo paklausą, jos tikslingumas, kreditavimo sąlygos ir mokymo programų kokybė bei atitiktis darbo rinkos poreikiams (žr. 12 priedą). Atsižvelgiant į didėjantį šios platformos populiarumą, ji galėtų būti gera priemonė perkvalifikavimui ir kvalifikacijos kėlimui skatinti. Glaudesnio bendradarbiavimo su socialiniais partneriais skatinimas galėtų sustiprinti platformos poveikį siekiant geriau spręsti įgūdžių trūkumo bei pasiūlos ir paklausos neatitikties problemą.

Gerinti sveikatos priežiūros paslaugų kokybę ir prieinamumą, kad pailgėtų tikėtina sveiko gyvenimo trukmė

Lietuvos sveikatos rezultatai yra vieni prasčiausių ES, jiems būdingi aukšti sveikatos priežiūros ir prevencijos priemonėmis išvengiamo mirtingumo rodikliai (atitinkamai 183 ir 309 šimtui tūkstančių gyventojų), o tai pabrėžia sveikatos priežiūros veiksmingumo trūkumus. Vidutinė tikėtina gyvenimo trukmė yra 77,6 metai, t. y. mažesnė už 81,4 metų ES vidurkį, o darbingo amžiaus žmonių mirtingumas yra 22,2 proc., t. y. gerokai didesnis už 14,3 proc. ES vidurkį.

Lietuvos sveikatos priežiūros sistema susiduria su iššūkiais, kurie daro didelę įtaką medicinos paslaugų prieinamumui ir kokybei. Pagrindinė šių problemų priežastis – šalies išlaidos sveikatos priežiūrai, kurios yra apie 40 proc. mažesnės už ES vidurkį, o viešosios išlaidos sveikatos

⁽²⁷⁾ Makroekonominės įgūdžių pasiūlos ir paklausos neatitikties rodiklis rodo užimtumo lygio sklaidą tarp įgūdžių grupių (pagal kvalifikacijos lygius, ISCED 0–2 žemas, 3–4 – vidutinis ir 5–7 – aukštas). Šaltinis: pačios Komisijos skaičiavimai.

apsaugai sudaro mažą dalį (2023 m. – 5,3 proc. BVP, palyginti su 7,6 proc. ES vidurkiu). Šios mažos išlaidos riboja sistemos galimybes teikti visapusiškas paslaugas, todėl gyventojams tenka neproporcingai didelė finansinė našta. Gyventojai savo lėšomis padengia 31,8 proc. sveikatos priežiūros išlaidų, t.y. daugiau nei du kartus daugiau nei ES vidurkis, o tai didina socioekonominius sveikatos priežiūros rezultatų skirtumus. Bendrų sveikatos priežiūros išlaidų dalis, skiriama prevencijai, taip pat yra mažesnė už ES vidurkį ir tai savo ruožtu riboja galimų teikti prevencinių ir pirminės sveikatos priežiūros paslaugų spektrą ir dar labiau didina sveikatos priežiūros skirtumus (žr. 14 priedą).

Paslaugų teikimą, ypač kaimo vietovėse, dar labiau apsunkina didelis sveikatos priežiūros darbuotojų trūkumas. Nors miestų centruose gydytojų koncentracija didelė, kaimo bendruomenėse dažnai trūksta medicinos darbuotojų, todėl atsiranda medicinos dykros, dėl kurių vėluojama teikti sveikatos priežiūros paslaugas. Padėtį dar labiau blogina slaugytojų darbo jėgos senėjimas: 37,9 proc. slaugytojų yra 55–64 metų amžiaus (vienas didžiausių rodiklių ES) ir tik 10,6 proc. slaugytojų yra 25–34 metų amžiaus. Tai rodo demografinį disbalansą, kuris kelia grėsmę darbo jėgos tvarumui.

Finansinių suvaržymų, sveikatos priežiūros darbuotojų trūkumo ir didelių išlaidų, kurias reikia padengti savo lėšomis, jungtinis poveikis sukuria didelę kliūtį gerinti sveikatos priežiūros paslaugų teikimą, o tai trukdo ekonomikos augimui ir konkurencingumui. Užtikrindama geresnį finansavimą, įgyvendindama strateginį darbo jėgos planavimą ir pereidama prie prevencinės ir pirminės sveikatos priežiūros, Lietuva gali sukurti atsparesnę sveikatos priežiūros sistemą ir padidinti patrauklumą

investuotojams ir talentingiems užsienio specialistams.

Skurdo ir pajamų nelygybės mažinimas siekiant skatinti tvarų augimą ir įtrauktį

Pajamų nelygybė ir skurdas tebėra dideli, o dabartinė mokesčių ir išmokų sistema jų reikšmingai nemažina.

Bendrosios pajamos Lietuvoje yra vienos iš labiausiai netolygiai pasiskirsčiusių ES, o dabartinės mokesčių ir išmokų sistemos veiksmingumas mažinant pajamų nelygybę ir skurdą atsilieka nuo ES vidurkio (žr. 13 priedą ir 11 priedą). Tai lėmė, kad 2023 m. pajamų nelygybė atskaičius mokesčius ir gavus išmokas Lietuvoje išliko viena didžiausių ES (žr. 11 priedą). Be to, daugiau nei penktadalis Lietuvos gyventojų 2023 m. liko žemiau skurdo rizikos ribos. Didesnis nedarbo lygis ne miestuose (žr. 10 priedą) lemia didesnę skurdo lygį kaimo vietovėse (žr. 11 priedą). Šios problemos turėtų būti sprendžiamos vykdamas reformas, numatytas pagal ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planą, kad būtų padidintas minimalių pajamų adekvatumas, gyventojų pajamų apmokestinimo ir socialinio draudimo įmokų veiksmingumas, sumažinta pajamų nelygybė ir skurdas. Tačiau tai priklausys nuo galutinės šių reformų, kurios šiuo metu rengiamos, formos.

Nepaisant to, kad pensijų adekvatumas pagerėjo, vyresnio amžiaus žmonės (65 metų ir vyresni), o ypač moterys, ir toliau susiduria su didele skurdo rizika.

Pastaraisiais metais Lietuva įgyvendino keletą priemonių, kuriomis siekiama spręsti didelio vyresnio amžiaus gyventojų skurdo problemą. Nepaisant to, vyresnio amžiaus žmonių (65 metų ir vyresnių) skurdo rizikos

lygis 2024 m. padidėjo iki 36,9 proc. ⁽²⁸⁾ (iš pradžių sumažėjęs nuo 39,5 proc. 2022 m. iki 36,1 proc. 2023 m.) ir išlieka vienas aukščiausių ES (ES – 16,8 proc.). Senatvės sulaukusių vyrų ir moterų skurdo lygis 2024 m. taip pat labai skyrėsi – moterų skurdo rizikos lygis buvo beveik dvigubai aukštesnis nei vyrų (41,9 proc., palyginti su 27,5 proc.) ⁽²⁹⁾. Mažas pensijų adekvatumas tebėra problema: 2023 m. vidutinė senatvės pensija tebebuvo mažesnė už skurdo ribą, o bendras pajamų pakeitimo pensijomis santykis ir vyresnio amžiaus žmonių santykinis pajamų mediana buvo vieni mažiausių ES (11 priedas). Sparčiai senėjanti visuomenė rodo, kad reikia rasti tvarių būdų, kaip toliau spręsti pensijų adekvatumo problemą ilgalaikėje perspektyvoje.

Didelė dalis bedarbių ir asmenų su negalia susiduria su skurdo rizika, kurią lemia socialinės apsaugos aprėpties spragos ir mažas socialinių išmokų adekvatumas. Bedarbių (18–64 m.) skurdo rizikos lygis padidėjo nuo 51,4 proc. 2022 m. iki 59,5 proc. ⁽³⁰⁾ 2024 m. (ES – 48,8 proc.). Mažiausios nedarbo draudimo išmokos ir vidutinės socialinės išmokos pinigais tebėra mažesnės už skurdo ribą, o nedarbo socialinio draudimo sistema taikoma tik maždaug pusei savarankiškai dirbančių asmenų. 2024 m. asmenys su negalia Lietuvoje susiduria su didžiausiu skurdo rizikos lygiu ES (38,2 proc., palyginti su 20,7 proc.) ir jis atspindi žemą jų užimtumo lygį. Lietuvoje asmenų su negalia užimtumo skirtumas yra vienas didžiausių ES, o padėtį dar labiau apsunkina mažas neįgalumo išmokų adekvatumas.

⁽²⁸⁾ Eurostato negalutiniai 2024 m. duomenys.

⁽²⁹⁾ Eurostato negalutiniai 2024 m. duomenys.

⁽³⁰⁾ Eurostato negalutiniai 2024 m. duomenys.

Būsto kokybė ir toliau verčia susirūpinti, o spartus kainų augimas kelia pavojų būsto įperkamumui. Būstų ūkį daugiausia sudaro neefektyviai energiją naudojančios daugiabučiai, kuriuose nuolat kyla kokybės problemų. 2023 m. perpildymo lygis išliko gerokai aukštesnis už ES vidurkį (26 proc., palyginti su 16,8 proc.), o gyventojų, savo būste neturinčių nei vonios, nei dušo, dalis buvo kelis kartus didesnė už ES vidurkį (11 priedas). Nors per didelių išlaidų būstui rodikliai Lietuvoje išlieka geresni už ES vidurkį, iš dalies dėl didelės nekilnojamojo turto nuosavybės dalies, būsto kainos ir nuomos kainos gerokai šoktelėjo – nuo 2010 m. jos išaugo daugiau nei dvigubai. Kartu su ribota nuomos rinka ir nepakankamai išvystytu socialinio būsto sektoriumi tai gali trukdyti būsto įperkamumui ilguoju laikotarpiu, ypač didžiuosiuose miestuose.

Tinkamas ir tvarus viešųjų paslaugų ir socialinių išmokų finansavimas

Lietuvoje valdžios sektoriaus išlaidos viešosioms paslaugoms ir socialinei apsaugai tebėra vienos iš mažiausių ES ir tai trukdo laiku ir vienodomis sąlygomis gauti sveikatos priežiūros, socialinės apsaugos ir aukštos kokybės viešojo administravimo paslaugas. 2023 m. Lietuvos valdžios sektoriaus išlaidų sveikatos priežiūrai rodiklis buvo šeštas mažiausias ES ir sudarė 5,3 proc. BVP, palyginti su 7,4 proc. ES vidurkiu. Išlaidos socialinei apsaugai taip pat yra nuolat mažesnės už ES vidurkį ir 2023 m. sudarė 14,0 proc. BVP, t. y. buvo beveik šešiais procentiniais punktais mažesnės už 19,8 proc. ES vidurkį. Be to, atrodo, kad socialinės apsaugos išlaidų, ypač su liga ir negalia susijusios politikos sritims, veiksmingumas yra ribotas. 2023 m. ligos ir neįgalumo išmokoms ir priemonėms

Lietuva skyrė 3,7 proc. BVP, o tai ketvirtas pagal dydį rodiklis ES. Tačiau, nepaisant panašių neįgalumo paplitimo rodiklių (2023 m. 27,4 proc. visų Lietuvos gyventojų, palyginti su 26,8 proc. ES), 2023 m. Lietuvos asmenų su negalia skurdo rizikos lygis buvo antras pagal dydį ES, o 2024 m. jis buvo didžiausias ⁽³¹⁾. Kita itin nepakankamai finansuojama sritis yra bendrosios viešosios paslaugos, kurių finansavimo lygis 2023 m. buvo trečias žemiausias ES (3,4 proc. BVP, palyginti su 5,9 proc. ES vidurkiu).

Dėl numatomo gyventojų skaičiaus mažėjimo veikiausiai didės išlaidos pensijoms, sveikatos priežiūrai ir ilgalaikiai priežiūrai, todėl Lietuvos išlaikomo amžiaus pagyvenusių žmonių koeficientas taps vienas didžiausių ES.

Demografiniai iššūkiai jau dabar daro akivaizdų neigiamą poveikį socialinių ir sveikatos priežiūros paslaugų kokybei atokiuose regionuose. Remiantis 2024 m. ataskaita dėl senėjimo, numatoma, kad iki 2070 m., tęsiant dabartinę politiką, su visuomenės senėjimu susijusios viešosios išlaidos Lietuvoje padidės 4,6 procentinio punkto ir tai dar labiau padidins spaudimą viešiesiems finansams. Artimiausiais metais Lietuvai reikės įgyvendinti fiskalinę politiką, kad jos grynųjų išlaidų planas išliktų tvarus, ir kartu spręsti demografines problemas ir gerinti išmokų adekvatumą bei priežiūros kokybę.

Šios išvados atitinka antrojo etapo analizę, pagrįstą socialinės konvergencijos sistema. Ši analizė rodo, kad kyla iššūkių, susijusių su i) didėjančiu nedarbo lygiu ir nedirbančių, nesimokančių ir mokymuose nedalyvaujančių asmenų skaičiumi; ii) didele pajamų nelygybe; iii) žmonių, kuriems gresia skurdas arba socialinė atskirtis, skaičiumi ir (iv) žemu dalyvavimo suaugusiųjų švietimo

programose lygiu. Tačiau tai nerodo, kad apskritai Lietuvai kiltų su socialine konvergencija susijusių iššūkių, taip pat atsižvelgiant į įgyvendintas ar numatytas priemones ⁽³²⁾.

⁽³¹⁾ Eurostato negalutiniai 2024 m. duomenys.

⁽³²⁾ Europos Komisija, [SWD\(2025\) 95](#). Analizė grindžiama visais turimais kiekybiniais ir kokybiniais įrodymais ir vykdomais bei planuojamais politikos veiksmais.

PAGRINDINĖS IŠVADOS

Konkurencingumui, tvarumui ir socialiniam teisingumui skatinti Lietuvai būtų naudinga:

- **spartinti ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo plano**, įskaitant skyrių „REPowerEU“, įgyvendinimą; skubiai įgyvendinti **sanglaudos politiką**, pasinaudojant laikotarpio vidurio peržiūros teikiamomis galimybėmis ir optimaliai panaudojant ES priemones, įskaitant **programą „InvestEU“** ir **STEP**, siekiant padidinti konkurencingumą;
- **sušvelninti griežtus bankų užtikrinimo priemonių reikalavimus** ir kartu skatinti konkurenciją rinkoje, kad mažosios ir vidutinės įmonės turėtų daugiau galimybių gauti finansavimą, ir **toliau plėtoti savo kapitalo rinkas** ir išlaikyti automatinį įtraukimą į antrąją pensijų kaupimo pakopą;
- **peržiūrėti ir supaprastinti esamas MTP skirtas mokesčių paskatas** ir optimizuoti universitetų tinklą, kad būtų skatinami verslo ir mokslo ryšiai, privačios investicijos į MTP ir inovacinę veiklą, **skatinti stojančiuosius į tretinio mokslo įstaigas rinktis gamtos mokslų, technologijų, inžinerijos ir matematikos studijas** ir taip spręsti kvalifikuotų darbuotojų trūkumo problemą ir stiprinti inovacinį pajėgumą;
- **stiprinti regionų socialinį ir ekonominį atsparumą, ypač atsižvelgiant į geopolitinės rizikos poveikį Lietuvoje**, be kita ko, tobulinant dabartinę teisinę ir institucinę sistemą, siekiant skatinti savivaldybes bendradarbiauti teikiant viešąsias paslaugas, ir plėtojant vietos klasterius;
- **gerinti viešojo transporto koordinavimą** ir darnaus judumo infrastruktūrą bei modernizuoti automobilių parką, kad būtų sumažintas šio sektoriaus išmetamas teršalų kiekis;
- **didinti būstų energijos vartojimo efektyvumą**, kad būtų mažinamas pirminės energijos suvartojimas ir energijos nepritekliai; **toliau dėti pastangas laipsniškai atsisakyti iškastinio kuro subsidijų**, be kita ko, šildymui, ir **remti išankstinę tinklo plėtrą**;
- **didinti žiedinių medžiagų naudojimą**, be kita ko, gerinant perdirbimo sistemas, ir **stiprinti biologinės įvairovės apsaugą ir hidrologinį atsparumą** žemės ūkio gamybos srityje;
- **gerinti sveikatos rezultatus**, gerinant galimybes gauti pirminę sveikatos priežiūrą ir didinant sveikatos priežiūros darbuotojų prieinamumą įvairiuose regionuose;
- **remti aukštynkryptę socialinę konvergenciją teikiant pakankamą sveikatos priežiūros, socialinės apsaugos ir bendrųjų viešųjų paslaugų finansavimą**;
- **gerinti bendrojo ugdymo sistemos kokybę ir teisingumą**, visų pirma šalinant miesto ir kaimo vietovių mokymosi pasiekimų skirtumus, ir **didinti mokytojo profesijos patrauklumą**, kad būtų sprendžiama nuolatinio mokytojų trūkumo problema;

- **spręsti įgūdžių trūkumo bei pasiūlos ir paklausos neatitikties problemą** skatinant dalyvavimą aktyvios darbo rinkos politikos priemonėse ir didinant suaugusiųjų švietimo prieinamumą ir aktualumą;
- **tikslingiau paskirstyti socialinės apsaugos išlaidas, kad būtų remiami pažeidžiamiausi asmenys**, ypač grupės, kurioms labiausiai gresia skurdas, pavyzdžiui, bedarbiai, vyresnio amžiaus žmonės ir asmenys su negalia, ir **didinti senatvės pensijų adekvatumą**, kartu išlaikant tvarią pensijų sistemą.

PRIEDAI

Fiskaliniai aspektai	27
A1. Fiskalinė priežiūra ir skolos tvarumas	27
A2. Apmokestinimas	34
Našumas	37
A3. Inovacijos verslui	37
A4. Palankesnių sąlygų verslui sudarymas	41
A5. Kapitalo rinkos, finansinis stabilumas ir galimybės gauti finansavimą	46
A6. Veiksminga institucinė sistema	53
Tvarumas	58
A7. Švari pramonė ir klimato kaitos švelninimas	58
A8. Perėjimas prie įperkamos energijos	63
A9. Prisitaikymas prie klimato kaitos, parengtis ir aplinka	69
Socialinis teisingumas	74
A10. Darbo rinka	74
A11. Socialinė politika	78
A12. Švietimas ir įgūdžiai	83
A13. Socialinių rodiklių suvestinė	88
A14. Sveikata ir sveikatos priežiūros sistemos	89
Horizontalieji aspektai	92
A15. Darnaus vystymosi tikslai	92
A16. Pažanga įgyvendinant šaliai skirtas rekomendacijas ir ES fondų lėšų panaudojimas	95
A17. Konkurencingi regionai	102

LENTELIŲ SĄRAŠAS

A1.1. Valdžios sektoriaus balansas ir skola	28
A1.2. Grynųjų išlaidų augimas	28
A1.3. Grynosios išlaidos (rezultatas ir prognozė), metiniai ir bendri nuokrypiai nuo vidutinės trukmės laikotarpio plano	29
A1.4. Gynybos išlaidos ir nacionalinė nukrypti leidžianti išlyga	29
A1.5. Makroekonominė raida ir prognozės	29
A1.6. Valdžios sektoriaus biudžeto būklė	30
A1.7. Skolos pokyčiai	30
A1.8. EGADP – dotacijos	31

A1.9.	EGADP – paskolos	31
A1.10.	Numatomas su senėjimu susijusių išlaidų pokytis 2024–2040 m. ir 2024–2070 m.	32
A1.11.	Fiskalinio valdymo duomenų bazės rodikliai	33
A2.1.	Mokesčių rodikliai	34
A3.1.	Pagrindiniai inovacijų rodikliai	40
A4.1.	Palankesnių sąlygų verslui sudarymas. Rodikliai	45
A5.1.	Finansiniai rodikliai	52
A6.1.	Lietuva. Keli administracinės naštos mažinimo ir supaprastinimo rodikliai	54
A6.2.	Skaitmeninio dešimtmečio tikslai, stebimi pagal skaitmeninės ekonomikos ir visuomenės indeksą	55
A7.1.	Pagrindiniai švarios pramonės ir klimato kaitos švelninimo rodikliai. Lietuva	62
A8.1.	Pagrindiniai energetikos rodikliai	68
A9.1.	Pagrindiniai rodikliai, rodantys pažangą prisitaikymo prie klimato kaitos, atsparumo ir aplinkos srityse	73
A13.1.	Lietuvos socialinių rodiklių suvestinė	88
A14.1.	Pagrindiniai sveikatos priežiūros rodikliai	90
A16.1.	Atrinkti ES fondai su patvirtintais asignavimais – suvestiniai duomenys (mln. EUR)	98
A16.2.	2019–2024 m. šaliai skirtų rekomendacijų suvestinė lentelė	99
A17.1.	Tam tikri Lietuvos regionų lygmens rodikliai	103

DIAGRAMŲ SĄRAŠAS

A2.1.	Mokestinių pajamų dalys 2023 m.	35
A2.2.	Vienišo uždirbančio asmens ir antrojo šeimoje uždirbančio asmens mokesčių pleištai (procentine visų darbo sąnaudų dalimi) (2024 m.)	36
A3.1.	Investicijos į MTP, išreikštos BVP procentine dalimi, 2013–2023 m.	38
A4.1.	Palankesnių sąlygų verslui sudarymas. Atrinkti rodikliai	42
A5.1.	Grynųjų santaupų ir investicijų balansas	46
A5.2.	Tarptautinių investicijų pozicija	46
A5.3.	Kapitalo rinkos ir finansų tarpininkai Lietuvoje	47
A5.4.	Ne finansų bendrovių finansavimo sudėtis, proc. BVP	49
A5.5.	Namų ūkių finansinio turto sudėtis vienam gyventojui ir proc. BVP	50
A6.1.	Pasitikėjimas teisingumo, regioninėmis ir vietos valdžios institucijomis bei vyriausybe	53
A6.2.	Reguliavimo politikos ir valdymo rodikliai (iREG)	53
A6.3.	25–64 m. amžiaus asmenų dalyvavimo suaugusiųjų švietimo programose lygis (%) pagal profesiją	56
A7.1.	Gamybos ir energijai imlių sektorių taršos ŠESD intensyvumas, 2022 m.	59
A7.2.	Apdirbamosios pramonės gamyba. Iš viso ir tam tikri sektoriai, indeksas (2021 m. = 100), 2017–2023 m.	60
A7.3.	Šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekis, išmetamas pastangų pasidalijimo sektoriuose, 2005 ir 2023 m.	60
A7.4.	Komunalinių atliekų tvarkymas	61
A8.1.	Mažmeninės energijos kainos komponentai namų ūkių ir ne namų ūkių vartotojams, 2024 m.	63
A8.2.	Mėnesio vidutinės kitos paros didmeninės elektros energijos kainos ir Europos lyginamosios gamtinių dujų kainos (Nyderlandų TTF)	63
A8.3.	Lietuvos elektros energijos iš atsinaujinančiųjų išteklių gamybos įrenginių įrengtoji galia (kairėje) ir elektros energijos gamybos rūšių derinys (dešinėje)	65
A9.1.	Tiesioginė ūkio sektoriaus sukurtos bendrosios pridėtinės vertės priklausomybė (1) nuo ekosisteminių paslaugų (2) 2022 m.	71
A9.2.	Investicijų poreikiai ir atotrūkiai, mln. EUR, 2022 m. palyginamosiomis kainomis	71
A10.1.	Pagrindiniai darbo rinkos rodikliai	74
A10.2.	Jaunimo (15–24 m.) darbo rinkos rezultatai (15–24 m.)	75
A11.1.	AROPE lygis ir jo komponentai	78
A12.1.	Tretinio mokslo ir STEM studijų kryptų (ISCED 5–8) studentų skaičiaus tendencijos	85
A14.1.	Vidutinė tikėtina gyvenimo trukmė metais	89
A14.2.	Sveikatos priežiūros priemonėmis išvengiamas mirtingumas	89
A15.1.	DVT įgyvendinimo pažanga Lietuvoje	92
A16.1.	EGADP finansavimo pasiskirstymas Lietuvoje pagal politikos sritis	96
A16.2.	Sanglaudos politikos finansavimo pasiskirstymas pagal politikos tikslus Lietuvoje	96
A17.1.	Darbo našumas per valandą	104
A17.2.	Prieiga prie sveikatos priežiūros ir pradinio ugdymo paslaugų kaimo vietovėse, 2023 m.	105

ŽEMĖLAPIŲ SĄRAŠAS

A17.1.	BVP vienam gyventojui (pagal perkamosios galios standartą, PGS), 2023 m.	102
A17.2.	Realusis BVP vienam gyventojui augimas (2014–2023 m.)	102

FISKALINIAI ASPEKTAI

1 PRIEDAS. FISKALINĖ PRIEŽIŪRA IR SKOLOS TVARUMAS

Šiame priede pateikiamos lentelės, svarbios vertinant Lietuvos fiskalinę padėtį, įskaitant tai, kaip Lietuva laikosi Tarybos rekomendacijų, kurios turi būti pateiktos pagal reformuotą ekonomikos valdymo sistemą.

Reformuota sistema, kuri įsigaliojo 2024 m. balandžio 30 d. ⁽³³⁾, siekiama didinti skolos tvarumą ir skatinti tvarų bei integracinį augimą vykdant augimą skatinančias reformas ir prioritetines investicijas. Vidutinės trukmės laikotarpio fiskaliniai struktūriniai planai (toliau – MTP arba planai) yra kertinis sistemos akmuo; juose nustatomi valstybių narių biudžetiniai įsipareigojimai vidutinės trukmės laikotarpiu. Šie įsipareigojimai apibrėžiami pagal grynujų išlaidų augimą, kuris yra bendras fiskalinės priežiūros veiklos rodiklis.

Lietuva savo planą pateikė 2025 m. balandžio 30 d. Planas apima laikotarpį iki 2029 m. ir jame pateiktas fiskalinis koregavimas per ketverius metus. Komisija įvertino Lietuvos vidutinės trukmės fiskalinį struktūrinį planą ir 2025 m. birželio 4 d. rekomendavo Tarybai priimti rekomendaciją, kuria nustatomos plane numatytos grynujų išlaidų augimo viršutinės ribos ⁽³⁴⁾.

Lietuvos fiskalinės padėties vertinime atsižvelgiama į Komisijos rekomendaciją dėl Tarybos rekomendacijos, kuria patvirtinamas Lietuvos planas, jis atliekamas remiantis Eurostato rezultatų duomenimis bei Komisijos 2025 m. pavasario prognoze ir atsižvelgiant į metinę pažangos ataskaitą (APR), kurią Lietuva pateikė 2025 m. balandžio 30 d. Be to, atsižvelgiant į Lietuvos prašymą aktyvuoti nacionalinę nukrypti leidžiančią išlygą ⁽³⁵⁾ po 2025 m. kovo 19 d. Komisijos komunikato ⁽³⁶⁾, vertinime taip pat atitinkamai atsižvelgiama į numatomą gynybos išlaidų didėjimą, remiantis Komisijos 2025 m. pavasario prognoze.

Priedo struktūra yra tokia. Pirma, **valdžios sektoriaus deficito ir skolos** pokyčiai pateikiami remiantis A1.1 lentelėje pateiktais duomenimis. Paskui įvertinama Lietuvos **fiskalinė padėtis**, atsižvelgiant į Komisijos rekomendaciją dėl Tarybos rekomendacijos, kuria patvirtinamas planas, remiantis atitinkamais skaičiais, pateiktais A1.2–A1.9 lentelėse, įskaitant duomenis apie gynybos išlaidas.

Priede taip pat pateikiama informacija apie **su senėjimu susijusias išlaidas** ir **nacionalinę fiskalinę sistemą**. Fiskalinio tvarumo rizika aptariama 2024 m. skolos tvarumo stebėsenos ataskaitoje ⁽³⁷⁾.

⁽³³⁾ Pagrindiniai reformuotos ES ekonomikos valdymo sistemos elementai yra Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2024/1263 dėl veiksmingo ekonominės politikos koordinavimo ir daugiašalės biudžeto priežiūros kartu su iš dalies pakeistu Reglamentu (EB) Nr. 1467/97 dėl pirmojo deficito procedūros įgyvendinimo ir iš dalies pakeista Tarybos direktyva 2011/85/ES dėl valstybių narių biudžeto sistemų.

⁽³⁴⁾ COM(2025) 616 *final*, 2025 6 4.

⁽³⁵⁾ 2025 m. gegužės 2 d. Lietuva pateikė Komisijai ir Tarybai prašymą aktyvuoti nacionalinę nukrypti leidžiančią išlygą. Tuo remdamasi Komisija priėmė rekomendaciją dėl Tarybos rekomendacijos, kuria Lietuvai leidžiama nukrypti nuo Tarybos nustatyto grynujų išlaidų plano ir viršyti jo viršutinę ribą (COM (2025) 609).

⁽³⁶⁾ 2025 m. kovo 19 d. Komisijos komunikatas „Atsižvelgimas į gynybos išlaidų padidinimą Stabilumo ir augimo pakte“, C(2025) 2000 *final*.

⁽³⁷⁾ European Commission (2025), Debt Sustainability Monitor 2024, *European Economy-Institutional Papers* 306.

Valdžios sektoriaus deficito ir skolos pokyčiai

2024 m. Lietuvos valdžios sektoriaus deficitas siekė 1,3 proc. BVP. Remiantis Komisijos 2025 m. pavasario prognoze numatoma, kad 2025 m. jis padidės iki 2,3 proc. BVP, o metinėje pažangos ataskaitoje numatomas padidėjimas iki 2,8 proc. BVP. Valdžios sektoriaus skolos santykis su BVP 2024 m. pabaigoje sudarė 38,2 proc. ir, Komisijos duomenimis, numatoma, kad 2025 m. pabaigoje jis padidės iki 41,2 proc. Remiantis metine pažangos ataskaita, jis padidės iki 42,4 proc. Komisijos ir Lietuvos numatomo valdžios sektoriaus balanso skirtumą lemia mažesnės Komisijos 2025 m. pavasario prognozėje numatytos valdžios sektoriaus išlaidos tarpiniam vartojimui ir investicijoms. Į metinę pažangos ataskaitą neįtrauktos biudžeto projekcijos po 2025 m.

A1.1 lentelė. **Valdžios sektoriaus balansas ir skola**

	Variables		2024	2025		2026	
			Outturn	APR	COM	APR	COM
1	General government balance	% GDP	-1.3	-2.8	-2.3	na.	-2.3
2	General government gross debt	% GDP	38.2	42.4	41.2	na.	43.9

Šaltinis: Komisijos 2025 m. pavasario prognozė (COM), metinė pažangos ataskaita (APR).

Grynųjų išlaidų pokyčiai

2025 m. Lietuvos grynųjų išlaidų⁽³⁸⁾ augimas, remiantis Komisijos prognozėmis⁽³⁹⁾, viršys rekomenduojamą didžiausią augimo tempą ir atitinkamas nuokrypis sudarys 1,0 proc. BVP. Lietuvos metinėje pažangos ataskaitoje numatoma, kad 2025 m. grynųjų išlaidų augimas bus 9,9 proc., palyginti su Komisijos 9,0 proc. prognoze. Komisijos ir Lietuvos projekcijų skirtumą daugiausia lemia skirtingos prielaidos dėl valdžios sektoriaus išlaidų investicijoms ir tarpiniam vartojimui planų. Remdamasi ilgalaikiais istoriniais modeliais, Komisija neplanuoja visiškai šių išlaidų planų įgyvendinimo, o tai šiek tiek sumažina bendrą grynųjų išlaidų augimą.

⁽³⁸⁾ Grynosios išlaidos Reglamento (ES) 2024/1263 2 straipsnio 2 dalyje apibrėžtos kaip valdžios sektoriaus išlaidos, atėmus i) palūkanų išlaidas, ii) diskrecines pajamų priemones, iii) Sąjungos programų išlaidas, kurios visiškai atitinka pajamas iš Sąjungos fondų, iv) nacionalines išlaidas bendram Sąjungos finansuojamų programų finansavimui, v) bedarbio pašalpų išlaidų ciklinius elementus ir vi) vienkartinės bei kitas laikinas priemones.

⁽³⁹⁾ Commission Spring 2025 Forecast, *European Economy-Institutional paper 318*, May 2025.

A1.2 lentelė. **Grynųjų išlaidų augimas**

	Annual			Cumulative*		
	MTP	APR	COM	MTP	APR	COM
	Growth rates					
2024	n.a.	10.5%	10.7%	n.a.	n.a.	n.a.
2025	6.1%	9.9%	9.0%	6.1%	21.5%	9.0%
2026	5.2%	n.a.	5.8%	11.6%	n.a.	15.3%

* Bendras augimo tempas metinėje pažangos ataskaitoje (APR) apskaičiuotas atsižvelgiant į 2023 bazinius metus.

Komisijos duomenys apskaičiuoti remiantis 2024 m. duomenimis.

Šaltinis: Lietuvos vidutinės trukmės laikotarpio fiskalinis struktūrinis planas (MTP), metinė pažangos ataskaita (APR) ir Komisijos skaičiavimai, pagrįsti Komisijos 2025 m. pavasario prognoze (COM).

vertinant grynųjų išlaidų augimą, visų pirma jį lyginant su rekomenduojamu grynųjų išlaidų planu, atsižvelgiama į tai, kad Lietuva paprašė aktyvuoti nacionalinę nukrypti leidžiančią išlygą, kad būtų sudarytos palankesnės sąlygos pereiti prie aukštesnio gynybos išlaidų lygio. Valdžios sektoriaus gynybos išlaidos Lietuvoje sudarė 1,8 proc. BVP 2021 m, 2,1 proc. BVP 2022 m. ir 2,5 proc. BVP 2023 m. ⁽⁴⁰⁾ Komisijos 2025 m. pavasario prognozėje numatoma, kad 2024 m. išlaidos gynybai sudarys 2,8 proc. BVP, o 2025 m. – 3,2 proc. BVP. Remiantis dabartinėmis gynybos išlaidų projekcijomis, Lietuvai numatomas nuokrypis neviršija pagal nacionalinę nukrypti leidžiančią išlygą leidžiamo lankstumo ribų.

A1.3 lentelė. **Grynosios išlaidos (rezultatas ir prognozė), metiniai ir bendri nuokrypiai nuo vidutinės trukmės laikotarpio plano**

	Variables		2023	2024	2025	2026
			Outturn	Outturn	COM	COM
1	Total expenditure	bn NAC	27.6	31.0	34.7	36.9
2	Interest expenditure	bn NAC	0.4	0.6	0.8	1.0
3	Cyclical unemployment expenditure	bn NAC	0.0	0.0	0.0	0.0
4	Expenditure funded by transfers from the EU	bn NAC	0.8	1.0	1.8	1.7
5	National co-financing of EU programmes	bn NAC	0.1	0.1	0.2	0.2
6	One-off expenditure (levels, excl. EU funded)	bn NAC	0.0	0.0	0.0	0.0
7=1-2-3-4-5-6	Net nationally financed primary expenditure (before discretionary revenue measures, DRM)	bn NAC	26.3	29.2	31.9	33.9
8	Change in net nationally financed primary expenditure (before DRM)	bn NAC		2.9	2.7	2.0
9	DRM (excl. one-off revenue, incremental impact)	bn NAC		0.1	0.1	0.2
10=8-9	Change in net nationally financed primary expenditure (after DRM)	bn NAC		2.8	2.6	1.8
11	Outturn / forecast net expenditure growth	% change		10.69%	9.0%	5.8%
12	Net expenditure growth as reported in the medium-term plan*	% change		n.a.	6.1%	5.2%
13=(11-12) x 7	Annual deviation	bn NAC		n.a.	0.9	0.2
14 (cumulated from 13)	Cumulated deviation	bn NAC		n.a.	0.9	1.0
15=13/17	Annual balance	% GDP		n.a.	1.0	0.2
16=14/17	Cumulated balance	% GDP		n.a.	1.0	1.2
17	p.m. Nominal GDP	bn NAC	73.8	78.4	83.5	88.1

* Komisija teigiamai įvertino vidutinės trukmės laikotarpio planą ir jį dabar turi patvirtinti Taryba.

Šaltinis: Komisijos 2025 m. pavasario prognozė ir Komisijos skaičiavimai.

(40) Eurostatas, valdžios sektoriaus išlaidos pagal valdžios funkcijų klasifikatorių (COFOG).

A1.4 lentelė. **Gynybos išlaidos ir nacionalinė nukrypti leidžianti išlyga**

			2021	2022	2023	2024	2025	2026
1	Total defence expenditure	% GDP	1.8	2.1	2.5	2.8	3.2	3.6
2	of which: gross fixed capital formation	% GDP	0.4	0.7	0.9	1.2	1.5	1.8
3	Flexibility from increases in defence expenditure	% GDP					1.4	1.5
4	Cumulated balance after flexibility	% GDP					-0.3	-0.3

Šaltinis: Eurostatas (COFOG), Komisijos 2025 m. pavasario prognozė ir Komisijos skaičiavimai.

A1.5 lentelė. **Makroekonominė raida ir prognozės**

	Variables		2024	2025		2026	
			Outturn	APR	COM	APR	COM
1=7+8+9	Real GDP	% change	2.8	2.8	2.8	n.a.	3.1
2	Private consumption	% change	3.5	3.6	4.2	n.a.	4.0
3	Government consumption expenditure	% change	1.4	0.1	0.3	n.a.	0.2
4	Gross fixed capital formation	% change	-1.3	5.2	3.5	n.a.	4.0
5	Exports of goods and services	% change	2.1	3.5	3.0	n.a.	3.3
6	Imports of goods and services	% change	2.4	4.3	3.9	n.a.	3.7
	Contributions to real GDP growth						
7	- Final domestic demand	pps	1.9	3.2	3.2	n.a.	3.2
8	- Change in inventories	pps	1.0	0.0	0.0	n.a.	0.0
9	- Net exports	pps	-0.2	-0.4	-0.4	n.a.	-0.1
10	Output gap	% pot GDP	-1.7	-1.8	-1.8	n.a.	-0.9
11	Employment	% change	1.7	0.3	0.4	n.a.	0.3
12	Unemployment rate	%	7.1	7.0	6.8	n.a.	6.6
13	Labour productivity	% change	1.0	2.5	2.4	n.a.	2.8
14	HICP	% change	0.9	3.3	2.6	n.a.	1.2
15	GDP deflator	% change	3.4	3.4	3.6	n.a.	2.4
16	Compensation of employees per head	% change	9.1	8.4	7.6	n.a.	7.2
17	Net lending/borrowing vis-à-vis the rest of the world	% GDP	4.2	n.a.	3.7	n.a.	3.7

Šaltinis: Komisijos 2025 m. pavasario prognozė (COM), metinė pažangos ataskaita (APR).

A1.6 lentelė. Valdžios sektoriaus biudžeto būklė

	Variables (% GDP)	2024	2025		2026	
		Outturn	APR	COM	APR	COM
1=2+3+4+5	Revenue	38.2	39.6	39.3	na.	39.5
	<i>of which:</i>					
2	- Taxes on production and imports	11.6	11.9	11.9	na.	12.0
3	- Current taxes on income, wealth, etc.	10.7	11.0	10.9	na.	11.1
4	- Social contributions	11.1	11.5	11.3	na.	11.6
5	- Other (residual)	4.8	5.2	5.2	na.	4.8
8=9+16	Expenditure	39.5	42.4	41.6	na.	41.9
	<i>of which:</i>					
9	- Primary expenditure	38.7	41.4	40.6	na.	40.7
	<i>of which:</i>					
10	- Compensation of employees	11.6	11.8	11.7	na.	11.7
11	- Intermediate consumption	4.4	5.1	4.7	na.	4.7
12	- Social payments	15.4	16.4	16.3	na.	16.7
13	- Subsidies	0.3	0.3	0.3	na.	0.3
14	- Gross fixed capital formation	4.2	5.2	4.9	na.	4.6
15	- Other	2.8	2.6	2.6	na.	2.7
16	- Interest expenditure	0.8	1.0	1.0	na.	1.2
18=1-8	General government balance	-1.3	-2.8	-2.3	na.	-2.3
19=1-9	Primary balance	-0.5	-1.8	-1.3	na.	-1.2
20	Cyclically adjusted balance	-0.6	na.	-1.6	na.	-2.0
21	One-offs	0.0	0.0	0.0	na.	0.0
22=20-21	Structural balance	-0.6	-2.1	-1.6	na.	-2.0
23=22+16	Structural primary balance	0.2	-1.1	-0.6	na.	-0.8

Šaltinis: Komisijos 2025 m. pavasario prognozė (COM), metinė pažangos ataskaita (APR).

A1.7 lentelė. Skolos pokyčiai

	Variables	2024	2025		2026	
		Outturn	APR	COM	APR	COM
1	Gross debt ratio* (% of GDP)	38.2	42.4	41.2	na.	43.9
2=3+4+8	Change in the ratio (pps. of GDP)	0.9	4.0	3.0	na.	2.7
3	Contributions**					
	Primary balance	0.5	1.8	1.3	na.	1.2
4=5+6+7	'Snow-ball' effect	-1.4	-1.3	-1.3	na.	-1.0
	<i>of which:</i>					
5	- Interest expenditure	0.8	1.0	1.0	na.	1.2
6	- Real growth effect	-1.0	-1.0	-1.0	na.	-1.2
7	- Inflation effect	-1.2	-1.3	-1.3	na.	-0.9
8	'Stock-flow' adjustment	1.8	3.5	3.0	na.	2.5

* Laikotarpio pabaiga.

** Sniego kamuolio efektas atspindi palūkanų išlaidų poveikį sukauptai valdžios sektoriaus skolai, taip pat realiojo BVP augimo ir infliacijos poveikį valdžios sektoriaus skolos santykiui su BVP (pagal vardiklį). Atsargų ir srautų koregavimas apima pinigų ir kaupiamosios apskaitos skirtumus (įskaitant išankstinį ir vėluojantį Ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo priemonės dotacijų išmokėjimą), finansinio turto kaupimą ir vertinimo bei kitą liekamąjį poveikį.

Šaltinis: Komisijos 2025 m. pavasario prognozė ir Komisijos skaičiavimai (COM), metinė pažangos ataskaita (APR).

A1.8 lentelė. EGADP – dotacijos

Revenue from RRF grants (% of GDP)		2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026
1	RRF grants as included in the revenue projections	na.	0.0	0.1	0.3	0.5	1.1	0.6
2	Cash disbursements of RRF grants from EU	na.	0.5	0.0	0.8	0.2	0.9	0.6
Expenditure financed by RRF grants (% of GDP)		2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026
3	Total current expenditure	na.	0.0	0.0	0.1	0.1	0.2	0.2
4	Gross fixed capital formation	na.	0.0	0.1	0.2	0.4	0.9	0.5
5	Capital transfers	na.	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
6=4+5	Total capital expenditure	na.	0.0	0.1	0.2	0.4	0.9	0.5
Other costs financed by RRF grants (% of GDP)		2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026
7	Reduction in tax revenue	na.	na.	na.	na.	na.	na.	na.
8	Other costs with impact on revenue	na.	na.	na.	na.	na.	na.	na.
9	Financial transactions	na.	na.	na.	na.	na.	na.	na.

Šaltinis: metinė pažangos ataskaita.

A1.9 lentelė. EGADP – paskolos

Cash flow from RRF loans projected in the Plan (% of GDP)		2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026
1	Disbursements of RRF loans from EU	na.	na.	na.	0.1	0.8	0.0	0.9
2	Repayments of RRF loans to EU	na.	na.	na.	0.0	0.0	0.0	0.0
Expenditure financed by RRF loans (% of GDP)		2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026
3	Total current expenditure	na.	na.	na.	0.0	0.0	0.3	0.4
4	Gross fixed capital formation	na.	na.	na.	0.0	0.0	0.3	0.3
5	Capital transfers	na.	na.	na.	0.0	0.0	0.0	0.0
6=4+5	Total capital expenditure	na.	na.	na.	0.0	0.0	0.3	0.3
Other costs financed by RRF loans (% of GDP)		2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026
7	Reduction in tax revenue	na.	na.	na.	na.	na.	na.	na.
8	Other costs with impact on revenue	na.	na.	na.	na.	na.	na.	na.
9	Financial transactions	na.	na.	na.	na.	na.	na.	na.

Šaltinis: metinė pažangos ataskaita.

Su visuomenės senėjimu susijusios išlaidos

Numatoma, kad bendros su senėjimu susijusios išlaidos Lietuvoje padidės nuo maždaug 16 proc. BVP 2024 m. iki 18 proc. 2040 m. ir iki 29 proc. 2070 m. (žr. A1.10 lentelę). Šį padidėjimą lemia numatomas išlaidų pensijoms ir, šiek tiek mažesniu mastu, sveikatos priežiūros ir ilgalaikės priežiūros išlaidų padidėjimas.

Viešųjų išlaidų pensijoms augimas sutelktas į vidutinį laikotarpį ir numatomas 2,3 procentinio punkto BVP padidėjimas iki 2040 m. Padidėjimas iki 2040 m. yra antras pagal dydį iš visų valstybių narių per šį laikotarpį. Vis dėlto, 9,3 proc. ir 9,7 proc. BVP atitinkamai 2040 m. ir 2070 m. sudarančios pensijų išlaidos išliktų gerokai mažesnės už 12,1 proc. ir 11,8 proc. ES vidurkį.

Numatoma, kad 2024 m. viešosios sveikatos priežiūros ⁽⁴¹⁾ išlaidos sudarys 4,3 proc. BVP (mažiau nei 6,6 proc. ES vidurkis) ir iki 2040 m. turėtų padidėti 0,4 procentinio punkto, o iki 2070 m. – dar 0,4 procentinio punkto.

Numatoma, kad 2024 m. viešosios išlaidos ilgalaikiai priežiūrai ⁽⁴²⁾ sudarys 1 proc. BVP (mažiau nei 1,7 proc. ES vidurkis) ir iki 2040 m. turėtų padidėti 0,3 procentinio punkto, o iki 2070 m. – dar 0,6 procentinio punkto.

A1.10 lentelė. Numatomas su senėjimu susijusių išlaidų pokytis 2024–2040 m. ir 2024–2070 m.

		age-related expenditure 2024 (% GDP)	change in 2024-2040 (pps GDP) due to:						age-related expenditure 2040 (%GDP)				
			pensions	healthcare	long-term care	education	total						
LT	15.4		2.3		0.4		0.3		-0.3		2.7	18.0	LT
EU	24.3		0.5		0.3		0.4		-0.3		0.9	25.2	EU
		age-related expenditure 2024 (% GDP)	change in 2024-2070 (pps GDP) due to:						age-related expenditure 2070 (%GDP)				
			pensions	healthcare	long-term care	education	total						
LT	15.4		2.7		0.8		0.9		-0.3		4.0	19.4	LT
EU	24.3		0.2		0.6		0.8		-0.4		1.3	25.6	EU

Šaltinis: 2024 m. ataskaita dėl senėjimo (EK EPK).

Nacionalinė fiskalinė sistema

Lietuvos nepriklausoma fiskalinė institucija – Lietuvos Respublikos valstybės kontrolės Biudžeto politikos stebėsenos departamentas (VK BPSD) – turi gana plačius įgaliojimus ir praneša, kad reikia daugiau išteklių. Prieš priimdamas sprendimus dėl patvirtinimo, departamentas taiko savo vidaus prognozių modelį, kad įvertintų vyriausybės prognozes. Jo nuomone, dabar jam pakanka darbuotojų, tačiau praneša, kad pajėgumams išlaikyti reikia daugiau biudžeto išteklių. Nors VK BPSD turi teisę susipažinti su teisės aktuose nustatyta informacija ir nepaisant sudarytų susitarimo memorandumų, jam kyla tam tikrų prieigos prie informacijos sunkumų vyriausybėje. Dėl integruoto Lietuvos nepriklausomos fiskalinės institucijos pobūdžio departamentas gali kliautis pagalbinėmis pagrindinės institucijos funkcijomis, tačiau dėl to jam gali būti sunkiau užsitikrinti savo atpažįstamumą.

Lietuvos viešųjų investicijų planai grindžiami aukšto lygio vizija, nustatyta investicijų vertinimo ir atrankos geroji praktika. Valstybės ateities vizijoje „Lietuva 2050“ apibrėžiama ilgalaikė vystymosi vizija, grindžiama teritorijų planavimu, ir ją papildė integruotas nacionalinis pažangos planas, kuriame pateikiamos 10 metų finansavimo viršutinės ribos pagal finansavimo šaltinius (t. y. nacionalinius, ES, kitus) ir pagrindinius naudotojus ⁽⁴³⁾. Finansų ministerija atlieka svarbų vaidmenį koordinuojant nacionalinio pažangos plano, kuriuo užtikrinamas fiskalinis realizmas ir plano įperkamumas, rengimą ir įgyvendinimą, taip pat valdant vystymosi programas. Visi viešųjų investicijų projektai, įskaitant viešojo ir privačiojo sektorių partnerystes, kurių vertė viršija 1 mln. EUR, rengiami ir vertinami pagal Finansų ministerijos nustatytus ir Centrinės projektų

⁽⁴¹⁾ Pagrindinės veiklos rezultatų charakteristikos, naujausios reformos ir investicijos aptariamos 11 priede „Sveikata ir sveikatos sistemos“.

⁽⁴²⁾ Ilgalaikės priežiūros sistemos kokybė ir prieinamumas aptariami 9 priede „Socialinė politika“.

⁽⁴³⁾ 2021–2030 metų nacionalinis pažangos planas patvirtintas Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2020 m. rugsėjo 9 d. nutarimu Nr. 998 „Dėl 2021–2030 metų nacionalinio pažangos plano patvirtinimo“.

valdymo agentūros (CPVA) prižiūrimus metodinius standartus. Žinomi visų projektų gyvavimo ciklo sąnaudų duomenys. Standartinė planinės techninės priežiūros poreikių ir sąnaudų vertinimo metodika yra prieinama ir naudojama apskaičiuojant gyvavimo ciklo sąnaudas, nors sprendimų priėmimo procese to dar nedaroma. Galiausiai, nors centriniai turto registrai galėtų 1) informuoti sprendimus priimančius asmenis apie esamo turto būklę ir jo priežiūros poreikius ir 2) pagrįsti sprendimą dėl naujo turto plėtojimo, Lietuvoje jų nėra.

A1.11 lentelė. **Fiskalinio valdymo duomenų bazės rodikliai**

2023	Lithuania	EU Average
Country Fiscal Rule Strength Index (C-FRSI)	21.80	14.52
Medium-Term Budgetary Framework Index (MTBFI)	0.73	0.73

Šalies fiskalinių taisyklių tvirtumo indeksas (C-FRSI) rodo šalies lygmeniu agreguotų nacionalinių fiskalinių taisyklių tvirtumą, remiantis i) teisiniu pagrindu, ii) taisyklės privalomumu, iii) stebėsenos įstaigomis, iv) koregavimo mechanizmais ir v) atsparumu sukrėtimams. Vidutinės trukmės biudžeto sistemos indeksas (MTBFI) rodo nacionalinių vidutinės trukmės biudžeto sistemų tvirtumą, grindžiamą i) į nacionalinius vidutinės trukmės fiskalinius planus įtrauktų tikslų ir (arba) viršutinių ribų aprėptimi; ii) šių tikslų ir (arba) viršutinių ribų ir metinių biudžetų sąsaja; iii) nacionalinio parlamento dalyvavimu rengiant planus; iv) nepriklausomų fiskalinių institucijų dalyvavimu juos rengiant ir v) jų išsamumo lygiu. Aukštesnis balas siejamas su didesniu taisyklių ir vidutinės trukmės biudžeto sistemos tvirtumu.

Šaltinis: [Fiskalinio valdymo duomenų bazė](#).

Šiame priede pateikiama rodikliais pagrįsta Lietuvos mokesčių sistemos apžvalga. Į ją įtraukta informacija apie: i) mokesčių derinį; ii) mokesčių sistemos konkurencingumo ir teisingumo aspektus ir iii) mokesčių surinkimą ir mokestinių prievolių vykdymą.

Lietuvos mokestinės pajamos yra santykinai mažos. Iš A2.1 lentelės matyti, kad BVP procentine dalimi išreikštų Lietuvos mokestinių pajamų rodiklis 2023 m. vis dar buvo gerokai mažesnis už agreguotą ES rodiklį, nors, 2022 m. sumažėjęs, per metus didėjo 0,4 procentinio punkto. Šiek tiek daugiau nei pusę Lietuvos mokestinių pajamų sudaro darbo jėgos mokesčiai. Ši dalis atitinka ES vidurkį (žr. A2.1 diagramą), tačiau kadangi tai yra ta pati mažesnės visos surenkamos mokesčių sumos dalis, Lietuvos darbo jėgos mokesčių pajamos, išreikštos BVP procentine dalimi, vis tiek gerokai mažesnės nei agreguoti ES rodikliai. Kapitalo mokesčiai, kaip BVP dalis, sudaro tik apie pusę agreguotų ES rodiklių. BVP dalimi išreikštų pajamų iš vartojimo mokesčių ir iš aplinkosaugos mokesčių rodikliai buvo artimi agreguotam ES rodikliui, o šių pajamų, išreikštų

procentine visų mokesčių dalimi, rodikliai viršijo agreguotus ES rodiklius.

Lietuva turi galimybių sutelkti papildomas pajamų šaltinius fiskalinio spaudimo problemoms spręsti. Lietuvos mokesčių sistemoje esama mokesčių arbitražo galimybių, kurias pavyzdžiui, suteikia labai diferencijuotas pajamų iš samdomo darbo, savarankiško darbo ir kai kurių formų įsteigto verslo traktavimas. Savarankiškai dirbančių asmenų ir labai mažų įmonių pajamos apmokestinamos ypač lengvai. Pajamos iš periodinių nekilnojamojo turto mokesčių, kurie yra vieni iš mažiausiai ekonomikos augimui kenkiančių mokesčių, šiuo metu yra labai mažos. Lietuvos aplinkos apsaugos mokesčių pajamos taip pat nuosaikios, o efektyvusis anglies dioksido mokesčio tarifas 2023 m. buvo 61,80 EUR už CO₂ ekvivalento toną, t. y. gerokai mažesnis už ES vidurkį. Tačiau numatoma, kad viešosios išlaidos, kaip BVP dalis, ir toliau didės. Tai lemia gyventojų senėjimas ir naujosios Vyriausybės įsipareigojimas gerokai padidinti išlaidas gynybai.

A2.1 lentelė. **Mokesčių rodikliai**

		Lithuania					EU-27				
		2010	2021	2022	2023	2024	2010	2021	2022	2023	2024
Tax structure	Total taxes (including compulsory actual social contributions) (% of GDP)	28.8	32.0	31.7	32.1		37.8	40.2	39.7	39.0	
By tax base	Taxes on labour (% of GDP)	14.3	16.0	15.9	16.4		19.8	20.5	20.1	20.0	
	of which, social security contributions (SSC, % of GDP)	11.8	10.1	9.8	10.2		12.9	13.0	12.7	12.7	
	Taxes on consumption (% of GDP)	11.5	11.8	11.4	10.8		10.9	11.2	10.9	10.5	
	of which, value added taxes (VAT, % of GDP)	7.9	8.3	8.4	8.0		6.8	7.3	7.4	7.1	
	Taxes on capital (% of GDP)	3.0	4.3	4.4	4.9		7.1	8.5	8.7	8.5	
Some tax types	Personal income taxes (PIT, % of GDP)	3.6	7.4	7.6	7.7		8.6	9.6	9.4	9.3	
	Corporate income taxes (CIT, % of GDP)	1.0	2.0	2.3	2.7		2.2	2.9	3.2	3.2	
	Total property taxes (% of GDP)	0.8	0.4	0.4	0.4		1.9	2.2	2.1	1.9	
	Recurrent taxes on immovable property (% of GDP)	0.4	0.3	0.3	0.3		1.1	1.1	1.0	0.9	
	Environmental taxes (% of GDP)	1.9	2.0	1.6	1.6		2.5	2.4	2.1	2.0	
	Effective carbon rate in EUR per tonne of CO ₂ equivalents	NA	72.7	NA	61.8		NA	86.0	NA	84.8	
Progressivity & fairness	Tax wedge at 50% of average wage (single person) (*)	36.9	31.0	29.7	29.4	28.3	33.9	31.8	31.5	31.5	31.8
	Tax wedge at 100% of average wage (single person) (*)	40.6	37.6	38.4	39.0	39.3	40.9	39.9	39.9	40.2	40.3
	Corporate income tax - effective average tax rates (1) (*)	12.4	12.4	12.4	12.4		21.3	19.3	19.1	18.9	
	Difference in Gini coefficient before and after taxes and cash social transfers (pensions excluded from social transfers) (2) (*)	6.2	7.4	7.7	7.7		8.6	8.2	7.9	7.7	
Tax administration & compliance	Outstanding tax arrears: total year-end tax debt (including debt considered not collectable) / total revenue (in %) (*)		8.2	4.5				35.5	32.6		
	VAT gap (% of VAT total tax liability, VTTL) (**)		15.7	14.6	17.8			6.6	7.0		

(1) Perspektyvinis efektyvusis mokesčio tarifas (KPMG).

(2) Kuo didesnė vertė, tuo didesnis mokesčių persikirstomasis poveikis.

(*) ES 27 aritmetinis vidurkis.

(**) 2023 m. prognozuojama vertė. Daugiau duomenų apie PVM atotrūkį pateikiama Europos Komisijos Mokesčių ir muitų sąjungos generalinio direktorato 2024 m. leidinyje „VAT gap in the EU“, <https://data.europa.eu/doi/10.2778/2476549>. Daugiau duomenų apie mokestines pajamas pateikiama ir taikyta metodika aprašoma tinklalapyje „Duomenys apie mokesčių tendencijas“ https://taxation-customs.ec.europa.eu/taxation/economic-analysis/data-taxation-trends_en.

Šaltinis: Europos Komisija, EBPO.

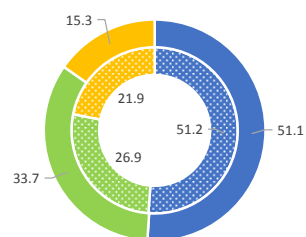
Lietuva pagal savo ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo (EGAD) planą, be kita ko, įsipareigoja: i) išplėsti mokesčių bazę įtraukiant šaltinius, kurie mažiau kenkia ekonomikos augimui, ir ii) panaikinti neefektyvias arba aplinkai nepalankias mokesčių lengvatas ir specialius mokesčių režimus. Jau priimtose priemonėse apima laipsnišką akcizų didinimą ir CO₂ mokesčio komponento įvedimą, dėl kurio palaipsniui didės biudžeto pajamos, o pajamingumas iki 2028 m. turėtų pasiekti 0,6 proc. BVP. Naujoji koalicinė vyriausybė parengė mokesčių reformas, skirtas finansuoti svarbioms išlaidoms, susijusioms su Lietuvos pagal EGAD planą dar nepasiektomis tarpinėmis reikšmėmis. Lietuvos finansų ministerija pateikė išsamų mokesčių dokumentų rinkinį, kuriam visiškai įsigaliojus, fiskalinis poveikis būtų 542 mln. EUR. Į rinkinį įtrauktos priemonės, kuriomis suvienodinami gyventojų pajamų mokesčio tarifai, taikomi skirtingiems pajamų šaltiniams, įmonių pelno mokesčio tarifas padidinamas dar 1 procentiniu punktu, išplečiama periodinio nekilnojamojo turto mokesčio bazė, sumažintas pridėtinės vertės mokesčio tarifas padidinamas nuo 9 proc. iki 12 proc. ir sumažintas tarifas nebetaikomas centriniam šildymui ir šildymui malkomis, taip pat įvedami nauji mokesčiai ne gyvybės draudimo įmokoms ir saldintiems gėrimams.

Įvairiuose tarptautiniuose reitinguose Lietuvos verslo apmokestinimo sistema vertinama kaip patraukli investicijoms. Pagal Tarptautinio vadybos plėtros instituto (IMD) Pasaulio konkurencingumo reitingą, 2023 m. Lietuva užėmė 32-ą vietą, t. y. šalies reitingas kiek nukrito (t. y., šiek tiek sumažėjo konkurencingumas), palyginti su 29-a vieta ankstesniais metais. Tačiau Lietuva užima antrą vietą pagal mokesčių sudėtingumo indeksą (t. y. Lietuvoje yra gana paprasta verslo apmokestinimo sistema), kuriuo išsamiai matuojamas šalių įmonių pelno mokesčių sistemų, taikomų tarptautinėms bendrovėms, sudėtingumas. MVĮ mokesčių prievolių vykdymo išlaidos Lietuvoje yra mažesnės nei ES vidurkis. Kaip aptariama priede „Palankesnių

sąlygų verslui sudarymas“, šios mažos prievolių vykdymo išlaidos yra apskritai verslui palankios Lietuvos reglamentavimo aplinkos dalis. Apskaičiuotosios bendros mokesčių prievolių vykdymo išlaidos yra mažesnės už ES vidurkį, kaip ir įmonių pelno mokesčio prievolių vykdymo išlaidos, nors PVM prievolių vykdymo išlaidos yra šiek tiek didesnės už ES vidurkį.

A2.1 diagrama. **Mokesčių pajamų dalys 2023 m.**

Tax revenue shares in 2023, Lithuania (outer ring) and EU (inner ring)

■ Taxes on labour ■ Taxes on consumption ■ Taxes on capital

Šaltinis: mokesčių tendencijų duomenys, Mokesčių ir muitų sąjungos GD.

Lietuvoje įmonių pelno mokesčio pajamos yra palyginti nedidelės, nors jos lėtai didėja. 2023 m. Lietuvos įmonių pelno mokesčio pajamos sudarė 2,7 proc. BVP. Nors šis rodiklis vis dar mažesnis už ES vidurkį, jis padidėjo 0,4 procentinio punkto, palyginti su 2022 m., ir gerokai viršija 2010 m. surinktą išskirtinai mažą 1,0 proc. įmonių pelno mokesčio sumą. Lietuvos didžiausias teisės aktais nustatytas įmonių pelno mokesčio tarifas 2025 m. pradžioje buvo padidintas nuo 15 iki 16 proc., tačiau tai vis dar yra bendras penktas mažiausias rodiklis ES (ES 27 vidutinis aukščiausias teisės aktais nustatytas įmonių pelno mokesčio tarifas yra apie 21 proc.). 2023 m. šalies perspektyvinis efektyvusis įmonių pelno mokesčio tarifas (EATR) buvo 12,4 proc. ir tai buvo penktas mažiausias rodiklis ES (ES 27 vidurkis buvo apie 19 proc.). Nors didžiausias teisės aktais nustatytas įmonių pelno mokesčio tarifas sumažėjo nuo 29 proc. 1995 m., Lietuvos EATR 2023 m. buvo toks pat kaip 2002 m. Kai kurioms mažiausioms įmonėms, kuriose dirba mažiau nei 10 darbuotojų, taikomas specialus palankus

režimas su 6 proc. mokesčio tarifu, kuris gali turėti iškraipomąjį atgrasomąjį poveikį įmonių augimui (žr. 2 priedą). Lietuvoje taip pat yra specialiųjų ekonominių zonų, kuriose įmonėms pirmuosius 10 metų, per kuriuos jos vykdo veiklą, suteikiamas terminuoto atleidimo nuo mokesčių laikotarpis ir dar šešerius metus taikoma 50 proc. mokesčių lengvata. Lietuvos santykinai mažas įmonių pelno mokesčio pajamas dabar labiau lemia teisės aktais nustatytas įmonių pelno mokesčio tarifas, o ne mokesčių išlaidos. Lietuva nusprendė atidėti kai kurių ES Antrojo ramsčio direktyvos, kuria įgyvendinama EBPO iniciatyva dėl visuotinio minimalaus mokesčio, aspektų taikymą.

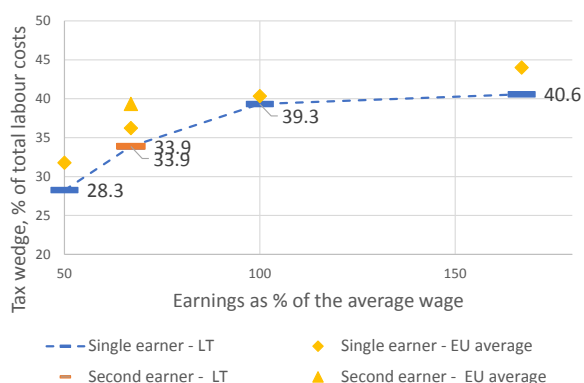
Lietuvoje veikia įvairios su inovacijomis susijusios mokesčių schemas, tačiau šių schemų taikymas ir poveikis yra fragmentiški. 2023 m. pagal bendras išlaidas MTP, verslo išlaidas MTP ir viešąją paramą MTP (visi rodikliai išreikšti BVP procentine dalimi) Lietuva pateko į prasčiausiai vertinamų ES valstybių narių trečdalį (išsamiau žr. priede „Inovacijos verslui“). Taip yra nepaisant Lietuvos pranašumų žinioms imliuose sektoriuose, tokiuose kaip gyvybės mokslai, fotovoltinės technologijos ir informacinės ir ryšių technologijos. Šalyje yra įvairių mokesčių nuostatų, skirtų moksliniams tyrimams ir inovacijoms remti, įskaitant išlaidų MTP lengvatą, lengvatinį pajamų iš intelektinės nuosavybės apmokestinimą ir pagreitintą nusidėvėjimą, tačiau šios nuostatos gali būti ne itin veiksmingos. Įvairiomis MTP skirtomis mokesčių paskatomis naudojamosi mažai, ypač tarp mažų, inovatyvių startuolių, kurie padeda Lietuvos ekonomikai vyti labiau išsivysčiusias šalis. Lietuvoje bendrosios mokesčių taisyklės yra palankios rizikos kapitalo ir kitiems investiciniais subjektams. Kolektyvinio investavimo subjektų, rizikos kapitalo subjektų ir privačiojo nuosavo kapitalo subjektų pajamoms, įskaitant dividendus ir kitą apmokestinamąjį pelną, įmonių pelno mokestis netaikomas (išskyrus atvejus, kai pajamos gaunamos iš mokesčių rojuose registruotų subjektų arba iš investicijų į mokesčių rojus).

Pastaraisiais metais Lietuva sumažino darbo jėgos mokesčių pleišta⁽⁴⁴⁾, ypač mažesnes darbo pajamas gaunančių asmenų lygmeniu.

A2.2 diagramoje matyti, kad darbo jėgos mokesčių pleištas Lietuvoje 2023 m. buvo mažesnis nei ES vidurkis pagal visus darbo užmokesčio lygius. Visų pirma, mokesčių pleištas vienišiams darbuotojams, uždirbantiems 50 proc. vidutinio darbo užmokesčio, sumažėjo nuo 36,9 proc. 2010 m. iki 28,3 proc. 2024 m., o tai yra mažiau nei ES vidurkis – 31,8 proc. (taip pat žr. xx lentelę). Antriesiems šeimoje uždirbantiems asmenims, kurių darbo užmokestis sudaro 67 proc. vidutinio darbo užmokesčio ir kurių sutuoktiniai gauna vidutinį darbo užmokestį, taikomas mokesčių pleištas yra mažesnis už ES vidurkį ir lygus vienišų asmenų, gaunančių tą patį darbo užmokestį, mokesčių pleištui. Pastaruosius kelerius metus Lietuvos mokesčių ir išmokų sistemos gebėjimas rinkoje mažinti aukštą pajamų nelygybės lygį (vertinant pagal sistemos gebėjimą sumažinti GINI koeficientą) didėjo ir 2023 m. atitiko ES vidurkį (žr. A13.1 lentelę). Visos dividendų pajamos Lietuvoje apmokestinamos 15 proc., o tai yra šiek tiek mažiau nei didžiausias kapitalo prieaugio mokesčio tarifas (20 proc.) ir gerokai mažiau nei didžiausias pajamų mokesčio tarifas (32 proc.). Vidutiniai efektyvieji darbo jėgos mokesčių tarifai yra šiek tiek didesni nei kapitalui taikomi tarifai.

(44) Mokesčių pleištas apibrėžiamas kaip gyventojų pajamų mokesčių, darbuotojo ir darbdavio socialinio draudimo įmokų suma, atėmus išmokas šeimai, išreikšta kaip visų darbo sąnaudų (darbo užmokesčio prieš mokesčius ir darbdavio sumokėtų socialinio draudimo įmokų sumos) procentinė dalis.

A2.2 diagrama. **Vienišo uždirbančio asmens ir antrojo šeimoje uždirbančio asmens mokesčių pleištai (procentine visų darbo sąnaudų dalimi) (2024 m.)**

Skaiciuojant antrojo šeimoje uždirbančio asmens mokesčių pleišta, daroma prielaida, kad pirmasis šeimoje uždirbantis asmuo gauna 100 proc. vidutinio darbo užmokesčio ir kad šeima neturi vaikų. Visą metodiką žr. OECD, 2016, *Taxing Wages 2014–2015*.

Šaltinis: Europos Komisija.

Lietuva daro pažangą gerindama mokestinių prievolių vykdymą ir didindama savo mokesčių administravimo veiksmingumą.

Įgyvendindama savo EGAD planą Lietuva imasi įvairių veiksmų mokesčių administravimui gerinti. Šie veiksmai, be kita ko, yra: i) skaitmenizacijos projektai; ii) IT priemonių, pvz., mokesčių mokėtojų rizikos profilio vertinimo, tobulinimas; iii) automatinis duomenų apie sandorius rinkimas ir iv) mokymai, skirti mokesčių ir muitų specialistų įgūdžiams tobulinti. Lietuva yra gerokai pažengusi automatizuoto gyventojų pajamų mokesčių ir įmonių pelno mokesčio deklaracijų išankstinio pildymo naudojant nacionalinę elektroninio deklaravimo sistemą srityje. Imtasi keleto veiksmų šešėlinės ekonomikos dydžiui mažinti ir mokesčių administravimui efektyvinti. Šie veiksmai apima šias priemones: i) elektroninių kvitų diegimą; ii) grynujų pinigų sandorių ribojimą; iii) naudotų transporto priemonių pardavimo reguliavimą ir iv) alkoholio pardavimų sekimą. Mokestinė nepriemoka 2022 m. toliau mažėjo – ji sumažėjo 3,7 procentinio punkto ir sudarė 4,5 proc. visų grynujų pajamų. Tai gerokai mažiau už ES 27 vidurkį (32,6 proc.), tačiau tą ES vidurkį iškreipia labai didelės vertės keliose valstybėse narėse. Lietuvos PVM atotrūkis

(atotrūkis tarp faktiškai surinktų pajamų ir teorinės privalomų sumokėti mokesčių sumos) pastaraisiais metais smarkiai sumažėjo iki 14,6 proc. 2022 m., nors vis dar daugiau nei dvigubai didesnis už ES vidurkį. Panašu, kad PVM prievolių vykdymas labiausiai pagerėjo tuose šalies ekonomikos sektoriuose, kuriuose anksčiau buvo prasčiausias. Preliminari 2023 m. PVM atotrūkio prognozė rodo pablogėjimą iki 17,8 proc., tačiau tai pagrįsta daline informacija ir turėtų būti aiškinama atsargiai. Lietuvoje yra palyginti mažai bendro susitarimo procedūrų atvejų, o tai rodo, kad Lietuvos mokesčių sistemoje šiuo atžvilgiu didelių problemų nėra.

Lietuva yra vidutinė novatorė, sparčiai auganti inovacijų srityje, tačiau investicijos į MTP nekinta, o viešojo mokslinių tyrimų sistema yra susiskaidžiusi. Per pastarąjį dešimtmetį Lietuvos padėtis Europos inovacijų diegimo rezultatų suvestinėje pagerėjo, ji įsitvirtino kaip vidutinė novatorė. Nors jos veiklos rezultatai nuo 2017 m. pagerėjo labiau nei ES vidurkis (+16,3 proc., palyginti su +10 proc.) ⁽⁴⁵⁾, jie vis dar yra mažesni nei vidutinių novatorių grupės vidurkis. Lietuvos MTP intensyvumas 2022–2023 m. išliko nepakitęs (1,05 proc. BVP) ir Lietuva šioje srityje nepasiekė savo pačios nusistatyto tikslinio rodiklio – 1,5 proc. BVP 2024 m. Dėl viešosios mokslinės bazės susiskaidymo ir nepakankamo finansavimo šalis įstrigusi žemesniame mokslinės veiklos rezultatų lygmenyje, o mokslo ir verslo sąsajos yra žemo lygio. Nors startuolių ekosistema sparčiai plečiasi, Lietuvos dinamiškumas yra ribotas, kiek tai susiję su MVĮ skaitmenizavimu ir pažangiųjų technologijų diegimu įmonėse apskritai.

Mokslas ir novatoriškos ekosistemos

Lietuvos viešojo mokslinių tyrimų bazė yra nepakankamai finansuojama ir susiskaidžiusi, o tai trukdo jos veiklai. 2023 m. viešosios išlaidos moksliniams tyrimams ir plėtrai, sudarančios 0,61 proc. BVP, šiek tiek padidėjo nuo istoriškai žemiausio 0,52 proc. lygio 2022 m. 15 metų išlaidos MTP kito panašiai, proporcingai sanglaudos fondų lėšų įsisavinimui. 2021–2027 m. moksliniams tyrimams ir inovacijoms, skaitmenizacijai, MVĮ konkurencingumui ir pažangiosios specializacijos įgūdžiams stiprinti skiriama iš viso 884 mln. EUR. Tačiau šios investicijos nėra palaikomos stabiliu nacionaliniu finansavimu. Šis klausimas galėtų būti sprendžiamas

įgyvendinant 2021 m. nacionalinį susitarimą, kad iki 2030 m. viešojo parama MTP iš nacionalinių šaltinių sudarytų 1 proc. BVP. Didelės dalies papildomų išteklių skyrimas viešajai mokslinei bazei padėtų išspręsti nepakankamo finansavimo problemą. Be to, nepakankamas finansavimas ir struktūrinis neveiksmingumas lemia prastą mokslinės produkcijos kokybę, vertinant pagal mokslinių publikacijų, patenkančių tarp 10 proc. pasaulyje dažniausiai cituojamų publikacijų, dalį, palyginti su visomis publikacijomis. Nors Lietuvos rezultatas pagal šį rodiklį per pastarąjį dešimtmetį padidėjo beveik tris kartus, jis vis tiek yra gerokai mažesnis už ES vidurkį (6,4 proc., palyginti su 9,6 proc.).

Universitetų ir kolegijų tinklui trūksta kritinės masės, kad pasiektų reikiamą kompetencijos lygį. 2010–2021 m. Lietuvoje įvyko pirmoji, iš esmės sėkminga savanoriško universitetų konsolidavimo banga. Reikia toliau stiprinti universitetų tinklą, kad pagerėtų jo veiklos rezultatai, t. y. padidėtų mokslinės produkcijos kokybė ir indėlis į ekonomiką. Atsižvelgiant į Lietuvos geografiją ir mažą dydį, rekomenduota toliau mažinti universitetų ir kolegijų skaičių mažesnius universitetus ir kolegijas galbūt grupuojant ir bendrai jiems vadovaujant arba juos pakeičiant į didesnių įstaigų patronuojamas įmones ⁽⁴⁶⁾. 2023 m. Lietuva, vadovaudamasi savo ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo (EGAD) planu, sukūrė aukštojo mokslo institucijų susijungimo teisinę bazę, skatinančią savanorišką universitetų reorganizavimą ir susijungimą, tačiau lėšų šiam procesui neskyrė. Iki šiol nė vienas universitetas apie ketinimą susijungti nepranešė. Įgyvendinama kita EGAD plano schema, pagal kurią skiriamas finansavimas kolegijų reorganizavimui, ir jos poveikis dar nežinomas (žr. priedą „Švietimas ir įgūdžiai“).

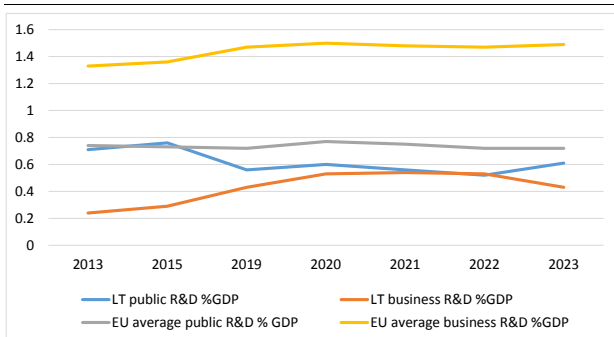
⁽⁴⁵⁾ [Europos inovacijų diegimo rezultatų suvestinė \(EIDRS\), padėties Lietuvoje apžvalga.](#)

⁽⁴⁶⁾ [OECD Economic Surveys: Lithuania, 2020, p. 94.](#)

Verslo inovacijos

Per pastarąjį dešimtmetį verslo inovacijos suintensyvėjo, tačiau atrodo, kad pastaraisiais metais jų raida sustojo ir tebėra labai menka. Verslo išlaidos MTP, išreikštos BVP procentine dalimi, nuo 2013 m. iki 2020 m. išaugo daugiau nei dvigubai, tačiau paskui nekito. 2023 m. jos netgi sumažėjo iki 0,43 proc. – daugiau nei tris kartus už ES vidurkį mažesnio dydžio. Kalbant apie inovacijų rezultatų gerinimą, Lietuva per pastarąjį dešimtmetį tarp ES valstybių narių patobulėjo labiausiai (nors 2012 m. jos lygis buvo vienas iš žemiausių), vertinant pagal inovacijų rezultatų rodiklį⁽⁴⁷⁾, tačiau pagal šį sudėtinį rodiklį jos rezultatai vis dar gerokai prastesni nei ES vidurkis. Lietuvos rezultatai ypač prasti patentų paraiškų srityje⁽⁴⁸⁾. Naujoji Vyriausybė užsibrėžė tikslą iki 2030 m. verslo investicijas į MTP padidinti iki 1 proc. BVP.

A3.1 diagrama. **Investicijos į MTP, išreikštos BVP procentine dalimi, 2013–2023 m.**

Šaltinis: Eurostatas.

Verslo ir mokslo ryšiai apskritai yra silpni, jiems trukdo viešosios mokslinės bazės susiskaidymas. Per pastarąjį dešimtmetį viešojo ir privačiojo sektorių bendrų mokslinių publikacijų rodiklis, kaip bendro publikacijų

skaičiaus procentinė dalis, išliko iš esmės stabilus ir buvo vienas iš žemiausių ES⁽⁴⁹⁾. Dauguma bendradarbiavimo projektų vyksta nusistovėjusiuose gyvybės mokslų, fotovoltinių technologijų ir IRT sektoriuose. Pagal EGAD planą pradėtos nacionalinės misijos, kuriomis siekiama skatinti proveržio inovacijas, o trys konsorciškai įgyvendina plataus užmojo planus plėtoti mažai tirtų sričių mokslinius tyrimus ir technologijas bei kurti startuolius ir unikalius gaminius. Tačiau šios misijos neišnaudoja didelės dalies Lietuvos mokslinio potencialo, nes dėl susiskaidžiusios mokslinės bazės daugelis universitetų nepriklauso atrinktiems konsorciams. Universitetų konsolidavimas galėtų padėti geriau išnaudoti šalies mokslo potencialą, atveriantį kelius mokslo ir verslo bendradarbiavimui bei proveržio inovacijoms. Sanglaudos fondai remia viešojo ir privačiojo sektorių bendradarbiavimą stiprinant inovacijų ekosistemą, tačiau Lietuva specialios nacionalinės klasterių politikos neturi⁽⁵⁰⁾.

Lietuvos mokslinių tyrimų ir inovacijų paramos sistema labai patobulėjo, tačiau trūkumų vis dar yra. Kelios agentūros ir institucijos prie Inovacijų agentūros (IA) ir nacionalinio skatinamojo finansavimo banko ILTE sėkmingai konsoliduotos. Tačiau kai kurios paramos sistemos dalys, įskaitant Lietuvos mokslo tarybą (LMT) ir Centrinę projektų valdymo agentūrą (CPVA), vis dar yra susiskaidžiusios ir turi veiksmingumo trūkumų. Visų pirma, LMT pareiškėjai praneša, kad kai kurias programas labai vėluojama įgyvendinti ir kad jie negauna tokios pačios kokybės paslaugų, kokias teikia IA. Taip yra todėl, kad LMT trūksta administracinių ir ekspertų gebėjimų ir ji dalijasi atsakomybe su CPVA per visą finansavimo ciklą, nuo kvietimo teikti pasiūlymus rengimo iki projektų atrankos ir finansavimo. Norint, kad IA ir LMT taptų visiškai

(47) JRC, [Tracking country innovation performance: The Innovation Output Indicator 2023 \(IOI\)](#), p. 7.

(48) Eurostato duomenimis, vienam milijardui eurų BVP (perkamosios galios standartais) tenkantis pagal Patentinės kooperacijos sutartį pateiktų patentų paraiškų skaičius 2021 m. buvo 0,6, plg. su 3,4 ES vidurkiu; 22-a vieta ES 27.

(49) Eurostatas, 5,8 vertė 2023 m., 25-a vieta ES. ES vidurkis yra 7,7.

(50) Europos klasterių bendradarbiavimo platforma, [ECCPfactsheet Lithuania 2023 Final.pdf](#), p. 19.

funkcionaliais ir veiksmingais vieno langelio principu veikiančiais centrais, teikiančiais aukštos kokybės paramą tiek įmonėms, tiek tyrėjams, būtų naudinga trumpuoju laikotarpiu sustiprinti LMT administracinius ir ekspertų gebėjimus ir toliau pritaikyti institucinę sąrangą po 2027 m., kad būtų galima užbaigti reformų procesą. Be to, trūksta nepriklausomos mokslinių tyrimų ir inovacijų politikos stebėsenos ir analizės, o tai trukdo formuoti įrodymais pagrįstą politiką. Švietimo, mokslo ir sporto ministerija (ŠMSM) šiuo metu steigia savo politikos stebėsenos ir analizės padalinį, nes LMT šios funkcijos neatlieka, o agentūra „Strata“ laikinai sustabdė mokslinių tyrimų ir inovacijų analizę.

Lietuva skatina gynybos inovacijų ir dvejopo naudojimo technologijų plėtrą. Spartus ir veiksmingas ministerijų ir Lietuvos kariuomenės tarpinstitucinis bendradarbiavimas sukūrė palankią aplinką gynybos inovacijų įmonėms. Lietuva ne tik turi galimybę naudotis NATO priemonėmis, tokiomis kaip gynybos inovacijų spartinimo priemonė DIANA ir NATO inovacijų fondas, bet ir pati sukūrė nemažai nacionalinių iniciatyvų, įskaitant „Miltech Lab“ ir „Miltech Sand Box“ problemoms spręsti ir paslaugoms išbandyti; gynybos inovacijų kuponus pažangiųjų technologijų plėtrai skatinti; kūrybines dirbtuves iššūkiams ir nepatenkintiems poreikiams nustatyti ir „Miltech akademiją“ siekiant stiprinti kariuomenės, teisėsaugos institucijų, įmonių ir mokslo srities pareigūnų gynybos inovacijų pajėgumus. Fondas „MILInvest“ toliau įgyvendina karinių ir dvejopo naudojimo technologijų startuolių spartinimo programas. Lietuva taip pat remia strateginių gynybos ir saugumo technologijų plėtrą 2021–2027 m. sanglaudos finansavimo lėšomis pagal naują prioritetą „Europos strateginių technologijų platforma (STEP)“.

Nepaisant tam tikro potencialo, Lietuva vis dar atsilieka MVĮ skaitmenizacijos srityje ir apskritai pagal pažangiųjų technologijų diegimą įmonėse. Lietuvos MVĮ, kurių skaitmeninio intensyvumo lygis yra bent

bazinis, dalis yra tik 66,3 proc., t. y. gerokai mažesnė už ES vidurkį (72,9 proc.). Nors DI įsidiegusių Lietuvos įmonių dalis išaugo beveik dvigubai – nuo 4,9 proc. 2023 m. iki 8,8 proc. 2024 m., tai vis dar gerokai mažiau nei 13,5 proc. Europos vidurkis. Duomenų analitikos ir pažangiųjų debesijos paslaugų diegimas taip pat dar labai atsilieka nuo ES lygmens skaitmeninio dešimtmečio tikslinio rodiklio – 75 proc. iki 2030 m. Nacionalinėmis priemonėmis ir investicijomis pagal EGAD planą siekiama skatinti skaitmeninių technologijų diegimą ir plėtrą, įtraukiant tris Europos skaitmeninių inovacijų centrus (vienas iš jų – EDIH VILNIUS, kurio specializacija – našioji kompiuterija). Be to, 2023 m. pradėta 15 mln. EUR vertės iniciatyva, skirta startuoliams ir atskirtosioms įmonėms Vilniaus apskrityje finansuoti, daugiausia dėmesio skiriant dirbtiniam intelektui, blokų grandinės technologijoms ir robotikos procesų automatizavimui.

Inovacijų finansavimas

Startuolių ekosistema ir toliau plečiasi, tačiau daugeliui MVĮ sunku gauti finansavimą, o tai trukdo jų gebėjimui diegti inovacijas ir augti. Lietuvoje sukurta startuoliams palanki aplinka. 2023 m. čia užfiksuotas sparčiausias augimas Baltijos regione, pasivijus regiono lyderę Estiją. Bendra Lietuvos startuolių verslo vertė 2018–2023 m. augo septynis kartus ir dvigubai viršijo platesnio Baltijos regiono bei Vidurio ir Rytų Europos vidurkį⁽⁵¹⁾. Pritaikyta MTP srities mokesčių paskatų sistema, specialistų ugdymas ir geresnės galimybės gauti finansavimą galėtų užtikrinti tolesnį augimą. Lietuvos MVĮ apie sunkumus gauti finansavimą praneša du kartus dažniau nei vidutiniškai ES ir tai trukdo joms diegti inovacijas ir plėstis. Ši problema ypač aktuali jaunoms novatoriškoms MVĮ, turinčioms

⁽⁵¹⁾ [Lietuvos startuolių ekosistemos 2023 m. apžvalga | Dealroom.co.](#)

didelį augimo potencialą⁽⁵²⁾. (Žr. priedą „Galimybės gauti finansavimą“).

Vietos privačiojo nuosavo kapitalo ir rizikos kapitalo prieinamumas gerėja, nes įvairinami kapitalo finansavimo šaltiniai, ir taip mažėja priklausomybė nuo valstybės finansavimo. Nuo 2018 m. iki 2023 m. valstybės finansavimas vis dar sudarė 28 proc. pritraukto kapitalo, tačiau iki 2023 m. šis rodiklis sumažėjo iki 20 proc. Tais pačiais metais Baltijos šalių privačiojo nuosavo kapitalo ir rizikos kapitalo fondai sudarydami 104 sandorius į Lietuvos įmones investavo iš viso 111 mln. EUR.

Novatoriški specialistai

Lietuvoje juntamas specialistų trūkumas ir ji ėmėsi plataus masto iniciatyvų šiai problemai spręsti. Lietuva vis dar yra tarp pirmaujančių ES šalių pagal tretinį išsilavinimą turinčių 25–34 metų amžiaus gyventojų dalį, tačiau naujų gamtos mokslų ir inžinerijos absolventų skaičius vis mažėja. Tačiau tuo pat metu kompiuterijos srities absolventų skaičius padidėjo. Specialistų trūkumą kaip vieną iš pagrindinių kliūčių nurodo daug įmonių – ir startuoliai, ir didžiosios įmonės. Lietuva šią problemą sprendžia vykdydama plataus masto specialistų ugdymo programas, apimančias ir skaitmeninio ir DI verslumo ugdymo programas mokyklose, ir stipendijas bei verslo plėtros laboratorijas universitetų studentams bei jauniems suaugusiesiems. Neseniai ŠMSM pradėjo įgyvendinti plataus užmojo tyrėjų karjeros reformą ir jau esama teigiamų kiekybinių rodiklių: tyrėjų darbo užmokestis padidėjo iki 150 proc. nacionalinės medianos, ir pasiekė 2021 m. nustatytą vyriausybės tikslą, karjeros raida pritaikyta pagal ES tyrėjų karjeros sistemą, dedamos pastangos sukurti palankią

aplinką doktorantams, siekiant jų skaičių padidinti 10 proc.

Verslumo ugdymas iš esmės pagerėjo, įdėta daug pastangų tęsti jo plėtrą. Nuo 2008 m., įvedus kursą „Ekonomika ir verslumas“ ir sėkmingai peržiūrėjus mokymo programas, verslumo ugdymas buvo plačiau integruotas į švietimo sistemą. Verslumo ugdymo balas pagerėjo nuo 3,33 2011 m. iki 4,7 2023 m.⁽⁵³⁾. Be to, 2024–2028 m. visuomenės finansinio švietimo veiksmų plane daugiau dėmesio skiriama verslumo ugdymo tobulinimui, kuris apima bendro universitetinio finansinio raštingumo ir verslumo kurso kūrimą ir dėstytojams skirtų metodinių priemonių kūrimą.

⁽⁵²⁾ OECD, [Economic Policy Reforms 2023: Going for Growth](#), p. 150.

⁽⁵³⁾ World Bank (2025), [GEM National Expert Survey: Basic school entrepreneurial education and training](#).

A3.1 lentelė. Pagrindiniai inovacijų rodikliai

Lithuania	2012	2017	2020	2021	2022	2023	2024	EU average (1)	USA
Headline indicator									
R&D intensity (gross domestic expenditure on R&D as % of GDP)	0.9	0.9	1.12	1.1	1.05	1.05	:	2.24	3.45
Science and innovative ecosystems									
Public expenditure on R&D as % of GDP	0.66	0.57	0.6	0.56	0.52	0.61	:	0.72	0.64
Scientific publications of the country within the top 10% most cited publications worldwide as % of total publications of the country	2.4	4.7	5.7	6.4	:	:	:	9.6	12.3
Researchers (FTEs) employed by public sector (Gov+HEI) per thousand active population	4.7	4.4	5.1	5.4	5.3	4.9	:	4.2	:
International co-publications as % of total number of publications	34.9	45.9	49.6	51.2	48.7	51.4	:	55.9	39.3
R&D investment & researchers employed in businesses									
Business enterprise expenditure on R&D (BERD) as % of GDP	0.24	0.33	0.53	0.54	0.53	0.43	:	1.49	2.7
Business enterprise expenditure on R&D (BERD) performed by SMEs as % of GDP	0.15	0.27	0.47	0.46	0.41	:	:	0.4	0.3
Researchers employed by business per thousand active population	0.9	1.8	2.1	2.4	2.7	2.2	:	5.7	:
Innovation outputs									
Patent applications filed under the Patent Cooperation Treaty per billion GDP (in PPS €)	0.8	0.5	0.5	0.6	0.4	:	:	2.8	:
Employment share of high-growth enterprises measured in employment (%)	19.6	19.54	16.11	:	:	:	:	12.51	:
Digitalisation of businesses									
SMEs with at least a basic level of digital intensity	:	:	:	:	63.7	:	66.27	72.91	:
% SMEs (EU Digital Decade target by 2030: 90%)									
Data analytics adoption	:	:	:	:	:	40.53	:	33.17	:
% enterprises (EU Digital Decade target by 2030: 75%)									
Cloud adoption	:	:	:	27.69	:	33.6	:	38.86	:
% enterprises (EU Digital Decade target by 2030: 75%)									
Artificial intelligence adoption	:	:	:	4.45	:	4.86	8.76	13.48	:
% enterprises (EU Digital Decade target by 2030: 75%)									
Academia-business collaboration									
Public-private scientific co-publications as % of total number of publications	4.3	5.5	5.7	5.6	5.1	5.8	:	7.7	8.9
Public expenditure on R&D financed by business enterprise (national) as % of GDP	0.089	0.051	0.043	0.056	0.036	:	:	0.05	0.02
Public support for business innovation									
Total public sector support for BERD as % of GDP	0.092	0.065	0.171	0.221	0.171	:	:	0.204	0.251
R&D tax incentives: foregone revenues as % of GDP	0.016	0.023	0.037	0.05	0.051	0.039	:	0.102	0.141
BERD financed by the public sector (national and abroad) as % of GDP	0.08	0.042	0.134	0.171	0.120	:	:	0.100	0.110
Financing innovation									
Venture capital (market statistics) as % of GDP, total (calculated as a 3-year moving average)	0.009	0.011	0.015	0.041	0.074	0.074	:	0.078	:
Seed stage funding share (% of total venture capital)	17.8	14.9	44.6	29.7	13.7	14.7	:	7.3	:
Start-up stage funding share (% of total venture capital)	56.3	80.1	36.8	51.9	32.9	39.9	:	44.0	:
Later stage funding share (% of total venture capital)	25.9	5	18.5	18.4	53.4	45.4	:	48.7	:
Innovative talent									
New graduates in science and engineering per thousand population aged 25-34	25.2	17.3	14.9	13.7	11.9	:	:	17.6	:

(1) ES vidurkis paskutiniaisiais metais, kurių duomenys turimi, arba tais metais, kurių duomenų apie atskiras šalis turima daugiausia.

Šaltinis: Eurostatas, JRC GD, EBPO, „Science-Metrix“ (duomenų bazė „Scopus“), „Invest Europe“, Europos inovacijų diegimo rezultatų suvestinė.

Lietuva padarė pažangą kurdama verslui palankią aplinką, tačiau pagrindiniai iššūkiai vis dar yra spręsti įgūdžių pasiūlos ir paklausos neatitikties ir finansinių suvaržymų problemas. Nepaisant švelnėjančios pinigų politikos aplinkos, investicijas ir verslo veiklą ir toliau varžo sunkumai gauti finansavimą. Lietuvoje yra kokybiška reglamentavimo aplinka verslininkams, tačiau pastaruoju metu verslo aktyvumas sumažėjo dėl mažėjančios suaugusiųjų verslininkų dalies. Dalyvavimas ES bendros patentinės apsaugos sistemoje ir viešųjų pirkimų reformos atveria tolesnio augimo galimybių.

Pagrindinės ekonominės sąlygos

Pastaraisiais metais Lietuvos verslo aplinkai iššūkius kėlė keli veiksniai, tačiau investavimo sąlygos 2024 m. vystėsi palankiau. Lietuvos paslaugų ir gamybos sektorius smarkiai nukentėjo nuo COVID-19 pandemijos ir Rusijos plataus masto invazijos į Ukrainą padarinių. Tiekimo grandinės sutrikimai, vangi išorės paklausa ir labai didelė infliacija turėjo įtakos jos ekonomikos konkurencingumui, tačiau naujais pokyčiais rodo, kad ekonomika sparčiai atsigauna. Didelis nominaliojo darbo užmokesčio augimas, kurį lydi didelės infliacijos sumažėjimas, lemia vidaus paklausos padidėjimą. Išorės pokyčiai prisidėjo prie pagamintų prekių ir paslaugų eksporto augimo transporto ir logistikos sektoriuje⁽⁵⁴⁾, išskyrus tam tikrus pasektorius, tokius kaip krovinių vežimas geležinkeliais ir turizmas, kuriuose išlieka neigiamos tendencijos. Įmonių, pranešančių, kad jų suvokiamas konkurencingumas už ES ribų pagerėjo, dalis padidėjo nuo 4,3 proc. 2023 m. I ketvirtį iki 10,4 proc. 2024 m. IV ketvirtį⁽⁵⁵⁾. Apklausos duomenimis, 2024 m. Lietuvos paslaugų sektoriaus įmonės patyrė reikšmingą tiek

suvokiamos, tiek numatomos paklausos padidėjimą. Be to, gamybos sektorius, kuriame rodikliai buvo labai prasti, pranešė apie didelį numatomos paklausos padidėjimą nuo 2023 m.⁽⁵⁶⁾

Nepaisant šių teigiamų pokyčių, kvalifikuotų darbuotojų prieinamumo problemos ir įgūdžių pasiūlos ir paklausos neatitiktis trukdo investuoti. Nedarbas Lietuvoje ir toliau didėjo – nuo 6,9 proc. 2023 m. iki 7,5 proc. 2024 m. (žr. priedą „Darbo rinka“). Kartu padidėjo laisvų darbo vietų lygis (matuojamas kaip laisvų darbo vietų ir visų esamų darbo vietų santykis), kuris dabar yra artimas aukščiausiam nei kada nors anksčiau lygiui (1,9 proc.). Laisvų darbo vietų lygis vis dar yra mažesnis už ES vidurkį (2,3 proc.), tačiau nuo 2020 m. gerokai padidėjo (tada jis buvo 1,3 proc.)⁽⁵⁷⁾. Tai byloja apie įgūdžių paklausos ir pasiūlos neatitiktį ir įgūdžių trūkumą, kurie kelia susirūpinimą Lietuvos įmonėms. EIB investicijų apklausos duomenimis, 76 proc. įmonių praneša, kad tinkamos kvalifikacijos darbuotojų trūkumas trukdo ilgalaikėms investicijoms. Šis rodiklis yra mažesnis už ES vidurkį – 77 proc., tačiau nekinta ir išlieka aukštas (72 proc. 2023 m., 75 proc. 2022 m.). Tai taip pat matyti pramonėje, ypač kai kuriuose pagrindiniuose sektoriuose, tokiuose kaip baldų gamyba, maisto perdirbimas ir telekomunikacijos, kur padėtis darbo rinkoje pastaraisiais metais labai įtempta: 2024 m. 31,7, 28,4 ir 25 proc. įmonių pranešė, kad jų gamyba buvo ribota dėl darbo jėgos trūkumo (2023 m. – 8,2, 18,5 ir 12 proc.)⁽⁵⁸⁾.

Investicijas ir verslo veiklą vis dar varžo sunkumai gauti finansavimą. Pinigų politikos aplinka švelnėja, tačiau Lietuvos įmonės tebėra finansiškai suvaržytos, o 51 proc. įmonių finansinių išteklių trūkumą įvardija kaip kliūtį investicijoms (žr. priedą „Galimybės gauti finansavimą“). Apie tai, kad bendras finansavimo prieinamumas suprastėjo, pranešė

⁽⁵⁴⁾ Europos Komisija, 2024 m. rudens prognozė.

⁽⁵⁵⁾ ECFIN verslo ir vartotojų nuomonės tyrimas.

⁽⁵⁶⁾ ECFIN verslo ir vartotojų nuomonės tyrimas.

⁽⁵⁷⁾ Eurostatas.

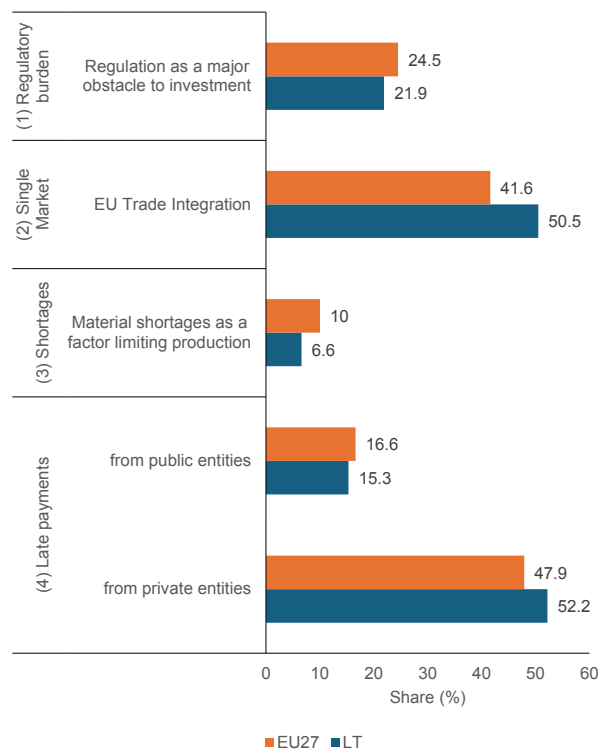
⁽⁵⁸⁾ ECFIN verslo ir vartotojų nuomonės tyrimas.

22 proc. Lietuvos įmonių, tačiau finansiškai suvaržytų įmonių dalis buvo viena didžiausių ES (SAFE 2024). Tai turi įtakos pagrindiniams ekonomikos sektoriams, tokiems kaip transporto ir logistikos sektorius. Dėl finansinių suvaržymų ypač kenčia sausumos transporto ir sandėliavimo pasektorių įmonės. Lietuvoje 37 proc. ir 16 proc. šių įmonių pranešė, kad finansavimo trūkumas riboja jų verslo veiklą (ES vidurkiai buvo atitinkamai 13 proc. ir 16 proc.). Gamybos pramonės sektoriai, pvz., maisto produktų, kompiuterinių, elektroninių ir optinių gaminių ir gumos ir plastiko gaminių, pažymėjo, kad riboja gamybą dėl finansinių suvaržymų (atitinkamai 15, 14 ir 18 proc.; ES vidurkiai buvo 5, 5 ir 4 proc.)⁽⁵⁹⁾.

Lietuva plėtoja savo skaitmeninę infrastruktūrą, kad pasiektų ES tikslinius rodiklius, tačiau tam trukdo regioniniai skirtumai. EIB investicijų apklausos duomenimis, skaitmeninę infrastruktūrą kaip kliūtį ilgalaikėms investicijoms įvardija tik 34 proc. įmonių (ES vidurkis – 41 proc.). Lietuvai puikiai sekasi diegti 5G, tačiau jai reikia didinti šviesolaidinio plačiajuosčio ryšio aprėptį (tai šiuo metu įgyvendinama pagal EGAD planą). Lietuva turėtų ypač padidinti pastangas diegiant gigabitinį ryšį kaimo vietovėse, kad iki 2030 m. būtų pasiekti ES tikslai. Pagerėjo įmonių informuotumas apie kibernetinį saugumą, patvirtinta Nacionalinė kibernetinio saugumo plėtros programa, skirta kovoti su kibernetiniais nusikaltimais ir stiprinti švietimą, bendradarbiavimą ir atsparumą.

⁽⁵⁹⁾ ECFIN verslo ir vartotojų nuomonės tyrimas.

A4.1 diagrama. **Palankesnių sąlygų verslui sudarymas. Pasirinkti rodikliai**

Dalis: (1) įmonės, (2) vidutinis ES vidaus eksporto ir importo dalis BVP, (3) firmos, (4) MVĮ.

Šaltiniai: (1) EIB investicijų apklausa, (2) Eurostatas, (3) ECFIN verslo ir vartotojų nuomonės tyrimas, (4) SAFE apklausa.

Reglamentavimo ir administracinės kliūtys

Lietuva didina savo konkurencingumą verslui palankioje reglamentavimo aplinkoje, tačiau taikant griežtesnę stebėseną vykdymo užtikrinimas būtų veiksmingesnis. Pagal EBPO 2024 m. paskelbtą visos ekonomikos produktų rinkos reguliavimo (PRR) rodiklį Lietuva tarp EBPO šalių vertinama geriausiai. Ribotos atsakomybės bendrovėms tenkančios administracinės ir reglamentavimo naštos bei licencijų ir leidimų gavimo srityje Lietuvos rezultatai ypač geri (atitinkamai 5 ir 1 vietos)⁽⁶⁰⁾. Tačiau reali situacija vietoje gali skirtis nuo teisinės situacijos, analizuojamos pagal produktų rinkos reguliavimo (PRR)

⁽⁶⁰⁾ EBPO 2024 m. PRR rodiklis.

rodiklį. EIB investicijų apklausos duomenimis, verslo ir darbo reglamentavimas Lietuvoje įmonėms yra mažiau palankus nei ankstesniais metais. 62 proc. ir 58 proc. įmonių šias sritis mini kaip kliūtį investicijoms (ES vidurkiai atitinkamai yra 66 proc. ir 62 proc.). Įmonių, kurios verslo reguliavimą laiko kliūtimi investicijoms, procentinė dalis vis dar yra mažesnė už ES vidurkį, tačiau padidėjo 6 procentiniais punktais. Atitinkama įmonių, teigiančių, kad darbo reguliavimas yra kliūtis investicijoms, dalis padidėjo 15 proc. Tai gali būti apie neatitikimą tarp teisinės padėties apskritai ir faktinio vykdymo užtikrinimo vietoje, todėl gali būti reikalingas išsamesnis tyrimas.

„Global Entrepreneurship Monitor“ duomenimis, Lietuvoje yra aukštos kokybės reglamentavimo aplinka verslininkams, tačiau pastaruoju metu verslo aktyvumas sumažėjo. 2023 m., palyginti su 2022 m., padidinus 11 iš 13 pagrindinių verslumo sąlygų balų, Lietuva turi stiprią paramos verslininkams sistemą ir verslo paramos priemonių rinkinį su energijos kainomis susijusiems sukrėtimams sušvelninti, kurį papildė jos plataus užmojo ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo (EGAD) plano priemonės⁽⁶¹⁾. Tačiau išlieka tam tikrų iššūkių, įskaitant nevienodas galimybes gauti išteklių moterims verslininkėms, verslo aktyvumo sumažėjimą 2023 m. ir reikšmingą vyrų verslumo sumažėjimą. Verslininkų vyrų ir visų vyrų skaičiaus santykis 2023 m. sumažėjo nuo 16,6 proc. iki 6,1 proc.⁽⁶²⁾ Lietuvos veiklos rezultatai, susiję su verslo finansavimo prieinamumu ir galimybėmis jį gauti, taip pat prasti (žr. priedą „Inovacijos verslui“). Kita silpnoji vieta yra verslumo ugdymo trūkumas mokyklose (žr. priedą „Švietimas ir įgūdžiai“). Nepaisant to, pagal nacionalinį verslumo aplinkos indeksą Lietuva vis dar užima 4-ą vietą iš 49 ekonomikų, o tai rodo apskritai palankią aplinką verslininkams.

⁽⁶¹⁾ [Entrepreneurship in Lithuania – GEM Global Entrepreneurship Monitor](#).

⁽⁶²⁾ [GEM Global Entrepreneurship Monitor](#).

Mokestinių prievolių vykdymo išlaidos yra artimos ES vidurkiui, tačiau įmonių pelno mokesčiai gali atgrasyti mažiausias įmones nuo investavimo. Apskaičiuotosios vidutinės bendros įmonių mokestinių prievolių vykdymo išlaidos yra nuo 10 000 iki 15 000 EUR, o tai sudaro maždaug 1,5–3 proc. apyvartos. Lietuvos MVĮ mokestinių prievolių vykdymo administracinė našta yra šiek tiek mažesnė už ES vidurkį (žr. priedą „Apmokestinimas“)⁽⁶³⁾. Tačiau Lietuvos mokesčių sistema gali neigiamai paveikti įmonių sektorių (ypač MVĮ), nes sukuriama paskatos deklaruoti mažesnes nei 300 000 EUR pajamas, kad būtų išvengta didesnio mokesčio tarifo, todėl sumažėja ne tik mokestinės pajamos, bet ir verslo augimas⁽⁶⁴⁾ (žr. priedą „Apmokestinimas“).

Bendroji rinka

Lietuva yra gerai integruota į bendrąją rinką ir laikosi ES bendrosios rinkos direktyvų perkėlimo į nacionalinę teisę reikalavimų. Prekybos integracijos lygis Lietuvoje yra aukštas ir sudaro apie pusę šalies BVP. Lietuvos ES bendrosios rinkos direktyvų perkėlimo į nacionalinę teisę rezultatai yra geri: neperkelta tik 0,3 proc. ir šalis yra tarp geriausių rezultatų pasiekusių valstybių narių pagal šį rodiklį (ES vidurkis – 0,8 proc.). Vertinant pagal atitiktį, šalis taip pat užima ketvirtą vietą – į nacionalinę teisę netinkamai perkelta tik 0,4 proc. direktyvų (ES vidurkis – 0,9 proc.). Lietuvoje yra nedidelis bendrosios rinkos pažeidimų tyrimo bylų skaičius ir jų vidutinė trukmė yra artima ES vidurkiui. 2024 m. Lietuvai pavyko išspręsti 100 proc. SOLVIT bylų (6), kurias ji tvarkė kaip pagrindinis centras, ir šis rodiklis viršijo ES vidurkį – 84,9 proc.

⁽⁶³⁾ [MVĮ mokestinių prievolių vykdymo išlaidos – ES leidinių biuras](#).

⁽⁶⁴⁾ Scot, Thiago; Garriga Pablo: Corporate Responses to Soze-Based Tax Rates in Lithuania. World Bank Policy Research Working Paper, 2023.

Mažiau profesinių paslaugų reglamentuojama griežčiau nei kitose ES valstybėse narėse. EBPO duomenimis, reglamentavimo kliūtys teisininkams ir architektams Lietuvoje yra didesnės nei panašiose šalyse. Esama įvairių kliūčių – nuo labai griežtų taisyklių dėl nesuderinamumo ir daugiadalykių apribojimų (pvz., visiško daugiadalykės veiklos uždraudimo teisininkams) iki daugybės architektams taikomų sertifikavimo reikalavimų⁽⁶⁵⁾. Apskritai, kalbant apie patekimą į Lietuvos paslaugų sektorių, Lietuva taiko konkurencijai palankesnę požiūrį⁽⁶⁶⁾.

Viešieji pirkimai

Nuo 2023 m. Lietuva laikosi plataus užmojo viešųjų pirkimų strategijos, kurią reikės atidžiai stebėti, nes konkurenciją rinkoje galima pagerinti. 2023 m. 37 proc. sutarčių buvo sudarytos gavus tik vieną pasiūlymą. Tai daugiau už ES vidurkį (29 proc.). 6 proc. sutarčių buvo sudarytos neskelbiant viešo konkurso (ES vidurkis – 8 proc.)⁽⁶⁷⁾. Lietuva deda pastangas šiai problemai spręsti ir įgyvendino keletą priemonių konkurencijai gerinti ir naujiems tiekėjams, ypač MVĮ, pritraukti (2023 m. 82 proc. viešųjų pirkimų sutarčių buvo sudaryta su MVĮ)⁽⁶⁸⁾. Lietuva inicijavo viešųjų pirkimų centralizavimo reformą, pagal kurią pirkimai turi vykti per centrinės pirkimo organizacijos (CPO) elektroninį katalogą, kuris apima sveikatos sektoriaus sutartis ir kitas centrinės valdžios sutartis. Iki 2023 m. vidurio centralizuoti viešieji pirkimai sudarė 34,6 proc. visų pirkimų apimties, o tai yra staigus padidėjimas nuo 10 proc. 2020 m.⁽⁶⁹⁾. Lietuva taip pat sukūrė nacionalinę sertifikavimo sistemą, parengė naują mokymo medžiagą ir pradėjo siūlyti

viešųjų pirkimų magistrantūros programą, skirtą viešųjų pirkimų vykdytojų profesionalumui didinti. Be to, Lietuva padarė pažangą vykdydama socialiai atsakingus viešuosius pirkimus, įskaitant 2023 m. paskelbtas nacionalines šios srities gaires ir 2024 m. lapkričio mėn. pradėtą taikyti socialinių pirkimų stebėsenos priemonę, kuri leidžia stebėti socialinių kriterijų įtraukimą į viešųjų pirkimų sutartis.

Šios reformos yra plataus užmojo ir daug žadančios, tačiau jų įgyvendinimą reikia atidžiai stebėti. Lietuvai reikalinga gerai veikianti CPO, tačiau bus labai svarbu suteikti jai pakankamai išteklių ir pajėgumų.

⁽⁶⁵⁾ [eur-lex.europa.eu/legal-](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/PDF/?uri=CELEX:52021DCo385&rid=1)

[content/LT/TXT/PDF/?uri=CELEX:52021DCo385&rid=1](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/PDF/?uri=CELEX:52021DCo385&rid=1)

⁽⁶⁶⁾ [Lietuva. Su konkrečia šalimi susijęs pranešimas dėl PRR.](#)

⁽⁶⁷⁾ 2024 m. bendrosios rinkos rezultatų suvestinė.

⁽⁶⁸⁾ Viešųjų pirkimų stebėsenos ataskaitos šablonas.

⁽⁶⁹⁾ OECD, *Public Procurement in Lithuania*, 2024.

A4.1 lentelė. Palankesnių sąlygų verslui sudarymas. Rodikliai

Lithuania								
POLICY AREA	INDICATOR NAME	2020	2021	2022	2023	2024	EU-27 average	
Investment climate								
Shortages	Material shortage, firms facing constraints, % ¹	8.8	21.2	26.9	9.9	6.6	10.0	
	Labour shortage, firms facing constraints, % ¹	11.7	21.9	25.8	14.2	17.8	20.2	
	Vacancy rate, vacant posts as a % of all available ones (vacant + occupied) ²	1.3	2.0	1.9	2.0	1.9	2.3	
Infrastructure	Transport infrastructure as an obstacle to investment, % of firms reporting it as a major obstacle ³	5.9	7.6	6.1	5.6	12.3	13.4	
	VHCN coverage, % ⁴	-	78.2	78.0	78.1	-	78.8	
	FTTP coverage, % ⁴	-	78.2	78.0	78.1	-	64.0	
	5G coverage, % ⁴	-	33.3	90.1	98.9	-	89.3	
Reduction of regulatory and administrative barriers								
Regulatory environment	Impact of regulation on long-term investment, % firms reporting business regulation as a major obstacle ³	21.1	22.4	20.3	13.5	21.9	24.5	
Late payments	Payment gap - corporates B2B, difference in days between offered and actual payment ⁵	15.7	11.9	12.3	13.4	-	15.6	
	Payment gap - public sector, difference in days between offered and actual payment ⁵	17.8	10.6	17.3	18.7	-	15.1	
	Share of SMEs experiencing late payments, %* ⁶	from public or private entities in the last 6 months	52.2	52.8	50.6	59.2	-	
		from private entities in the previous or current quarter	-	-	-	-	52.2	47.9
		from public entities in the previous or current quarter	-	-	-	-	15.3	16.6
Single Market								
Integration	EU trade integration, % (Average intra-EU imports + average intra EU exports)/GDP ²	45.0	51.2	57.9	51.9	50.5	41.6	
	EEA Services Trade Restrictiveness Index ⁷	0.036	0.036	0.036	0.035	0.038	0.050	
Compliance	Transposition deficit, % of all directives not transposed ⁸	0.8	1.7	0.3	0.3	0.3	0.8	
	Conformity deficit, % of all directives transposed incorrectly ⁸	1.1	1.0	1.0	0.7	0.4	0.9	
	SOLVIT, % resolution rate per country ⁸	100	100	-	100	100	84.9	
	Number of pending infringement proceedings ⁸	17.0	16.0	15.0	15.0	12.0	24.4	
Public procurement								
Competition and transparency in public procurement	Single bids, % of total contractors** ⁸	28	30	34	37	44	-	
	Direct awards, %** ⁸	10	6	6	6	5	7.0	

* Metodikos pasikeitimas 2024 m.: atskirai pranešama apie viešųjų ir privačiųjų subjektų pavėluotus mokėjimus.

** 2024 m. duomenys apie vienintelius pasiūlymus yra negalutiniai ir gali būti tikslinami. Pažymėtina, kad šiuo metu trūksta apie 18 proc. visų duomenų, o tai gali turėti įtakos informacijos tikslumui ir išsamumui. Kadangi trūksta duomenų, ES tiesioginio sutarčių sudarymo duomenų vidurkis apskaičiuojamas neįtraukiant Rumunijos.

Šaltiniai: (1) ECFIN verslo ir vartotojų nuomonės tyrimas, (2) Eurostatas, (3) EIB investicijų apklausa, (4) Skaitmeninio dešimtmečio šalių ataskaitos, (5) „Intrum“ mokėjimų ataskaita, (6) SAFE apklausa, (7) EBPO, (8) iki 2023 m.: 2024 m. bendrosios rinkos ir konkurencingumo rezultatų suvestinė. Viešųjų pirkimų duomenų erdvė (VPDE).

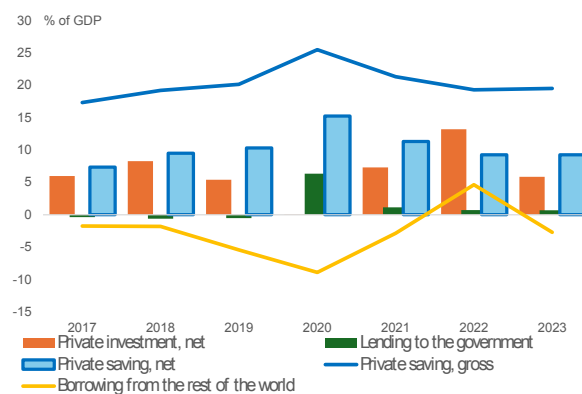
Lietuvos finansų sektorius yra santykinai mažas, palyginti su kitomis ES šalimis, o jo koncentracija yra didelė. Vis dėlto dauguma Lietuvoje veikiančių bankų veiklos rezultatų rodiklių yra vieni geriausių ES. Be to, nuolat žemas Lietuvos namų ūkių santaupų lygis mažina galimybes teikti finansavimą investicijoms. Vietos įmonės linkusios naudoti tik ribotas išorinio finansavimo sumas, todėl daugiausia remiasi bankų tarpininkavimu, o ne akcijų ir obligacijų rinkomis. Dėl nepakankamai išvystytų kapitalo rinkų sumažėja vietos investavimo galimybės ir institucinių bei neprofesionaliųjų investuotojų susidomėjimas. Tačiau dėl taikomų užsienio investicijų pritraukimo ir vietinių startuolių auginimo politikos priemonių Lietuva šiuo metu yra viena iš startuoliams palankiausių šalių pasaulyje. Vietos institucinių investuotojų dalyvavimas teikiant finansavimą startuoliams ir rizikos kapitalo investicijoms didėja ir tai padeda įvairinti įmonių finansavimą. Naujausiomis politikos iniciatyvomis taip pat siekiama padidinti neprofesionaliųjų investuotojų dalyvavimą.

Vidaus santaupų prieinamumas ir naudojimas

Dalį savo palyginti didelių grynujų santaupų Lietuvos ekonomika investuoja užsienyje. Per pastarąjį dešimtmetį privačių santaupų santykis, atėmus kapitalo vartojimą, svyravo apie savo dešimties metų vidurkį, sudarantį 9,7 proc. BVP ir 2020 m. pasiekė didžiausią 15,3 proc. lygį (žr. A5.1 diagramą). Grynasis privačiųjų investicijų santykis, kuriuo matuojamas grynasis privačiojo sektoriaus indėlis į kapitalo kaupimą šalyje, buvo šiek tiek mažiau pastovus, jo dešimties metų vidurkis siekė 6,1 proc. BVP ir 2022 m. didžiausias lygis buvo 13,2 proc. Be to, tuo pačiu laikotarpiu valdžios sektoriaus biudžetas turėjo nuolatinį deficitą, kuris vidutiniškai sudarė 1 proc. BVP. Taigi, teigiamas grynujų vidaus santaupų ir grynujų investicijų balansas kartu su valdžios

sektoriaus deficitu lėmė tai, kad Lietuvos grynasis skolinimas likusio pasaulio sektoriui vidutiniškai sudarė 2,6 proc. BVP, o 2020 m. buvo pasiektas didžiausias 8,9 proc. lygis. Numatoma, kad 2022 m. įvykęs perėjimas prie grynojo skolinimosi iš likusio pasaulio sektoriaus bus laikinas, nes jį lėmė drastiškai išaugęs grynasis energijos importas ir padidėjusios energijos kainos. 2022 m. Lietuva sulaukė didelių kapitalo įplaukų, daugiausia dėl paspartėjusių tiesioginių užsienio investicijų (TUI) ir portfelinių investicijų.

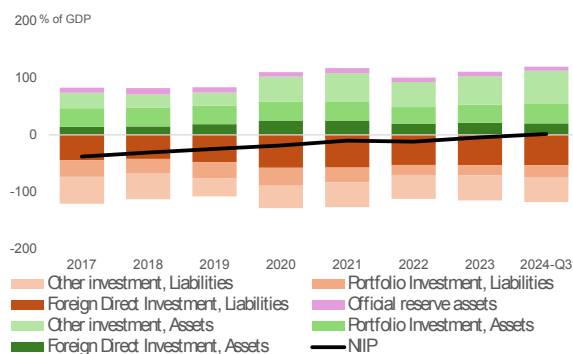
A5.1 diagrama. **Grynujų santaupų ir investicijų balansas**

Šaltinis: duomenų bazė AMECO.

Grynoji tarptautinių investicijų pozicija 2024 m. tapo teigiama. 2009–2023 m. grynoji tarptautinių investicijų pozicija beveik kiekvienais metais stiprėjo, o tai rodo tarptautinio konkurencingumo didėjimą. Nuo 2024 m. III ketvirčio bendras užsieniečių turtas siekė 119,2 proc. BVP, o įsipareigojimai užsieniečiams siekė 117,9 proc. BVP, todėl grynoji tarptautinių investicijų pozicija sudarė 1,3 proc. BVP (žr. A5.2 diagramą). Sukauptos grynosios portfelinės investicijos, kurios 2024 m. III ketvirtį siekė 14 proc. BVP, kartu su 14,3 proc. grynosiomis kitomis investicijomis ir 7 proc. BVP sudarančiomis sukauptomis užsienio atsargomis atsivėrė 33 proc. neigiamą sukaupią grynąją tiesioginių užsienio investicijų balansą.

A5.2 diagrama. **Tarptautinių investicijų pozicija**

Šaltinis: Europos Centrinis Bankas.

Kapitalo rinkų struktūra ir finansų sektoriaus dydis

Lietuvos kapitalo rinkos išlieka santykinai seklios, neaktyvios ir nelikvidžios.

Nuosavybės vertybinių popierių rinka yra itin maža, vertinant pagal kapitalizaciją (5,9 proc. BVP, palyginti su 69,3 proc. ES vidurkiu 2024 m. III ketvirčio pabaigoje) ir prekybos apimtis. Vertybinių popierių, kuriais prekiaujama AB „Nasdaq Vilnius“, likvidumas yra ribotas, o skolos rinkose Lietuvoje dominuoja valstybės skolos vertybiniai popieriai. Vietos įmonės linkusios išorinį finansavimą gauti iš bankų tarpininkavimo, o ne pritraukti finansavimą per akcijų ir obligacijų emisijas ar iš alternatyvių šaltinių. Tai lemia nedideles vietas investavimo galimybes, menką institucinių ir neprofesionaliųjų investuotojų susidomėjimą, taigi ir nedideles galimybes pritraukti akcinį kapitalą vietoje. Dėl nepakankamo institucinių investuotojų aktyvumo rinkoje mažėja įmonių akcijų ir obligacijų paklausa. Kalbant apie tarptautinę rinką, Lietuvoje vystomi projektai yra santykinai mažo dydžio, todėl yra mažiau patrauklūs tarptautiniams investuotojams.

2022 m. gegužės mėn. Lietuvos bankas nustatė kapitalo rinkos plėtros gaires, kad padėtų kapitalo rinkoms augti. Jose pateikiamos konkrečios priemonės ir rekomendacijos, kuriomis siekiama, kad kapitalo rinkos taptų patrauklesnės vidaus ir užsienio investuotojams, o įmonės būtų

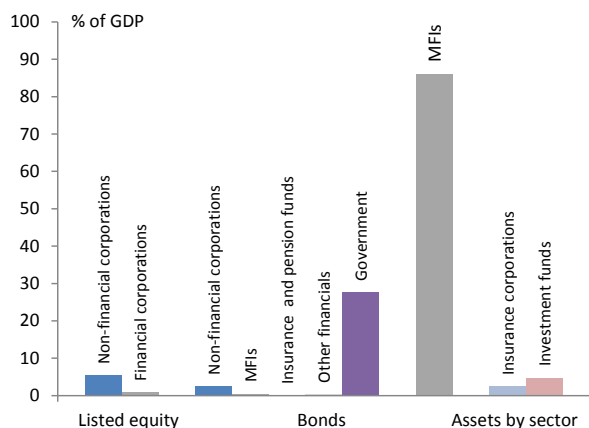
skatinamos gauti alternatyvų finansavimą išleidžiant vertybinius popierius ir leidžiant daugiau vertybinių popierių įtraukti į vertybinių popierių biržos sąrašus. Taip pat reikia išnaudoti neišnaudotą pensijų fondų potencialą (šiuo metu 90 proc. turto investuojama užsienyje), pvz., suteikiant daugiau finansų rinkos priemonių, kuriomis prekiaujama kapitalo rinkose. Tam tikros pagrindinės priemonės jau priimtose, tačiau dar ne visos yra visiškai subrandintos. 2023 m. sausio mėn. įsteigta Kapitalo rinkos taryba, vienijanti tiek rinkos, tiek viešojo sektoriaus atstovus.

Lietuvos pinigų finansų sektorius yra labai mažas, palyginti su ES vidurkiu, ir jo koncentracija yra didelė. 2024 m. III ketvirčio pabaigoje bendras bankų turtas buvo lygus 88 proc. BVP, t. y. gerokai mažesnis už ES vidurkį – 248 proc. Nuolat nerimaujama dėl nepakankamos konkurencijos Lietuvos bankų sektoriuje. Penkios didžiausios PFĮ sudaro daugiau nei 90 proc. sektoriaus, palyginti su 54 proc. ES vidurkiu. Lietuvos bankų sektoriuje dominuoja didžiųjų Skandinavijos bankų patronuojamosios įmonės. Du didžiausi bankai, AB „Swedbank“⁽⁷⁰⁾ ir SEB bankas (kuriems atitinkama tenka 35 proc. ir 26 proc. viso bankų sektoriaus), priklauso jų patronuojantiems bankams Švedijoje. „Revolut“ yra trečias pagal dydį bankas, jam tenka 18 proc. visos sistemos turto. Sparti bankų plėtra nuo 2019 m. kartu su verslo modeliu, grindžiamu beveik išimtinai ES indėlininkais nerezidentais, 2024 m. pradžioje privertė ECB pradėti tiesioginę „Revolut Bank“ priežiūrą. Dar 16 proc. dalis priklauso bankui „Luminor“, kurio būstinė yra Estijoje ir kuris priklauso JAV privačiojo nuosavo kapitalo fondui ir Norvegijos bankui. Dėl integracijos su Šiaurės ir Baltijos šalių bankų sistemomis Lietuvos finansų sektorius iš dalies priklauso nuo patronuojančiųjų bankų raidos ir jų strateginių sprendimų. Bankai ir kitos pinigų

⁽⁷⁰⁾ 2021 m. spalio mėn. patronuojamųjų bankų Estijoje, Latvijoje ir Lietuvoje nuosavybė buvo perduota kontroliuojančiajai bendrovei AS „Swedbank Baltics“, kuri visiškai priklauso AB „Swedbank“ ir yra prižiūrima Europos Centrinio Banko.

finansų įstaigos ir toliau užima didžiausią (76 proc.) Lietuvos finansų rinkos dalį, kuri per pastaruosius porą metų išliko iš esmės nepakitusi.

A5.3 diagrama. **Kapitalo rinkos ir finansų tarpininkai Lietuvoje**

Šaltinis: ECB, EIOPA, AMECO.

Ne bankų finansų sektoriaus vaidmuo ekonomikoje vis dar yra gerokai mažiau svarbus, palyginti su kitomis euro zonos šalimis. Bendras pensijų fondų turtas 2024 m. pabaigoje sudarė 11,5 proc. BVP, palyginti su 23,4 proc. BVP ES vidurkiu. Lietuvos draudimo sektorius taip pat yra labai mažas, o viso turto dalis BVP 2024 m. III ketvirtį buvo 2,5 proc. (palyginti su 54,8 proc. ES vidurkiu). 2023 m. visų rūšių ne bankų finansų įstaigų, ypač pensijų ir investicinių fondų, turtas padidėjo. Pensijų fondų valdomas turtas išaugo 27 proc. Šį padidėjimą lėmė palankios sąlygos finansų rinkose. Nors registruotų kriptovaliutų bendrovių skaičius Lietuvoje yra palyginti didelis, palyginti su kitomis panašiomis Europos šalimis, tik kelios iš jų yra pelningos.

Bankų sektoriaus atsparumas

Lietuvos mažas bankų sektorius išlieka atsparus, o dauguma veiklos rezultatų rodiklių yra vieni geriausių visoje ES. Lietuvos bankų sektorius santykinai gerai atlaikė daugybę pastarųjų metų sukrėtimų nuo pandemijos krizės iki Rusijos agresijos prieš

Ukrainą ir energetikos krizės. Sektoriaus atsparumą stiprina tvirti kapitalizacijos ir turto kokybės rodikliai, o kapitalo pakankamumo rodiklis 2024 m. III ketvirtį siekė 21,3 proc., t. y. viršijo 20,1 proc. ES vidurkį (žr. A5.1 lentelę). Šis santykis pasižymi geru kokybiško nuostolių padengimo kapitalo lygiu, nes bendro 1 lygio nuosavo kapitalo santykis 2024 m. III ketvirtį siekė 19,9 proc., o tai gerokai viršija ES vidurkį – 16,6 proc. Lietuvos banko testavimo nepalankiausiomis sąlygomis rezultatai rodo, kad apskritai bankų ir centrinių kredito unijų sektoriai yra gerai kapitalizuoti ir atsparūs galimiems sukrėtimams, nors trijų svarbių įstaigų (SEB banko, AB Šiaulių banko, AB „Swedbank“) kapitalo rezultatai buvo geresni, palyginti su mažiau svarbiomis įstaigomis, kurioms nepalankaus scenarijaus atveju gali prireikti papildomo kapitalo.

Lietuvos bankų likvidumo ir pelningumo rodikliai yra aukšti, o finansavimo rizika išlieka labai maža. Paskolų ir indėlių santykis yra mažiausias ES (43,5 proc. per 2024 m. III ketvirtį, palyginti su vidutiniškai 106,7 proc. ES), nes vidaus indėliai gerokai viršija suteiktas paskolas. Dėl tvirtos ir stabilios vidaus klientų indėlių bazės kredito įstaigoms nereikia gauti papildomo finansavimo iš finansų rinkų ir jos nėra labai priklausomos nuo savo tarpvalstybinių patronuojančiųjų bankų grupių. EBI rizikos rodiklių suvestinės duomenimis, padengimo likvidžiuoju turto rodiklis 2024 m. III ketvirtį siekė 372,1 proc., o tai vienas aukščiausių lygių visoje ES. Dėl didesnių pagrindinių palūkanų normų susikaupęs didelis likvidumo perteklius ir vyraujanti paskolų su kintamosiomis palūkanų normomis dalis lėmė didėjantį bankų sektoriaus pelną, dėl kurio nuosavo kapitalo gražos rodiklis 2024 m. III ketvirčio pabaigoje buvo 19,8 proc., t. y. dvigubai aukštesnis už ES vidurkį. Be to, atsižvelgiant į bendras grynąsias veiklos pajamas, tiek gryniosios paslaugų ir komisinių pajamos, tiek gryniosios palūkanų pajamos yra didžiausios ES (atitinkamai 74,8 proc. ir 99,8 proc.). Lietuvoje veikiančių bankų išlaidų ir pajamų santykis 2023 m. buvo 47,8 proc., šiek tiek mažesnis už 52,6 proc. ES vidurkį. Kadangi

dauguma bankų veikia pelningai, o jų pelnas auga, Lietuvos bankas 2022 m. pabaigoje nusprendė, kad atėjo laikas kredito įstaigoms suformuoti papildomus kapitalo rezervus. 1 proc. anticiklinio rezervo norma įsigaliojo 2023 m. spalio 1 d., tai yra grįžta prie prieš pandemiją buvusio lygio. Be to, dėl didėjančios UAB „Revolut Bank“ sisteminės svarbos įstaigai nustatytas 1 proc. kapitalo reikalavimas buvo padvigubintas iki 2 proc. ir įsigaliojo 2024 m. liepos 1 d. Siekdamas mažinti nekilnojamojo turto rinkos keliamą riziką, Lietuvos bankas nuo 2022 m. liepos mėn. nustatė 2 proc. įstaigos pagal riziką įvertintų vidaus pozicijų, užtikrintų gyvenamosios paskirties nekilnojamojo turto, dydžio sektorinį sisteminės rizikos rezervą.

Atsižvelgdamos į didelį bankų pelningumą, valdžios institucijos pratęsė bankams keliamo reikalavimo mokėti laikinąjį solidarumo įnašą galiojimą. Laikinasis įnašas buvo taikomas 2023 ir 2024 m. ir buvo pratęstas iki 2025 m. Vadinamasis 60 proc. solidarumo įnašas taikomas grynosioms palūkanų pajamoms, kurios daugiau nei 50 proc. viršija ankstesnių ketverių metų vidurkį. Jis taikomas visoms kredito įstaigoms ir esamoms paskoloms, o naujoms paskoloms – ne. Laikinojo solidarumo įnašo lėšos skiriamos Lietuvos karinio mobilumo ir kariuomenės transporto infrastruktūros projektams finansuoti.

Bankų balansuose matyti geresnė turto kokybė. Kadangi įmonių svertas yra mažas, o namų ūkiai yra sukaukę likvidumo atsargų, neveiksnių paskolų dalis bankuose išliko maža, nepaisant didelių palūkanų normų, ir netgi nukrito iki žemiausio lygio nuo 2008 m. (0,7 proc. 2024 m. III ketvirčio pabaigoje) ir yra gerokai mažesnė už ES vidurkį (1,9). Smarkiai mažėjant infliacijai ir toliau sparčiai augant realiajam darbo užmokesčiui, namų ūkių finansinė padėtis pamažu gerėja. Tačiau bankų bendras neveiksnių paskolų padengimo esamais atidėjimais rodiklis vis dar atsilieka nuo ES vidurkio 8 procentiniais punktais, nors jis padidėjo nuo 30,2 proc. 2021 m. iki 33,9 proc. 2024 m. III ketvirtį, tad sustiprėjo ir kredito

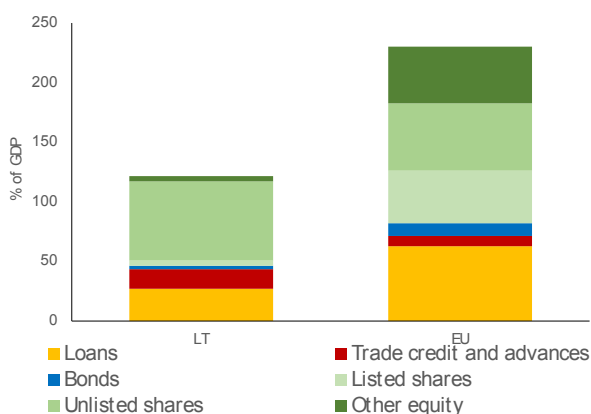
įstaigų atsparumas galimo paskolų kokybės suprastėjimo atveju.

Verslo finansavimo šaltiniai ir bankų vaidmuo

Lietuvos įmonės finansavimu iš bankų ar kapitalo rinkų pasikliauja mažiau nei vidutiniškai ES. 2022 m. pabaigoje bankų finansavimas paskolomis sudarė tik 21,9 proc. visų Lietuvos ne finansų bendrovių finansavimo šaltinių, o biržinės akcijos ir obligacijos sudarė tik 6,5 proc. finansavimo šaltinių. Lygiaverčiai ES vidurkio rodikliai yra 27,2 proc. ir 23,8 proc., o bendras Lietuvos lygis kaip BVP dalis taip pat yra gerokai mažesnis (nes bendras ne finansų bendrovių finansavimo lygis Lietuvoje buvo 167,4 proc., o ES vidurkis – 230,3 proc. BVP; žr. 3.4 diagramą). Rinkos finansavimo koeficientas ⁽⁷¹⁾ 2023 m. pabaigoje buvo tik 31,5 proc., palyginti su 49,6 proc. ES vidurkiu. Remiantis 2024 m. EIB investicijų tyrimu, 69 proc. Lietuvos įmonių investicijų poreikių patenkinama vidaus lėšomis, palyginti su 66 proc. ES vidurkiu. Tik 54 proc. visų Lietuvos įmonių naudoja išorės finansus, kurie priklauso nuo bankų finansavimo, o tai yra mažiausia dalis ES (ES vidurkis – 81 proc.). Be to, šalyje yra didelė finansavimo suvaržymų patiriančių įmonių dalis (13,7 proc.).

⁽⁷¹⁾ Įmonių obligacijų ir ne finansų bendrovių biržinių akcijų apimtis, palyginti su šių dviejų rodiklių ir bankų paskolų ne finansų bendrovėms apimtimi.

A5.4 diagrama. **Ne finansų bendrovių finansavimo sudėtis, proc. BVP**

Ne finansų bendrovių išsipareigojimų suma atspindi tik bendrą nagrinėjamųjų ne finansų bendrovių išsipareigojimų sumą. Ataskaitinis laikotarpis – 2023 m.

Šaltinis: Eurostato ir FISMA E2 skaičiavimai.

Tuo pačiu metu 26 proc. visų Lietuvos įmonių manė, kad jų investicinė veikla per pastaruosius trejus metus buvo nepakankama. Tai – kartu su kitomis dviem Baltijos šalimis – yra vienas didžiausių nepakankamų investicijų lygių ES (ES vidurkis – 14 proc.), o tai rodo, kad yra finansavimo deficitas, susijęs su investicijų paklausa, ypač MVĮ.

Kredito ir namų ūkiams, ir įmonėms augimas pastaruoju metu atsigavo. Nuo 2022 m. rugsėjo mėn. tiek namų ūkių, tiek ne finansų bendrovių kreditavimas apskritai mažėjo. Skolininkų paklausa mažėjo dėl didesnių palūkanų normų ir padidėjusio neapibrėžtumo, o bankų skolinimo galimybės nebuvo pernelyg suvaržytos. Per 2024 m. kredito augimas atsigavo, nes skolinimo standartai sušvelnėjo dėl tikėtino pinigų politikos sušvelninimo. Namų ūkiams pakoreguotas metinis paskolų kredito augimo tempas palaipsniui didėjo nuo 6,5 proc. 2024 m. kovo mėn. iki 8,8 proc. 2024 m. lapkričio mėn. Ne finansų bendrovių metinis kredito augimas atsigavo nuo 2,8 proc. 2024 m. rugpjūčio mėn. iki 12,3 proc. 2024 m. lapkričio mėn. Tikimasi, kad atsigavimas tęsis 2025 m. Be to, Lietuvos nacionalinio banko atlikta bankų apklausa dėl skolinimo sąlygų parodė, kad pirmą kartą nuo 2022 m. vidurio

įmonių paskolų paklausa 2024 m. III ketvirtį padidėjo. Įmonių paklausą teigiamai veikė kapitalo investicijos ir mažėjančios palūkanų normos. Visi bankai tikisi, kad naujų paskolų paklausa kitą ketvirtį toliau augs visuose įmonių skolinimo segmentuose arba bent jau išliks stabili.

Tačiau bankų paskolų ir BVP santykis yra vienas mažiausių euro zonoje. Bendras bankų paskolų namų ūkiams ir įmonėms santykis su BVP pastaraisiais metais buvo mažesnis už ilgalaikę tendenciją (33,5 proc., palyginti su 74,5 proc. ES vidurkiu). Apskritai įmonių ir namų ūkių įsiskolinimas išliko stabilus, kaip matyti iš 61,6 proc. skolos santykio su BVP.

Kapitalo rinkos ir neprofesionaliųjų investuotojų dalyvavimas

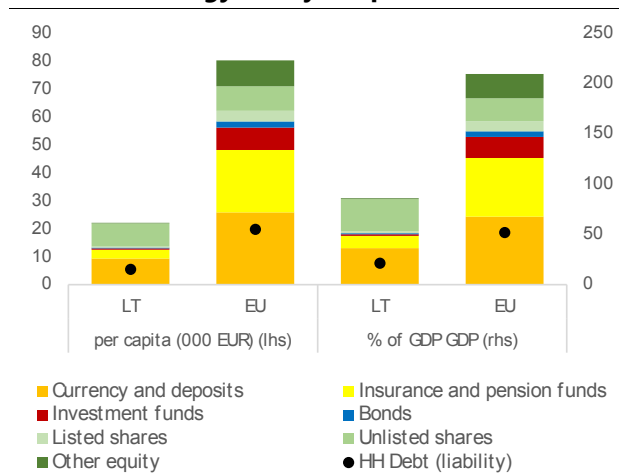
MVĮ sunku patekti į Lietuvos kapitalo rinkas ir jomis naudotis. 2024 m. SAFE apklausos metu 38 proc. MVĮ pažymėjo, kad joms svarbios vidaus lėšos (nepaskirstytasis pelnas arba turto pardavimas), palyginti su ES vidurkiu – 30 proc.⁽⁷²⁾. Nors „Nasdaq First North Market“ siūlo prekybos sistemą su sumažintais atskaitomybės reikalavimais, kuri pirmiausia skirta mažesnės kapitalizacijos įmonių emisijoms, MVĮ ir startuoliai, siekiantys būti įtraukti į šios biržos prekybos sąrašą, susiduria su dideliu iššūkiu dėl privalomo jų finansinių ataskaitų audito du kartus per metus. Be to, Lietuva negali pasinaudoti šia MVĮ rinka, nes nei Lietuvoje, nei kitose Baltijos šalyse įsitvirtinusių MVĮ augimo rinkų nėra. Neseniai pradėtas darbas steigiant MVĮ pirminio viešo akcijų siūlymo (IPO) fondą Baltijos šalyse, padedant ALTUM Latvijoje ir ILTE Lietuvoje.

Nuolat žemas Lietuvos namų ūkių taupymo lygis mažina kreditų prieinamumą įmonių investicijoms ir leidžia daryti išvadą, kad

⁽⁷²⁾ Duomenys ir apklausos, SAFE, Europos Komisija, 2024 m., rezultatai pagal šalį, T2o.

ekonomika labiau priklauso nuo užsienio santaupų. Be to, du trečdaliai gyventojų santaupų laikoma indėlių iki pareikalavimo banko sąskaitose. Lietuvos namų ūkiai turi palyginti mažai finansinio turto, ypač susijusio su investiciniais, draudimo ir pensijų fondais. Priešingai, jie turi daugiau nebiržinių akcijų nei kitose ES šalyse. Namų ūkių finansinio turto, laikomo pensijų ir draudimo fonduose arba tiesiogiai investicinėse finansinėse priemonėse, dalis visame finansiniame turte padidėjo nuo 13,5 proc. 2015 m. iki 19,3 proc. 2023 m., tačiau vis dar gerokai atsilieka nuo ES vidurkio – 45,4 proc.

A5.5 diagrama. Namų ūkių finansinio turto sudėtis vienam gyventojui ir proc. BVP

Namų ūkių turto suma atspindi tik bendrą nagrinėjamojo namų ūkių turto sumą. Ataskaitinis laikotarpis – 2023 m.

Šaltinis: Eurostato ir FISMA E2 skaičiavimai.

Naujausiomis politikos iniciatyvomis siekiama skatinti neprofesionaliųjų investuotojų dalyvavimą. Finansų ministerija neseniai patvirtino finansinio švietimo veiksmų planą (2024–2028 m.), kuriame ypač daug dėmesio skiriama iššūkiams, kurių kyla vartotojams ir neprofesionaliems investuotojams, įskaitant MVĮ. Be to, siekiant skatinti namų ūkių investicijas į kapitalo rinkas, nuo šių metų pradžios galima naudotis ilgalaikiu investiciniu produktu, kuris yra alternatyva kitiems mokesčiais remiamiems ilgalaikio taupymo produktams (t. y. pensijų fondams ir gyvybės draudimo produktams). Ši investicinė ir taupomoji sąskaita leidžia Lietuvos gyventojams patogiau investuoti į įvairius

finansinius produktus, kurie bus apmokestinami tik nuo atsiimto pelno, o ne nuo visų reinvestavimui skirtų investicinių pajamų. Įgyvendinant šias iniciatyvas taip pat numatyta laipsniškai atsisakyti mokesčių paskatų, susijusių su ilgalaikiu gyvybės draudimu ir trečiosios pakopos pensijų įmokomis, kurios bus taikomos ateinančius 10 metų, ir su sutartimis, sudarytomis iki 2024 m. pabaigos. Skatinant kurti visuotines finansuojamas papildomo pensijų kaupimo sistemas būtų teigiamai prisidedama prie i) pensijų išmokų tvarumo ir adekvatumo; ii) investicijų į nuosavybės vertybinius popierius; iii) galimybių gauti finansavimą; iv) augimo ir v) inovacijų.

Vidaus institucinių investuotojų vaidmuo

Lietuvos draudikų investicijų portfelis yra gana konservatyvus. Lietuvos draudimo sektorius, kuris pagal ES standartus yra nedidelis (2,5 proc. turto ir BVP santykis, palyginti su 54,8 proc. ES vidurkiu), daugiausia investuoja į obligacijas – 2024 m. III ketvirčio pabaigoje šis rodiklis sudarė 60 proc. viso turto (palyginti su 19 proc. visoje Europos ekonominėje erdvėje) ⁽⁷³⁾, dar 6,6 proc. laiko grynaisiais pinigais ir indėliais. Didžiąją investicijų dalį sudaro valdžios sektoriaus skolos vertybiniai popieriai, kurių beveik 95 proc. išleidžia EEE šalys. Antroji pagal dydį investicijų grupė – investicijos į kitų įmonių obligacijas – sumažėjo 2,7 procentinio punkto iki 16,6 proc. nuosavo turto investicijų, iš kurių trys ketvirtadaliai investuota į EEE šalių obligacijas. Investicijų į nuosavybės vertybinius popierius, įskaitant investicijas į kolektyvinio investavimo subjektus, dalis sumažėjo iki 8,9 proc.

Vidaus pensijų fondų sektoriaus investavimo profilis yra ne toks konservatyvus, daugiau

⁽⁷³⁾ Šaltinis: Lietuvos bankas, [Lietuvos draudimo rinkos apžvalga \(2024 m. I–III ketv.\)](#); EIOPA draudimo statistika.

dėmesio skiriama investicinių fondų akcijoms. Trečiosios pakopos pensijų fondų turtas sudarė 15,5 proc. BVP, o 82,6 proc. to turto 2024 m. III ketvirčio pabaigoje teko investicinių fondų akcijoms (vienetams). Skolos vertybiniai popieriai yra antras pagal dydį investicinis turtas, kurį laiko pensijų fondai – 12,6 proc., iš kurių pusė yra vidaus lygmens, o nuosavybės vertybiniais popieriais tenka tik 2 proc. Remiantis statistiniais duomenimis, Lietuvoje investuojama tik 25 proc. Lietuvos pensijų turto ir tik apie 1 proc. šios sumos investuojama į nuosavybės vertybinių popierių rinkas.

Vietos institucinių investuotojų dalyvavimas teikiant finansavimą startuoliams ir rizikos kapitalo investicijoms didėja. Lėšos, gautos iš pensijų fondų, gerokai išaugo, o kapitalas taip pat pritraukiamas iš mažiau tradicinių šaltinių, tokių kaip bendrieji partnerių įsipareigojimai ir fondai. Naujausi duomenys rodo, kad pensijų fondams Lietuvoje teko vidutiniškai 14 proc. privačiojo nuosavo kapitalo ir rizikos kapitalo lėšų, pritrauktų 2023 m.; šis skaičius atitinka rodiklius kitose Baltijos šalyse ir yra artimas 20 proc. dalims Šiaurės valstybėse narėse ⁽⁷⁴⁾.

Rizikos ir augimo kapitalo gylis

Lietuva yra įgyvendinusi ne vieną užsienio investicijų pritraukimo ir vietos startuolių puoselėjimo politikos priemonę. Šios priemonės apima supaprastintus verslo registravimo procesus ir finansinę paramą novatoriškiems projektams. Lietuvos vyriausybė taip pat siūlo įvairias dotacijų programas ir rizikos kapitalo galimybes startuoliams remti. Lietuvos reglamentavimo aplinka palanki inovacijoms ir verslumui. Vyriausybė ėmėsi veiksmų, kad supaprastintų licencijavimo procedūras, sumažintų biurokratiją ir sukurtų verslui palankią atmosferą. Šis požiūris padeda

startuoliams lengviau orientuotis teisiniuose ir norminiuose reikalavimuose.

Startuolių ekosistema lėmė rizikos kapitalo ir privačiojo nuosavo kapitalo finansavimo lygius. Lietuva išlaikė sparčiausiai augančios startuolių ekosistemos Baltijos regione poziciją: Lietuvos startuolių bendra verslo vertė 2018–2023 m. išaugo 7,1 karto, Baltijos šalių augimo vidurkis – 2,7 karto, o Europos – 2,9 karto. Daugiausia investuota į Lietuvos įmones, veikiančias vartojimo paslaugų sektoriuje, įskaitant finansines technologijas, IRT, žaidimų kūrimą, biotechnologijas ir lazerines technologijas ⁽⁷⁵⁾. Lietuvos startuoliai 2023 m. pritraukė 292 mln. EUR, daugiausia pradiniuose savo veiklos etapuose. Kapitalo rinkų sąjungos (KRS) rodiklių suvestinės duomenimis, pagal metines rizikos kapitalo investicijas, palyginti su BVP, Lietuva maždaug atitinka ES vidurkį ir 2021–2023 m. jos rodiklis buvo 0,23 proc. Kalbant apie metines privačiojo nuosavo kapitalo investicijas, palyginti su BVP, šalis atsilieka nuo ES vidurkio (0,3 proc. 2023 m., palyginti su 0,6 proc. ES vidurkiu) (žr. priedą „Inovacijos verslui“).

Nemaža dalis startuolių veikia finansinių technologijų sektoriuje, kurio svarba Lietuvos finansų sistemai ir toliau auga. Lietuvos finansinių technologijų sektorius stiprus skolinimo, mokėjimų ir skaitmeninės bankininkystės srityse. Lietuva užima pirmą vietą ES pagal išduotų finansinių technologijų srities licencijų skaičių; daugiau nei pusė rinkos dalyvių turi elektroninių pinigų įstaigos, mokėjimo įstaigos ar specializuotos bankininkystės licenciją ⁽⁷⁶⁾. Dauguma rinkos dalyvių, be pinigų pervedimų, gali pasiūlyti skaitmenines pinigines arba išduoti išankstinio mokėjimo korteles. Be to, reikšmingai išaugo finansinės programinės įrangos paslaugų

⁽⁷⁴⁾ Šaltinis: [Closing the gaping hole in the capital market for EU start-ups – the role of pension funds – CEPS](#).

⁽⁷⁵⁾ Lietuvos startuolių ekosistema 2023 m., „Dealroom“, 2024 m. vasario mėn.

⁽⁷⁶⁾ Lietuvos banko duomenys apie elektroninių pinigų įstaigos, mokėjimo įstaigos, specializuoto banko, sutelktinio finansavimo paslaugų teikėjo, užsienio banko filialo licencijas 2023 m. pabaigoje.

A5.1 lentelė. Finansiniai rodikliai

	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024-Q3	EU	
Banking sector	Total assets of MFIs (% of GDP)	67.5	65.4	65.4	78.8	78.3	85.1	86.2	88.0	248.4
	Common Equity Tier 1 ratio	18.8	18.4	19.5	21.5	23.2	20.2	18.6	19.9	16.6
	Total capital adequacy ratio	19.1	18.6	19.9	21.9	23.5	20.4	19.9	21.3	20.1
	Overall NPL ratio (% of all loans)	3.2	2.6	1.7	2.2	1.2	0.9	0.8	0.7	1.9
	NPL (% loans to NFC-Non financial corporations)	5.0	4.1	2.9	3.5	1.7	1.5	1.4	1.3	3.5
	NPL (% loans to HH-Households)	3.7	3.0	2.1	1.8	1.0	0.8	1.2	1.2	2.2
	NPL-Non performing loans coverage ratio	30.8	26.1	30.7	31.7	30.2	35.8	35.5	33.9	42.1
	Return on Equity ¹	9.1	12.3	14.5	10.0	10.4	13.5	21.2	19.8	10.0
	Loans to NFCs (% of GDP)	19.6	18.7	17.4	14.8	15.4	15.2	14.5	14.8	30.0
	Loans to HHs (% of GDP)	21.1	21.0	21.1	22.0	21.6	20.2	19.7	19.8	44.5
Non-banks sector	NFC credit annual % growth	5.5	4.7	-0.8	-12.7	11.7	18.5	4.6	10.8	0.8
	HH credit annual % growth	7.6	8.6	7.2	6.5	10.7	11.3	6.6	7.8	0.7
	Stock market capitalisation (% of GDP)	9.2	7.3	7.5	9.0	9.1	7.1	6.2	5.9	69.3
	Initial public offerings (% of GDP)	0.04	0.19	0.03	3.30	0.00	0.00	0.00	-	0.05
	Market funding ratio	18.0	21.7	22.3	36.7	36.2	33.2	31.5	-	49.6
	Private equity (% of GDP)	0.01	0.15	0.67	0.14	0.64	0.37	0.31	-	0.41
	Venture capital (% of GDP)	0.01	0.01	0.01	0.03	0.08	0.11	0.04	-	0.05
	Financial literacy (composite)	-	-	-	-	-	-	43.5	-	45.5
	Bonds (as % of HH financial assets)	0.9	0.9	1.0	1.1	0.5	0.8	1.2	-	2.7
	Listed shares (as % of HH financial assets)	2.1	1.6	1.6	1.7	2.2	1.9	1.9	-	4.8
	Investment funds (as % of HH financial assets)	1.9	1.7	1.7	1.7	2.3	2.2	2.1	-	10.0
	Insurance/pension funds (as % of HH financial assets)	12.3	12.0	13.0	12.9	14.0	13.0	14.0	-	27.8
	Total assets of all insurers (% of GDP)	3.1	3.0	2.5	3.0	2.7	2.4	2.4	2.5	54.8
	Pension funds assets (% of GDP)	-	-	8.2	9.3	10.8	8.7	10.1	11.5	23.4
		1-3	4-10	11-17	18-24	25-27	Colours indicate performance ranking among 27 EU Member States.			

¹ Annualized data.

Credit growth and pension funds EU data refers to the EA average.

Šaltinis: ECB, ESTAT, EIOPA, [FISMA GD KRS rodiklių suvestinė](#), AMECO.

teikėjų (mokėjimo programinė įranga, skolinimo programinė įranga) skaičius. Sutelktinio finansavimo ir tarpusavio skolinimo platformų operatoriai taip pat aktyviai žengia į rinką, sparčiai didindami įmonėms ir namų ūkiams teikiamo finansavimo apimtį.

Žaliosios pertvarkos finansavimas

Tvarus finansavimas Lietuvoje vis dar yra pradinėje vystymosi stadijoje. Vidutinis obligacijų su aplinkosaugos, socialiniais ir valdymo tikslais emisijų lygis, kaip visos obligacijų emisijos Lietuvoje dalis, 2021–2023 m. buvo žemiausias iš visų ES valstybių narių po Maltos ir Bulgarijos, kuriose jų apskritai nebuvo⁽⁷⁷⁾. Tačiau pastaruoju metu yra teigiamų pavyzdžių, kai Lietuvos įmonės sugeba pasiūlyti investuotojams tvarius ir patrauklius investicinius projektus, pvz., grupė „Ignitis“ daug dėmesio skiria atsinaujinančiųjų

energijos išteklių plėtrai ir energetikos priklausomybės nuo iškastinio kuro mažinimui. Nuo 2018 m. viešasis sektorius taip pat stengiasi investuotojams siūlyti žaliuosius investicinius produktus. 2019 m. Lietuva kartu su Europos Komisija ir Europos rekonstrukcijos ir plėtros banku (ERPB) pradėjo projektą tvaraus finansavimo srityje. Jo rezultatas, be kita ko, buvo 2023–2026 m. Lietuvos žaliųjų finansų veiksmų planas ir Žaliųjų finansų instituto įsteigimas 2023 m.

Finansinis raštingumas

Dėl finansinį švietimą skatinančių iniciatyvų finansinis raštingumo lygis artėja prie ES vidurkio. Finansinis raštingumas yra labai svarbus ne tik skatinant neprofesionaliųjų investuotojų dalyvavimą kapitalo rinkose, bet ir supažindinant MVĮ su bankų finansavimo alternatyvomis. Finansinis švietimas į pradinių mokyklų programas įtrauktas nuo 2008 m., tačiau finansinio raštingumo lygis vis dar yra

⁽⁷⁷⁾ Šaltinis: AFME CMU Key Performance Indicators, Seventh Edition, November 2024.

šiek tiek žemesnis už ES vidurkį. Iš 2023 m. „Eurobarometro“ apklausos ⁽⁷⁸⁾ matyti, kad tik 16 proc. Lietuvos piliečių turi aukštą finansinio raštingumo lygį, 65 proc. – vidutinį, o likusieji 19 proc. – žemą lygį, palyginti su ES vidutiniais lygiais: 18 proc. turi aukštą raštingumo lygį, 64 proc. – vidutinį ir 18 proc. – žemą.

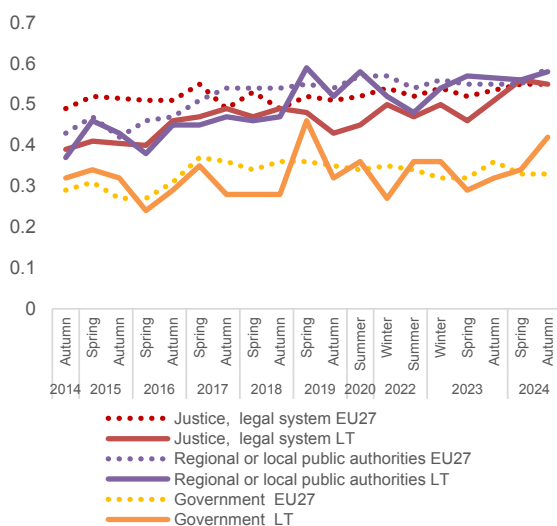
Lietuvos Respublikos finansų ministerija neseniai patvirtino visuomenės finansinio švietimo planą (2024–2028 m.). Jame daugiausia dėmesio skiriama vartotojams ir neprofesionaliesiems investuotojams kylantiems iššūkiams, susijusiems su sparčia rinkos plėtra ir skaitmenizacija. Taigi planu siekiama pagerinti skaitmeninio finansinio raštingumo lygį ir atsparumą finansiniams sukčiams. Vaikų švietimas apie finansus jauname amžiuje sukuria rizikos suvokimo kultūrą. Planas taip pat apima MVĮ, siekiant didinti jų informuotumą apie finansavimo galimybes kapitalo rinkose kaip bankų finansavimo alternatyvą, nes šiuo metu MVĮ daugiausia renkasi bankų finansavimą.

(78) Šaltinis: [„Eurobarometro“ apklausa dėl ES finansinio raštingumo lygio stebėsenos, 2023 m. liepos mėn.](#)

Lietuvos institucinė sistema daro įtaką jos konkurencingumui. Lietuva padarė pažangą gerindama teisės aktų kokybę ir supaprastindama savo reglamentavimo sistemą, įgyvendinusi reformas, kuriomis siekiama įdiegti principą „kiek plus, tiek minus“ ir patobulinti portalą „E. pilietis“. Nors Lietuva turi aukštą skaitmeninių viešųjų paslaugų reitingą, yra galimybių pagerinti mobiliųjų programėlių prieinamumą ir 5G ryšio aprėptį. Be to, vis dar yra struktūrinių iššūkių, susijusių su viešųjų paslaugų veiksmingumu, pavyzdžiui, regioninių skirtumų ir kliūčių tarp ministerijų. Valstybės tarnyba padarė pažangą įgyvendindama tokias iniciatyvas kaip Lyderystės akademija, tačiau atsilieka mokymosi visą gyvenimą srityje. Teisingumo sistema ir toliau yra veiksminga.

Visuomenės suvokimas

A6.1 diagrama. **Pasitikėjimas teisingumo, regioninėmis ir vietos valdžios institucijomis bei vyriausybe**

(1) ES 27 nuo 2019 m.; iki to laiko ES 28.

Šaltinis: standartinės „Eurobarometro“ apklausos.

Pasitikėjimas valstybės institucijomis kiek pagerėjo. Pasitikėjimas jos teisingumo institucijomis (55 proc., maždaug ES vidurkis) ir regioninėmis ir vietos valdžios institucijomis (58 proc., šiek tiek mažiau nei ES vidurkis) yra didesnis nei pasitikėjimas centrine valdžia, kuris

išlieka didesnis nei 33 proc. ES vidurkis (A6.1 diagrama). Piliečių nuomone, labai svarbūs veiksniai toliau didinant pasitikėjimą viešojo administravimo institucijomis yra didesnis skaidrumas ir mažesnė biurokratija⁽⁷⁹⁾. Viešojo administravimo kokybė pagerėjo abiejuose Lietuvos regionuose ir dabar atitinka ES vidurkį⁽⁸⁰⁾. Tačiau regioniniai išteklių paskirstymo skirtumai gali lemti lėtesnį paslaugų diegimą, ypač mažesnėse savivaldybėse.

Teisės aktų kokybė ir reglamentavimo supaprastinimas

Teisės aktų rengimo ir vertinimo veiklos rezultatai viršija ES vidurkį ir nuo 2021 m. aktyviai pagerėjo. Reglamentavimo priemonių, tokių kaip *ex ante* poveikio vertinimai, viešos konsultacijos ir esamų reglamentų peržiūra, naudojimas yra veiksmingesnis pirminės teisės srityje nei kituose teisės aktuose. Tačiau yra galimybių sustiprinti reglamentavimo poveikio vertinimų priežiūrą ir kokybės kontrolę, taip pat sistemingai priimti kitų teisės aktų *ex post* vertinimus (A6.2 diagrama). Lietuvai vis dar reikia šalinti kliūtis procesuose tarp ministerijų, kurie lėtina sprendimų priėmimą⁽⁸¹⁾.

(79) [Europiečių nuomonių apie reformų poreikį supratimas, 2023 m. balandžio mėn., „Eurobarometro“ apklausa](#), šalies informacijos suvestinė.

(80) [Inforegio - European Quality of Government Index](#)

(81) [Enabling Inter-Municipal Shared Service Provision in Lithuania | OECD](#)

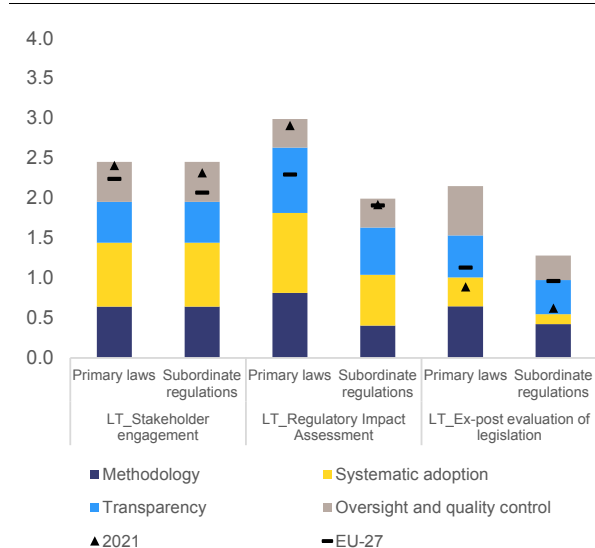
A6.1 lentelė. **Lietuva. Keli administracinės naštos mažinimo ir supaprastinimo rodikliai**

Ex ante impact assessment of legislation		Ex post evaluation of legislation					
When developing new legislation, regulators are required to ...	Identify and assess the impacts of the baseline or 'do nothing' option.		Is required to consider the consistency of regulations and address areas of duplication.				
	Identify and assess the impacts of alternative non-regulatory options.		Is required to contain an assessment of administrative burdens.				
	Quantify administrative burdens of new regulations.		Is required to contain an assessment of substantive compliance costs.				
	Quantify substantial costs of compliance of new regulations.		Compares the impact of the existing regulation to alternative options.				
	Assess macroeconomic costs of new regulations.		Periodic ex post evaluation of existing regulations is mandatory.				
	Assess the level of compliance.		Government uses stock-flow linkage rules when introducing new regulations (e.g., one-in one-out).				
	Identify and assess potential enforcement mechanisms.		A standing body has published an in-depth review of specific regulatory areas in the last 3 years.				
		In the last 5 years, public stocktakes have invited businesses and citizens to assess the effectiveness, efficiency, and burdens of legislation.					
Yes / For all primary laws		For major primary laws		For some primary laws		No / Never	

(1) Šioje lentelėje pateikiamas iREG rodiklių poaibis, kuriame daugiausia dėmesio skiriama su reglamentavimu susijusioms išlaidoms. Rodikliai susiję su pirminės teisės aktais.

Šaltinis: OECD (2025), *Regulatory Policy Outlook 2025* [<https://doi.org/10.1787/56b60e39-en>] and *Better Regulation across the European Union 2025* (rengiama).

A6.2 diagrama. **Reguliavimo politikos ir valdymo rodikliai (iREG)**

Šaltinis: OECD (2025), *Regulatory Policy Outlook 2025* and *Better Regulation across the European Union 2025* (rengiama).

dėl administracinės naštos ir su reglamentavimu susijusių išlaidų nurodyta, kad įmonėms tenkanti administracinė našta sumažėjo 6,26 mln. EUR, tačiau reikalavimų laikymosi išlaidos padidėjo 68,84 mln. EUR, nors tai nulėmė tik vienas teisės aktas ⁽⁸²⁾. Toliau dedamos pastangos supaprastinti procedūras, pavyzdžiui, viešųjų paslaugų skaitmeninę transformaciją, tačiau reikalingas didesnis ministerijų veiklos koordinavimas. Vis dėlto, nors reikia atlikti teisės aktų *ex post* vertinimus siekiant įvertinti administracinę naštą ir dideles reikalavimų laikymosi išlaidas, šis reikalavimas taikomas kai kuriems (ne visiems) pirminės teisės aktams. Kita praktika, pvz., nuodugnios konkrečių reglamentavimo sričių apžvalgos ir viešos teisės aktų apžvalgos, galėtų dar labiau sustiprinti pirmiau minėtus supaprastinimo mechanizmus (A6.1 lentelė).

Yra galimybių toliau stiprinti reglamentavimo supaprastinimo mechanizmus. 2024 m. vyriausybės ataskaitoje

⁽⁸²⁾ Ekonomikos ir inovacijų ministerija, *Administracinės naštos ir prisitaikymo prie reguliavimo išlaidų stebėseną, 2024 m.*, paskelbta [čia](#).

Socialinis dialogas

Socialiniai partneriai Lietuvoje atlieka formalų vaidmenį politinėse diskusijose, tačiau jų poveikį riboja nepakankamas dalijimasis informacija. Trišalė socialinio dialogo sistema Lietuvoje yra gana gerai išvystyta, jos pagrindinė institucija yra Trišalė taryba, veikianti darbo, socialinės ir ekonominės politikos srityse. Socialiniams partneriams paprastai suteikiama galimybė dalyvauti kituose forumuose, dalyvaujant diskusijose dėl siūlomų naujų teisės aktų ar esamų įstatymų pakeitimų. Tačiau jie neretai išreiškia susirūpinimą dėl prastos dalijimosi informacija kokybės ir dažnai itin trumpų terminų pastaboms pateikti. Tai riboja jų galimybes prasmingai prisidėti, ypač kai konsultacijos yra plataus masto ⁽⁸³⁾.

Lietuva stiprina kolektyvines sutartis privačiame sektoriuje. Kolektyvinių derybų aprėptis Lietuvoje išlieka palyginti maža – 2021 m. ji siekė 26,6 proc. ⁽⁸⁴⁾. Tarp viešojo ir privačiojo sektorių yra didelių skirtumų; privatųjį sektorių daugiausia sudaro mažosios ir labai mažos įmonės, neturinčios profesinių sąjungų. ESF+ remia socialinių partnerių gebėjimų stiprinimą: 2021–2027 m. programavimo laikotarpiu tam skiriama daugiau nei 1,65 mln. EUR, ypač susitelkiant į kolektyvinių sutarčių aprėpties didinimą privačiame sektoriuje.

Skaitmeninės viešosios paslaugos

Lietuvos rezultatai viešųjų paslaugų skaitmenizavimo srityje yra geri (A6.2

⁽⁸³⁾ Lietuvos socialinių partnerių dalyvavimo nacionaliniu lygmeniu įgyvendinant Europos semestrą ir Ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo priemonę analizę žr. EUROFOUND (2025), [Europos semestro ir Ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo priemonės socialinis valdymas nacionaliniu lygmeniu](#).

⁽⁸⁴⁾ Šaltinis: [EBPO duomenys](#).

lentelė). Pagal skaitmenines viešąsias paslaugas piliečiams (86,6 proc.) ir įmonėms (95,9 proc.) ji lenkia ES vidurkį. Pastaraisiais metais Lietuvoje taip pat pagerėjo prieiga prie e. sveikatos įrašų. Bendras šalies e. sveikatos brandos balas 2023 m. buvo 95,4, t. y. taip pat didesnis už ES vidurkį (79,1).

E. valdžios naudotojų procentinė dalis yra didelė (80,7 proc., ES vidurkis – 75,0 proc.). Be to, 2023 m. 66,8 proc. lietuvių elektroninę atpažintį naudojo asmeniniais tikslais, o 60,4 proc. ja naudojosi viešosioms paslaugoms gauti. Abu skaičiai gerokai viršija ES vidurkį (atitinkamai 41,1 proc. ir 35,7 proc.) ⁽⁸⁵⁾, o tai rodo nacionalinių institucijų pastangas diegti elektroninę atpažintį įvairiais naudojimo atvejais. Lietuva dar neįdiegė juridiniams asmenims skirtų e. ID sistemų pagal eIDAS reglamentą ⁽⁸⁶⁾ ir apie jas nepranešė. Tai reiškia, kad Lietuvos įmonės negali naudoti autentiškumo patvirtinimo, kad galėtų pasinaudoti kitų valstybių narių teikiamomis viešosiomis paslaugomis, įskaitant teikiamas vienkartinio duomenų pateikimo techninėje sistemoje, kuri yra ES bendrųjų skaitmeninių vartų dalis ⁽⁸⁷⁾.

Lietuva daro pažangą siekdama sklandaus, automatizuoto keitimosi autentiškais dokumentais ir duomenimis visoje ES. Ji sukūrė reikiamą infrastruktūrą ir pradeda pirmųjų institucijų prijungimo prie vienkartinio duomenų pateikimo techninės sistemos procesą ⁽⁸⁸⁾.

⁽⁸⁵⁾ Europos Komisija, [Skaitmeninis dešimtmetis 2024 m. Šalių ataskaitos](#).

⁽⁸⁶⁾ Europos Komisija, [eIDAS rodiklių suvestinė](#).

⁽⁸⁷⁾ Europos Komisija, [Vienkartinio duomenų teikimo sistema. Proveržis ES bendrojoje skaitmeninėje rinkoje](#).

⁽⁸⁸⁾ Europos Komisija, [Vienkartinio duomenų pateikimo techninės sistemos pažangos matavimas](#).

A6.2 lentelė. **Skaitmeninio dešimtmečio tikslai, stebimi pagal skaitmeninės ekonomikos ir visuomenės indeksą**

		Lithuania			EU-27	Digital Decade target by 2030
		2022	2023	2024	2024	EU-27
Digitalisation of public services						
1	Digital public services for citizens Score (0 to 100)	82	84	87	79	100
		2021	2022	2023	2023	2030
2	Digital public services for businesses Score (0 to 100)	93	94	96	85	100
		2021	2022	2023	2023	2030
3	Access to e-health records Score (0 to 100)	na	92	95	79	100
		2021	2022	2023	2023	2030

Šaltinis: skaitmeninės ekonomikos ir visuomenės indeksas.

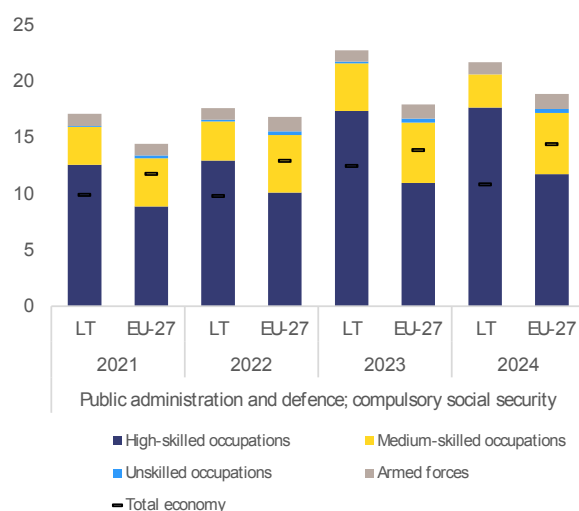
Pagal savo ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planą Lietuva sukūrė valstybės duomenų ežerą, kuriame 2024 m. pabaigoje jau buvo 637 duomenų rinkiniai (įskaitant 238 didelės vertės duomenų rinkinius) iš 189 organizacijų per Lietuvos atvirų duomenų portalą. Dėl to viešojo sektoriaus duomenų valdymas tapo mažiau susiskaidęs⁽⁸⁹⁾. Kitos svarbios reformos apima viešųjų pirkimų sistemų skaitmenizavimą ir į piliečius orientuotų platformų, tokių kaip portalas „E. pilietis“, patobulinimus.

2024 m. Seimas patvirtino DI principus viešajam sektoriui. Jais užtikrinamas skaidrumas, atskaitomybė ir sąžiningumas bei nustatomas pagrindas, kuriuo remdamasis viešasis sektorius turėtų diegti dirbtinį intelektą⁽⁹⁰⁾.

⁽⁸⁹⁾ Atvirų duomenų portalas. Duomenų rinkinių būsenos, 2025 m., paskelbta [čia](#).

⁽⁹⁰⁾ https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/b2do5cc006bd11ef8e4_begfad87afa59.

A6.3 diagrama. **25–64 m. amžiaus asmenų dalyvavimo suaugusiųjų švietimo programose lygis (%) pagal profesiją**

Šaltinis: Europos Komisija, remiantis darbo jėgos tyrimu.

Valstybės tarnyba

Lietuvoje ir toliau dirba gerai išsilavinę valstybės tarnautojai. Viešojo administravimo darbuotojų, turinčių aukštąjį išsilavinimą, dalis (79,8 proc.) ir suaugusiųjų švietimo programose dalyvaujančių darbuotojų dalis (21,8 proc.) rodo, kad darbo jėga yra palyginti aukštos kvalifikacijos (A6.3 diagrama). 2024 m. 70 proc. valdžios sektoriaus darbuotojų buvo jaunesni nei 50 metų. Tai rodo, kad ES mastu valstybės tarnyba yra palyginti jauna. Moterų, užimančių aukštas pareigas valstybės tarnyboje, dalis

buvo 60,4 proc. (didesnė už ES 27 vidurkį) ⁽⁹¹⁾, o bendra tendencija rodo, kad atotrūkis tarp lyčių šiek tiek sumažėjo. 2024 m. 70 proc. valdžios sektoriaus darbuotojų buvo jaunesni nei 50 metų. Tai rodo, kad valstybės tarnyba yra palyginti jauna.

Lietuva inicijavo svarbias valstybės tarnybos reformas struktūroms modernizuoti, įgūdžiams toliau tobulinti ir demografiniams iššūkiams įveikti. 2024 m., gaunant paramą Ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo priemonės lėšomis, buvo sukurta Lyderystės akademija – centralizuota valstybės tarnautojų įgūdžių ugdymo sistema su e. mokymosi platforma ir 18 modulių. Kad būtų laikomasi plane nustatytų tarpinių reikšmių, Lietuva turės užtikrinti diegimą ir plataus masto įgyvendinimą.

Profesinis sąžiningumas

Įmonės mano, kad korupcija kelia problemų vykdant verslo veiklą. Lietuvoje 62 proc. įmonių mano, kad korupcija yra plačiai paplitusi (tačiau tai mažiau už 64 proc. ES vidurkį), 28 proc. mano, kad korupcija kelia problemų vykdant verslo veiklą (ES vidurkis – 36 proc.) ⁽⁹²⁾. Be to, 39 proc. įmonių mano, kad asmenys ir įmonės, pagauti duodant kyšį aukštesniam pareigūnui, yra tinkamai nubaudžiami (ES vidurkis – 31 proc.) ⁽⁹³⁾. Apskritai su korupcija susijusių nusikaltimų tyrimai ir baudžiamasis persekiojimas vykdomi veiksmingai, įskaitant aukšto lygio korupcijos bylas ⁽⁹⁴⁾. Tačiau EBPO yra paskelbusi keletą rekomendacijų dėl užsienio kyšininkavimo bylų tyrimo ir baudžiamąjo persekiojimo ⁽⁹⁵⁾, kurias

⁽⁹¹⁾ Europos lyčių lygybės institutas (EIGE), lyčių statistikos duomenų bazė, paskelbta [čia](#).

⁽⁹²⁾ Greitoji „Eurobarometro“ apklausa Nr. 543 dėl įmonių požiūrio į korupciją ES (2024).

⁽⁹³⁾ Ten pat.

⁽⁹⁴⁾ Žr. Lietuvai skirtą 2024 m. teisinės valstybės principo taikymo ataskaitos skyrių, p. 13–14.

⁽⁹⁵⁾ Ten pat, p. 13–14.

šiuo metu valdžios institucijos siekia įgyvendinti ir tam rengia specialų veiksmų planą.

Lietuvoje viešieji pirkimai tebėra susiję su didele korupcijos rizika ir toliau dedamos pastangos šiai problemai spręsti. 34 proc. įmonių (ES vidurkis – 27 proc.) mano, kad korupcija per pastaruosius trejus metus sutrukdė joms laimėti viešąjį konkursą ar viešųjų pirkimų sutartį ⁽⁹⁶⁾. 2023 m. Viešųjų pirkimų tarnyba įgyvendino tiekėjų pritraukimo į viešuosius pirkimus projektą, kuriuo daugiausia dėmesio skiriama tiekėjų mokymui ir siekiama stiprinti jų kompetenciją. Sveikatos priežiūra, vietos valdžia, aplinkos apsauga, teritorijų planavimas ir statybos priežiūra taip pat tebėra didelės korupcijos rizikos sritys Lietuvoje ⁽⁹⁷⁾.

Lietuva padarė gerą pažangą įgyvendindama savo viešą lobistų registrą. Kaip ir dauguma valstybių narių, Lietuva yra sukūrusi lobistų registrą. Nuo 2021 m., kai buvo iš dalies pakeistas Lobistinės veiklos įstatymas, registruotų lobistų skaičius beveik patrigubėjo – nuo 122 lobistų 2020 m. gruodžio mėn. iki 330 lobistų 2023 m. rugpjūčio mėn. Didžioji dalis deklaruotų lobistinių veiklų yra susijusios su Farmacijos įstatymu ir teisės aktais, susijusiais su prekyba prekyvietėse, loterijomis, elektroniniais ryšiais ir tabako gaminių reglamentavimu ⁽⁹⁸⁾. Tai, kad registras naudojamas toliau, gali padėti užtikrinti vienodas sąlygas įmonėms bandant susisiekti su politikos formuotojais.

Teisingumas

Teisingumo sistema ir toliau yra veiksminga. 2023 m. pirmosios instancijos teismuose

⁽⁹⁶⁾ Greitoji „Eurobarometro“ apklausa Nr. 543 dėl įmonių požiūrio į korupciją ES (2024).

⁽⁹⁷⁾ Žr. 2024 m. Lietuvai skirtą Teisinės valstybės principo taikymo ataskaitos skyrių, p. 18.

⁽⁹⁸⁾ Ten pat, p. 17–18.

civilinių ir komercinių bylų nagrinėjimo trukmė buvo mažiausia ES (120 dienų) ir ji sutrumpėjo antrosios instancijos teismuose (nuo 72 dienų 2022 m. iki 71 dienos 2023 m.) ir trečiosios instancijos teismuose (nuo 451 dienos 2022 m. iki 329 dienų 2023 m.). Administracinių bylų nagrinėjimo trukmė taip pat buvo mažiausia ES ir dar labiau sutrumpėjo (nuo 79 dienų 2022 m. iki 64 dienų 2023 m.). Teisingumo sistemoje plačiai naudojamos skaitmeninės priemonės. Be to, padaryta didelė pažanga užtikrinant adekvačius išteklius teisingumo sistemai, įskaitant prokurorų ir teismų darbuotojų darbo užmokesčio lygį, o išlaidos teismams Lietuvoje tebėra vienos mažiausių ES. Apie su teismų nepriklausomumu susijusius sisteminius trūkumus nepranešta ⁽⁹⁹⁾.

⁽⁹⁹⁾ Išsamesnę teisingumo sistemos veiklos Lietuvoje analizę rasite būsimoje 2025 m. ES teisingumo rezultatų suvestinėje ir 2024 m. teisinės valstybės principo taikymo ataskaitoje.

Lietuva susiduria su dideliais iššūkiais, susijusiais su perėjimu prie švarios pramonės ir klimato kaitos švelninimu. Šalyje gaminama nedaug nulinio ŠESD balanso technologijų ir ji yra labai priklausoma nuo importuojamų ypatingos svarbos žaliavų. Energijos vartojimo efektyvumas ir žiedinių medžiagų naudojimo rodikliai tebėra mažesni už ES vidurkį, todėl reikia skubiai spręsti didėjančio kelių transporto ir pastatų išmetamo šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekio problemą. Šiame priede pagal skirtingus aspektus apžvelgiamos sritys, kurioms reikia skubiai skirti dėmesio Lietuvai pereinant prie švarios pramonės ir švelninant klimato kaitą.

Žaliajai pertvarkai reikalingas strateginis savarankiškumas ir technologijos

Nulinio ŠESD balanso pramonė

Lietuvos gamyba visų nulinio ŠESD balanso technologijų srityse ir toliau yra nedidelė, tačiau turi didelį plėtros potencialą baterijų sektoriuje⁽¹⁰⁰⁾. Lietuvos saulės fotovoltinių produktų gamybos pajėgumai siekia nuo 450 iki 500 MW per metus (2–3 proc. ES pajėgumų).

Lietuvos reglamentavimo sistemoje daugiausia dėmesio skiriama aukšto lygio politikai, pavyzdžiui, Nacionalinei energetinės nepriklausomybės strategijai (NENS) ir Nacionaliniam energetikos ir klimato srities veiksmų planui. Susijusios priemonės pagal NENS įgyvendinimo planą visų pirma apima paramą elektros energijos kaupimo technologijų gamybai, taip pat investuotojų pritraukimą į elektrinių transporto priemonių baterijų gamybą. Be to, plataus užmojo žaliųjų

viešųjų pirkimų politika ir atitinkamų apribotų bandomųjų aplinkų buvimas gali padėti padidinti naujoviškų nulinio ŠESD balanso technologijų mastą.

Sukurtos paskatų schemos, kuriomis remiamos investicijos ir įgūdžiai nulinio ŠESD balanso technologijų srityje. Pagal EGADP lėšomis finansuojamą priemonę „Milijardas verslui“ (850 mln. EUR) MVĮ ir didžiosios įmonės gali kreiptis dėl paskolų projektams, kuriais remiamos investicijos į nulinio ŠESD balanso technologijas. Įgyvendinamos dvi įgūdžių ugdymo programos – pameistrystės ir profesinio mokymo programos, skirtos žaliajai pertvarkai.

Automobilių pramonės transformacija

Elektrinių transporto priemonių paklausą būtų galima padidinti toliau plečiant įkrovimo tinklą. 2024 m. apie 8 proc. įregistruotų naujų lengvųjų automobilių buvo baterijomis varomos elektrinės transporto priemonės. Nors šis skaičius nuo 2019 m. padidėjo maždaug dvylika kartų⁽¹⁰¹⁾, jis vis tiek yra mažesnis už 14,5 proc. ES vidurkį. Nors vejamasi labai greitai, labai svarbu,

kad neatsilikėtų ir įkrovimo tinklo plėtra. Tačiau 2024 m. įregistruota 27 000 naujų lengvųjų automobilių, tad apskritai rinka Lietuvoje yra santykinai maža⁽¹⁰²⁾.

Ypatingos svarbos žaliavos

Šalis yra priklausoma nuo ypatingos svarbos žaliavų importo, tačiau jo įvairovė yra pakankama, o rinkos dydis mažas. Lietuvos teritorijoje ypatingos svarbos žaliavų gavybos vietų nėra. Taigi, jas naudojantys pramonės

⁽¹⁰⁰⁾ European Commission: Directorate-General for Energy, *The net-zero manufacturing industry landscape across the Member States, 2025*, <https://data.europa.eu/doi/10.2833/2181110>

⁽¹⁰¹⁾ Eurostatas.

⁽¹⁰²⁾ [Įregistruotų naujų elektrinių automobilių skaičius pagal šalį | Europos aplinkos agentūros svetainė.](#)

sektoriai turi kliautis vien importu. Lietuvos pramonė fosforo produktus daugiausia importuoja iš Pietų Afrikos, Alžyro ir Senegalo, platinos produktus – iš Kazachstano ir vario produktus – iš Pietų Afrikos. Dėl didelės kilmės šalių įvairovės Lietuvos žaliavų importas yra mažiau koncentruotas nei kitose ES šalyse ⁽¹⁰³⁾. Žaliavas naudojančios apdirbamosios pramonės įmonės, kurių metinis bendras likutinis perteklius sudaro apie 90 mln. EUR, yra palyginti mažos (palyginti su 2 mlrd. EUR viršijančiu visos ekonomikos bendru likutiniu pertekliumi) ⁽¹⁰⁴⁾.

Eksplatuoti netinkamų transporto priemonių pakartotinio naudojimo ir perdirbimo rodiklis viršija ES vidurkį (94,5 proc., palyginti su 88,1 proc. 2021 m.).

Klimato kaitos švelninimas

Pramonės priklausomybės nuo iškastinio kuro mažinimas

Lietuvos apdirbamosios pramonės sektoriuje išmetamas ŠESD kiekis yra santykinai intensyvus, didžiąją dalį išmetamų ŠESD sudaro pramoniniai procesai ir produktų naudojimas. Pramonės dalis Lietuvos bendrame išmetamame šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekyje sudaro 18 proc. ir yra mažesnė nei 21 proc. ES vidurkis ⁽¹⁰⁵⁾. Esant 360 g CO₂ ekv. vienam BPV eurui, Lietuvos apdirbamosios gamybos taršos šiltnamio efektą sukeliančiomis dujomis intensyvumas yra

maždaug trečdaliu didesnis nei visos ES (270 g/€). Nuo 2017 m. Lietuvos apdirbamosios gamybos ŠESD intensyvumas padidėjo 36 proc., daug daugiau nei vidutiniškai ES (20 proc.). Beveik du trečdaliai Lietuvos apdirbamosios pramonės išmetamo ŠESD kiekio – 65 proc. 2023 m. – susiję su pramoniniais procesais ir produktų naudojimu, o likusi dalis – su energetika. Visoje ES šios dalys yra 42:58.

Pastaraisiais metais Lietuvos gamybos taršos ŠESD intensyvumo rodikliai, ypač susiję su procesais ir produktų naudojimu, labai pagerėjo ⁽¹⁰⁶⁾. 2017–2022 m. Lietuvoje gamybos intensyvumas, susijęs su pramoninių procesų metu ir naudojant produktus išmetamu ŠESD kiekiu, sumažėjo 45 proc. – tai buvo trečias pagal dydį pagerėjimas ES ir gerokai viršijo 23 proc. vidurkį. Tuo pačiu laikotarpiu apdirbamosios gamybos taršos ŠESD intensyvumas, susijęs su energijos vartojimu, pagerėjo 19 proc., tai yra šiek daugiau nei ES vidurkis (16 proc.). 2017–2022 m. elektros ir atsinaujinančių išteklių energijos dalis Lietuvos apdirbamosios pramonės galutiniame energijos suvartojime padidėjo 8 procentiniais punktais – iki 46,6 proc.; tai ketvirtas pagal dydį padidėjimas ES. Apdirbamosios gamybos energijos suvartojimo intensyvumas sumažėjo beveik trečdaliu – nuo 1,7 GWh vienam bendrosios pridėtinės vertės eurui 2017 m. iki 1,2 GWh/€.

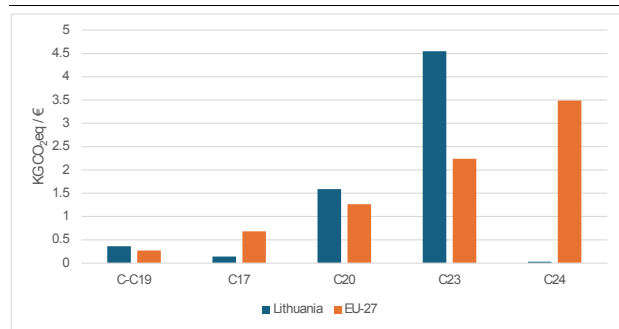
⁽¹⁰³⁾ [Ekonominis atsparumas | Bendrosios rinkos rezultatu suvestinė](#).

⁽¹⁰⁴⁾ Šaltinis: Eurostatas.

⁽¹⁰⁵⁾ 2023 m. Gamyba apima visus NACE 2 red. statistinio ekonominės veiklos rūšių klasifikatoriaus C sekcijos skyrius. Likusioje šio skirsnio dalyje, jei nenurodyta kitaip, duomenys apie gamybą susiję su NACE C sekcijos skyriais, išskyrus C19 skyrių (kokso ir rafinuotų naftos produktų gamybą), ir 2022 metais. Visų šio skirsnio duomenų šaltinis yra Eurostatas; duomenys pagal UNFCCC bendrą ataskaitų teikimo sistemą (CRF) yra iš Europos aplinkos agentūros (EAA), juos pakartotinai paskelbė ir Eurostatas.

⁽¹⁰⁶⁾ Kalbant apie BPV tenkantį taršos ŠESD intensyvumą, susijusį su energijos naudojimu ir pramoniniais procesais bei produktų naudojimu, išmetamas ŠESD kiekis nustatomas pagal apskaitos duomenis, atitinkančius UNFCCC bendrąjį ataskaitų teikimo formatą (CRF), visų pirma nurodant šaltinio sektorius CRF1.A.2 – kuro deginimas gamybos pramonėje ir statyboje ir CRF2 – pramoniniai procesai ir produktų naudojimas. CRF1.A.2 duomenys iš esmės atitinka NACE C ir E sektorius, išskyrus C-19. BPV duomenys (abiejų intensyvumo reikšmių vardiklyje) yra suderinti su šia sektorių aprėptimi. Todėl jie nevisiškai atitinka duomenis, nurodytus kitoje šio skirsnio dalyje.

A7.1 diagrama. **Gamybos ir energijai imlių sektorių taršos ŠESD intensyvumas, 2022 m.**

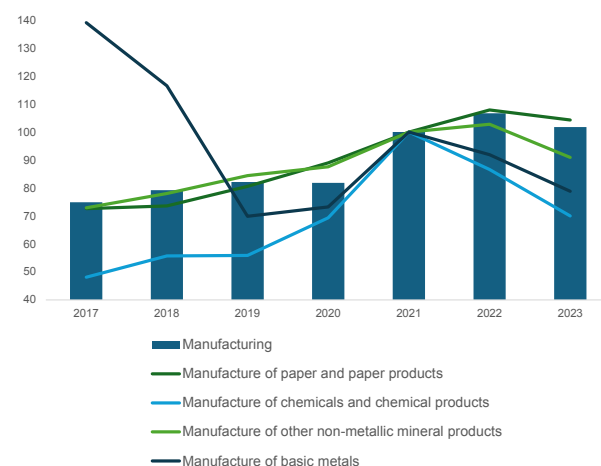

Šaltinis: Eurostatas.

Tarp Lietuvos energijai imlių pramonės sektorių taršos šiltnamio efektą sukeliančiomis dujomis intensyvumas ypač didelis popieriaus ir cheminių medžiagų gamybos sektoriuose. Energijai imlūs pramonės sektoriai ⁽¹⁰⁷⁾ sudaro 17 proc. Lietuvos apdirbamosios pramonės bendrosios pridėtinės vertės (2022 m.). Chemikalų ir cheminių produktų gamybai būdingas labai didelis taršos ŠESD intensyvumas, palyginti su ES lygmeniu, ir sudaro 11 kg CO₂ ekv. vienam BPV eurui. Lietuvos popieriaus ir popieriaus gaminių gamybos taršos ŠESD intensyvumo lygiai taip pat aukšti. Po 2022 m. pasiekto aukščiausio lygio gamyba keliuose energijai imliuose sektoriuose 2023 m. sumažėjo daugiau nei visoje apdirbamojoje pramonėje (žr. A5.2 diagramą).

⁽¹⁰⁷⁾ Ypač popieriaus ir popieriaus gaminių gamyba (NACE C17 skyrius), chemikalų ir chemijos produktų gamyba (C20), kitų nemetalinių mineralinių produktų gamyba (C23; šis skyrius apima gamybos veiklą, susijusią su viena mineralinės kilmės medžiaga, pvz., stiklu, keramikos gaminiiais, plytelėmis, cementu ir gipsu) ir pagrindinių metalų gamyba (C24). Iki šiol šie pramonės sektoriai yra imlūs energijai, t. y. ir suvartoja daug energijos gamybos vietoje, ir perka daug elektros energijos, taip pat jų taršos įvairių derinių šiltnamio efektą sukeliančiomis dujomis intensyvumas yra didelis.

A7.2 diagrama. **Apdirbamosios pramonės gamyba. Iš viso ir tam tikri sektoriai, indeksas (2021 m. = 100), 2017–2023 m.**

Šaltinis: Eurostatas.

Išmetamųjų teršalų kiekio mažinimas pastangų pasidalijimo sektoriuose

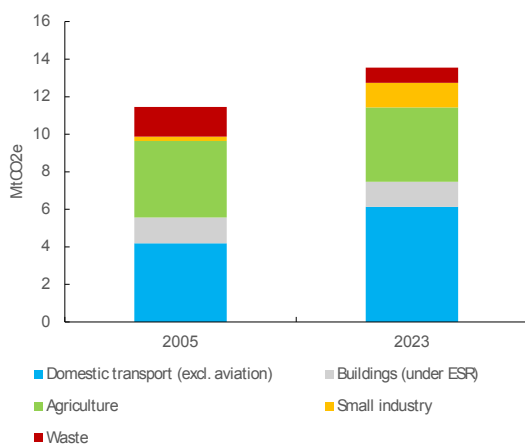
Numatoma, kad Lietuva pasieks savo pastangų pasidalijimo tikslinį rodiklį, jei priims ir įgyvendins planuojamas papildomas klimato kaitos švelninimo priemones ⁽¹⁰⁸⁾. Numatoma, kad 2023 m. Lietuvos pastangų pasidalijimo sektorių išmetamas ŠESD kiekis bus 3,8 proc. didesnis nei 2005 m. Numatoma, kad įgyvendinant dabartinę politiką iki 2030 m. jis bus sumažintas 17,5 proc., palyginti su 2005 m. lygiu; numatoma, kad dėl papildomų politikos priemonių, kurios apsvarstytos galutiniame atnaujiname Lietuvos NEKSVP, jis sumažės dar 3,8 procentinio punkto. Taigi numatoma, kad Lietuvai priėmus ir įgyvendinus tas priemones, jos pastangų pasidalijimo tikslas (–21 proc.) bus viršytas 0,3 procentinio punkto ⁽¹⁰⁹⁾.

⁽¹⁰⁸⁾ Nacionalinis šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekio mažinimo tikslas nustatytas Reglamente (ES) 2023/857 (Pastangų pasidalijimo reglamentas). Jis bendrai taikomas pastatams (šildymui ir vėsinimui); kelių transportui, žemės ūkiui; atliekoms ir smulkiajai pramonei (vadinami pastangų pasidalijimo sektoriais).

⁽¹⁰⁹⁾ 2023 m. pagal PPR apskaičiuotas išmetamas ŠESD kiekis grindžiamas apytiksliais apskaitos duomenimis. Galutinis išmetamųjų teršalų kiekis bus nustatytas 2027 m. atlikus išsamią peržiūrą. Dabartinių politikos priemonių

Atrodo, kad Lietuvai ypač svarbu imtis skubių veiksmų mažinti transporto ir pastatų sektorių priklausomybę nuo iškastinio kuro. 2005–2023 m. Lietuvoje kelių transporto išmetamų šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekis padidėjo 47 proc., o visoje ES sumažėjo 5 proc. Pastatų sektoriuje jis sumažėjo 3 proc., daug mažiau nei visoje ES – 33 proc. Spartesnis klimato kaitos švelninimas šiuose sektoriuose padėtų apsaugoti Lietuvos namų ūkius, įmones ir transporto naudotojus nuo anglies dioksido apmokestinimo poveikio.

A7.3 diagrama. Šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekis, išmetamas pastangų pasidalijimo sektoriuose, 2005 ir 2023 m.

Šaltinis: Europos aplinkos agentūra.

Tvari pramonė

Perėjimas prie žiedinės ekonomikos

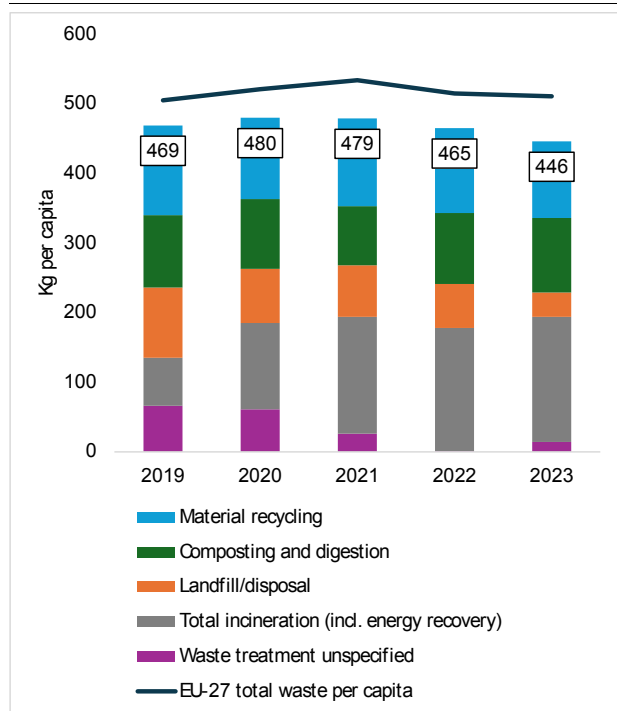
Lietuva susiduria su iššūkiais pereinant prie žiedinės ekonomikos, jai reikia padidinti savo mažą žiedinių medžiagų naudojimo lygį, visapusiškai įgyvendinti žiedinės ekonomikos politikos sistemą ir priimti pradinės grandies žiedinės ekonomikos priemones. 2023 m. Lietuvoje žiedinis

medžiagų naudojimas buvo 3,9 proc. mažesnis už ES vidurkį ir buvo vienas iš penkių žemiausių rodiklių ES. Išteklių našumas taip pat buvo gerokai mažesnis už ES vidurkį 2023 m., t. y. suvartojant vieną kilogramą medžiagos sukurama 1,21 EUR, nors nuo 2020 m. šis rodiklis šiek tiek pagerėjo. Lietuva priėmė Lietuvos perėjimo prie žiedinės ekonomikos iki 2035 m. gaires kaip vieną iš ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo plano reformų. Žalieji viešieji pirkimai yra privalomi ir būtiniausi aplinkosaugos kriterijai yra nustatyti 32 gaminių grupėms. Būtina skatinti daugkartinių, aplinkai nekenksmingų medžiagų naudojimą gamyboje. Tai apima technologinių sprendimų priėmimą laikantis atsižvelgimo į saugą projektuojant principo, ekologinio projektavimo principų įgyvendinimą, novatoriškų žiedinio verslo modelių kūrimą ir pramonės simbiozės skatinimą.

Nors Lietuva padarė pažangą kurdama atliekų tvarkymo sistemą, dar reikia daug nuveikti mažinant didesnę vienam gyventojui tenkantį žaliavų naudojimo rodiklį, palyginti su ES vidurkiu. 2023 m. Lietuvoje susidarė 446 kg mažiau atliekų vienam gyventojui nei vidutiniškai ES 27(511 kg). Tuo pačiu metu 2022 m. perdirbimo lygis siekė 48,4 proc. Lietuvai gresia pavojus nepasiekti 2025 m. komunalinių atliekų parengimo pakartotiniam naudojimui ir perdirbimui (55 proc.) ir visų pakuočių atliekų perdirbimo tikslų. 2022 m. jos 44 proc. plastiko pakuočių perdirbimo rodiklis, nors ir buvo stebima mažėjimo tendencija, viršijo 41 proc. ES vidurkį. 2022 m. 81,3 proc. statybos ir griovimo atliekų buvo perdirbta, neįskaitant užpildymo atliekomis – tai daugiau už 79,8 proc. ES vidurkį. Tuo pačiu metu žaliavų naudojimo rodiklis – 23 tonos vienam gyventojui – yra gerokai didesnis nei ES 27 vidurkis, siekiantis 14 tonų vienam gyventojui.

(taikant esamas priemones, WEM) ir papildomų politikos priemonių (taikant papildomas priemones, WAM) poveikio projekcijos, nurodytos Lietuvos galutiniame atnaujintame NEKSVP.

A7.4 diagrama. Komunalinių atliekų tvarkymas

Šaltinis: Eurostatas.

Dabartinės investicijos į perėjimą prie žiedinės ekonomikos buvo nepakankamos.

Apskaičiuota, kad Lietuvai pereinant prie žiedinės ekonomikos, įskaitant atliekų tvarkymą, iš viso reikės ne mažiau kaip 122 mln. EUR papildomų investicijų per metus. Kalbant apie investicijų į žiedinę ekonomiką atotrūkį, 26 mln. EUR yra susiję su naujausiomis iniciatyvomis, tokiomis kaip ekologinis tvary produktų projektavimas, pakuotės ir pakuočių atliekos, ženklavimas ir skaitmeninės priemonės, ypatingos svarbos žaliavų perdirbimas ir priemonės, pasiūlytos iš dalies keičiant Atliekų pagrindų direktyvą, o 73 mln. EUR yra tolesnių investicijų poreikis siekiant atverti Lietuvos žiedinės ekonomikos galimybes ⁽¹¹⁰⁾.

Nulinio ŠESD balanso pramonė

Lietuva prilygsta ES vidurkiui pagal taršos į atmosferą išmetamais pramoniniais teršalais intensyvumą, tačiau susiduria su sunkumais mažinant į atmosferą išmetamų teršalų

⁽¹¹⁰⁾European Commission, DG Environment, *Environmental investment needs & gaps assessment programme*, 2025 update. Išreikšta 2022 m. kainomis.

kiekį. 2022 m. taršos į atmosferą išmetamais pramoniniais teršalais intensyvumas Lietuvoje buvo lygus ES vidurkiui – 0,06 g vienam eurui. Lietuvai sunkiai sekasi vykdyti į atmosferą išmetamo teršalų kiekio mažinimo įsipareigojimus. Remiantis 2024 m. pateiktais apskaitos duomenimis, viršijami 3 teršalų kiekiai: azoto oksidų, ne metano lakiųjų organinių junginių ir amoniako. Išlaidos, susijusios su į atmosferą išmetamais pramoniniais teršalais, vertinamos 1,4 mln. EUR ⁽¹¹¹⁾. Lietuvoje aplinkos triukšmas yra nauja susirūpinimo priežastis, nes sukelia išeminę širdies ligą, insultą, miego sutrikimus, kognityvinius sutrikimus ir stresą. Siekiant taršos prevencijos ir kontrolės tikslo ir sprendžiant su tuo susijusių sveikatos ir ekonominių išlaidų klausimą, Lietuvai reikia papildomų 378 mln. EUR per metus (0,57 proc. BVP), visų pirma švariam orui užtikrinti ir triukšmui mažinti ⁽¹¹²⁾.

⁽¹¹¹⁾2019 m. vertė pagal statistinės gyvavimo ciklo metodikos vertę; šaltinis: EAA, 2024 m., *The costs to health and the environment from industrial air pollution in Europe – 2024 update*, paskelbta [čia](#).

⁽¹¹²⁾European Commission, DG Environment, *Environmental investment needs & gaps assessment programme*, 2025 update. Išreikšta 2022 m. kainomis.

A7.1 lentelė. Pagrindiniai švarios pramonės ir klimato kaitos švelninimo rodikliai. Lietuva

Strategic autonomy and technology for the green transition				Lithuania				EU-27		
Net zero industry										
Operational manufacturing capacity 2023	50 (c), 400-450 (m)			- Electrolyzer, MW			-			
- Solar PV (c: cell, w: wafer, m: module), MW				- battery, MWh			-			
- Wind (b: blade, t: turbine, n: nacelle), MW										
Automotive industry transformation	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023		2018	2021
Motorisation rate (passenger cars per 1000 inhabitants), %	480	509	533	557	574	578	589	↗	539	561
New zero-emission vehicles, electricity motor, %	0.23	0.65	0.68	1.17	4.53	6.25	8.23	↗	1.03	8.96
Critical raw materials	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023		2018	2021
Material import dependency, %		41.4	40.5	36.7	37.9	36.8	34.2	↘	24.2	22.6
Climate mitigation				Lithuania				Trend		EU-27
Industry decarbonisation	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023		2017	2022
GHG emissions intensity of manufacturing production, kg/€	0.57	0.51	0.52	0.52	0.45	0.36		↘	0.34	0.27
Share of energy-related emissions in industrial GHG emissions	72.7	73.7	69.6	70.5	71.1	68.5	65.4	↘	44.8	42.5
Energy-related GHG emissions intensity of manufacturing and construction, kg/€	119.0	119.0	117.2	106.0	104.9	96.8	-	↘	158.4	132.9
Share of electricity and renewables in final energy consumption in manufacturing, %	38.8	38.8	39.5	44.2	42.7	46.6	49.0	↗	43.3	44.2
Energy intensity of manufacturing, GWh/€	1.68	1.66	1.61	1.45	1.42	1.15	1.13	↘	1.29	1.09
Share of energy-intensive industries in manufacturing production						16.4				7.3
GHG emissions intensity of production in sector [...], kg/€										
- paper and paper products (NACE C17)	0.32	0.27	0.26	0.18	0.17	0.14	-	-	0.73	0.68
- chemicals and chemical products (NACE C20)	4.54	3.47	3.48	2.61	1.96	1.59	-	-	1.25	1.26
- other non-metallic mineral products (NACE C23)	3.39	3.62	3.92	3.65	3.82	4.55	-	-	2.53	2.24
- basic metals (NACE C24)	0.20	0.22	0.33	0.07	0.03	0.03	-	-	2.79	3.49
Reduction of effort sharing emissions		2018	2019	2020	2021	2022	2023		2018	2023
GHG emission reductions relative to base year, %					9.0	6.2	3.8			
- domestic road transport		44.8	49.9	46.4	46.1	43.5	46.5	↗	1.4	5.2
- buildings		11.7	6.5	0.3	13.4	11.7	-2.7	↘	21.4	32.9
	2005				2021	2022	2023	Target	WEM	WAM
Effort sharing: GHG emissions, Mt; target, gap, %	13.1				14.2	13.9	13.6	-21.0	-3.5	0.3
Sustainable industry				Lithuania				Trend		EU-27
Circular economy transition		2018	2019	2020	2021	2022	2023		2018	2021
Material footprint, tonnes per person		20.1	20.4	21.7	23.2	22.2	23.0	↗	14.7	15.0
Circular material use rate, %		4.3	3.9	4.0	4.1	4.0	3.9	↘	11.6	11.1
Resource productivity, €/kg		0.9	0.9	0.9	1.0	1.2	1.2	↗	2.1	2.3
Zero pollution industry										
Years of life lost due to PM2.5, per 100,000 inhabitants		783	727	532	734	742	-	↗	702	571
Air pollution damage cost intensity, per thousand € of GVA					19.0					27.5
Water pollution intensity, kg weighted by human factors per bn € GVA						0.0				0.9

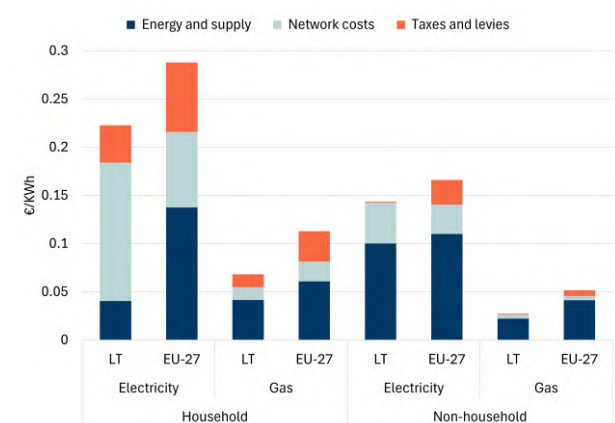
Šaltinis: Nulinio ŠESD balanso pramonė: Europos Komisija: [Nulinio ŠESD balanso apdirbamosios pramonės padėtis valstybėse narėse: galutinė ataskaita](#), 2025 m. **Automobilių pramonės transformacija:** Eurostatas. **Ypatingos svarbos žaliavos:** Eurostatas. **Klimato kaitos švelninimas:** žr. išnašas skirsnyje „Klimato kaitos švelninimas“; pagal PPR apskaičiuoto išmesto ŠESD kiekio mažinimas: [EAA šiltnamio efektą sukeliančios dujos. Duomenų žiūryklė](#); Europos Komisija, [Klimato politikos veiksmų pažangos ataskaita](#), 2024 m. **Tvari pramonė:** dėl KD2,5 taršos prarastų gyvenimo metų skaičius: Eurostatas ir EAA; [Oro taršos sukeliamą žalą sveikatai Europoje. Ligu našta](#), 2024 m. Oro taršos žala: EAA, [ES stambiosios pramonės oro taršos žalos išlaidų intensyvumas](#), 2024 m. Įtraukti išmetamieji teršalai: As, benzenas, Cd, Cr, Hg, NH3, Ni, NMVOC, NOX, Pb, dioksinai, PM10, PAH, SOX. Vandens taršos intensyvumas: EAA, [ES didelės pramonės vandens taršos intensyvumas](#), 2024 m. Įtraukiama vandens tarša kadmiumu, švinu, gyvsidabriu, nikeliumu. Kiti rodikliai: Eurostatas.

Šiame priede apžvelgiama padaryta pažanga ir dabartiniai iššūkiai, su kuriais susiduriama didinant energijos konkurencumą ir įperkumą, kartu skatinant perėjimą prie nulinio ŠESD balanso. Jame nagrinėjamos galutiniuose atnaujintuose nacionaliniuose energetikos ir klimato srities veiksmų planuose (NEKSVP) (projektuose) iki 2030 m. siūlomos priemonės ir tikslai.

Lietuva daro didelę pažangą diegdama atsinaujinančiųjų išteklių energiją, spartindama leidimų išdavimą ir užtikrindama elektros energijos tinklų sujungiamumą. Išlieka didelių iššūkių, susijusių su energijos kainomis, pastatų renovacija ir energijos vartojimo efektyvumu apskritai.

Energijos kainos ir sąnaudos

A8.1 diagrama. Mažmeninės energijos kainos komponentai namų ūkių ir ne namų ūkių vartotojams, 2024 m.

(i) Namų ūkių vartotojams elektros energijos suvartojimo intervalas yra DC, o dujų – D2. Mokesčiai ir rinkliavos rodomi su PVM.

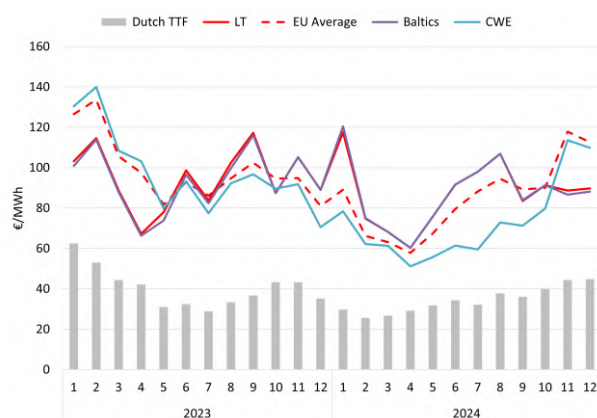
(ii) Ne namų ūkių vartotojams elektros energijos suvartojimo grupė yra ID, o dujų – I4. Mokesčiai ir rinkliavos rodomi be PVM ir susigrąžinamų mokesčių, nes įmonės juos paprastai susigrąžina.

Šaltinis: Eurostatas.

Lietuvos mažmeninės energijos kainos 2024 m. sumažėjo ir išliko gerokai mažesnės už ES vidurkį. 2024 m. Lietuvos kainų struktūra buvo iš esmės persikirstyta. Namų ūkių kainų energijos ir tiekimo dedamoji, kuri 2024 m. buvo 22,5 proc. mažesnė už ES vidurkį, sudaro tik 18,1 proc. mažmeninės kainos, palyginti su 59,7 proc. 2023 m. Be to, tinklo sąnaudų

dedamoji padidėjo, nes 2024 m. ji sudarė 64,5 proc. mažmeninės elektros energijos kainos, palyginti su 26 proc. 2023 m. 2023–2024 m. mažmeninės dujų kainos ne namų ūkių vartotojams Lietuvoje sumažėjo 59,5 proc. ir yra mažiausios ES, t. y. 47 proc. mažesnės už ES vidurkį.

A8.2 diagrama. Mėnesio vidutinės kitos paros didmeninės elektros energijos kainos ir Europos lyginamosios gamtinių dujų kainos (Nyderlandų TTF)

(i) „Title Transfer Facility“ (TTF) yra virtualusis gamtinių dujų prekybos taškas Nyderlanduose. Jis yra pagrindinis Europos gamtinių dujų kainų etalonas.

(ii) Baltijos šalys ir Vidurio Vakarų Europa atitinkamai pateikia vidutines kainas Baltijos šalių rinkoje (Estijoje, Latvijoje ir Lietuvoje) ir Vidurio Vakarų Europos rinkoje (Belgijoje, Prancūzijoje, Vokietijoje, Liuksemburge, Nyderlanduose ir Austrijoje).

Šaltinis: „S&P Platts“ ir ENTSO-E.

2024 m. vidutinės didmeninės elektros energijos kainos Lietuvoje buvo 87,34 EUR/MWh⁽¹¹³⁾, panašios į kainas kitose Baltijos šalyse ir šiek tiek didesnės už 84,7 EUR/MWh ES vidurkį. Nors, mažėjant gamtinių dujų kainoms, kainos Lietuvoje metų pradžioje sumažėjo, pavasarį ir vasarą jos pakilo, kitaip nei Vidurio Vakarų Europos rinkose. Ilgesnės ir šiltesnės vasaros karščio bangos regione lėmė didesnę suvartojimą (+6 proc. 2024 m. birželio–rugpjūčio mėn., palyginti su tuo pačiu 2023 m. laikotarpiu), o įtempta grynoji importo pozicija ir ribotas neiškastinio kuro lankstumas dar labiau padidino pasiūlos ir paklausos atotrūkį. Nors šį

⁽¹¹³⁾ „Fraunhofer“ (ENTSO-E duomenys).

atotrūkį iš dalies padengė padidėjusi hidroakumuliacija ir vėjo energijos gamyba (atitinkamai +37 proc.⁽¹¹⁴⁾ ir +19 proc. 2024 m. birželio–rugpjūčio mėn., palyginti su tuo pačiu 2023 m. laikotarpiu), brangiai kainuojanti gamtinėmis dujomis kūrenama elektros energijos gamyba padidėjo (+13 proc.) didžiausios paklausos valandomis, kad būtų patenkinti likę poreikiai. Todėl, ir labiau nei 2023 m., šios sąlygos sukėlė koncentruotą kainų šuolį vakaro valandomis (18–21 val.), kai saulės energijos gamyba mažėjo, o paklausa išliko didelė, ypač vasarą. Kita vertus, vidutinės valandinės dienos kainos per metus buvo mažesnės, palyginti su 2023 m., greičiausiai dėl saulės energijos gamybos diegimo Lietuvoje (+104 proc. 2024 m.) ir kaimyninėse rinkose.

Žiemą kainos Baltijos šalyse stabilizavosi dėl patikimesnės vėjo energijos gamybos, palyginti su 2023 m., ypač iš Lietuvos, o Vidurio Vakarų Europos rinkos susidūrė su smarkiu kainų šuoliu dėl didelių mažai atsinaujinančių energijos išteklių gamybos svyravimų.

Lankstumas ir elektros tinklai

Baltijos šalis, tarp jų ir Lietuva, nuo 2025 m. vasario 9 d. sėkmingai prisijungė prie Vidurio Europos sinchroninės zonos ir nutraukė sinchronizavimą su BRELL sistema. Lietuva, 2024 m. pasiekusi 39,21 proc. sujungiamumą, viršijo 15 proc. visos ES sujungiamumo tikslą. Lietuva yra Baltijos⁽¹¹⁵⁾ pralaidumo skaičiavimo regiono (PSR) dalis. Valstybės narės turėtų užtikrinti, kad prekybai būtų skirta ne mažiau kaip 70 proc. techninių tarpvalstybinių pajėgumų. Bendra šio PSR tendencija yra ta, kad nuolatinės srovės prekybos zonų ribos paprastai atitinka 70 proc. pajėgumo reikalavimą, o sumažėjimas vyksta

⁽¹¹⁴⁾ENTSO-E.

⁽¹¹⁵⁾Suomija, Švedija, Estija, Latvija, Lietuva ir Lenkija yra Baltijos PSR dalis. PSR yra grupė šalių, kurios kartu apskaičiuoja tarpvalstybinius elektros energijos srautus.

tik atliekant atskirų nuolatinės srovės jungčių techninę priežiūrą. Siekdamą padidinti tarpvalstybinės prekybos pajėgumus, Lietuva planuoja stiprinti vidaus elektros energijos tinklą. Atskirų duomenų apie Lietuvos tarpvalstybinius pajėgumus, kuriais galima prekiauti, bus po sinchronizavimo. Nutraukus sinchronizavimą su Rusijos ir Baltarusijos sistema, kur elektros energijos dažnį centralizuotai kontroliavo Rusija, galima geriau sujungti perdavimo sistemas ir integruoti rinką regione, suteikiant galimybę Baltijos šalių elektros energijos sistemoms veikti pagal bendras ir skaidrias Europos taisykles.

Kitas svarbus žingsnis – atsinaujinančiųjų išteklių energijos plėtros Lietuvoje skatinimas. Sinchronizavimui įrengta infrastruktūra pagerins perdavimo tinklų gebėjimą palaikyti didesnę atsinaujinančiųjų išteklių energijos dalį bendroje elektros energijos gamyboje. Projekto „Harmony Link“⁽¹¹⁶⁾ užbaigimas ir esamų jungčių su Latvija stiprinimas yra esminiai Lietuvos atsinaujinančiųjų išteklių energijos potencialo plėtros aspektai.

Pirmajame Sąjungos bendro intereso projektų ir abipusio intereso projektų sąrašė Lietuva turi vieną vandenilio projektą (šiuo metu jo pavadinimas – „Šiaurės ir Baltijos šalių vandenilio koridorius“ („Nordic-Baltic Hydrogen Corridor“) ir vieną CO₂ projektą (šiuo metu jo pavadinimas – „CCS Baltijos šalių konsorciumas“ („CCS Baltic Consortium“)), kuriuos planuojama įgyvendinti atitinkamai iki 2029 m. ir 2030 m. pabaigos.

2024 m. Lietuva įsigijo Klaipėdos SGD terminale plaukiojančią SGD saugyklą su išdujinimo įrenginiu po to, kai tais metais pasibaigė nuomos sutartis. Ši infrastruktūra buvo labai svarbi užtikrinant tiekimo saugumą

⁽¹¹⁶⁾Projektu „Harmony Link“ siekiama papildyti esamą „LitPol Link“ ir išplėsti pajėgumus tarp Baltijos šalių elektros tinklų ir žemyninės Europos sinchroninės zonos.

Baltijos šalyse, nes buvo visiškai uždrausta importuoti energiją iš Rusijos.

Lietuvos leidimų išdavimo procesas veikia gerai ir norminiai reikalavimai jame dera su praktiniu įgyvendinimu. Efektyvus leidimų išdavimo procesas leido sėkmingai įgyvendinti energetikos projektus, kurie leido nutraukti Lietuvos sinchronizavimą su postsovietine energetikos sistema. Nors nėra konkrečių teisės aktų, reglamentuojančių bendro intereso projektų ir abipusio intereso projektų leidimų išdavimo procedūras, Energetikos ministerija anksti pradeda bendradarbiauti su projektų rengėjais, siekdama racionalizuoti koordinavimą ir užtikrinti, kad projektams būtų suteiktas specialus statusas (valstybinės svarbos projektas ar ypatingos valstybinės svarbos projektas). Tai sutrumpina konkrečius leidimų išdavimo procedūros etapus.

Pramonės atstovų teigimu, apskaičiuotas naudingosios fotovoltinės sistemos prijungimo laikotarpis svyruoja nuo 9 iki 36 mėnesių, t. y. mažiau nei ES vidurkis (apie ketverius metus). Tačiau dabartiniai perdavimo sistemos operatorių tinklo plėtros planai rodo, kad tinklo plėtra dar nėra suderinta su nacionaliniais vėjo ir saulės energijos politikos tikslais.

Lietuva ėmėsi priemonių neiškastinio kuro lankstumui remti. Nurodytas eksploatacinis elektros energijos kaupimo pajėgumas yra apie 200 MW, jis buvo finansuojamas pagal Lietuvos ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planą. Lietuva ėmėsi priemonių elektros energijos kaupimui skatinti, numatant tolesnes priemones balansavimo pajėgumams iki 2030 m. padidinti iki 55 proc. atsinaujinančiųjų išteklių energijos. Be to, statomas penktasis sinchroninis Kruonio hidroakumuliacinės elektrinės blokas, kuris turi būti baigtas iki 2026 m. Tai yra tam, kad būtų galima veiksmingai dalyvauti papildomų paslaugų rinkoje potencialiai užtikrinant 1 010 MW. Lietuvos reguliavimo sistema nesudaro kliūčių lanksčių išteklių plėtrai, nes leidžia naujiems

suinteresuotiesiems subjektams ir paskirstytiems energijos ištekliais patekti į kitos paros ir einamosios paros rinkas. Tačiau Lietuvos nacionalinei reguliavimo agentūrai trūksta informacijos apie agregavimo modelius, o 80 proc. tikslinis rodiklis dėl išmaniųjų skaitiklių vartotojams dar nepasiektas, nepaisant vilčių teikiančios pažangos. 2023 m. 58 proc. namų ūkių vartotojų turėjo išmaniuosius skaitiklius, o tai didelė pažanga, palyginti su 12,3 proc. 2022 m. Visuose namų ūkiuose, per metus suvartojančiuose daugiau nei 1 000 kWh elektros energijos, iki 2026 m. pabaigos bus įrengti išmanieji skaitikliai.

Elektros energijos rinkoje svarbu suteikti daugiau galių vartotojams: gaminančių vartotojų nuolat daugėja ir daugiau energetikos bendrijų randa savo vietą energetikos sistemoje. Dėl palankios reguliavimo sistemos gaminančių vartotojų skaičius ir toliau auga. 2024 m. jis siekė 124 000 (40 proc. padidėjimas, palyginti su 2023 m.), o bendra generacinė galia sudarė 1,4 GW. Namų ūkių vartotojai Lietuvoje turi galimybę sudaryti dinaminės kainodaros sutartis, tačiau jų taikymo lygis išlieka žemas (mažiau nei 2 proc. visų sutarčių). Dominuojančios sutarčių rūšys yra sutartys, pagrįstos terminuota fiksuota rinkos kaina (60 proc.) ir reguliuojama kaina (28 proc.), o tai rodo, kad vartotojai teikia pirmenybę stabiliai kainodarai.

Lietuva toliau plėtojo energetikos bendrijų teisinę bazę, atnaujindama apibrėžtis, teikdama išsamias rekomendacijas atsinaujinančiųjų energijos išteklių ir piliečių energetikos bendrijoms, taip pat įgyvendindama specialias paramos ir investicijų schemas. Dėl to gerokai išaugo registruotų energetikos bendrijų skaičius – 2024 m. jų buvo užregistruota 18, palyginti su vos 3 ankstesniais metais.

2023 m. elektros energija sudarė 16,5 proc. Lietuvos galutinio energijos suvartojimo, t. y. mažiau nei ES vidurkis – 22,9 proc., ir pastarąjį dešimtmetį ši dalis išliko iš esmės nepakitusi. Kalbant apie namų ūkius, elektros

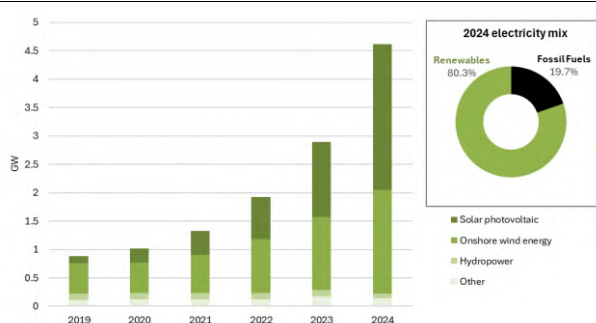
energija sudaro 17,7 proc. galutinio energijos suvartojimo, o pramonėje – 32,3 proc. (taip pat žr. 7 priedą). Transporto sektoriuje ši dalis išlieka nereikšminga ir sudaro 0,4 proc. Norint ekonomiškai efektyviai sumažinti ekonomikos priklausomybę nuo iškastinio kuro ir teikti vartotojams su įperkama atsinaujinančiųjų išteklių energija susijusią naudą, reikia tolesnės elektrifikacijos pažangos įvairiuose sektoriuose.

Atsinaujinantieji energijos ištekliai ir ilgalaikės sutartys

2024 m. Lietuvoje labai padidėjo atsinaujinančiųjų išteklių energijos pajėgumai.

Lietuva galutiniame atnaujintame NEKSVP yra nustačiusi plataus užmojo atsinaujinančiųjų energijos išteklių naudojimo tikslus, įskaitant artimiausių kelerių metų pajėgumų didinimo trajektorijas. 2024 m. įrenginiai atitinka šią trajektoriją. Lietuvos bendra įrengtoji galia padidėjo nuo 2 894 MW 2023 m. iki 4 618 MW 2024 m., t. y. 60 proc. Lietuvoje įrengta 544 MW vėjo energijos ir 1 243 MW saulės fotovoltinės energijos, atitinkamai 42 proc. ir 93 proc. daugiau, palyginti su bendra įrengtąja galia 2023 m.

A8.3 diagrama. Lietuvos elektros energijos iš atsinaujinančiųjų išteklių gamybos įrenginių įrengtoji galia (kairėje) ir elektros energijos gamybos rūšių derinys (dešinėje)

„Other“ („kita“) apima atsinaujinančiąsias komunalines atliekas, kietąjį biokurą, skystąjį biokurą ir biodujas.

Šaltinis: IRENA, analitikų centras „Ember“.

2024 m. atsinaujinančiųjų energijos išteklių dalis Lietuvos elektros energijos gamyboje siekė 80 proc. (daugiausia tiekama vėjo

energija), o tai yra nedidelis sumažėjimas nuo 84 proc. 2023 m.⁽¹¹⁷⁾. 2024 m. ES atsinaujinantieji energijos ištekliai sudarė 47 proc. visos pagamintos elektros energijos. Šis atsinaujinančiųjų išteklių energijos lygis atveda Lietuvą į pagal atsinaujinančiųjų energijos išteklių skverbtį pirmaujančių ES šalių grupę. 2026–2030 m. planuojama įdiegti 3 816 MW naujų vėjo ir 936 MW naujų saulės energijos pajėgumų.

Lietuva padarė tam tikrą pažangą, kad paspartintų atsinaujinančiųjų energijos išteklių leidimų išdavimą, tačiau reikėtų imtis tolesnių veiksmų. Vyriausybė ėmėsi priemonių, kad suderintų nacionalinę sistemą su ES sistema. Poveikio aplinkai vertinimo reikalavimai atsinaujinančiųjų išteklių energijos projektams yra racionalizuoti ir integruoti į bendrą procedūrą, taip sumažinant biurokratizmą vystytojams.

Tačiau leidimų išdavimo procedūros vis dar yra padalytos skirtingoms administracinėms institucijoms ir, nors valdžios institucijos padeda nukreipti vystytojus į reikiamas institucijas su jų užklausomis, tai neatitinka vieno langelio principo, kuris skatinamas kaip geriausia praktika visose ES valstybėse narėse. Investicijos į administracinius ir žmogiškuosius išteklius, taip pat į naujas technologijas (pvz., geoerdvinių duomenų valdymą) taip pat būtų naudingos siekiant apriboti kliūtis ateityje.

2023 m. Lietuva gavo valstybės pagalbos patvirtinimą 700 MW jūros vėjo jėgainių plėtrai su 15 metų sutartimi dėl kainų skirtumo, finansuojama 193 mln. EUR viešąja parama. Susijęs konkursas paskelbtas 2024 m. lapkričio mėn. Tačiau iki 2024 m. pabaigos Sąjungos atsinaujinančiųjų energijos išteklių plėtros platformoje nebuvo paskelbtas joks naujas paramos atsinaujinantiesiems energijos ištekliams skyrimo tvarkaraštis.

⁽¹¹⁷⁾ Metiniai elektros energijos duomenys, „Ember“.

Susidomėjimas elektros energijos pirkimo sutartimis (EEPS) Lietuvoje auga, tačiau sandorių skaičius išlieka ribotas. 2023 m. sudaryti du EEPS sandoriai: viena EEPS sudaryta įmonių „Aquila Clean Energy“ ir „Eesti Energia“, apimanti 1,8 TWh iš naujo vėjo jėgainių parko, ir viena EEPS sudaryta įmonių „Švyturys-Utenos Alus“ (SUA, priklausančios „Carlsberg Group“) ir „Green Genius“, apimanti dvi saulės energijos gamybos ir kaupimo tipo jėgaines, atitinkančias įmonės „Švyturys-Utenos“ energijos poreikius (pirmoji hibridinė EEPS Lietuvoje). 2024 m. įmonės „Centrica Energy“, „Taaleri Energia“ ir „Lords LB Asset Management“ paskelbė apie dviejų vėjo jėgainių parkų, kurių bendra įrengtoji galia yra 136 MW, EEPS pasirašymą.

Energijos vartojimo efektyvumas

Lietuva padarė tam tikrą pažangą siekdama 2030 m. ES energijos vartojimo efektyvumo tikslų. Ši pažanga susijusi su galutinės energijos suvartojimu, bet ne su pirminės energijos suvartojimu: 2023 m. jos pirminės energijos suvartojimas buvo 6,34 Mtne, t. y. 0,5 proc. daugiau nei 2022 m.; 2023 m. jos galutinės energijos suvartojimas buvo 5,3 Mtne, t. y. 1,4 proc. mažiau nei 2022 m. Taip pat, palyginti su 2022 m., galutinės energijos suvartojimas pramonės sektoriuje sumažėjo 5,8 proc., gyvenamųjų namų sektoriuje – 2,8 proc., o paslaugų sektoriuje – 2,3 proc., tačiau transporto sektoriuje padidėjo 2,0 proc. Pagal naujos redakcijos Energijos vartojimo efektyvumo direktyvą (Direktyva (ES) 2023/1791) būtų naudinga, jei Lietuva iki 2030 m. bandytų pasiekti 5,4 Mtne pirminės energijos suvartojimo ir 4,4 Mtne galutinės energijos suvartojimo.

Remiantis nacionaline energetikos ir klimato srities pažangos ataskaita (NEKSPA) už 2023 m., Lietuva pasiekė naują metinį energijos sutaupymo lygį – 177 ktne per metus. Keturios svarbiausios priemonės buvo didesni akcizai ir mokesčiai už kuro suvartojimą, susitarimai su energijos tiekėjais dėl vartotojų švietimo ir

konsultavimo, viešojo intereso paslaugų lengvatos pramonės įmonėms ir katilų pakeitimas efektyvesnėmis technologijomis.

Lietuva nepranešė Komisijai apie pagal Energijos vartojimo efektyvumo direktyvos 25 straipsnio 1 dalį atliktą išsamų šildymo ir vėsinimo vertinimą, siekiant nustatyti galimybes taikyti didelio naudingumo kogeneraciją ir efektyvų centralizuotą šilumos ir vėsumos tiekimą. Tam nėra numatytos užbaigimo datos.

Lietuvai dedant pastangas renovuoti pastatus vis dar kyla didelių sunkumų reikšmingai prisidėti prie 2030 m. energijos suvartojimo pastatuose mažinimo tikslo. Nors 2022–2023 m. galutinės energijos suvartojimas gyvenamųjų namų sektoriuje sumažėjo, vidutiniu laikotarpiu, 2018–2022 m., **galutinės energijos suvartojimas gyvenamųjų namų sektoriuje padidėjo 1 proc.** Tai prieštarauja Lietuvos ilgalaikės renovacijos strategijos tikslui iki 2030 m. pastatų energijos suvartojimą sumažinti 15 proc. Preliminarūs 2023 m. duomenys rodo, kad tendencija nebuvo pakeista ir šis skaičius toliau didės.

2022 m. **šildymas ir vėsinimas** ir toliau dominavo gyvenamųjų namų galutiniame energijos suvartojime ir sudarė 80 proc. viso skaičiaus. Šilumos siurblių pardavimai 2023 m. pasiekė 28 950 vnt., t. y. 15 proc. daugiau nei 2022 m., kai buvo parduota 25 130 vnt. **2024 m. pirmą pusmetį elektros energija Lietuvoje buvo 3,4 karto brangesnė už dujas,** tai reiškia, kad galutiniai vartotojai sutaupo energijos, bet moka daugiau, jeigu šildymui pasirenka šilumos siurblių.

Lietuvos nacionalinę finansavimo sistemą, telkiančią investicijas į energijos vartojimo efektyvumą, daugiausia sudaro dotacijos ir subsidijos. 2024 m. Lietuva toliau įgyvendino planuojamas energijos vartojimo efektyvumo finansavimo schemas, ypač pagal Ekonomikos gaivinimo ir atsparumo fondą, Modernizavimo fondą, Sanglaudos fondą, taip pat teikė techninę paramą daugiabučių namų modernizavimui. Lietuva įsteigė nacionalinį energijos vartojimo efektyvumo fondą, kaip

nustatyta Direktyvos (ES) 2023/1791 30 straipsnyje. Tai padės Lietuvai nacionalinėmis energijos vartojimo efektyvumo didinimo priemonėmis prisidėti prie ES tikslo, įtraukiant į fondą finansinių priemonių naudojimą.

Tiekimo saugumas ir įvairinimas

2022 m. Lietuvoje uždrausta importuoti ir pirkti rusiškas gamtines dujas. Gamtinių dujų poreikis šalyje nuo 2022 m. rugpjūčio mėn. iki 2024 m. liepos mėn. sumažėjo 30 proc., t. y. gerokai daugiau nei 15 proc. ES tikslas. Tiekimo saugumą vis dar gerai užtikrina dujų ir elektros infrastruktūra.

2022–2023 m. Lietuvos energijos rūšių derinyje atsinaujinančiųjų energijos išteklių dalis padidėjo nuo 28,5 iki 30,2 proc. Dominuojančiu šaltiniu išliko nafta ir naftos produktai, jų daliai padidėjus nuo 46,9 iki 47,8 proc. Gamtinių dujų suvartojimas šiek tiek sumažėjo nuo 20,3 iki 19,1 proc. Kietojo iškastinio kuro, neatsinaujinančiųjų atliekų ir durpių toliau mažėjo, kietojo iškastinio kuro sumažėjo nuo 2,5 iki 1,5 proc., neatsinaujinančiųjų atliekų – nuo 1,4 iki 1,1 proc., o durpių – nuo 0,4 iki 0,2 proc.

Subsidijos iškastiniam kurui

2023 m. aplinkai kenksmingos⁽¹¹⁸⁾ subsidijos iškastiniam kurui, kurių iki 2030 m. neplanuojama atsisakyti, sudarė 0,47 proc.⁽¹¹⁹⁾ Lietuvos BVP⁽¹²⁰⁾ (ES svertinis

⁽¹¹⁸⁾Tiesioginės subsidijos iškastiniam kurui, skatinančios išlaikyti arba didinti iškastinio kuro prieinamumą ir (arba) iškastinio kuro naudojimą.

⁽¹¹⁹⁾Skaitiklis pagrįstas Lietuvos valdžios institucijų 2025 m. NEKSPA atskleistais kiekiais. Visose valstybėse narėse jis apima viešąsias išlaidas iškastinio kuro moksliniams tyrimams ir plėtrai, kaip nurodė TEA (energetikos technologijų mokslinių tyrimų, plėtros ir demonstracinės veiklos biudžetai), ir, siekiant metodikos nuoseklumo, neįtraukiamas žibalo, sunaudojamo ES 27 vidaus oro eismui, neapmokestinimas akcizu.

⁽¹²⁰⁾ 2023 m. bendrasis vidaus produktas rinkos kainomis, Eurostatas.

vidurkis – 0,49 proc.). Mokestinės priemonės sudarė 99,9 proc. šios apimties, o tiesioginės dotacijos – 0,1 %. Subsidijos iškastiniam kurui, kurių iki 2030 m. neplanuojama atsisakyti ir kuriomis tikslingai nesprenžiamas nei energijos nepritekliaus, nei realių energetinio saugumo problemų klausimas, apėmė sumažintą akcizo mokestį gamtinėms dujoms, naudojamoms šildymui įmonėse ir namų ūkiuose, lengvatinį akcizo mokestį gazoliui, skirtam žvejybai ir žemės ūkiui, ir sumažintą PVM tarifą gyvenamųjų patalpų šildymui. Be to, Lietuvos 2023 m. efektyvusis anglies dioksido mokesčio tarifas⁽¹²¹⁾ vidutiniškai siekė 61,8 EUR už CO₂ toną, t. y. buvo mažesnis už 84,80 EUR ES svertinį vidurkį⁽¹²²⁾.

⁽¹²¹⁾Efektyvusis anglies dioksido mokesčio tarifas yra anglies dioksido mokesčių, ATLPS leidimų kainų ir degalų akcizų suma, atspindinti bendrą efektyvųjį anglies dioksido mokesčio tarifą, sumokėtą už išmetamuosius teršalus.

⁽¹²²⁾ OECD (2024), Pricing Greenhouse Gas Emissions 2024

A8.1 lentelė. Pagrindiniai energetikos rodikliai

	Lithuania				EU			
	2021	2022	2023	2024	2021	2022	2023	2024
Household consumer - Electricity retail price (EUR/kWh)	0.1405	0.1957	0.2362	0.2229	0.2314	0.2649	0.2877	0.2879
Energy & supply [%]	35.9%	54.2%	59.7%	18.1%	36.6%	54.3%	55.6%	47.8%
Network costs	39.6%	27.5%	26.0%	64.5%	26.7%	25.3%	24.8%	27.2%
Taxes and levies including VAT	24.4%	18.2%	14.4%	17.4%	36.7%	20.3%	19.6%	25.0%
VAT	17.3%	17.4%	17.4%	17.4%	14.5%	13.4%	13.8%	14.6%
Household consumer - Gas retail price	0.0341	0.0868	0.1687	0.0682	0.0684	0.0948	0.1121	0.1128
Energy & supply	50.4%	70.5%	73.9%	61.0%	43.7%	61.0%	64.5%	53.9%
Network costs	24.3%	10.4%	8.7%	19.5%	22.5%	17.3%	17.1%	18.3%
Taxes and levies including VAT	25.2%	19.1%	17.4%	19.5%	33.8%	21.7%	18.4%	27.8%
VAT	16.4%	17.3%	17.4%	17.3%	15.5%	11.6%	10.2%	13.6%
Non-household consumer - Electricity retail price	0.1105	0.2020	0.1484	0.1435	0.1242	0.1895	0.1971	0.1661
Energy & supply	50.3%	66.9%	68.1%	57.7%	43.0%	66.5%	63.0%	55.8%
Network costs	24.3%	14.9%	17.2%	24.5%	15.8%	10.7%	11.9%	15.5%
Taxes and levies excluding VAT	9.7%	1.3%	-3.1%	0.6%	30.4%	9.9%	11.2%	15.4%
Non-household consumer - Gas retail price	0.0434	0.0975	0.0677	0.0274	0.0328	0.0722	0.0672	0.0517
Energy & supply	70.7%	79.5%	71.9%	67.2%	66.2%	77.3%	77.3%	68.7%
Network costs	8.4%	2.4%	9.5%	12.7%	7.7%	3.8%	5.3%	7.1%
Taxes and levies excluding VAT	4.4%	0.9%	1.5%	3.3%	12.5%	6.1%	7.3%	11.6%
Wholesale electricity price (EUR/MWh)	90.2	229.2	94.6	87.1	111.0	233.2	99.1	84.7
Dutch TTF (EUR/MWh)	n/a	n/a	n/a	n/a	46.9	123.1	40.5	34.4
	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Gross Electricity Production (GWh)	4,187	3,511	3,972	5,518	5,079	4,783	5,979	-
Combustible Fuels	1,324	1,089	1,210	2,550	2,240	1,845	1,741	-
Nuclear	-	-	-	-	-	-	-	-
Hydro	1,181	960	948	1,080	1,094	1,021	989	-
Wind	1,364	1,144	1,499	1,552	1,362	1,512	2,536	-
Solar	68	87	91	129	191	342	688	-
Geothermal	-	-	-	-	-	-	-	-
Other Sources	250	232	223	207	193	63	24	-
Gross Electricity Production [%]								
Combustible Fuels	31.6%	31.0%	30.5%	46.2%	44.1%	38.6%	29.1%	-
Nuclear	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	-
Hydro	28.2%	27.3%	23.9%	19.6%	21.5%	21.3%	16.5%	-
Wind	32.6%	32.6%	37.8%	28.1%	26.8%	31.6%	42.4%	-
Solar	1.6%	2.5%	2.3%	2.3%	3.8%	7.2%	11.5%	-
Geothermal	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	-
Other Sources	6.0%	6.6%	5.6%	3.7%	3.8%	1.3%	0.4%	-
Net Imports of Electricity (GWh)	8,677	9,633	9,344	7,909	9,044	8,568	6,930	-
As a % of electricity available for final consumption	79.2%	85.4%	81.9%	70.9%	75.7%	74.8%	62.6%	-
Electricity Interconnection [%]	88.3%	80.9%	86.5%	77.0%	81.4%	69.2%	72.4%	41.0%
Share of renewable energy consumption - by sector [%]								
Electricity	18.3%	18.4%	18.8%	20.2%	21.3%	26.5%	36.5%	-
Heating and cooling	46.5%	46.0%	47.4%	50.4%	48.6%	51.5%	53.6%	-
Transport	4.3%	4.3%	4.0%	5.5%	6.5%	6.7%	7.2%	-
Overall	26.0%	24.7%	25.5%	26.8%	28.2%	29.6%	31.9%	-
	2020	2021	2022	2023	2020	2021	2022	2023
Import Dependency [%]	74.9%	73.3%	72.4%	68.0%	57.5%	55.5%	62.5%	58.3%
of Solid fossil fuels	87.9%	91.9%	127.8%	89.9%	35.8%	37.2%	45.9%	40.8%
of Oil and petroleum products	102.7%	101.7%	98.8%	96.2%	96.8%	91.7%	97.8%	94.5%
of Natural Gas	98.9%	100.8%	101.2%	96.0%	83.6%	83.6%	97.6%	90.0%
Dependency from Russian Fossil Fuels [%]								
of Natural Gas	41.8%	36.6%	7.9%	0.0%	41.0%	40.9%	20.7%	9.3%
of Crude Oil	72.6%	79.9%	17.3%	0.0%	25.7%	25.2%	18.4%	3.0%
of Hard Coal	100.0%	100.0%	72.8%	0.0%	49.1%	47.4%	21.5%	1.0%
	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	
Gas Consumption (in bcm)	2.3	2.1	2.2	2.4	2.3	1.5	1.5	
Gas Consumption year-on-year change [%]	5.0%	-7.5%	4.4%	6.1%	-4.2%	-32.4%	-3.1%	
Gas Imports - by type (in bcm)	2.5	2.3	2.7	2.9	2.4	3.5	3.3	
Gas imports - pipeline	1.3	1.3	1.2	1.2	0.9	0.3	0.1	
Gas imports - LNG	1.2	1.0	1.6	1.7	1.5	3.3	3.2	
Gas Imports - by main source supplier [%]								
Norway	35.3%	43.2%	53.7%	37.5%	10.5%	25.2%	45.5%	
United States	7.2%	0.0%	3.0%	20.7%	38.6%	66.9%	45.4%	
Russia	53.7%	56.8%	43.3%	41.8%	36.6%	7.9%	0.0%	

Šaltinis: Eurostatas, ENTSO-E, „S&P Platts“.

Lietuvoje blogėja vandens kokybė ir nyksta biologinė įvairovė, o tai turi įtakos atsparumui klimato kaitai ir nuo ekosistemų paslaugų priklausomiems sektoriams, taip pat smarkiai mažėja dirbamos žemės paukščių populiacijos. Nepaisant turtingo gamtos paveldo, dviejų trečdalių Lietuvos saugomų buveinių apsaugos būklė yra nepalanki, o tai turi įtakos prisitaikymui prie klimato kaitos, o biologinės įvairybės nykimas kelia grėsmę ekosistemų atsparumui. Lietuva susiduria su keliomis vandens problemomis, tokiomis kaip paviršinio vandens tarša. Tuo tarpu Lietuvos tvaraus žemės naudojimo sektoriaus rezultatai tinkami, kad būtų viršyti 2030 m. anglies dioksido išmetimo mažinimo tikslai.

Prisitaikymas prie klimato kaitos ir parengtis

Lietuvoje dažnesni ir ilgesni ekstremaliųjų meteorologinių reiškinių laikotarpiai, tokie kaip sausra, ekstremalus karštis ir karščio bangos, potvynius sukeliančios smarkios liūtys, taip pat lėti pokyčiai, tokie kaip bendras temperatūros kilimas. 2023 m. nuo sausras nukentėjo daugiau nei 32 proc. teritorijos, o su klimatu susiję ekonominiai nuostoliai siekė 466 mln. EUR. Žemės ūkis ir miškininkystė yra pagrindiniai susiję sektoriai, kuriems kyla didelė rizika susidurti su pavojais ir pažeidžiamumu. Klimato kaita kelia pavojų energetikos sistemoms, žmonių sveikatai (dėl ekstremalių temperatūrų), miestų infrastruktūrai (dėl didelių kritulių) ir ekosistemoms (dėl biologinės įvairybės nykimo). Antrinis poveikis apima kenkėjų ir ligų, kurios gali turėti žalingą poveikį žemės ūkiui, miškininkystei ir žmonių sveikatai, plitimą⁽¹²³⁾. 2012–2020 m. Lietuva iš 19 valstybių narių, kurios pateikė ataskaitas, pranešė apie antrą didžiausią vietinių erkinio encefalito atvejų

skaičių, o tai rodo, kad vietos klimatas jau yra tinkamas erkėms⁽¹²⁴⁾.

2021 m. Lietuva sustiprino savo klimato tikslus iki 2050 m. pagal nacionalinę klimato kaitos valdymo darbotvarkę, daugiausia dėmesio skirdama prisitaikymui, atsparumui ir pažeidžiamumo mažinimui; pastangų siekiant šių tikslų koordinavimą pavedė Aplinkos ministerijai ir jos įgyvendinamos vykdam tarpsektorinę politiką. 2021 m. Lietuva atnaujino savo nacionalinius klimato tikslus ir uždavinius pagal nacionalinę klimato kaitos valdymo darbotvarkę, kurioje nustatyti Lietuvos klimato kaitos valdymo politikos tikslai ir uždaviniai iki 2030 m., 2040 m., o ilginiui ir iki 2050 m.⁽¹²⁵⁾. Prisitaikymo prie klimato kaitos politikos tikslai – stiprinti prisitaikymo gebėjimus, didinti atsparumą ir mažinti pažeidžiamumą klimato kaitos poveikiui, prisidėti prie darnaus vystymosi ir užtikrinti tinkamas prisitaikymo priemones. Darbotvarkės įgyvendinimą koordinuoja Aplinkos ministerija. Darbotvarkės tikslai įgyvendinami per tarpsektorinę politiką, tokią kaip 2021–2030 m. nacionalinis pažangos planas, nacionalinė darnaus vystymosi programa ir konkrečių ūkio sektorių plėtros programos ar trumpalaikio planavimo dokumentai. Lietuva daugiausia dėmesio skiria nelaimių rizikos vertinimui, visų pirma pagal civilinės saugos ir nelaimių valdymo politiką.

Pažanga taip pat padaryta subnacionaliniu lygmeniu. 2023 m. Lietuva pradėjo savivaldybių prisitaikymo prie klimato kaitos projektą, apimantį klimato projekcijas, pažeidžiamumo vertinimą, prisitaikymo prie klimato kaitos planavimą ir darbuotojų mokymą. Lietuva atnaujina prisitaikymo prie klimato kaitos pastangas, mažindama įvairių sektorių pažeidžiamumą, išlaikydama stabilų valdymą ir skatindama bendradarbiavimą,

⁽¹²⁴⁾ Van Heuverswyn et al., 2023, *Spatiotemporal spread of tick-borne encephalitis in the EU/EEA, 2012 to 2020*, paskelbta [čia](#).

⁽¹²⁵⁾ Lietuvos Respublikos Seimas, 2021 m., *Nacionalinė klimato kaitos valdymo darbotvarkė*, paskelbta [čia](#).

⁽¹²³⁾ EEA, 2024, *European Climate Risk Assessment*.

tačiau dar yra ką tobulinti šalinant kliūtis ir priimant gamtos procesais pagrįstus sprendimus. Subnacionaliniu lygmeniu savivaldybės, pasirašiusios ES merų paktą, apima 49 proc. visų gyventojų, o tai yra šiek tiek daugiau nei ES vidurkis – 46 proc.

Hidrologinis atsparumas

Nepaisant gausių Lietuvos vandens išteklių ir apskritai geros požeminio vandens kokybės, reikšmingo paviršinių vandenų ekologinės ir cheminės būklės blogėjimo, dėl taršos iššūkių ir 259 mln. EUR metinio investicijų trūkumo vandentvarkai kyla grėsmė šalies atsparumui klimato kaitai ir ekologiškai pusiausvyrai. Lietuvoje gausu vandens išteklių, o požeminio vandens kokybė vertinama kaip gera. Vandens suvartojimo indeksas plius (WEI+) yra žemas: 2022 m. jis pasiekė 0,4, palyginti su 4,5 ES vidurkiu, o tai rodo mažėjimo tendenciją per pastaruosius kelerius metus. Nepaisant to, pablogėjo paviršinių vandens telkinių ekologinė būklė ir smarkiai sumažėjo geros cheminės būklės paviršinių vandens telkinių būklė. Lietuvos ežerai, upės ir pakrančių vandenys yra užteršti: dėl žemės ūkio nuotekų, miestų taršos ir maisto medžiagų srautų, kurie prisideda prie Baltijos jūros eutrofikacijos, 36,4 proc. jų pasiekia gerą ekologinę būklę. Požeminio vandens kokybei įtakos taip pat turi sūraus vandens intruzija, kurią tikriausiai sukelia kylantis jūros lygis ir pernelyg didelė vandens gavyba. Be to, paplitęs individualių nuotekų sistemų naudojimas kaimo vietovėse kelia susirūpinimą dėl nevalytų ir nekontroliuojamų nuotekų. 94 proc. visų paviršinių vandens telkinių cheminė būklė nurodoma kaip „nežinoma“, nes trūksta informacijos apie į vandenį išleidžiamų pavojingųjų medžiagų kiekius. Konkretūs taršos šaltiniai, trukdantys gerai vandens telkinių cheminei būklei, lieka nenustatyti, o tinkama jų stebėseną yra būtina sprendžiant taršos problemą ir didinant Lietuvos hidrologinį atsparumą. Kaip parodyta A9.2 diagramoje, iki 2027 m. investicijų į vandens apsaugą ir

vandentvarką trūkumas yra 259 mln. EUR per metus. Maždaug 30 proc. atotrūkio galima priskirti nepatenkintiems nuotekų tvarkymo finansavimo poreikiams, o didžiausia atotrūkio dalis susijusi su įvairių Vandens pagrindų direktyvos aspektų įgyvendinimu.

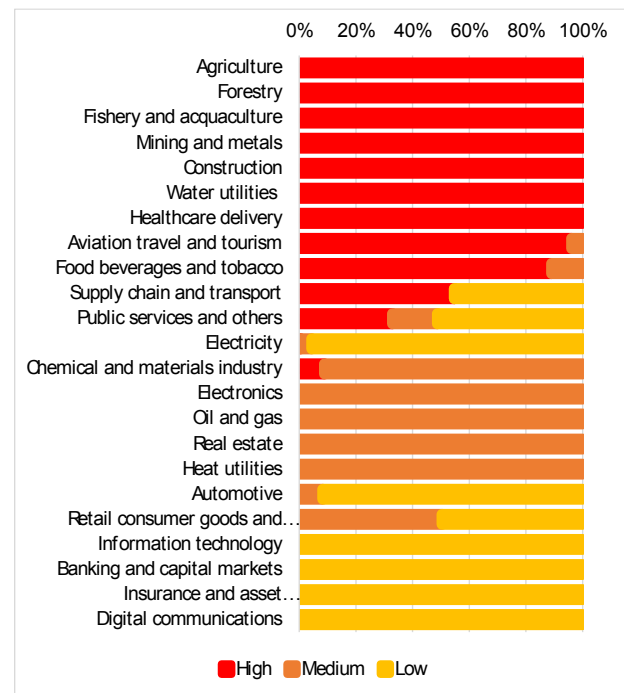
Biologinė įvairovė ir ekosistemos

Gamtos ir ekosistemų būklė Lietuvoje turi įtakos šalies atsparumui klimato kaitai. Lietuvoje yra 54 natūralių buveinių rūšys ir 106 ES svarbos rūšys. Tačiau naujausiais turimais 2013–2018 m. ataskaitinio laikotarpio duomenimis, tik 22,2 proc. šalies saugomų buveinių būklė yra gera, nors tai yra daugiau nei ES vidurkis – 14,7 proc. Panašiai, rūšių apsaugos būklė (36,7 proc. pripažinta gera) yra geresnė nei ES vidurkis (27 proc.). Nepaisant kai kurių teigiamų tendencijų, blogos apsaugos būklės buveinių ir rūšių skaičius išaugo. Tai, kad du trečdaliai saugomų buveinių yra nepalankios apsaugos būklės, daro poveikį Lietuvos atsparumui klimato kaitai, nes biologinės įvairovės nykimas kenkia ekosistemų gebėjimui teikti paslaugas, padedančias švelninti klimato kaitos poveikį, pavyzdžiui, reguliuoti vandens ciklus, palaikyti gerą dirvožemio būklę ir sekvestruoti anglies dioksidą. Bendras įprastų agrarinio kraštovaizdžio paukščių populiacijų indeksas nuo 2019 m. smarkiai sumažėjo nuo 61,7 iki 45,2, o tai yra gerokai mažiau nei ES 27 vidurkis – 68,2. Tai taip pat yra mažiausia vertė tarp visų valstybių narių, apie kurias pranešta, ir rodo, kad labai sumažėjo įprastų agrarinio kraštovaizdžio paukščių rūšių populiacijų gausa ir įvairovė.

Gamtos degradacija kelia didelę riziką Lietuvos ekonomikai ir konkurencingumui, nes jos ekonomika labai priklauso nuo ekosisteminių paslaugų. 41 proc. Lietuvos ūkio tiesiogiai ir labai priklauso nuo ekosisteminių paslaugų teikimo. Nors ši vertė yra šiek tiek mažesnė už ES 27 vidurkį (44 proc.), tai vis tiek reiškia, kad nesugebėjimas išlaikyti ekosistemų gebėjimo

teikti paslaugas gali būti susijęs su didelėmis išlaidomis ar net sustabdyti gamybą. Kai kurie sektoriai, pavyzdžiui, žemės ūkis, miškininkystė, žuvininkystė ir akvakultūra, statyba, vandentiekis ir sveikatos priežiūra (žr. A9.1 diagramą), yra ypač priklausomi nuo ekosisteminių paslaugų, o 100 proc. šių sektorių bendrosios pridėtinės vertės tiesiogiai priklauso nuo šių paslaugų. Lietuvos tiekimo grandinės priklausomybė nuo ekosisteminių paslaugų sudaro 25 proc. jos bendrosios pridėtinės vertės, o tai rodo didesnę priklausomybę nei ES 27 vidurkis – 22 proc. Pagrindinių ekosistemų apsauga ir atkūrimas užtikrintų šių ūkio sektorių ilgalaikio konkurencingumo išsaugojimą.

A9.1 diagrama. **Tiesioginė ūkio sektoriaus sukurto bendrosios pridėtinės vertės priklausomybė (1) nuo ekosisteminių paslaugų (2) 2022 m.**

(1) Priklausomybė, pagrįsta paties sektoriaus veikla, išskyrus vertės grandinės operacijas šalyse ir tarptautinėse vertės grandinėse. Didelė priklausomybė rodo didelį galimą su gamta susijusių sukrėtimų ar blogėjančių tendencijų poveikį, o tai reiškia, kad ekosisteminė paslauga gali sukelti gamybos sutrikimus ir didelius finansinius nuostolius.

(2) Ekosisteminės paslaugos – tai ekosistemų indėlis į naudą, kurios gaunama ekonominėje ir kitokioje žmogaus veikloje, įskaitant aprūpinimo paslaugas (pvz., biomasės tiekimą arba vandens tiekimą), reguliavimo ir priežiūros paslaugas (pvz., dirvožemio kokybės reguliavimą arba apdulkinimą) ir kultūros paslaugas (pvz., rekreacinę veiklą).

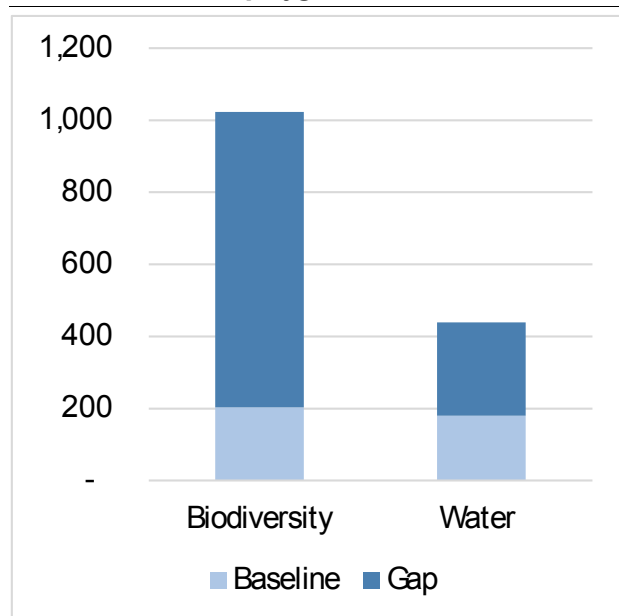
Šaltinis: Hirschbuehl et al., 2025, *The EU economy's dependency on nature*, paskelbta [čia](#).

Norint pasiekti Lietuvos gamtos atkūrimo tikslus, reikia imtis kryptingų veiksmų gamtos apsaugos ir atkūrimo srityje. 2022 m. 17,8 proc. Lietuvos teritorijos buvo saugoma žemės teritorija, o tai yra mažiau nei 26,1 proc. ES 27 vidurkis. Lietuva turi atkurti iki 4 576 km² buveinių, išvardytų Buveinių direktyvos I priede, t. y. iki 7 proc. jos teritorijos ⁽¹²⁶⁾. Lietuvai reikia

⁽¹²⁶⁾ European Commission (2022), *Impact assessment accompanying the proposal for a Regulation on nature restoration*.

1 mlrd. EUR investicijų per metus, kad ji galėtų veiksmingai išsaugoti ir atkurti savo gamtos turtus, sušvelninti klimato kaitos poveikį ir išsaugoti turtingą šalies biologinę įvairovę (žr. A7.2 diagramą). Dabartinis biologinės įvairovės ir ekosistemų išsaugojimo finansavimo lygis Lietuvoje yra apie 203 mln. EUR per metus. 820 mln. EUR atotrūkis yra didelis, pusė visų Lietuvos investicijų į aplinkos apsaugą yra nepakankamos, o tai kelia grėsmę šalies įsipareigojimui laikytis pasaulinių biologinės įvairovės susitarimų ir kenkia jos ilgalaikiai ekonominei ir socialinei plėtrai.

A9.2 diagrama. **Investicijų poreikiai ir atotrūkiai, mln. EUR, 2022 m. palyginamosiomis kainomis**

Šaltinis: Europos Komisija, Aplinkos GD, *Environmental investment needs & gaps assessment programme*, 2025 m. atnaujinta informacija.

Tvarus žemės ūkis ir žemės naudojimas

Lietuvos anglies dioksido absorbavimo rezultatai atitinka šalies 2030 m. tikslą žemės naudojimo, žemės naudojimo keitimo ir miškininkystės (LULUCF) srityse. Per pastaruosius dešimt metų Lietuvos žemės naudojimo sektoriuje anglies dioksido absorbavimo lygis išliko pastovus. Kad būtų pasiektas 2030 m. LULUCF tikslas, reikia

papildomai absorbuoti –0,6 mln. tonų CO₂ ekvivalento (CO₂ ekv.) ⁽¹²⁷⁾. Naujausios turimos projekcijos rodo perteklių, palyginti su –0,3 mln. tonų CO₂ ekvivalento tikslu 2030 m. ⁽¹²⁸⁾. Taigi Lietuva eina teisingu keliu, kad pasiektų 2030 m. tikslą.

Lietuvos žemės ūkis vis dar yra reikšmingas šiltnamio efektą sukeliančių dujų išmetimo šaltinis ir toliau daro įtaką orui, vandeniui ir dirvožemiui. 2022 m. žemės ūkis iš viso buvo atsakingas už 4,1 mln. tonų CO₂ ekv., o tai sudarė apie 21 proc. visų šalyje išmetamų teršalų (neįskaitant LULUCF). Tai apima 2,2 mln. tonų CO₂ ekv. gyvulininkystės sektoriuje. Dar

vienas didelis žemės ūkyje išmetamų ŠESD šaltinis yra nusausinti organiniai dirvožemiai. Nusausinti durpynai sudaro 6 proc. Lietuvos žemės ūkio paskirties žemės (palyginti su ES vidurkiu – 3 proc.), tačiau jiems tenka 53 proc. šalies žemės ūkio išmetamo teršalų kiekio (įskaitant LULUCF), tai yra gerokai daugiau nei 25 proc. ES vidurkis ⁽¹²⁹⁾. Lietuvos naudojamos žemės ūkio naudmenos (NŽŪN) sumažėjo 2,7 proc. nuo 3 mln. hektarų 2014 m. iki 2,9 mln. hektarų 2023 m. Šalies azoto balansas 2021 m. buvo 42,7 kg azoto vienam NŽŪN hektarui. Išanalizavus Lietuvos trečiuosius upių baseino valdymo planus, nustatyta, kad žemės ūkio kilmės maisto medžiagos daro didelį spaudimą paviršiniam vandeniui, o tai turi įtakos jo gerai būklei. 2020 m. gyvūnų tankiui sumažėjus iki 0,25 indekso lygio, t. y. lygiai tris kartus mažesnio nei ES vidurkis – 0,75, išmetamas amoniako kiekis taip pat šiek tiek mažėjo, o 2018–2022 m. sumažėjo 1,6 proc. 2017–2022 m. 9 proc. Lietuvos paviršinių vandenų aptikta pesticidų, kurių kiekis viršija ribą. Lietuvos žemės ūkio sektorius susiduria su poreikiu subalansuoti našumą su aplinkos išsaugojimu. Tradicinė ūkininkavimo praktika

⁽¹²⁷⁾Nacionaliniai valstybių narių LULUCF tikslai pagal Reglamentą (ES) 2023/839.

⁽¹²⁸⁾ 2024 m. pažangos klimato politikos veiksmų srityje ataskaita, COM(2024) 498.

⁽¹²⁹⁾ Heinrich-Böll-Stiftung, 2023, *Peatland Atlas*, paskelbta [čia](#).

daro neigiamą poveikį, tad dedamos pastangos pereiti prie tvaresnių ir ekologiškesnių sistemų.

Lietuvos bendrosios žemės ūkio politikos (BŽŪP) strateginiame plane apie 27 proc. biudžeto skiriama įvairioms priemonėms, skirtoms su aplinka ir klimatu susijusioms žemės ūkio sektoriaus problemoms spręsti. Apie 40 proc. NŽŪN turi būti skiriama BŽŪP parama dirvožemio kokybei gerinti ir apsaugoti, pvz., įtraukiant ankštinius augalus į sėjomainą. Siekiant apsaugoti vandens kokybę mažinant trąšų ir pesticidų naudojimą, bus remiama 25 proc. NŽŪN. Be to, planu remiama tvari ūkininkavimo praktika ir skatinama didinti ekologinio ūkininkavimo plotą. Tikimasi, kad ekologinio ūkininkavimo plotas Lietuvoje padidės perpus ir iki 2028 m. pasieks beveik 13 proc. Kitos paramos galimybės apima, pavyzdžiui, investicijas į buveinių apsaugą ir atkūrimą bei tvarų vandens išteklių valdymą⁽¹³⁰⁾.

⁽¹³⁰⁾Lietuva – BŽŪP strateginis planas, paskelbta [čia](#).

A9.1 lentelė. Pagrindiniai rodikliai, rodantys pažangą prisitaikymo prie klimato kaitos, atsparumo ir aplinkos srityse

Climate adaptation and preparedness:								EU-27	
	Lithuania							2018	2021
	2018	2019	2020	2021	2022	2023		2018	2021
Drought impact on ecosystems [area impacted by drought as % of total]	15.5	50.24	3.39	2.08	0.02	32.04		6.77	2.76
Forest-fire burnt area ⁽¹⁾ [ha, annual average 2006-2023]	32	32	32	32	32	32			
Economic losses from extreme events [EUR million at constant 2022 prices]	-	-	-	-	1	466		24 142	62 981
Insurance protection gap ⁽²⁾ [composite score between 0 and 4]	-	-	-	-	1.00	1.00			
Heat-related mortality ⁽³⁾ [number of deaths per 100 000 inhabitants in 2013-2022]	117	117	117	117	117				
Sub-national climate adaptation action [% of population covered by the EU Covenant of Mayors for Climate & Energy]	49	49	50	51	50	49		41	44

Water resilience:								EU-27	
	Lithuania							2018	2021
	2018	2019	2020	2021	2022	2023		2018	2021
Water Exploitation Index Plus, WEI+ ⁽⁴⁾ [total water consumption as % of renewable freshwater resources]	0.4	0.5	0.9	0.6	0.4	-		4.5	4.5
Water consumption [million m ³]	98	97	138	123	105	-			
Ecological/quantitative status of water bodies ⁽⁵⁾ [% of water bodies failing to achieve good status]									
Surface water bodies	-	-	-	64%	-	-		-	59%
Groundwater bodies	-	-	-	0%	-	-		-	93%

Biodiversity and ecosystems:								EU-27	
	Lithuania							2018	2021
	2018	2019	2020	2021	2022	2023		2018	2021
Conservation status of habitats ⁽⁶⁾ [% of habitats having a good conservation status]	22.2	-	-	-	-	-		14.7	-
Common farmland bird index 2000=100	58.5	61.7	50.9	46.4	45.2	-		72.2	74.4
Protected areas [% of protected land areas]	-	-	-	17	18	-		-	26

Sustainable agriculture and land use:								EU-27	
	Lithuania							2018	2021
	2018	2019	2020	2021	2022	2023		2018	2021
Bioeconomy's added value ⁽⁷⁾ [EUR million]	3 322	3 611	4 083	4 505				634 378	716 124
Landscape features [% of agricultural land covered with landscape features]	-	-	-	-	4	-			
Food waste [kg per capita]	-	-	137	139	-	-			
Area under organic farming [% of total UAA]	8.1	8.1	8.0	8.9	9.3			7.99	-
Nitrogen balance [kg of nitrogen per ha of UAA]	43.5	40.8	33.7	42.7	-	-			
Nitrates in groundwater ⁽⁸⁾ [mgNO ₃ /l]	-	-	-	-	-	-			
Net greenhouse gas removals from LULUCF ⁽⁹⁾ [kt CO ₂ -eq]	- 5 717	- 5 903	- 6 073	- 5 501	- 6 356	-		- 256 077	- 240 984

(1) Duomenyse matyti vidutinės reikšmės už 2006–2023 m. laikotarpį, remiantis EFFIS (Europos miškų gaisrų informacijos sistema).

(2) Skalė: 0 (apsaugos atotrūkio nėra) – 4 (labai didelis atotrūkis). EIOPA, 2024 m., Rodiklių suvestinė apie draudimo apsaugos spragą gaivalinių nelaimių atveju.

(3) van Daalen, K. R. et al., 2024, *The 2024 Europe report of the Lancet Countdown on health and climate change: unprecedented warming demands unprecedented action*. The Lancet Public Health.

(4) Šiuo rodikliu matuojamas bendras vandens suvartojimas kaip turimų atsinaujinančiųjų gėlo vandens išteklių procentinė dalis, tam tikroje teritorijoje per tam tikrą laikotarpį. Vertės, viršijančios 20 proc., paprastai laikomos vandens trūkumo ženklu, o vertės, lygios arba didesnės nei 40 proc., byloja apie didelio vandens trūkumo situacijas.

(5) Europos Komisija, 2024 m., Komisijos septintoji įgyvendinimo ataskaita Tarybai ir Europos Parlamentui dėl Vandens pagrindų direktyvos (2000/60/EB) ir Potvynių direktyvos (2007/60/EB) įgyvendinimo „Tretieji upių baseinų valdymo planai. Antrieji potvynių rizikos valdymo planai“.

(6) Šio rodiklio ES vidurkis apima duomenis apie JK pagal ankstesnę sudėtį, ES 28.

(7) Europos Komisija, 2023 m., ES bioekonomikos stebėsenos sistemos rodiklių suvestinės.

(8) Nitratai požeminiame vandenyje gali išlikti ilgą laiką ir kauptis dideliame lygyje dėl antropogeninių šaltinių (daugiausia žemės ūkio). ES geriamojo vandens standartas nustato 50 mg NO₃/l ribą, kad būtų išvengta grėsmės žmonių sveikatai.

(9) Grynas absorbuojamas kiekis išreiškiamas neigiamu skaičiumi, o grynas išmetamas ŠESD kiekis – teigiamu skaičiumi. Pateikiami duomenys paimti iš 2024 m. ŠESD apskaitos ataskaitos. 2030 m. grynojo absorbuojamo ŠESD kiekio reikšmė pagal Reglamento (ES) 2023/839 IIa priedą.

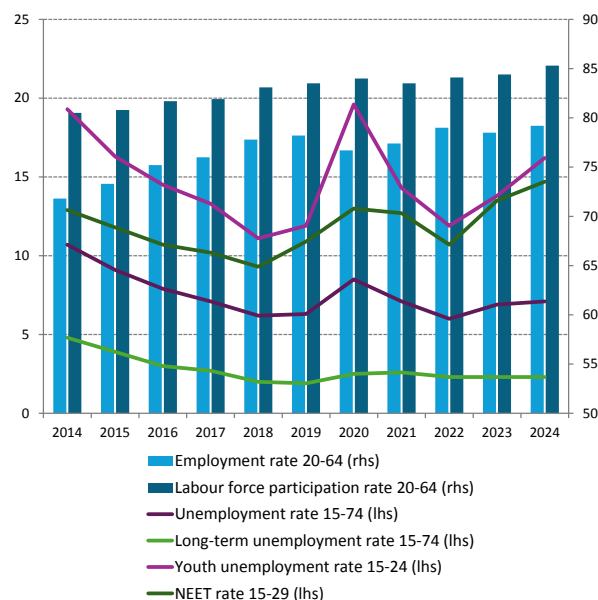
Šaltinis: Eurostatas, EAA.

Lietuvos darbo rinka atsigauna, tačiau tolesnę pažangą gali stabdyti likę struktūriniai iššūkiai. Ekonomikos sulėtėjimas, kai BVP augimas sumažėjo nuo 2,5 proc. 2022 m. iki 0,3 proc. 2023 m., turėjo neigiamą poveikį įdarbinimui, o užimtumo lygis sumažėjo nuo 79 proc. 2022 m. iki 78,5 proc. 2023 m. (ES: 75,3 proc.). Tačiau 2024 m. BVP augo 2,7 proc., o užimtumo lygis atsigavo ir pasiekė 79,2 proc., t. y. tik 1,5 procentinio punkto atsiliko nuo Lietuvos 2030 m. siektinos reikšmės – 80,7 proc. Šalis vis dar susiduria su struktūriniais iššūkiais, pvz., našumo sąstingiu, darbo jėgos trūkumu, įgūdžių pasiūlos ir paklausos neatitiktimi ir nepakankamai veiksminga aktyvios darbo rinkos politikos sistema, trukdančiais ekonomikos konkurencingumui ir potencialiam ekonomikos augimui. Kiti veiksniai apima demografinius pokyčius ir nepakankamą tam tikrų grupių, ypač jaunimo, žemos kvalifikacijos darbuotojų ir asmenų su negalia, atstovavimą darbo rinkoje. Lietuvai siekiant 2030 m. užimtumo tikslo, pagrindiniai uždaviniai – išnaudoti nepakankamai atstovaujamų grupių potencialą, be kita ko, didinant aktyvios darbo rinkos politikos priemonių aprėptį, sprendžiant įgūdžių paklausos ir pasiūlos neatitikties bei darbo jėgos trūkumo problemas ir didinant darbo našumą.

2023 ir 2024 m., sparčiai augant darbo jėgai, nedarbo lygis didėjo. 2023 ir 2024 m. darbo jėga toliau augo dėl migracijos iš ES nepriklausančių šalių, visų pirma Ukrainos. Prie (20–64 m. gyventojų) aktyvumo lygio didėjimo galėjo prisidėti ir didėjantis minimalusis darbo užmokestis ir mokesčių sistemos pokyčiai⁽¹³¹⁾; aktyvumo lygis didėjo tiek 2023, tiek 2024 m. ir 2024 m. pasiekė 85,3 proc. (ES: 80,4 proc.) ir rodo, kad prie darbo jėgos, palyginti su

2022 m., prisijungė 51 000 žmonių. Tuo pačiu metu neaktyvių gyventojų (20–64 m.) skaičius toliau mažėjo ir 2024 m. IV ketvirtį sudarė 14,7 proc. Dėl to darbo rinkai buvo sunku priimti naujus dalyvius, o nedarbo lygis (15–74 m. gyventojų) padidėjo iki 6,9 proc. 2023 m., palyginti su 6 proc. 2022 m., ir iki 7,1 proc. 2024 m. (ES: 5,9 proc.). Ypač neigiamą poveikį patyrė jauni žmonės ir žemos kvalifikacijos darbuotojai.

A10.1 diagrama. **Pagrindiniai darbo rinkos rodikliai**

Šaltinis: Eurostatas [fsi_emp_a], [une_rt_a], [une_ltu_a], [edat_ifse_20], ES SPGS.

Jaunimo (15–24 m.) padėtis darbo rinkoje 2024 m. toliau blogėjo: jaunimo užimtumo lygis buvo žemas, o nedarbo lygis didėjo. 2023 m. ekonomikos nuosmukis neproporcingai paveikė jaunimo užimtumą. 15–24 metų amžiaus asmenų užimtumo lygis 2024 m. buvo gerokai mažesnis už ES vidurkį (30,8 proc., palyginti su 35 proc.). Ypač pažeidžiami tebėra žemos kvalifikacijos jauni žmonės – jų užimtumo lygis 2024 m. buvo tik 4,3 proc.⁽¹³²⁾, t. y. daugiau nei keturis kartus

⁽¹³¹⁾Nors minimalusis darbo užmokestis išaugo nuo 607 EUR 2020 m. sausio mėn. iki 1 038 EUR 2025 m. (neto 777 EUR), neapmokestinamųjų pajamų riba (tiems, kurie uždirba mažiau nei minimalųjį darbo užmokestį) daugiau nei padvigubėjo – nuo 350 EUR 2020 m. sausio mėn. iki 747 EUR 2024 m.

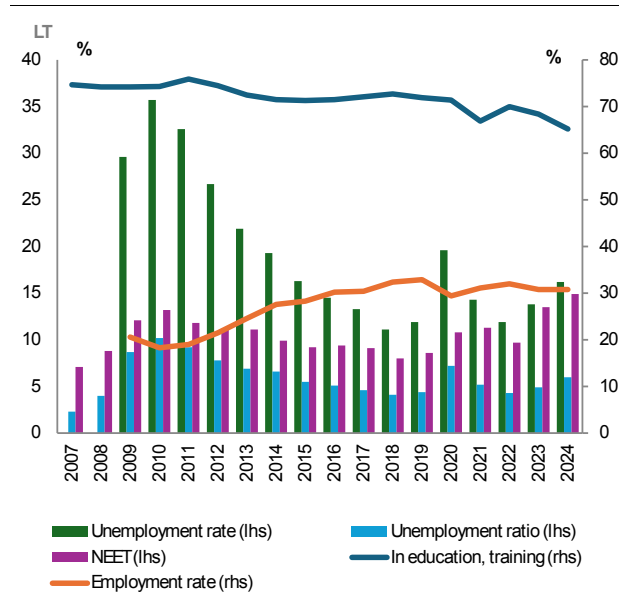
⁽¹³²⁾Eurostatas atkreipia dėmesį į mažą Lietuvos 2024 m. duomenų patikimumą.

mažesnis už 19,7 proc. ES vidurkį. Be to, jaunimo nedarbo lygis (15–24 m.) išaugo nuo 11,9 proc. 2022 m. iki 13,8 proc. 2023 m. ir šoktelėjo iki 16,2 proc. 2024 m., viršydamas 14,9 proc. ES vidurkį. Jaunų moterų nedarbo lygis labai padidėjo (6,2 procentinio punkto iki 16,4 proc., palyginti su 14,6 proc. ES), o jaunų vyrų – sumažėjo (1,2 procentinio punkto iki 16 proc., palyginti su 15,1 proc. ES) ⁽¹³³⁾).

Sunkumus, su kuriais susiduria jauni žmonės pereidami į darbo rinką, dar labiau pabrėžia didėjanti nesimokančio, nedirbančio ir mokymuose nedalyvaujančio (NEET) jaunimo dalis. NEET jaunimo dalis didėjo antrus metus iš eilės, 2024 m. pasiekė 14,7 proc. ir viršijo 11 proc. ES vidurkį. Nors NEET jaunimo nedarbo lygis išliko santykinai stabilus – 4,5 proc. (padidėjo nuo 3,8 proc. 2022 m. ir 4 proc. 2023 m.), neaktyvių NEET jaunuolių dalis 2023 m. padidėjo iki 9,5 proc. ir 2024 m. iki 10,1 proc. (nuo 6,9 proc. 2022 m.) ir buvo viena didžiausių tarp valstybių narių (ES: 6,9 proc.). NEET jaunimo rodiklio didėjimą taip pat lėmė ankstyvo pasitraukimo iš švietimo ir mokymo sistemos padidėjimas – nuo 4,8 proc. 2022 m. iki 6,4 proc. 2023 m. ir 8,4 proc. 2024 m., nors šis rodiklis vis dar nesiekia ES vidurkio – 9,3 proc. Į naujosios Vyriausybės programą įtraukti įsipareigojimai toliau skatinti įsidarbinimo galimybes pasitelkiant Jaunimo garantijų iniciatyvą, remiamą „Europos socialinio fondo +“ (ESF+) lėšomis, plėsti profesinį konsultavimą, ypač kaimo vietovėse, ir toliau gerinti galimybes gauti išmokas, paslaugas ir būstą jaunoms šeimoms. Tačiau būtų naudinga toliau dėti tikslingas pastangas sprendžiant didėjančio NEET jaunimo ir jaunų bedarbių skaičiaus problemą.

A10.2 diagrama. **Jaunimo (15–24 m.) darbo rinkos rezultatai**

Šaltinis: Eurostatas, darbo jėgos tyrimas [edat_lfse_18, lfsi_emp_a, une_rt_a, lfsi_act_a, edat_lfse_20].

Pažeidžiamos grupės, pvz., žemos kvalifikacijos suaugusieji, susiduria su nuolatinėmis kliūtimis integruojantis į darbo rinką, o aktyvios darbo rinkos politikos priemonių aprėptis tebėra ribota. Užimtumo rezultatai Lietuvoje yra glaudžiai susiję su įgytu išsilavinimu. Daugiausiai pagrindinį išsilavinimą turinčių asmenų užimtumo lygis 2024 m. ir toliau atsiliko nuo ES vidurkio (53,1 proc., palyginti su 58,7 proc.). Žemos kvalifikacijos darbuotojų nedarbo lygis 2024 m. išliko gerokai didesnis už ES vidurkį (17,2 proc., palyginti su 11,6 proc.), o maždaug trečdalis naujų registruotų bedarbių buvo žemos kvalifikacijos darbuotojai, neturintys profesinės kvalifikacijos. Nepaisant šių struktūrinių iššūkių, 2023 m. mažiau nei 5 proc. visų registruotų bedarbių dalyvavo aktyvios darbo rinkos politikos priemonėse, kaip pranešama, dėl įvairių veiksnių, ribojančių jų susidomėjimą dalyvauti, įskaitant motyvacijos trūkumą dėl skolų, priklausomybių ar sveikatos problemų, tinkamos ir pritaikytos paramos mokymuisi ar kitiems įsidarbinimo galimybes didinantiems pasiūlymams trūkumą, nepakankamai išvystytas viešąsias paslaugas, įskaitant viešąjį transportą, ir ilgą važiavimą į darbą laiką, ypač atokiose vietovėse, priežiūros pareigas ir kitas priežastis. Viešosios išlaidos aktyvios darbo rinkos

⁽¹³³⁾ Eurostatas atkreipia dėmesį į mažą šių 2024 m. duomenų patikimumą.

politikos priemonėms 2023 m. sudarė tik 0,13 proc. BVP, dar mažiau nei prieš pandemiją. Remiantis nacionaliniais duomenimis, aktyvios darbo rinkos politikos finansavimas 2024 m., palyginti su 2022 m., padidėjo, tačiau didžiąją šio padidėjimo dalį lėmė „Europos socialinio fondo +“ (ESF+) lėšų įsisavinimas. Lietuva skyrė 272 mln. EUR ESF+, *inter alia*, specialiai pritaikytoms aktyvios darbo rinkos politikos priemonėms bedarbių grupėms, tokioms kaip žemos kvalifikacijos darbuotojai, jaunimas, ilgalaikiai bedarbiai ir vyresnio amžiaus asmenys. Tikimasi, kad šios priemonės suteiks daugiau nei 54 000 žmonių daugiau galimybių įsidarbinti. Tačiau atsižvelgiant į tai, kad 2025 m. kovo mėn. Lietuvoje registruotų bedarbių buvo beveik 162 tūkst., būtų naudinga apsvarstyti galimybę didinti aktyvios darbo rinkos politikos priemonių aprėptį, be kita ko, geriau jas pritaikant individualiems poreikiams ir pašalinant kitas dalyvavimo paskatas ribojančias priežastis, siekiant toliau stiprinti nepalankioje padėtyje esančių grupių aktyvumą ir integraciją į darbo rinką.

Asmenų su negalia užimtumo skirtumas tebėra vienas didžiausių ES. Po nedidelio sumažėjimo 2023 m., asmenų su negalia užimtumo skirtumas 2024 m. labai padidėjo ir 2024 m. pasiekė 39,9 procentinio punkto, t. y. gerokai viršijo ES vidurkį, kuris yra 24 procentinių punktų. Vyrų atveju atotrūkis yra žymiai didesnis nei moterų (46 procentiniai punktai, palyginti su 32,8 procentinio punkto), ši tendencija stebima nuo 2018 m. Nors nacionaliniai asmenų su negalia užimtumo ir nedarbo lygio statistiniai duomenys skiriasi, jie nuolat rodo, kad esama didelių sunkumų asmenis su negalia įtraukiant į darbą. 2024 m. Lietuvos darbo rinkoje aktyviai dalyvavo tik 46,5 proc. asmenų su negalia (15–64 m.), tai yra mažiau nei ES vidurkis – 55,5 proc. Be to, 46,4 proc. jaunuolių su negalia (15–29 m.) buvo NEET jaunimas ir jų užimtumo skirtumas siekė 33,5 procentinius punktus (palyginti su 19,8 procentinio punkto ES lygmeniu), o tai dar labiau pabrėžia problemas, susijusias su jų perėjimu į darbo rinką. Yra stipri sąsaja tarp žemo asmenų su negalia užimtumo lygio ir

didelio skurdo lygio (žr. 11 priedą). Siekdamą spręsti šias problemas, Lietuva pradėjo reformas, skatinančias asmenis su negalia dalyvauti atviroje darbo rinkoje. Šios priemonės tebėra ankstyvame etape ir dar nesukėlė pastebimo asmenų su negalia užimtumo padidėjimo. Tolesnės pastangos, pavyzdžiui, tikslinių aktyvios darbo rinkos politikos priemonių išplėtimas ir bendradarbiavimo su darbdaviais stiprinimas, galėtų būti naudingos gerinant asmenų su negalia darbo rinkos rezultatus.

Spartus senėjimas ir mažėjantis gimstamumas kelia ilgalaikių iššūkių, atsižvelgiant į darbingo amžiaus gyventojų skaičių. Numatoma, kad darbingo amžiaus (15–64 m.) gyventojų dalis Lietuvoje iki 2070 m. sumažės 42,4 proc., palyginti su 15,4 proc. ES. Nors pastaruoju metu gyventojų skaičiaus mažėjimas sustojo, nuo 2003 m. (likus metams iki įstojimo į ES) iki 2021 m. Lietuvos grynasis gyventojų skaičiaus sumažėjimas sudarė daugiau nei 600 000 gyventojų. 2021–2024 m. darbo jėga pasipildė beveik 80 000 žmonių, daugiausia dėl padidėjusios imigracijos iš ES nepriklausančių šalių, įskaitant Baltarusiją ir Ukrainą. Tačiau ES nepriklausančių valstybių piliečių skaičius dėl griežtesnių atvykimo sąlygų ir kitų kontrolės priemonių antroje 2024 m. pusėje ėmė mažėti⁽¹³⁴⁾. Didžiausias užfiksuotas sumažėjimas buvo tarp ukrainiečių (nuo 86 353 iki 68 166) ir baltarusių (nuo 62 167 iki 59 399)⁽¹³⁵⁾. Be to, Lietuva dar sumažino ES nepriklausančių valstybių darbuotojų kvotą – nuo 40 000 iki 25 000 2025 m., o tai galėtų dar labiau sulėtinti darbo jėgos augimą. Numatomas darbingo amžiaus gyventojų skaičiaus sumažėjimas gali dar labiau padidinti darbo jėgos trūkumą bei įgūdžių paklausos ir pasiūlos neatitiktį ir tai patvirtina, kad reikia skubiai aktyvinti ir geriau integruoti

⁽¹³⁴⁾Tai netaikoma žmonėms, kuriems netaikoma Laikiniosios apsaugos direktyva – ši direktyva daugiausia taikoma ukrainiečiams, atvykusiems nuo 2022 m. vasario 24 d., bet ne tiems, kurie atvyko anksčiau, arba imigrantams iš kitų ES nepriklausančių valstybių, pvz., Baltarusijos.

⁽¹³⁵⁾[Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerija](#).

nepakankamai atstovaujamas grupės ir darbo rinkoje nedalyvaujančius asmenis, kad jie galėtų įsidarbinti. Siekiant išlaikyti stiprią darbo jėgą pagrindiniuose sektoriuose ir padidinti Lietuvos konkurencingumą, būtų naudinga plėsti tikslinių aktyvios darbo rinkos politikos priemonių aprėptį, tobulinti kvalifikacijos kėlimą ir perkvalifikavimą, plėtoti nuoseklią specialistų pritraukimo ir migrantų integracijos politiką bei didinti našumą.

Nuolatinis darbo jėgos trūkumas ir įgūdžių pasiūlos ir paklausos neatitiktis tam tikruose sektoriuose trukdo potencialiam našumo augimui. Laisvų darbo vietų skaičius Lietuvoje, nors vis dar mažesnis už ES vidurkį (2,7 proc.), 2021–2024 m. svyravo apie 1,8–2 proc., daugiausia dėl darbo jėgos trūkumo viešojo administravimo, sveikatos, transporto ir finansų srityse. Tuo pačiu metu darbo rinkos sąstingis, atspindintis nepatenkintą darbo jėgos poreikį, 2024 m. šiek tiek padidėjo (10,3 proc.), tačiau išliko žemiau ES vidurkio (11,7 proc.). Didėjantis darbo rinkos sąstingis kartu su nuolatiniu dideliu darbo jėgos trūkumu kai kuriuose sektoriuose gali byloti apie problemas, susijusias su derinimo efektyvumu Lietuvos darbo rinkoje, kurį dar labiau pabrėžia maža aktyvios darbo rinkos politikos priemonių aprėptis. Makroekonominė įgūdžių paklausos ir pasiūlos neatitiktis⁽¹³⁶⁾ 2024 m. šiek tiek padidėjo (21 proc.), priešingai nei daugumoje valstybių narių, ir tebėra didesnė už 19,6 proc. ES vidurkį.

Pastaraisiais metais darbo užmokestis sparčiai augo, tačiau darbo našumas augo lėčiau, o tai kelia pavojų konkurencingumui. Nominalusis darbo užmokestis 2022 ir 2023 m. padidėjo daugiau nei 11 proc., o 2024 m. – 8,6 proc. Nuo 2023 m. realusis darbo užmokestis taip pat sparčiai auga (7,7 proc. 2024 m.) ir numatoma, kad, palaikomas

spartaus nominaliojo darbo užmokesčio augimo ir sparčios dezinflacijos (inflacija smarkiai sumažėjo nuo 8,7 proc. 2023 m. iki 0,9 proc. 2024 m.⁽¹³⁷⁾) jis toliau augs, nors ir lėčiau. Teisės aktais nustatytas minimalusis darbo užmokestis nuo 2022 m. sausio mėn. iki 2024 m. liepos mėn. padidėjo daugiau nei 26 proc. Nors darbo užmokestis vis dar vežasi ES vidurkį⁽¹³⁸⁾, jo spartus augimas, kartu su sąstingio apimtomis eksporto rinkos dalimis 2023 m. ir darbo našumo mažėjimu, gali pakenkti Lietuvos konkurencingumui. Darbo našumas 2022 ir 2023 m. sumažėjo atitinkamai 2,3 ir 1,1 procentinio punkto, o 2024 m. – šiek tiek padidėjo 0,4 procentinio punkto⁽¹³⁹⁾, su dideliais regioniniais skirtumais (17 priedas). Atsižvelgiant į numatomą darbingo amžiaus gyventojų skaičiaus mažėjimą, būtų tikslinga dėti daugiau pastangų darbo našumui skatinti. Siekdama perkelti Minimaliojo darbo užmokesčio direktyvą į nacionalinę teisę, Lietuva pakeitė minimaliojo darbo užmokesčio nustatymo mechanizmą, papildydama kriterijus darbo našumu.

Darbo jėgos mokesčių pleištas⁽¹⁴⁰⁾ sumažėjo, ypač mažas pajamas gaunantiems asmenims, tačiau aukštas nedarbo lygis kai kuriose pajamų grupėse rodo, kad kai kurie žmonės yra neskatinami pradėti dirbti. 2024 m. Lietuvos darbo jėgos mokesčių pleištas buvo mažesnis už ES vidurkį vienišų asmenų, uždirbančių mažiau ir daugiau nei vidutinis darbo užmokestis, atveju. Antrųjų šeimoje uždirbančių asmenų, kurių darbo užmokestis sudaro 67 proc. vidutinio darbo užmokesčio ir kurių sutuoktiniai gauna vidutinį darbo užmokestį, taikomas mokesčių pleištas yra mažesnis už ES vidurkį ir lygus vienišų asmenų,

⁽¹³⁶⁾ Makroekonominės įgūdžių pasiūlos ir paklausos neatitikties rodikliu matuojamas užimtumo lygio pasiskirstymas pagal įgūdžių grupes (pagal kvalifikacijos lygius: ISCED 0–2 – žemas; 3–4 – vidutinis ir 5–7 – aukštas). Šaltinis: Komisijos skaičiavimai.

⁽¹³⁷⁾ [Europos ekonominė prognozė. 2024 m. ruduo.](#)

⁽¹³⁸⁾ Vidutinis pagal visą darbo laiką pakoreguotas darbo užmokestis 2023 m. Lietuvoje buvo 27 178 EUR, palyginti su 37 863 EUR ES vidurkiu.

⁽¹³⁹⁾ Komisijos 2024 m. rudens ekonominė prognozė.

⁽¹⁴⁰⁾ Darbo jėgos mokesčių pleištas yra skirtumas tarp darbdavio darbo sąnaudų ir darbuotojo grynojo darbo užmokesčio, įskaitant bet kokias pinigines išmokas valstybinių paramos programų lėšomis.

gaunančių tą patį darbo užmokestį, mokesčių pleištui (žr. 2 priedą). Moterų užimtumo lygis yra aukštas (78,5 proc., palyginti su 70,8 proc. ES 2024 m.), o ne visą darbo laiką dirbančių moterų yra nedaug (7,5 proc., palyginti su 27,9 proc. ES); tai rodo, kad su mokesčiais susijusios paskatos antrajam šeimoje uždirbančiam asmeniui nedirbti arba didinti darbo užmokestį yra ribotos. Tačiau trumpalaikės finansinės paskatos bedarbio pašalpas gaunantiems asmenims grįžti į mokamą darbą (nedarbo spąstai) buvo vienos didžiausių ES, visu pirma vienišiams asmenims, įsidarbinantiems už 67 proc. ir 100 proc. vidutinio darbo užmokesčio, ypač per pirmuosius tris bedarbio pašalpos gavimo mėnesius. Mokesčių reformų paketas, kurį Lietuva įsipareigojo įgyvendinti EGAD plane, kartu su planuojama nedarbo draudimo reforma pagal EGAD planą, galėtų išspręsti šiuos klausimus, tačiau yra įstrigęs Seime.

Darbo jėga prisitaiko prie žaliosios ir skaitmeninės pertvarkų, o naujuose sektoriuose didėja kvalifikuotų darbuotojų poreikis. 2023 m. užimtumas šalies energijai imliose pramonės šakose sudarė 1,9 proc. viso užimtumo (ES: 3,5 proc.), o darbo vietų žaliajoje ekonomikoje sparčiai daugėjo. 2016–2021 m. užimtumas aplinkosaugos prekių ir paslaugų sektoriuje išaugo 33,2 proc. ir 2022 m. sudarė 3,8 proc. viso užimtumo (ES: 3,3 proc.). 2024 m. užimtumas statybų sektoriuje, kuris yra pagrindinis žaliosios pertvarkos sektorius, buvo gerokai mažesnis už ES vidurkį (1,8 proc., palyginti su 3,1 proc.). Tačiau darbo jėgos trūkumas vandentvarkos ir tiekimo srityje buvo gana akivaizdus – 2024 m. laisvų darbo vietų buvo 2,3 proc., palyginti su 1,6 proc. ES. Taršos šiltnamio efektą sukeliančiomis dujomis intensyvumas Lietuvos darbo jėgai šiek tiek pagerėjo – nuo 14,4 tonos vienam darbuotojui 2015 m. sumažėjo iki 13,9 tonos 2023 m. (ES: 12,3 tonos).

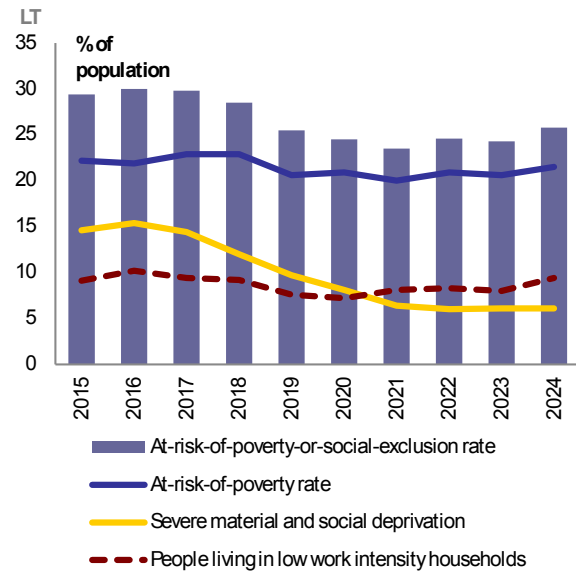
IRT sektorius taip pat išsiplėtė, pasinaudodamas daugelio Baltarusijos IRT darbuotojų ir įmonių persikėlimu 2020 m., o 2024 m. IRT specialistų užimtumas sudarė

5,3 proc. bendro užimtumo (ES: 5 proc.). Darbingo amžiaus gyventojų (25–64 m.), turinčių pagrindinių skaitmeninių įgūdžių, dalis 2023 m. buvo artima ES vidurkiui (64,1 proc., palyginti su 64,7 proc.). Pagal EGAD planą Lietuva įdiegė mokymosi ir verslumo rėmimo schemą, kuria remiami tiek bedarbiai, tiek dirbantieji, siekiantys įgyti aukštos pridėtinės vertės kvalifikaciją ir įgūdžius, ir padedama verslininkams kurti žaliajai ir skaitmeninei pertvarkoms svarbias darbo vietas. Remiantis EGAD planu, iki 2026 m. II ketvirčio 19 350 dalyvių įgis įgūdžių ir kvalifikacijų didelės pridėtinės vertės srityse (10 000 iš jų – skaitmeninių įgūdžių srityje), o 1 325 dalyviai bus remiami siekiant kurti darbo vietas (iš jų 673 – darbo vietas, kuriomis remiama skaitmeninė pertvarka, ir 652 – darbo vietas, kuriomis remiama žilioji pertvarka ir žiedinė ekonomika). Tikimasi, kad tai kartu su suaugusiųjų švietimo reforma (žr. 12 priedą) sustiprins darbo jėgos skaitmeninius įgūdžius.

Lietuva ir toliau susiduria su iššūkiais, susijusiais su nuolat aukštu nelygybės ir skurdo rizikos lygiu, ypač vyresnio amžiaus asmenų, bedarbių ir asmenų su negalia grupėse. Socialinės apsaugos sistemos pajėgumai yra riboti dėl nuolat nepakankamo finansavimo ir tam tikrų grupių nepakankamų galimybių ja naudotis. Senėjanti visuomenė taip pat daro papildomą spaudimą socialinės apsaugos sistemoms, ypač pensijų sistemai ir ilgalaikiai priežiūrai, keldama riziką tvariam ir integraciniam Lietuvos augimui ir gerovei. Kad būtų pasiektas 2030 m. skurdo mažinimo tikslas, Lietuvai būtų naudinga kuo greičiau įgyvendinti vėluojančias reformas pagal ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo (EGAD) planą ir spręsti aukšto pajamų nelygybės, skurdo senatvėje lygio ir senatvės sulaukusių vyrų ir moterų skurdo rizikos skirtumų, bedarbių ir asmenų su negalia skurdo problemas. Įveikiant šiuos iššūkius bus prisidedama prie integracinio augimo ir konkurencingumo.

Nepaisant ilgalaikės konvergencijos ir atsigavimo po COVID-19 pandemijos, skurdas ir socialinė atskirtis tebėra dideli. Kelerius metus mažėjęs, asmenų, kuriems gresia skurdas ar socialinė atskirtis (AROPE), lygis pakilo 1,1 procentinio punkto iki 24,6 proc. 2022 m. ir iki 25,8 proc. 2024 m. ⁽¹⁴¹⁾. Nors didelio materialinio ir socialinio nepritekliaus lygis 2024 m. yra 9,3 procentinio punkto žemesnis nei 2016 m. ir sudaro 6,1 proc., t. y. nesiekia ES vidurkio (6,4 proc.), skurdo rizikos lygis (AROP) per tą patį laikotarpį sumažėjo tik 0,4 procentinio punkto. Todėl 2024 m. AROPE lygis išlieka vienas aukščiausių ES ir 4,8 procentinio punkto viršija ES vidurkį (21,0 proc.), daugiausia dėl aukšto 21,5 proc. skurdo rizikos lygio (ES: 16,2 proc.). Tarp veiksnių, lemiančių nuolat aukštą skurdo lygį, yra mažos išlaidos socialinei apsaugai, mažas pensijų, socialinių išmokų ir paramos minimaliosioms pajamoms adekvatumas, aprėpties spragos, nepakankamos galimybės

gauti kokybišką išsilavinimą, paramą užimtumui, sveikatos ir socialines paslaugas, ypač kaimo vietovėse ir nepalankioje padėtyje esančioms grupėms.

A11.1 diagrama. **AROPE lygis ir jo komponentai**

Šaltinis: Eurostatas, ES SPGS [ilc_peps01n, ilc_li02, ilc_md5d11, ilc_lvhl11n].

Norint iki 2030 m. pasiekti nacionalinį skurdo mažinimo tikslą, reikia nuolatinių pastangų. Asmenų, kuriems gresia skurdas ar socialinė atskirtis, skaičius, 2021 m. sumažėjęs iki 661 000 (nuo 712 000 2019 m.), nuo 2022 m. vėl ėmė didėti. 2024 m. AROPE lygis viršijo 2019 m. lygius ir pasiekė 744 000 asmenų. Keletas veiksnių galėjo prisidėti prie augimo, pavyzdžiui, rekordiškai didelė infliacija 2022 m. (18,9 proc.) ⁽¹⁴²⁾, tam tikrų socialinių išmokų indeksavimo mechanizmų specifika ⁽¹⁴³⁾ ir

⁽¹⁴²⁾ 2021 ir 2022 m. dėl to smarkiai sumažėjo neapmokestinamųjų pajamų, minimaliojo darbo užmokesčio, pensijų ir socialinių išmokų padidėjimo vertė. Europos Komisijos, Jungtinio tyrimų centro atlikti skaičiavimai, pagrįsti EUROMOD modeliu, l6.o+.

⁽¹⁴³⁾ Pvz., piniginių socialinės paramos išmokų indeksavimo delsa, nes valstybės remiamų pajamų suma, naudojama išmokai apskaičiuoti, priklauso nuo ankstesnių metų minimaliojo vartojimo krepšelio sumos. Taigi dabartinis valstybės remiamų pajamų dydis (221 EUR) 2025 m. sudaro apie 50 proc. 2024 m. minimalių vartojimo poreikių dydžio (446 EUR). Atitinkamai piniginės socialinės paramos sumos indeksuojamos vėliau, tai yra bent po vieno metų (faktiškai – po dvejų metų), o tai didelės

⁽¹⁴¹⁾ Eurostato 2024 m. Lietuvos duomenys yra negalutiniai.

staigus pajamų medianos padidėjimas⁽¹⁴⁴⁾, dėl kurio skurdo riba padidėjo nuo 483 EUR 2021 m. iki 564 EUR 2023 m. ir 615 EUR 2024 m. Be to, 2024 m., palyginti su 2022 m., skurdo gylys padidėjo 2,7 procentinio punkto, o tai reiškia, kad atotrūkis tarp asmenų, kuriems gresia skurdas, pajamų medianos ir skurdo ribos padidėjo iki 25,5 proc. (ES: 22,8 proc.). Todėl siekiant grįžti į tinkamą kelią siekiant 2030 m. nacionalinio tikslo padėti 223 000 žmonių išbristi iš skurdo ar socialinės atskirties, tolesni veiksmai galėtų apimti priemones, skirtas skurdžių pajamų, kurios yra pagrindinis aukšto AROPE lygio veiksnys ir kurios yra ypač aktualus dalykas tam tikroms pažeidžiamoms grupėms, kaip aprašyta toliau, problemai spręsti.

Pajamų nelygybė vis dar yra viena iš didžiausių ES. Bendrosios rinkos pajamos Lietuvoje yra vienos iš netolygiausiai pasiskirsčiusių ES – 2024 m. 20 proc. didžiausias pajamas gaunančių asmenų pajamos buvo 6,54 karto didesnės nei 20 proc. mažiausias pajamas gaunančių asmenų pajamos (ES šis rodiklis yra 4,66), taigi tai yra daugiau nei 6,32 karto 2023 m. Pajamų atotrūkis yra ypač didelis žemesniuose kvintiliuose – S50/S20 grupėje, kurioje vidutinės pajamas gaunančių asmenų pajamos yra 2,61 karto didesnės nei mažiausias pajamas gaunančių asmenų (ES: 2.18), taip pat iš dalies dėl spartaus minimaliojo darbo užmokesčio padidėjimo. Kartu mokesčių ir išmokų mechanizmo gebėjimas mažinti pajamų nelygybę atsilieka nuo ES vidurkio, be kita ko, dėl riboto mokesčių sistemos progresyvumo (2 priedas) ir mažo pensijų ir socialinių išmokų adekvatumo. Savo EGAD plane Lietuva išdėstė minimaliųjų pajamų sistemos adekvatumo didinimo reformos planus, taip pat numato priimti mokesčių reformą, kuri apimtų gyventojų pajamų apmokestinimo ir socialinio draudimo įmokų efektyvumo didinimą

infliacijos atveju (kaip buvo 2022 ir 2023 m.) galėtų ypač paveikti gavėjus.

⁽¹⁴⁴⁾ Europos Komisijos, Jungtinio tyrimų centro atlikti skaičiavimai, pagrįsti EUROMOD modeliu, I6.o+.

mažinant pajamų nelygybę ir skurdą. Tačiau šių reformų priėmimas buvo atidėtas. Nors Vyriausybės programos įgyvendinimo plane užsimenama apie kai kurias priemones, susijusias su pirmiau minėtomis reformomis, dėl jų formato ir turinio vis dar sprendžiama.

Vyresnio amžiaus asmenys, ypač moterys, ir toliau susiduria su didele skurdo rizika.

Daugiau nei trečdaliui šešiasdešimt penkerių metų ir vyresnių žmonių gresia skurdas ar socialinė atskirtis, o tai beveik dvigubai viršija 2024 m. ES vidurkį (39,1 proc., palyginti su 19,4 proc.). Vyresnio amžiaus žmonės, kurie yra vieniši, patiria ypač didelį poveikį: 2024 m. AROPE lygis buvo 55,9 proc. (ES: 30 proc.); tačiau šis rodiklis pagerėjo nuo 59,3 proc. 2023 m. Aukštus šios grupės AROPE lygius visų pirma lemia labai skurdžios pajamos, o 2024 m. skurdo rizikos lygis buvo 36,9 proc. (ES: 16,8 proc.), moterų atveju – gerokai daugiau (41,9 proc.), palyginti su vyrais (27,5 proc.). Senatvės sulaukusių vyrų ir moterų skurdo rizikos skirtumus galima paaiškinti įvairiais veiksniais, įskaitant vyrų ir moterų darbo užmokesčio skirtumą, neformaliosios priežiūros teikimo poveikį moterų karjerai ir jų ilgesnę gyvenimo trukmę sulaukus šešiasdešimt penkerių metų (dvidešimt metų, palyginti su penkiolika metų vyrų atveju), o tai reiškia, kad vyresnio amžiaus vienišų moterų dalis yra didesnė. Žemas pensijų adekvatumas yra svarbus veiksnys, o bendras pajamų pakeitimo pensijomis santykis yra vienas mažiausių ES (0,38, palyginti su 0,61 ES). Nors senatvės socialinio draudimo pensija padidėjo vidutiniškai 12 proc. nuo 483 EUR 2022 m. iki 539 EUR 2023 m., 2024 m. (2023 m. pajamų ataskaitiniai metai) ji išliko mažesnė už skurdo rizikos (AROP) 615 EUR ribą, o vyresnio amžiaus žmonių santykinė pajamų mediana vis dar sudarė 63 proc. jaunesnių nei šešiasdešimt ketverių metų asmenų pajamų ir buvo viena mažiausių ES (ES: 90 proc.). Tikėtina, kad šiuos iššūkius dar labiau paaštrins spartus Lietuvos gyventojų senėjimas. Numatoma, kad išlaikomo amžiaus pagyvenusių žmonių koeficientas

padidės nuo 0,31 2023 m. iki 0,67 2070 m.⁽¹⁴⁵⁾. Labai didelė sveikatos priežiūros išlaidų dalis (31,8 proc., palyginti su ES vidurkiu 14,3 proc.), kai beveik pusė visų mokėjimų savo lėšomis tenka ambulatoriniam gydymui skirtiems vaistams, taip pat daro neigiamą poveikį vyresnio amžiaus žmonėms. Vyriausybė jau paskelbė apie savo ketinimus tobulinti pensijų indeksavimo mechanizmą ir reformuoti antrąją pensijų kaupimo sistemos pakopą. Be to, būtų naudinga, jei Lietuva apsvarstytų konkrečias priemones, kaip spręsti senatvės sulaukusių vyrų ir moterų skurdo rizikos skirtumų problemą.

Skurdo ir socialinės atskirties rizikai įtakos taip pat turi užimtumo statusas ir dideli regioniniai skirtumai. 2024 m. AROPE lygis kaimo vietovėse (33,6 proc., palyginti su 21,3 proc. ES) ir miestuose bei priemiesčiuose (26,9 proc., palyginti su 20,3 proc. ES) buvo didesnis nei miestuose (17,9 proc., palyginti su 21,4 proc. ES), be kita ko, ir dėl didesnio nedarbo paplitimo už miestų ribų (žr. 10 priedą) ir ribotų galimybių naudotis viešosiomis paslaugomis kaimo vietovėse. Kaimo regionai, ypač besiribojantys su Baltarusija ir Rusija, yra tarp tų, kurių skurdo rizikos lygiai yra aukščiausi. Bedarbių skurdo rizikos lygis vis dar yra vienas iš aukščiausių ES (59,5 proc. 2024 m., palyginti su ES – 48,8 proc.). Be to, žemos kvalifikacijos darbuotojų skurdo lygis 2024 m. buvo 33,2 proc. (ES: 28,7 proc.), o maždaug trečdalis naujų registruotų bedarbių buvo žemos kvalifikacijos (žr. 10 priedą). Nors standartiniams darbuotojams skiriamų bedarbio išmokų aprėptis yra didesnė nei ES vidurkis, dauguma savarankiškai dirbančių asmenų nedarbo socialiniu draudimu nedraudžiami. EGAD plane numatyta reforma, kuria siekiama išplėsti nedarbo socialinio draudimo aprėptį įtraukiant savarankiškai

dirbančius asmenis ir palengvinti sąlygas gauti bedarbio pašalpas, buvo atidėta ir neaišku, ar naujoji Vyriausybė ją vykdys.

Skurdas ypač didelis tarp asmenų su negalia.

Asmenų su negalia AROPE lygis yra didžiausias ES (45,8 proc., palyginti su 28,8 proc. ES). Jį daugiausia lemia skurdo rizikos lygis, kuris taip pat yra didžiausias ES (2024 m. 38,2 proc., palyginti su 20,7 proc. ES). Tai taip pat atspindi žemą asmenų su negalia užimtumo lygį, o asmenų su negalia užimtumo skirtumas Lietuvoje yra vienas didžiausių ES (žr. 10 priedą) ir tai dar labiau trukdo Lietuvos integraciniam augimui ir konkurencingumui. Be to, Lietuva ligos ir negalios išmokoms ir priemonėms skyrė 3,7 proc. savo BVP – tai ketvirtas pagal dydį rodiklis ES, o negalios paplitimo lygis buvo panašus (27,4 proc. visų Lietuvos gyventojų 2023 m., palyginti su 26,8 proc. ES). Tokia padėtis signalizuoja apie mažą socialinės apsaugos išlaidų su liga ir negalia susijusios politikos sritims veiksmingumą. Šiuos klausimus siekiama spręsti pastarojo meto reformomis dėl negalios vertinimo (nuo 2024 m.) ir dėl asmenų su negalia dalyvavimo atviroje darbo rinkoje (nuo 2023 m.). Daugiau kaip 175 mln. EUR biudžetą turinčios „Europos socialinio fondo +“ (ESF+) programos ne tik teiks visapusiškas šeimos paslaugas ne mažiau kaip 75 000 asmenų ir bendruomenės paslaugas ne mažiau kaip 5 400 pažeidžiamų vaikų, bet ir remis ne mažiau kaip 3 300 asmenų su negalia deinstitutionalizavimą pereinant nuo institucinės globos prie šeiminių ir bendruomeninių paslaugų. Nors lieka neaišku, ar priemonės, kuriomis sprendžiama nepakankamo neįgalumo išmokų adekvatumo problema, bus įtrauktos į pagal EGAD planą numatytą reformą dėl minimaliųjų pajamų adekvatumo didinimo, Lietuvai būtų naudinga apsvarstyti tikslines priemones šiai problemai spręsti.

Vaikų skurdo ar socialinės atskirties rizika toliau mažėja.

Nuo 2015 m. vaikų AROPE lygis sumažėjo 13,2 procentinio punkto ir 2023 m. pasiekė 21,7 proc. (ES: 24,8 proc.). Tačiau 2024 m. jis padidėjo iki 22,8 proc. (ES:

⁽¹⁴⁵⁾https://doi.org/10.2908/PROJ_23NDBI.

Išlaikomo amžiaus pagyvenusių žmonių koeficientas – vyresnio amžiaus žmonių, kurie paprastai yra ekonomiškai neaktyvūs (t. y. 65 metų ir vyresnių), skaičiaus santykis su darbingo amžiaus žmonių (t. y. 15–64 metų amžiaus) skaičiumi.

24,2 proc.). Lietuva nėra nustačiusi atskiro tikslo mažinti vaikų, kuriems gresia skurdas ar socialinė atskirtis, skaičių. Siekdama sušvelninti skurdo poveikį vaikams, ji pagal savo 2023 m. veiksmų planą įgyvendina Europos vaiko garantijų sistemą. 2024 m. įgyvendinimo ataskaitoje teigiama, kad kai kuriose srityse, pvz., ikimokyklinio ugdymo ir priežiūros, padaryta santykinė pažanga, o tokiose srityse kaip būstas būtų tikslinga dėti daugiau pastangų. Europos vaiko garantijų sistemos įgyvendinimui skirta apie 99 mln. EUR ESF+ lėšų, o tai gerokai viršija reikalavimą Lietuvai skirti ne mažiau kaip 5 proc. ESF+ lėšų kovai su vaikų skurdu.

Energijos nepriteklus ir nepakankamai išvystyta viešojo transporto sistema kelia iššūkių teisingai žaliajai pertvarkai. Palyginti su 2021 m., 2022 m. energijos kainos pakilo 56 proc., o 2023 m. nukrito tik 4 proc., todėl Vyriausybė ėmėsi *ad hoc* priemonių, kad sušvelnintų poveikį namų ūkiams ir įmonėms. Nepaisant šių intervencinių priemonių, gyventojų, negalinčių tinkamai šildyti savo namų, dalis 2024 m. buvo beveik dvigubai didesnė už ES vidurkį (18 proc., palyginti su 9,2 proc.), o ypač didelė šį dalis buvo tarp žmonių, kuriems gresia skurdas, (33,8 proc.). Šiuos iššūkius didina šalies priklausomybė nuo centralizuoto šilumos tiekimo sistemų, kuriose dažnai naudojama neefektyvi infrastruktūra. Be to, būsto fonde dominuoja daugiabučiai pastatai, kurie yra energiškai neefektyvūs ir nuolat patiria problemų dėl prastos kokybės. Maždaug aštuoni iš dešimties namų buvo pastatyti iki 1993 m. ir prastai prižiūrimi. Maždaug trys ketvirtadaliai daugiabučių namų ūkių ir dauguma vienbučių namų ūkių turi labai žemą energijos vartojimo efektyvumą įvertinimą, o mažiau nei 2 proc. – aukštą energijos vartojimo efektyvumo įvertinimą⁽¹⁴⁶⁾. Viešuoju transportu naudojamasi mažiausiai

ES – 2022 m. tik 7,1 proc. sausumos kelionių vyko viešuoju transportu (ES: 16,6 proc.). Į Lietuvos EGAD planą įtrauktos investicijos, kurių reikia siekiant paspartinti daugiabučių namų renovaciją teikiant finansinę paramą namų ūkiams, taip pat remti netaršių transporto priemonių naudojimą viešajame ir privačiąjame sektoriuose. Tačiau, siekiant užtikrinti, kad pažeidžiami namų ūkiai gautų paramą, kurios jiems reikia energijos ir transporto išlaidoms padengti, Lietuvai būtų naudinga griežtesnė nacionalinė strategija, taip pat aiškesnės energijos ir transporto galimybių nepritekliaus apibrėžtys ir metodikos. Dabartinis TPP projektas, kuriuo siekiama padėti Lietuvai įgyvendinti Socialinį klimato fondą, turėtų suteikti daugiau aiškumo apie energijos ir transporto galimybių nepritekliaus sąvokas ir priemonių, padedančių pažeidžiamiesiems namų ūkiams spręsti šią problemą.

Socialinės apsaugos sistemoje yra adekvatumo ir aprėpties spragų. 2023 m. išlaidos socialinės apsaugos išmokoms, sudarančios 16,2 proc. BVP, buvo vienos mažiausių ES (ES: 26,8 proc.)⁽¹⁴⁷⁾. Socialinių pervedimų (išskyrus pensijas) poveikis skurdo mažinimui 2024 m. buvo gerokai mažesnis už ES vidurkį (25,9 proc., palyginti su 34,4 proc.), t. y. sumažėjo, palyginti su 2023 m. lygiu (29,9 proc., palyginti su ES 34,7 proc.). Savarankiškai dirbantiems asmenims, kurie 2023 m. sudarė 9,9 proc. viso užimtumo, pasinaudoti galimybe gauti adekvačią socialinę apsaugą, vis dar sunku. Daugiau nei 80 proc. neturi galimybės gauti bedarbio pašalpų ir tik 45,4 proc. bedarbių (kuriems gresia skurdas prieš socialinius pervedimus) gauna kokias nors socialines išmokas (ES: 52,4 proc.). Struktūrinių skurdo, socialinės atskirties ir pajamų nelygybės problemų sprendimas yra labai svarbus skatinant tvarų, integracinį augimą ir ilgalaikį

⁽¹⁴⁶⁾ EBPO ataskaita dėl įperkamo būsto politikos veiksmų Lietuvoje, https://www.oecd.org/en/publications/policy-actions-for-affordable-housing-in-lithuania_ca16ff6d-en.html.

⁽¹⁴⁷⁾ Eurostatas. Valdžios sektoriaus išlaidos (COFOG) socialinei apsaugai taip pat buvo mažesnės nei ES vidurkis – 13,5 proc. BVP, palyginti su 19,4 proc. ES lygmeniu.

konkurencingumą Lietuvoje. Norint tai pasiekti, šaliai būtų naudinga įgyvendinti EGAD plane išdėstytas reformas, taip pat ieškoti būdų, kaip padidinti socialines išlaidas ir pagerinti jų nukreipimą tiems, kuriems jų labiausiai reikia.

Ilgalaikės priežiūros sistema tebėra susiskaidžiusi ir jai trūksta tinkamo finansavimo, priežiūros namuose galimybių ir darbuotojų. Lietuvoje yra dideli ilgalaikės priežiūros poreikiai, vyresnių nei šešiasdešimt penkerių metų asmenų, kuriems labai sunku rūpintis savimi ir (arba) savo namų ūkiu, dalis viršija ES vidurkį (34,8 proc., palyginti su 26,6 proc. 2019 m.). Tačiau viešosios išlaidos ilgalaikiai priežiūrai 2022 m. buvo mažesnės už ES vidurkį (1 proc. BVP, palyginti su 1,7 proc. BVP) ir daugiausia dėmesio buvo skiriama stacionarinei globai (55,7 proc.) ir piniginėms išmokoms (38 proc.). Siekdama spręsti klausimą, susijusį su labai ribota dalimi, skirta priežiūros paslaugoms namuose (6,4 proc.), Lietuva naudoja 11 mln. EUR EGAD plane numatytų lėšų, kad iki 2026 m. suformuotų 90 mobilių ilgalaikės priežiūros specialistų komandų, įsteigtų 10 dienos priežiūros centrų ir apmokytų 1 000 priežiūros namuose specialistų, ir toliau remt ambulatorinių ilgalaikės priežiūros paslaugų plėtrą, skirdama apie 70 mln. EUR iš „Europos socialinio fondo plius“. Oficialių ilgalaikės priežiūros darbuotojų trūkumas dar paaštrina su finansavimu susijusias problemas: 2023 m. vienam šimtui šešiasdešimt penkerių metų ir vyresnių asmenų teko 1,1 dirbančio ilgalaikės priežiūros darbuotojo (ES: 3,2). Apskaičiuota, kad 90 proc. ilgalaikės priežiūros poreikių turinčių žmonių naudojasi neformaliosios priežiūros paslaugomis (tai yra gerokai daugiau nei 70 proc. ES rodiklis), mažiau nei 5 proc. ilgalaikės priežiūros poreikių turinčių žmonių Lietuvoje gauna tik formaliąją priežiūrą, o likusieji naudojasi šių dviejų rūšių paslaugų deriniu. Tačiau neformaliųjų slaugytojų socialinė apsauga išlieka ribota. Atsižvelgiant į spartų gyventojų senėjimą, Lietuvai būtų naudinga dėti daugiau pastangų sprendžiant šias ilgalaikės priežiūros paslaugų teikimo problemas.

Per pastarąjį dešimtmetį būsto kainos smarkiai išaugo, tačiau pastaruoju metu augimas sulėtėjo. Nuo 2015 m. būsto kainos išaugo daugiau nei dvigubai. 2024 m. jos padidėjo 9,7 proc., o 2022 ir 2023 m. buvo padidėjusios atitinkamai 19 proc. ir 9,8 proc., tačiau apskaičiuota, kad jos vis dar nėra pervertintos. Nekilnojamojo turto pardavimas ir statybos leidimų skaičius nuo 2021 m. sumažėjo, prisitaikant prie pastarųjų dvejų metų aukštesnių palūkanų normų aplinkos.

Pastaraisiais metais bendras būsto įperkamumas sumažėjo, o būsto kokybė vis dar yra prasta. Standartizuotas būsto kainų ir pajamų santykis nuo 2015 m. padidėjo 6 proc. Tačiau, nors 2015–2020 m. būsto kainos augo mažiau nei namų ūkių pajamos, nuo to laiko jos augo sparčiau, o standartizuotas būsto kainų ir pajamų santykis nuo 2020 m. padidėjo 10 proc. Atsižvelgiant į su hipoteka susijusias išlaidas, namų ūkių skolinimosi galimybės per pastarąjį dešimtmetį iš esmės nekito. Nors nuomos rinka yra labai maža, naujos nuomos ir pajamų santykis per pastarąjį dešimtmetį sumažėjo. Perpildymo lygis kasmet augo nuo 21,1 proc. 2020 m. iki 26,3 proc. 2024 m. (plg. ES: 16,9 proc.) ir atitiko būsto kainų augimo tendenciją. Perpildymo lygis buvo ypač didelis miestuose (30,9 proc., palyginti su 20,3 proc. ES), kur nekilnojamojo turto kainos augo labiausiai. Tačiau per didelių išlaidų būstui rodiklis (6,2 proc., palyginti su 8,2 proc. ES) ir būsto išlaidos kaip disponuojamųjų namų ūkio pajamų dalis (15,5 proc., palyginti su 19,2 proc. ES), 2024 m. išliko mažesni už ES vidurkį, daugiausia dėl didelės nekilnojamojo turto nuosavybės dalies (87,4 proc. 2024 m., palyginti su 68,4 proc. ES)⁽¹⁴⁸⁾. Būsto kokybė išlieka prasta – 2023 m. gyventojų, namų ūkyje neturinčių nei vonios, nei dušo, dalis sudarė 5,4 proc. (palyginti su 1,7 proc. ES 2020 m.).

Reaguodama į šiuos iššūkius ir vadovaudamasi EBPO rekomendacijomis dėl įperkamų būsto politikos galimybių 2023 m.,

⁽¹⁴⁸⁾ Eurostato statistika.

atsakomybę už būsto įperkamumo sritį Lietuva neseniai pavedė Aplinkos ministerijai. Be to, 2024 m. gruodžio mėn. buvo pradėtos viešos konsultacijos, siekiant išsamiai įvertinti būsto įperkamumo situaciją šalyje. Nepaisant to, Lietuvai būtų naudinga intensyviau plėtoti įperkamo būsto politiką, atsižvelgiant į tai, kad sparčiai kylančios nekilnojamojo turto kainos greičiausiai ir toliau darys spaudimą būsto įperkamumui.

Įgūdžių ugdymui Lietuvoje trukdo nepakankamas bendrojo ugdymo sistemos teisingumas, mokytojų trūkumas, mažas profesinio rengimo ir mokymo (PRM) bei aukštojo mokslo patrauklumas ir atitiktis darbo rinkos poreikiams, žemas suaugusiųjų mokymosi lygis – visa tai trukdo šalies pajėgumui diegti inovacijas ir konkurencingumui. Maždaug vienam iš keturių 15 metų moksleivių trūksta pagrindinių įgūdžių, o socialinė ir ekonominė padėtis ir mokyklos vieta tebėra svarbūs moksleivių mokymosi pasiekimų prognozavimo veiksniai. Nepaisant įgyvendinamų priemonių, mokytojų trūkumas vis dar yra problema. Siekiant reaguoti į mažėjantį stojančiųjų skaičių, kokybės problemas ir menką aukštojo mokslo atitiktį darbo rinkos poreikiams, imamas priemonių bendrai kokybei pagerinti ir kai kurioms kolegijoms konsoliduoti; jų rezultatai paaiškės vėliau. Nors darbo jėgos ir įgūdžių vis dar trūksta, profesinio rengimo ir mokymo bei aukštojo mokslo atitiktis darbo rinkos poreikiams išlieka maža, kaip ir suaugusiųjų, dalyvaujančių mokymosi veikloje, dalis. Šią problemą siekiama spręsti naująja individualiųjų mokymosi paskyrų platforma⁽¹⁴⁹⁾, tačiau tobulintinos sritys jau aiškios. Šie ir kiti gebėjimų ugdymo ir žmogiškojo kapitalo formavimo trūkumai kartu su numatomu darbingo amžiaus gyventojų skaičiaus mažėjimu (žr. 10 priedą) trukdo Lietuvos našumo augimo ir konkurencingumo potencialui.

Juridinės teisės į visuotinę galimybę naudotis ikimokyklinio ugdymo paslaugomis palaipsniui išplečiamos, tačiau prieinamumo problemų vis dar yra. 2023 m. 96,2 proc. vaikų nuo trejų metų iki privalomojo pradinio ugdymo pradžios lankė ikimokyklinio ugdymo ir priežiūros įstaigas (ES: 94,6 proc.). 2024 m. vaikų priežiūros sistemoje dalyvavo 36,9 proc.⁽¹⁵⁰⁾ jaunesnių nei 3 metų vaikų (ES: 39,2 proc.); tačiau nacionaliniai duomenys rodo

nuolatinį augimą ir 43,5 proc. dalyvavimo rodiklį. Sunkumų vis dar kelia labai žemas dalyvavimo lygis kaimo vietovėse, kur nepalankioje padėtyje esančių vaikų dalis yra didesnė⁽¹⁵¹⁾. Iki 2025 m. rugsėjo mėn. visi dvejų metų vaikai turės teisę į ikimokyklinį ugdymą ir priežiūrą. Tačiau infrastruktūros apribojimai ir mokytojų bei darbuotojų trūkumas gali trukdyti sėkmingai teikti kokybiškas ikimokyklinio ugdymo ir priežiūros paslaugas ir veiksmingai jomis naudotis⁽¹⁵²⁾. Iki 2027 m. bent 70 proc. vaikų kaimo vietovėse nuo dvejų iki penkerių metų turėtų dalyvauti ikimokyklinio ugdymo ir priežiūros veikloje⁽¹⁵³⁾.

Maždaug vienam iš keturių moksleivių trūksta minimalių pagrindinių matematikos, skaitymo ir gamtos mokslų įgūdžių, todėl kyla pavojus sudėtingesniai įgūdžių ugdymui. Remiantis 2022 m. EBPO Tarptautinio moksleivių vertinimo programos (PISA) rezultatais, vienam iš keturių Lietuvos penkiolikmečių trūksta pagrindinių matematikos įgūdžių (27,8 proc., ES: 29,5 proc.) ir skaitymo įgūdžių (24,9 proc., ES: 26,2 proc.), taip pat vienam iš penkių trūksta gamtos mokslų įgūdžių (21,8 proc., ES: 24,2 proc.). Nuo 2012 m. daugumoje ES valstybių narių moksleivių nepakankamų mokymosi pasiekimų rodikliai gerokai padidėjo, o Lietuvoje jie išliko stabilūs skaitymo ir matematikos srityse, o padidėjo tik gamtos mokslų srityje (5,7 procentinio punkto., palyginti su 7,4 procentinio punkto ES). Geriausių rezultatų pasiekusių asmenų dalis yra ribota ir nuo 2012 m. nepasikeitė: matematikos srityje – 7,2 proc. (ES: 7,9 proc.), gamtos mokslų srityje – 5,5 proc. (ES: 6,9 proc.) ir skaitymo srityje –

⁽¹⁴⁹⁾ [Mokymosi visą gyvenimą platforma.](#)

⁽¹⁵⁰⁾ Negalutiniai Eurostato duomenys.

⁽¹⁵¹⁾ [Rodiklių duomenų bazė – Oficialiosios statistikos portalas.](#)

⁽¹⁵²⁾ Švietimo, mokslo ir sporto ministerija (2022a), Ikimokyklinio ugdymo infrastruktūros plėtros Lietuvos savivaldybėse galimybių studija.

⁽¹⁵³⁾ [Susitarimas dėl nacionalinės švietimo politikos \(2021–2030 m.\) – Švietimo, mokslo ir sporto ministerija.](#)

4,7 proc. (ES: 6,5 proc.)⁽¹⁵⁴⁾, o tai gali trukdyti būsimam inovacijų potencialui.

Švietimo teisingumas bei miesto ir kaimo skirtumai yra nuolatiniai švietimo sistemos iššūkiai. Nepalankioje padėtyje esančių moksleivių nepakankamų matematikos pasiekimų rodiklis yra maždaug keturis kartus aukštesnis nei palankioje padėtyje esančių jų bendraamžių: atitinkamai 46,5 proc. (ES: 48 proc.) ir 11 proc. (ES: 10,9 proc.). Nepalankioje padėtyje esančių moksleivių geriausias matematikos pasiekimų lygis yra 1,9 proc. (ES: 1,8 proc.), palyginti su 16,3 proc. (ES: 18,4 proc.) palankioje padėtyje esančių moksleivių grupėje. Be to, visose trijose testuotose srityse galima pastebėti labai didelius miesto ir kaimo vietovių mokymosi pasiekimų pagal vidutinius PISA balus skirtumus. Miesto mokyklų moksleiviai matematikos srityje gauna vidutiniškai 71 balu daugiau nei jų bendraamžiai kaimo vietovėse, o tai viršija ES vidutinį 46 balų atotrūkį. Pagrindiniai veiksniai yra dideli regioniniai skirtumai: kaimo vietovėse skurdas ar socialinė atskirtis gresia 29,8 proc. žmonių, palyginti su 17,6 proc. miesto vietovėse. Mokyklų tinklas tapo neveiksmingas, nes kaimo vietovėse sutelkta daug mažų mokyklų, kurios sietinos su prastesniais rezultatais ir didesnėmis išlaidomis vienam moksleiviui⁽¹⁵⁵⁾. Mokyklose, kuriose yra mažai moksleivių, taip pat sunku veiksmingai panaudoti mokytojus ir tai didina mokytojų trūkumą ir siūlomas darbo vietas ne visą darbo laiką, dėl to mažėja atlyginimai ir mokytojams reikia derinti darbą keliose vietose.

Siekiant spręsti ilgalaikę miesto ir kaimo vietovių mokymosi pasiekimų skirtumų problemą, šiuo metu įgyvendinamos įvairios priemonės. Į EGAD planą įtraukta Tūkstantmečio mokyklų programa, skirta suteikti vaikams geresnes galimybes lankyti

aukštos kokybės mokyklas, neatsižvelgiant į jų kilmę. Šioje programoje dalyvauja ne mažiau kaip 80 proc. visų Lietuvos savivaldybių. 2020–2023 m. mokyklų skaičius šalyje sumažėjo nuo 978 iki 928. Tačiau tinklas dar nėra pakankamai racionalizuotas, o mokyklų, kurioms reorganizavimo reikalavimai netaikomi, yra per daug (250 mokyklų 2023 m.)⁽¹⁵⁶⁾. Įgyvendinant EGAD planą, nuo 2023–2024 m. Lietuvoje pradėta įgyvendinti nauja kompetencijomis grindžiama mokymo programa. Sėkmingas įgyvendinimas ir planas didinti švietimo teisingumą per mokymo programas bus svarbūs veiksniai siekiant pagerinti mokinių mokymosi rezultatus⁽¹⁵⁷⁾.

Profesinio rengimo ir mokymo patrauklumas ir atitiktis darbo rinkos poreikiams vis dar yra maži, o tai trukdo konkurencingumui.

Besimokančiųjų, dalyvaujančių vidutinio lygio (ISCED 3–4 lygio) profesinio rengimo programose, dalis (36,2 proc. 2023 m.) yra gerokai mažesnė už ES vidurkį (52,4 proc.). Taip yra daugiausia dėl stigos, susijusios su PRM, kuris vis dar plačiai laikomas „antrosios galimybės“ sistema moksleiviams, turintiems žemesnius nei vidutiniai bendrojo ugdymo rezultatus. Be to, nors priėmimo į vidutinio lygio PRM įstaigas STEM srityse lygis (50,3 proc. visų vidutinio lygio PRM įstaigų moksleivių) 2023 m. viršijo ES vidurkį (36,3 proc.), bendras priėmimo lygis, palyginti su 2017 m., sumažėjo beveik du kartus. Dėl to padidėja darbo jėgos ir įgūdžių trūkumo rizika tuose sektoriuose, kuriuose PRM įstaigų absolventų pasiūla gali labiausiai pasikeisti, pavyzdžiui, statybų ir transporto sektoriuose. Be to, neseniai profesinio rengimo ir mokymo įstaigas baigusius (20–34 metų) asmenų užimtumo lygis 2023 m. buvo mažesnis už ES vidurkį (76,6 proc., palyginti su 80 proc.)⁽¹⁵⁸⁾, kaip ir jų mokymosi darbo vietoje lygis (59,5 proc., palyginti su 65,3 proc.), o tai

⁽¹⁵⁴⁾OECD (2023), *PISA 2022 Results (Volume I): The State of Learning and Equity in Education*.

⁽¹⁵⁵⁾H. Blöchliger, R. Tusz (2020), *Regional Development in Lithuania: A tale of two economies. OECD Economics Department Working Papers No 1650*.

⁽¹⁵⁶⁾Valstybės kontrolė (2024 m.), *Švietimui skirtų asignavimų panaudojimas*, Nr. VAE-4.

⁽¹⁵⁷⁾[EBPO įgūdžių strategija Lietuvoje | EBPO](#).

⁽¹⁵⁸⁾[Eurostatas](#).

rodo struktūrines problemas, susijusias su PRM kokybe ir atitiktimi darbo rinkos poreikiams. Šiuos iššūkius dar labiau pabrėžia didėjanti nesimokančio, nedirbančio ir mokymuose nedalyvaujančio (NEET) jaunimo (15–29 m.) dalis (žr. 10 priedą). Siekiant išspręsti šias problemas, Lietuvos EGAD plane numatytos reformos, įskaitant naujų ir esamų PRM programų rengimą glaudžiai konsultuojantis su socialiniais partneriais, taip pat investicijas į PRM mokytojų profesines kompetencijas ir aktyvesnis dalyvavimas pameistrystės programose. Lietuva taip pat vykdo techninės paramos priemonės (TPP) projektą, skirtą PRM vertinimui ir kokybės užtikrinimui pagerinti. Siekiant, kad PRM taptų patrauklesnis ir lankstesnis, 2023 m. mokyklose pradėtas taikyti profesinis orientavimas, o nuo 2020 m. į eksperimentines PRM programas gali būti priimami paskutinių ketverių bendrojo vidurinio ugdymo metų (9–12 klasių) moksleiviai (¹⁵⁹).

Nors priemonės mokytojams pritraukti ir rengti įgyvendinamos, jų vis dar trūksta. 2022 m. 39,8 proc. bendrojo ugdymo mokytojų buvo 55 metų ar vyresni – tai aukščiausias rodiklis ES (ES: 24,8 proc.). Mokytojų trūkumo rizika artimiausiais metais didės, be kita ko, dėl žemo profesijos prestižo, mažo darbo užmokesčio, per didelio darbo krūvio, netikrumo dėl vykstančių švietimo pokyčių, sudėtingų santykių su vaikais ir tėvais bei nemotyvuotų žmonių, kurie renkasi pedagogines studijas (¹⁶⁰). Vidutinis visą darbo laiką dirbančių mokytojų darbo užmokestis 2023 m. siekė 112 proc. šalies vidutinio darbo užmokesčio, o 2024 m. jis dar du kartus buvo didinamas, kad būtų pasiektas 130 proc. nacionalinis tikslinis rodiklis. Tačiau dėl neefektyvaus mokyklų tinklo, kuriame mažos kaimo mokyklos paprastai negali pasiūlyti darbo visą darbo laiką grafiko, tebėra dideli atlyginimų skirtumai. Lanksčių būdų

kvalifikuotiems asmenims mokytis suteikimas, įgūdžių ir darbo patirties, įgytos kompensavimo sistemose, pripažinimas, dirbančių mokytojų mokymo, siekiant įgyti papildomą kvalifikaciją, finansavimas, poreikiais pagrįstų profesinio tobulėjimo galimybių suteikimas ir pradinio mokytojų rengimo kokybės gerinimas aprūpinant mokytojus mokymo metodikomis, suderintomis su naujomis bendrosiomis mokymo programomis, – visos šios priemonės galėtų būti dar labiau sustiprintos (¹⁶¹). Taip pat galėtų padėti supažindinimo ir mentorystės programų stiprinimas, pedagogų profesinis bendradarbiavimas ir tikslinės finansinės paskatos nepalankioje padėtyje esančiose mokyklose.

Stojančiųjų į tretinio mokslo įstaigas skaičius nuolat mažėja dėl demografinių tendencijų, o jo atitiktis darbo rinkos poreikiams tebėra problema. 2017–2022 m. tretinio mokslo įstaigų studentų skaičius sumažėjo 17,3 proc., atitinkamai pagal demografines tendencijas. 25–34 metų amžiaus gyventojų, įgijusių tretinį išsilavinimą, dalis išlieka viena didžiausių ES (58,2 proc., palyginti su 44,2 proc. ES, 2023 m.). Nors 2023 m. 89,5 proc. neseniai tretinį išsilavinimą įgijusių absolventų (20–34 m.) dirbo, tik 47 proc. kolegijų absolventų eina pareigas, atitinkančias jų išsilavinimo lygį (¹⁶²). Atotrūkis tarp lyčių jaunų absolventų grupėje išlieka vienas didžiausių, o moterų skaičius gerokai viršija tretinį išsilavinimą įgijusių vyrų skaičių 18,4 procentinio punkto (ES: 11,2 procentinio punkto 2024 m.). EGAD plane aukštojo mokslo institucijos skatinamos tarptautinti savo profilį ir pritraukti bei integruoti užsienio studentus.

Stojančiųjų į kai kurias tretinio mokslo STEM studijų programas skaičius neproporcingai mažėja. Siekiant pagerinti pasiekimus ir susidomėjimą STEM dalykais, parengtas 2023–

(¹⁵⁹) [CEDEFOP 2023 – PRM sistemos Lietuvoje aprašymas](#).

(¹⁶⁰) Valstybės kontrolė (2023), [Vertinimo ataskaita. Pedagogų poreikio užtikrinimo vertinimas. 2023 m. rugsėjo 6 d. Nr. VRE-5. Valstybės kontrolė \(2023\)](#).

(¹⁶¹) OECD (2021), *OECD Skills Strategy Lithuania*.

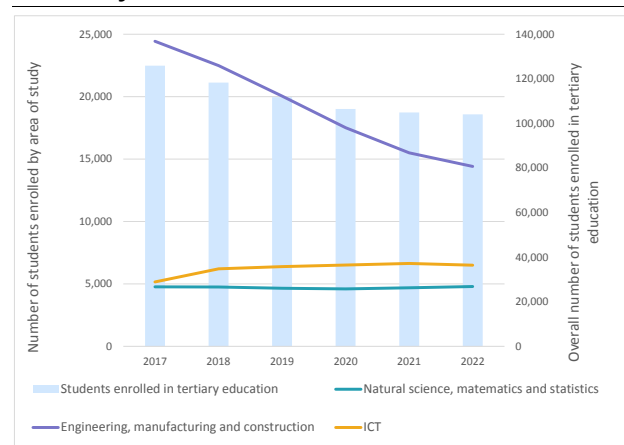
(¹⁶²) Švietimo, mokslo ir sporto ministerija (2023 m.). *Kolegijų tinklo stiprinimas: stiprės koleginės studijos, reikalavimai studentams priklausys nuo pasirinktų studijų, pranešimas spaudai*, 2023 m. birželio 14 d.

2030 metų gamtos mokslų, technologijų, inžinerijos, matematikos mokslų ugdymo taikant kūrybiškumą (STEAM) stiprinimo strateginis planas⁽¹⁶³⁾. Iki 2024 m. veikė septyni regioniniai atviros prieigos STEAM centrai ir trys metodiniai centrai. Stojančiųjų į kai kurias tretinio mokslo STEM studijų programas skaičius sumažėjo ir 2023 m. sudarė 25,0 proc. visų įstojusiųjų į tretinio mokslo įstaigas, palyginti su 27,3 proc. 2017 m. Sumažėjimą lemia mažėjantys stojančiųjų į inžinerijos, gamybos ir statybos kryptų studijų programas skaičius ir tai prisideda prie darbuotojų trūkumo darbo rinkoje. Studijuojančių pagal IRT srities studijų programas skaičius pamažu didėja – nuo 2017 m. iki 2023 m. padidėjo nuo 4,1 iki 7,2 proc., o moterų dalis tarp IRT srities studentų tebėra maža – 16,9 proc. IRT studijų programų absolventų pasiūla neatitinka darbo rinkos paklausos⁽¹⁶⁴⁾. Studentų, kurie renka pedagogikos studijas ir STEM specializacijas, skaičius išlieka nepakankamas; tai prisideda prie STEM dalykų mokytojų trūkumo.

Siekiant reaguoti į kokybės problemas, atitiktį darbo rinkos poreikiams ir mažėjantį stojančiųjų į kolegijas skaičių, kai kurios kolegijos jungiamos, nors poveikis efektyvumui verčia susirūpinti. Siekdamą racionalizuoti pagal EGADP skatinamą aukštojo mokslo aplinką, vyriausybė pritarė penkiems kolegijų susijungimams. Tačiau, kadangi nepriklausomai institucijai, Studijų kokybės vertinimo centrui (SKVC), atlikus peržiūrą trys iš penkių susijungimų nebuvo rekomenduoti, galimą poveikį efektyvumui dar reikės įvertinti. Nuo 2028 m. kolegijos bus vertinamos pagal naujus jų taikomųjų mokslinių tyrimų pajėgumų, mažiausio priimtų studentų skaičiaus, atitikties darbo rinkos poreikiams ir dėstytojų vertinimo kriterijus. Nuo 2024 m. aukštosios mokyklos pretendentai į valstybės finansuojamas ir valstybės nefinansuojamas

studijų vietas turi taikyti tuos pačius minimaliuosius reikalavimus. Taip pat buvo bandoma sustiprinti aukštojo mokslo socialinį aspektą, rezervuojant 1 300 vietų studentams, kurie dėl savo socialinės ir ekonominės padėties yra pažeidžiami. Be to, Lietuvoje pastebimas didėjantis aukštojo mokslo prieinamumas asmenims iš mažiausias pajamas gaunančių namų ūkių. Šioje grupėje 2023 m. aukštąjį išsilavinimą įgijusių 25–29 metų amžiaus asmenų dalis sudarė 51,3 proc.; ji nuolat augo nuo 37,1 proc. 2022 m. ir 33,2 proc. 2021 m.

A12.1 diagrama. **Tretinio mokslo ir STEM studijų kryptų (ISCED 5–8) studentų skaičiaus tendencijos**

Šaltinis: Eurostatas: educ_uoe_enrt03.

Ryšys tarp įgūdžių prognozavimo ir įgūdžių ugdymo išlieka silpnas. 59 proc. Lietuvos mažųjų ir vidutinių įmonių (MVĮ) nurodo, kad įgūdžių trūkumas trukdo bendrai verslo veiklai⁽¹⁶⁵⁾. Atsižvelgiant į numatomą darbingo amžiaus gyventojų skaičiaus mažėjimą ir nuolatinį įgūdžių trūkumą, didėja sklandžios įgūdžių prognozavimo ir įgūdžių ugdymo sąveikos poreikis. Tačiau įgūdžių prognozavimas šiuo metu yra išskaidytas tarp kelių institucijų ir lygmenų, o tai riboja jo rezultatų pritaikymą įgūdžių ugdymui. Nustatydama valstybės finansuojamų PRM vietų skaičių ir paskirstymą, Švietimo, mokslo ir sporto ministerija remiasi kitų ministerijų ir socialinių partnerių indėliu; tačiau jų gebėjimas

⁽¹⁶³⁾Švietimo, mokslo ir sporto ministerija (2023 m.). [2023–2030 metų STEAM ugdymo stiprinimo planas](#).

⁽¹⁶⁴⁾ [Darbo vietų kūrimas ir vietos ekonomikos plėtra 2024 m. Šaliai skirtos pastabos: Lietuva | EBPO](#).

⁽¹⁶⁵⁾„Eurobarometro“ apklausa.

pateikti konstruktyvų indėlį taip pat labai skiriasi. 2021 m. priimta įgūdžių strategija, be kita ko, siekiama stiprinti įgūdžių politikos valdymą, o jos įgyvendinimui toliau remti skirta 64 mln. EUR iš „Europos socialinio fondo +“ (ESF+).

Visoje švietimo sistemoje yra galimybių tobulinti žaliasias kompetencijas ir įgūdžių ugdymą. Aštuntos klasės mokiniai demonstruoja tam tikras konkrečias žinias ir suvokimą apie koncepcijas ir sistemas, kuriomis grindžiamas tvarumas, tačiau būtų galima toliau ugdyti kritišką požiūrį⁽¹⁶⁶⁾. Į EGAD planą įtrauktos priemonės, skirtos žaliams įgūdžiams ugdyti, pavyzdžiui, ekspertams konsultuojantis su socialiniais partneriais kurti naujas ir atnaujinti esamas PRM programas, taip pat remti perkvalifikavimą ir kvalifikacijos kėlimą didelės pridėtinės vertės srityse, įskaitant žaliuosius įgūdžius ir kvalifikacijas, susijusias su žaliaja pertvarka⁽¹⁶⁷⁾. Tačiau neseniai įdiegtoje individualiųjų mokymosi paskyrų platformoje žaliųjų įgūdžių įgijimas nėra prioritetas.

Atsižvelgiant į platesnį dabartinės darbo jėgos kvalifikacijos kėlimo ir perkvalifikavimo poreikį, žaliųjų įgūdžių ugdymas yra labai svarbus Lietuvos žaliajai pertvarkai. 2024 m. buvo pranešta apie darbo jėgos trūkumą keliuose profesijose, kurioms reikia specialių įgūdžių, susijusių su žaliaja pertvarka, įskaitant šiukšlių ir perdirbamų atliekų surinkėjus, deginimo ir vandens valymo įrenginių operatorius ir pastatų konstrukcijų valytojus. Nors šalies ekonomika nėra labai imli energijai, poreikis perkvalifikuoti darbo jėgą minimas ir Lietuvos teisingos pertvarkos plane – naftos perdirbimo, cemento ir trąšų gamyklose, kur žaliaji pertvarka galėtų padaryti tiesioginį poveikį daugiau nei 4 000 darbo vietų. 2024 m. energijai imlių sektorių darbuotojų dalyvavimo švietimo ir mokymo veikloje lygis sumažėjo 4,1 procentinio punkto

(iki 8,3 proc. per pastarąsias keturias savaites), po to, kai per pastaruosius dvejus metus jis buvo gerokai padidėjęs. . 68 proc. Lietuvos žmonių mano, kad turi reikiamų įgūdžių, kad prisidėtų prie žaliosios pertvarkos (ES: 54 proc.)⁽¹⁶⁸⁾.

Visų gyventojų skaitmeninių įgūdžių lygiai pagerėjo, bet vis dar yra žemesni už ES vidurkį. 2023 m. 52,9 proc. gyventojų turėjo bent bazinius arba aukštesnius nei baziniai skaitmeninius įgūdžius (ES: 55,6 proc.), taigi lygis pakilo, palyginti su 48,8 proc. 2021 m. Šis atotrūkis akivaizdesnis tarp vyresnio amžiaus žmonių: 2023 m. internetu naudojosi tik 63 proc. 65–74 metų amžiaus asmenų. Pagal EGAD planą finansuojama skaitmeninė švietimo infrastruktūra mokyklose ir siekiama pašalinti skaitmeninių įgūdžių spragas, vykdant reformas ir investuojant į mokymosi visą gyvenimą platformą, kurioje skaitmeniniai įgūdžiai ir susijusios kvalifikacijos kėlimo programos laikomi prioritetiniais ir atitinkamai finansuojami.

Nors dalyvavimo suaugusiųjų švietimo programose lygis išlieka žemas, naujoji individualiųjų mokymosi paskyrų platforma yra pirmas svarbus žingsnis siekiant tą lygį pakelti ir taip prisidėti prie Lietuvos žmogiškojo kapitalo formavimo ir konkurencingumo. 2022 m. dalyvavimas suaugusiųjų švietimo programose siekė 27,4 proc., t. y. buvo gerokai mažesnis už 39,5 proc. ES vidurkį⁽¹⁶⁹⁾, ir vis dar gerokai (26,3 procentinio punkto) atsilieka nuo 2030 m. nacionalinio įgūdžių tikslinio rodiklio – 53,7 proc. Palyginti su 2016 m., registruotas tik nedidelis pagerėjimas (2,4 procentinio punkto). Ypač mažai dalyvavo vyrų, vyresnio amžiaus žmonių, žemos kvalifikacijos darbuotojų ir žmonių, kurie nepriklauso darbo jėgai ir kurie gyvena kaimo vietovėse. Naujoje įdiegtoje individualiųjų mokymosi paskyrų platformoje vienoje vietoje skelbiama visa informacija apie

⁽¹⁶⁶⁾ 2022 International Civic and Citizenship Study (ICCS).

⁽¹⁶⁷⁾ ESF+ teikia finansavimą žaliams įgūdžiams ir darbo vietoms.

⁽¹⁶⁸⁾ Specialioji „Eurobarometro“ apklausa Nr. 527.

⁽¹⁶⁹⁾ Speciali ištrauka iš 2022 m. suaugusiųjų švietimo tyrimo, išskyrus mokymą darbo vietoje.

suaugusiųjų mokymosi galimybes ir suteikiamas iki 500 EUR kreditas reikalavimus atitinkantiems suaugusiesiems, kad jie galėtų padengti savo mokymo išlaidas. Daugiau nei 15 000 asmenų jau baigė kursus per šią platformą ir, Lietuvos skaičiavimais, iki 2030 m. daugiau nei 100 000 asmenų galės patobulinti savo kompetencijas (be kita ko, naudojant ESF+ finansavimą). Tačiau, siekiant kuo labiau padidinti individualių mokymosi paskyrų platformos perkvalifikavimo ir kvalifikacijos kėlimo poveikį, tebėra svarbu suteikti remiamą prieigą pažeidžiamiems asmenims, kurie šiuo metu neatitinka reikalavimų individualių mokymosi paskyrų sistemos kreditui gauti, ir kartu sutrumpinti penkerių metų individualių mokymosi paskyrų sistemos kredito terminą, kad būtų užtikrinta spartesnė apyvarta. Be to, kad platforma būtų sėkminga, bus itin svarbu spręsti susirūpinimą keliančius klausimus dėl kai kurių individualių mokymosi paskyrų platformos programų kokybės ir atitikties darbo rinkos poreikiams, didinti darbdavių dalyvavimą ir į sprendimų priėmimo procesą aktyviau įtraukti socialinius partnerius.

A13.1 lentelė. Lietuvos socialinių rodiklių suvestinė

Social Scoreboard for Lithuania						
Equal opportunities and access to the labour market		Adult participation in learning (during the last 12 months, excl. guided on the job training, % of the population aged 25-64, 2022)			27,4	
		Early leavers from education and training (% of the population aged 18-24, 2024)			8,4	
		Share of individuals who have basic or above basic overall digital skills (% of the population aged 16-74, 2023)			52,9	
		Young people not in employment, education or training (% of the population aged 15-29, 2024)			14,7	
		Gender employment gap (percentage points, population aged 20-64, 2024)			1,4	
		Income quintile ratio (\$80/\$20, 2024)			6,54	
Dynamic labour markets and fair working conditions		Employment rate (% of the population aged 20-64, 2024)			79,2	
		Unemployment rate (% of the active population aged 15-74, 2024)			7,1	
		Long term unemployment (% of the active population aged 15-74, 2024)			2,3	
		Gross disposable household income (GDHI) per capita growth (index, 2008=100, 2023)			140,6	
Social protection and inclusion		At risk of poverty or social exclusion (AROPE) rate (% of the total population, 2024)			25,8	
		At risk of poverty or social exclusion (AROPE) rate for children (% of the population aged 0-17, 2024)			22,8	
		Impact of social transfers (other than pensions) on poverty reduction (% reduction of AROP, 2024)			25,9	
		Disability employment gap (percentage points, population aged 20-64, 2024)			39,9	
		Housing cost overburden (% of the total population, 2024)			6,2	
		Children aged less than 3 years in formal childcare (% of the under 3-years-old population, 2024)			36,9	
		Self-reported unmet need for medical care (% of the population aged 16+, 2024)			4,3	
Critical situation	To watch	Weak but improving	Good but to monitor	On average	Better than average	Best performers

(1) Duomenys atnaujinti 2025 m. gegužės 5 d. Valstybės narės socialinių rodiklių suvestinėje klasifikuojamos pagal metodiką, dėl kurios susitarta su Užimtumo komitetu ir Socialinės apsaugos komitetu. Išsamesnės informacijos apie metodiką rasite 2025 m. bendros užimtumo ataskaitos priede (<https://employment-social-affairs.ec.europa.eu/joint-employment-report-2025-0>).

Šaltinis: Eurostatas.

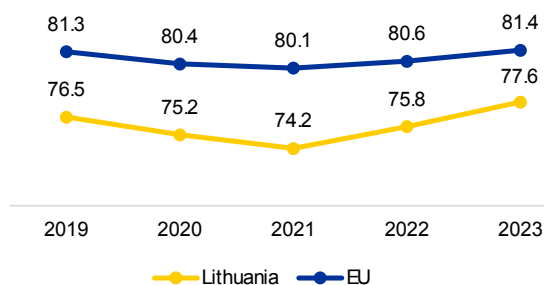

14 PRIEDAS. SVEIKATA IR SVEIKATOS PRIEŽIŪROS SISTEMOS

Lietuvos sveikatos priežiūros sistemai kyla iššūkių, kuriuos reikia įveikti, jei šalis nori pagerinti savo gyventojų sveikatą ir socialinį teisingumą, kartu didindama savo ekonomikos konkurencingumą. Pagrindiniai iššūkiai, be kita ko, yra: i) trumpa tikėtina gyvenimo trukmė, susijusi su dideliu sveikatos priežiūros ir prevencijos priemonėmis išvengiamu mirtingumu; ii) ribotos galimybės naudotis priežiūros paslaugomis; iii) nepakankamas sveikatos priežiūros sistemos išlaidų efektyvumas ir finansavimas; iv) nepakankamas dėmesys ligų prevencijai ir v) sveikatos priežiūros darbuotojų trūkumas.

Vidutinė tikėtina gyvenimo trukmė Lietuvoje vėl pasiekė didesnę nei iki COVID-19 buvusį lygį, tačiau 2023 m. vis dar buvo viena mažiausių ES. Taip pat yra didelis atotrūkis tarp lyčių – moterų tikėtina gyvenimo trukmė yra 9 metais ilgesnė nei vyrų. Tačiau moterys gali tikėtis gyventi tik apie 4,1 metus ilgiau nei vyrai, kurių sveikatos būklė gera. Sveikatos priežiūros priemonėmis išvengiamas mirtingumas yra vienas didžiausių ES, nuo 2018 m. jis beveik nepagerėjo, o tai byloja apie nepakankamą sveikatos priežiūros sistemos veiksmingumą. Mirtingumas dėl kraujotakos (širdies ir kraujagyslių) ligų yra didelis, iš dalies dėl elgsenos ir aplinkos rizikos veiksnių, tačiau 2022 m. sumažėjo. Nors 2022 m. savižudybių skaičius buvo vienas didžiausių ES, nuo 2013 m. jis sumažėjo maždaug 50 proc. Psichikos sveikatos gerinimas yra vienas iš Lietuvos 2022–2030 m. sveikatos priežiūros kokybės ir efektyvumo didinimo plėtros programos prioritetų.

A14.1 diagrama. **Vidutinė tikėtina gyvenimo trukmė (metais)**

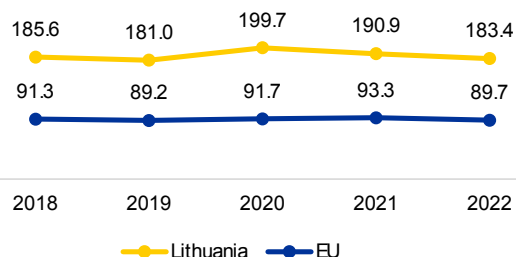

Šaltinis: Eurostatas (demo_mlexpec).

Prasti sveikatos rezultatai neigiamai veikia Lietuvos darbo jėgą, našumą ir konkurencingumą. Lietuvos darbingo amžiaus gyventojų mirtingumas, kaip viso mirtingumo dalis, yra gerokai didesnis už ES vidurkį; dėl to gyventojų senėjimo poveikis mažėjančiai darbo jėgai tampa dar didesnis. Prognozuojama, kad 2022–2040 m. Lietuvos darbingo amžiaus gyventojų skaičius dėl mažesnio gimstamumo kasmet mažės 1,0 proc. (ES lygmens projekcija: 0,3 proc.). Potencialių produktyvių gyvenimo metų, prarastų dėl neužkrečiamųjų ligų, tokių kaip vėžys ir širdies ir kraujagyslių ligos, skaičius Lietuvoje yra gerokai didesnis nei ES vidurkis (1 893 šimtui tūkstančių gyventojų, palyginti su 1 017 ES) ⁽¹⁷⁰⁾.

A14.2 diagrama. **Sveikatos priežiūros priemonėmis išvengiamas mirtingumas**

per 100 000 population

Standartinis mirtingumo rodiklis (**mirtingumas, kurio būtų galima išvengti teikiant optimalios kokybės sveikatos priežiūros paslaugas**)

Šaltinis: Eurostatas (hlth_cd_apr).

⁽¹⁷⁰⁾ Atnaujinti 2022 m. analizės duomenys, pateikti ataskaitoje „Health at a Glance: Europe 2016“ © - OECD 2016.

Sveikatos priežiūros išlaidos Lietuvoje išlieka nedidelės, kaip ir valstybės lėšomis dengiama sveikatos priežiūros išlaidų dalis. 2022 m. sveikatos priežiūros išlaidos vienam gyventojui buvo mažesnės nei ES vidurkis ir apie du trečdalius jų finansavo valstybė. Didžiausia vienam gyventojui tenkanti sveikatos priežiūros išlaidų dalis tenka ambulatorinei priežiūrai (apie 35 proc. visų sveikatos priežiūros išlaidų), kiek mažesnė – mažmeninei prekybai vaistais ir medicinos priemonėmis (26 proc.) ir stacionarinei priežiūrai (26 proc.). Vidutiniškai Lietuva sveikatos sektoriaus kapitalo išlaidoms 2016–2022 m. skyrė 0,28 proc. BVP – tai yra mažiau nei 0,48 proc. ES vidurkis ⁽¹⁷¹⁾. Tai galėtų būti susiję su tuo, kad turima nedaug pagrindinių diagnostikos (medicininio vaizdinimo) technologijų. Lovų skaičius ligoninėse 2022 m. buvo šiek tiek didesnis nei ES vidurkis, tačiau nuo 2019 m. sumažėjo. Savo lėšomis padengiamų sveikatos priežiūros išlaidų dalis Lietuvoje (31,8 proc.) yra viena didžiausių ES (ES vidurkis: 14,3 proc.). Beveik pusė visų mokėjimų savo lėšomis tenka ambulatoriniam gydymui skirtiems vaistams ⁽¹⁷²⁾. 2024 m. Lietuva gavo konkrečiai jai skirtą rekomendaciją teikti tinkamą finansavimą sveikatos priežiūrai (žr. 16 priedą). 2025 m. Privalomojo sveikatos draudimo fondo biudžetas, palyginti su 2024 m., padidėjo 14 proc., o pagrindiniai jo prioritetai – kompensuojamųjų sveikatos priežiūros paslaugų plėtra ir geresnės galimybės gauti vaistų. Pagal Lietuvos ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo (EGAD) planą sveikatos reformoms ir investicijų rėmimui planuojama skirti apie 269 mln. EUR. Be EGAD plano, 2021–2027 m. daug sveikatos priežiūrai finansuoti skirtų lėšų (475 mln. EUR) naudojama pagal ES sanglaudos politiką. Šiomis lėšomis visų pirma siekiama pagerinti sveikatos priežiūros infrastruktūrą ir sveikatos priežiūros paslaugų prieinamumą, kokybę ir atsparumą.

⁽¹⁷¹⁾ EBPO / Europos Komisija, žr. ataskaitą „Health at a Glance Europe“, 2018, 2020, 2022 ir 2024 m.

⁽¹⁷²⁾ OECD/European Commission (2024), [Health at a Glance: Europe 2024: State of Health in the EU Cycle](#), p. 186–187.

Kalbant apie visuomenės sveikatą, Lietuva turi galimybių sustiprinti pastangas ligų prevencijos srityje. Visų prevencijai skirtų sveikatos priežiūros išlaidų dalis 2022 m. buvo mažesnė nei ES vidurkis ir, palyginti su 2021 m., sumažėjo. Šviežių vaisių suvartojimo per dieną lygis Lietuvoje yra vienas mažiausių ES, didelis antsvorio ir nutukimo paplitimas tarp suaugusiųjų. Nepaisant sumažėjimo 2010–2022 m., alkoholio vartojimas išlieka didelis ⁽¹⁷³⁾. 2022 m. prevencijos priemonėmis išvengiamas mirtingumas buvo vienas didžiausių ES (309,2 mirties atvejo 100 000 gyventojų). Nuo 2025 m. į krūties vėžio atrankinę patikrą bus įtrauktos 45–74 metų moterys, bus įgyvendintos reformos, skirtos ankstyvai kelių vėžio rūšių diagnostikai ir gydymui. Lietuva dalyvauja programos „ES – sveikatos labui“ finansuojamuose bendruose veiksmuose „PreventNCD“ ir JACARDI, kuriais siekiama sumažinti atitinkamai vėžio ir kitų neužkrečiamųjų ligų, širdies ir kraujagyslių ligų bei diabeto našta.

Lietuvoje kyla iššūkių, susijusių su galimybe naudotis sveikatos priežiūros paslaugomis ir dideliais nepatenkintais medicininės priežiūros poreikiais. 2024 m. gyventojų, minėjusių nepatenkintus medicininės priežiūros poreikius, dalis viršijo ES vidurkį (4,3 proc., palyginti su 2,5 proc.). Tokie nepatenkinti poreikiai daugiausia atsiranda dėl laukiančiųjų sąrašų. 2024 m. Lietuva gavo konkrečiai jai skirtą rekomendaciją stiprinti pirminę sveikatos priežiūrą, plėsti prevencinę priežiūrą ir šalinti regioninius skirtumus. 2024 m. liepos mėn. vyriausybė visoje teritorijoje išplėtė bandomąją pavėžėjimo paslaugą, teikiamą pacientams, kurie negali naudotis savo transporto priemonėmis ar viešuoju transportu dėl sveikatos, socialinių ar ekonominių priežasčių. Pagrindinis šios į pacientą orientuotos programos tikslas – padidinti galimybes naudotis sveikatos priežiūros paslaugomis. 2023 m. viduryje Lietuva taip pat inicijavo pirminės sveikatos priežiūros reformas,

⁽¹⁷³⁾ [Health at a Glance: Europe 2024](#), 4 skyrius.

A14.1 lentelė. **Pagrindiniai sveikatos priežiūros rodikliai**

	2019	2020	2021	2022	2023	EU average* (latest year)
Cancer mortality per 100 000 population	271.5	276.5	259.4	261.5	n.a.	234.7 (2022)
Mortality due to circulatory diseases per 100 000 population	731.7	793.5	800.7	784.5	n.a.	336.4 (2022)
Current expenditure on health, purchasing power standards, per capita	1 910	2 023	2 318	2 318	n.a.	3 684.6 (2022)
Public share of health expenditure, % of current health expenditure	66.4	70.2	68.8	66.5	66.5	81.3 (2022)
Spending on prevention, % of current health expenditure	2.7	3.9	5.6	4.7	n.a.	5.5 (2022)
Available hospital beds per 100 000 population**	537	515	518	485	n.a.	444 (2022)
Doctors per 1 000 population*	4.6	4.5	4.5	4.4	n.a.	4.2 (2022)*
Nurses per 1 000 population*	7.7	7.8	7.9	7.5	n.a.	7.6 (2022)*
Mortality at working age (20-64 years), % of total mortality	22.4	22.4	21.9	21.2	22.2	14.3 (2023)
Number of patents (pharma / biotech / medical technology)	7	9	1	1	1	29 (2023)***
Total consumption of antibacterials for systemic use, daily defined dose per 1 000 inhabitants****	16.3	14.2	14.1	18.5	18.7	20.0 (2023)

* Visų rodiklių ES vidurkis yra svertinis, išskyrus 1 000 gyventojų tenkančių gydytojų ir slaugytojų skaičius – jiems naudojamas aritmetinis ES vidurkis, grindžiamas 2022 m. (arba naujausiais 2021 m.) duomenimis, išskyrus Liuksemburgo duomenis (2017 m.). Gydytojų tankis duomenys visose šalyse, išskyrus Graikiją, Portugaliją ir Slovakiją, apima praktikuojančius gydytojus. Graikijoje ir Portugalijoje jie apima licenciją turinčius gydytojus, o Slovakijoje – profesinę veiklą vykdančius gydytojus. Slaugytojų tankis: duomenys susiję su praktikuojančiais slaugytojais (ES pripažinta kvalifikacija) daugelyje šalių, išskyrus Prancūziją ir Slovakiją (vykdo profesinę veiklą) ir Graikiją (tik ligoninėse). ** Turimos lovos ligoninėse apima somatinę priežiūrą, bet psichiatrinės priežiūros neapima. *** ES mediana naudojama patentams. **Šaltinis:** Eurostato duomenų bazė; Europos patentų tarnyba; **** Europos ligų prevencijos ir kontrolės centras (ECDC), 2023 m.

įskaitant naujo tipo paslaugų teikėjo (savivaldybių sveikatos centrų), siūlančio pirminės ir antrinės sveikatos priežiūros paslaugas, sukūrimą ir naują priežiūros koordinatoriaus pareigybę. Nuo 2025 m. sausio mėn. pirminės sveikatos priežiūros paslaugų teikėjai privalo veikti 12 valandų kiekvieną darbo dieną. Skubioji ambulatorinė pagalba esant specifinėms ūminėms būklėms taip pat turi būti suteikta per 24 valandas skubiosios pagalbos skyriuose arba ligoninių skubiosios pagalbos skyriuose. Be to, Lietuva dalyvauja pagal programą „ES – sveikatos labui“ finansuojamuose CIRCE bendruose veiksmuose, kuriais siekiama šešis atrinktus pirminės sveikatos priežiūros geriausios praktikos pavyzdžius pritaikyti kitose ES šalyse⁽¹⁷⁴⁾. Nepaisant įdėtų pastangų, Lietuva susiduria su dideliais iššūkiais įgyvendindama sveikatos priežiūros reformas.

Lietuvoje trūksta sveikatos priežiūros specialistų, o tai trukdo teikti sveikatos priežiūros paslaugas. 2022 m. gydytojų tankis Lietuvoje šiek tiek viršijo ES vidurkį. Tačiau gydytojai yra netolygiai pasiskirstę šalyje, didžiausia koncentracija yra Vilniaus ir Kauno rajonuose. Slaugytojų tankis Lietuvoje yra

panašus į ES vidurkį, tačiau 2022 m. slaugytojų ir gydytojų santykis buvo tik 1,7, palyginti su ES vidurkiu 2,2. Tačiau, atsižvelgiant į didėjančią priežiūros paklausą, numatoma, kad 2032 m. truks 4 643 slaugytojų⁽¹⁷⁵⁾. Lietuvos 55–64 metų amžiaus slaugos personalo dalis (37,9 proc.) buvo viena didžiausių ES, o 25–34 metų amžiaus slaugos personalo dalis – nedidelė (10,6 proc.). Įgyvendinamas ilgalaikis sveikatos priežiūros darbuotojų veiksmų planas, daugiausia dėmesio skiriant sveikatos priežiūros specialistų pritraukimui ir išlaikymui, ypač regionuose. Nuo 2024 m. išplėstos slaugytojų ir akušerių kompetencijos, leidžiant jiems teikti įvairesnių konsultacijų. Tikimasi, kad šios priemonės sumažins spaudimą šeimos gydytojams ir pagerins pacientų galimybes gauti sveikatos priežiūros paslaugas. Nuo 2025 m. sausio mėn. valstybinėse sveikatos priežiūros įstaigose dirbančių darbuotojų atlyginimai padidėjo vidutiniškai 10 proc., o teikiant paramą EGAD plano lėšomis sukurta nauja sveikatos priežiūros darbuotojų kompetencijų stebėsenos platforma. Be to, Lietuva dalyvauja programos „ES – sveikatos labui“ lėšomis finansuojamuose HEROES bendruose veiksmuose, kuriuos vykdydamos ES

⁽¹⁷⁴⁾ [Pradžios tinklalapis | CIRCE-JA](#).

⁽¹⁷⁵⁾ Vyriausybės strateginės analizės centras (2023 m.), [STRATA](#).

šalys dalijasi sveikatos priežiūros darbuotojų planavimo patirtimi ⁽¹⁷⁶⁾.

Lietuvos sveikatos sistemos potencialas diegti inovacijas ir skatinti pramonės plėtrą ES medicinos sektoriuje iš esmės lieka neišnaudotas. Lietuva yra tarp ES šalių, kurios praneša apie mažiausias viešąsias išlaidas sveikatos moksliniams tyrimams ir plėtrai. Tai atspindi mažas Europos patentų, išduotų vaistų, biotechnologijų ir medicinos priemonių sričių grupėje, skaičius ⁽¹⁷⁷⁾. Klinikinių tyrimų veikla Lietuvoje taip pat yra ribota ⁽¹⁷⁸⁾.

Lietuvoje gerai naudojamosi e. sveikatos sistema ir apskritai sveikatos sistemos skaitmenizacija. Pavyzdžiui, 2024 m. Lietuvoje žmonių, besinaudojančių savo asmens sveikatos įrašais internetu, dalis buvo dvigubai didesnė už ES vidurkį (54,4 proc., palyginti su 27,7 proc.). Be to, gyventojų, besinaudojančių internetinėmis sveikatos priežiūros paslaugomis (išskyrus telefonines), o ne asmeninėmis konsultacijomis, dalis nuolat didėjo – nuo 9,3 proc. 2020 m. iki 22,5 proc. 2024 m. Planuojamomis investicijomis pagal EGAD planą siekiama paskatinti skaitmeninę sveikatos priežiūros sektoriaus transformaciją Lietuvoje. Priemonėmis pirmiausia siekiama: i) didinti sveikatos priežiūros įstaigų naudojamą e. sveikatą; ii) skaitmenizuoti skubiosios pagalbos funkcijas; iii) toliau diegti telemediciną ir iv) kurti nacionalinę skaitmeninės sveikatos ekosistemą. Tikslas – gerinti sveikatos priežiūros paslaugų prieinamumą, kokybę ir išteklių naudojimo efektyvumą, taip pat skatinti skaitmeninę integruotą sveikatos sistemą.

⁽¹⁷⁶⁾ [JA HEROES | Sveikatos priežiūros darbuotojų planavimo projektas](#).

⁽¹⁷⁷⁾ Europos patentų tarnyba, [Atsisiųstini duomenys | epo.org](#).

⁽¹⁷⁸⁾ EMA (2024), [Monitoring the European clinical trials environment](#), p. 9.

HORIZONTALIEJI ASPEKTAI

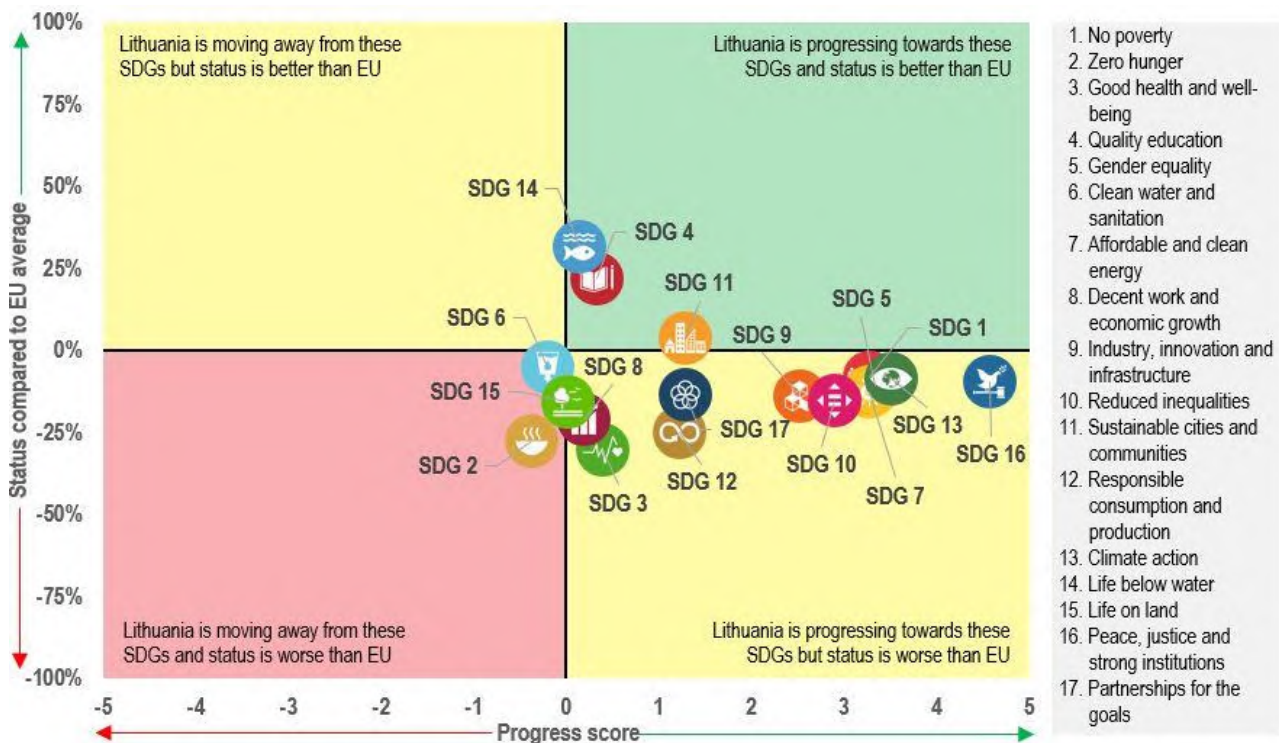
15 PRIEDAS. DARNAUS VYSTYMOSI TIKSLAI

Šiame priede, atsižvelgiant į konkurencingumo, tvarumo, socialinio teisingumo ir makroekonominio stabilumo aspektus, vertinama darnaus vystymosi tikslų (DVT) įgyvendinimo Lietuvoje pažanga. Septyniolika DVT ir su jais susiję rodikliai sudaro Jungtinių Tautų darnaus vystymosi darbotvarkėje iki 2030 m. nustatytos politikos pagrindą. Tikslas – panaikinti visų formų skurdą, kovoti su nelygybe ir klimato kaita ir įveikti aplinkos krizę, kartu užtikrinant, kad nė vienas nebūtų paliktas nuošalyje. ES ir jos valstybės narės yra įsipareigojusios laikytis šio istorinio pasaulinio pagrindų susitarimo ir aktyviai siekti kuo didesnės DVT įgyvendinimo pažangos. Toliau pateikta diagrama yra pagrįsta ES DVT rodiklių rinkiniu, parengtu DVT įgyvendinimo pažangai Europos Sąjungoje

stebėti.

Lietuvai vis dar reikia tobulinti 9-ąją DVT, susijusį su konkurencingumu. 2023 m. sparčiojo interneto ryšį turinčių namų ūkių dalis (9-asis DVT) (78,1 proc.) buvo panaši į ES vidurkį (78,8 proc.). Lietuva pamažu padidino MTP skirtas bendrąsias vidaus išlaidas: jos padidėjo nuo 0,9 proc. BVP 2017 m. iki 1,05 proc. BVP 2023 m., tačiau lieka mažesnės už ES vidurkį (2,24 proc.). Be to, šalis vis dar nemažai atsilieka pagal Europos patentų tarnybai pateiktų patentų paraiškų skaičių – 2024 m. jos rodiklis buvo 26 paraiškos milijonui gyventojų (ES vidurkis: 156). Kelių į ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo (EGAD) planą įtrauktų reformų ir investicijų pagrindinis tikslas – toliau plėtoti skaitmeninę infrastruktūrą bei įrangą ir visais lygmenimis

A15.1 diagrama. DVT įgyvendinimo pažanga Lietuvoje

Išsamūs su įvairiais DVT susiję duomenys pateikiami metinėje Eurostat ataskaitoje „Darnus vystymasis Europos Sąjungoje“; išsamūs duomenys apie konkrečių valstybių narių pažangą trumpuoju laikotarpiu pateikiami svetainėje Pagrindinės išvados. [Pagrindiniai nustatyti faktai. Darnaus vystymosi rodikliai. Eurostatas \(europa.eu\)](#). Gera padėtis nereiškia, kad šalis greitai pasieks konkretų DVT, bet rodo, kad jos rezultatai geresni už ES vidurkį. Pažangos balas yra absoliutus matas, pagrįstas rodiklių tendencijomis per pastaruosius penkerius metus. Atliekant skaičiavimą neatsižvelgiama į jokiais galutinės reikšmės, nes dauguma ES politikos tikslų galioja tik bendru ES lygmeniu. Priklausomai nuo turimų su kiekvienu tikslu susijusių duomenų, pateikiami ne visi 17 kiekvienos šalies DVT.

Šaltinis: Eurostatas, naujausi 2025 m. balandžio 28 d. duomenys. Duomenys daugiausia susiję su 2018–2023 m. arba 2019–2024 m. laikotarpiu. DVT duomenys ataskaitoje ir jos prieduose gali skirtis dėl skirtingų duomenų datų.

gerinti švietimo kokybę bei skaitmeninius įgūdžius.

Kai kurie su tvarumu susiję Lietuvos DVT (11-asis ir 14-asis DVT) rodikliai Lietuvoje geri, tačiau kiti (2, 6, 7, 9, 11, 13 DVT) turi būti pagerinti, kad būtų pasiektas ES vidurkis, o nuo 15-ojo DVT Lietuva tolsta.

Įgyvendinant 13-ąjį DVT (klimato srities veiksmi) atsinaujinančiųjų išteklių energijos dalis, palyginti su bendru galutiniu energijos suvartojimu, padidėjo nuo 26 proc. 2017 m. iki 31,9 proc. 2023 m. ir viršijo ES vidurkį (24,6 proc.). Grynasis išmetamas šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekis 2023 m. sumažėjo iki 4,4 proc. ir išlieka gerokai mažesnis už ES vidurkį (6,8 proc.). Nors vidutinis naujų lengvųjų automobilių išmetamas CO₂ kiekis vienam kilometrui 2023 m. sumažėjo iki 129,9 g, 2023 m. jis buvo gerokai didesnis už 107,6 g ES vidurkį. Įgyvendindama 15-ąjį DTV (gyvybės saugumui) Lietuva tolsta nuo nustatytų tikslų. Visų pirma fosfatų dalis upėse padidėjo nuo 0,064 mg PO₄ litrui 2016 m. iki 0,159 mg 2022 m. (ES vidurkis: 0,074 2022 m.). Sausrų poveikis ekosistemoms padvigubėjo nuo 2018 m. (15,5 proc.) iki 2023 m. (32 proc.) ir gerokai viršija 2023 m. 3,6 proc. ES vidurkį.

Įgyvendindama 7-ąjį DVT (įperkama ir švari energija), Lietuva padarė didelę pažangą ir gerokai padidino visos savo suvartojamos energijos dalį, kurią sudaro atsinaujinančiųjų išteklių energija: ji padidėjo nuo 26 proc. 2017 m. iki 31,9 proc. 2023 m. ir gerokai viršija ES vidurkį (24,5 proc. 2023 m.). Be to, padaryta pažanga, susijusi su kitais energetikos rodikliais, įskaitant energijos produktyvumą (nuo 4,6 proc. 2017 m. iki 6 proc. 2023 m.), nors šis rodiklis tebebuvo gerokai mažesnis už 2023 m. ES vidurkį (9,8 proc.). Lietuvos EGAD planas apima investicijas į saulės ir vėjo energijos pajėgumus, siekiant užtikrinti papildomą tiekimo saugumą ir lankstumą, kad atsinaujinančiųjų išteklių energija patektų į tinklą. Lietuvos 6-ojo DVT (švarus vanduo ir sanitarija) ir 11-ojo DVT (darnūs miestai ir bendruomenės) rodikliai yra prastesni už ES vidurkį. Kalbant apie 6-ąjį DVT (švarus vanduo

ir sanitarija), be vonios, dušo ar vidaus tualetu su vandens nuleidimo mechanizmu gyvenančių Lietuvos gyventojų dalis sumažėjo nuo 10,6 proc. 2015 m. iki 4,5 proc. 2023 m., tačiau išliko gerokai didesnė už ES vidurkį (1,5 proc. 2020 m.).

Kalbant apie 11-ąjį DVT (darnūs miestai ir bendruomenės), gyventojų, kurių būsto sąlygos labai prastos, dalis sumažėjo nuo 8,9 proc. 2015 m. iki 4 proc. 2023 m. ir dabar prilygsta ES vidurkiui. Įgyvendindama 12-ąjį DTV (atsakingas vartojimas ir gamyba) Lietuva tolsta nuo nustatytų tikslų ir jos rezultatai yra prastesni už ES vidurkį. Visų pirma jos žaliavų naudojimo rodiklis padidėjo nuo 20,3 tonos 2017 m. iki 23 tonų 2023 m. (ES vidurkis: 14,2 tonos 2023 m.). Reikia toliau siekti geresnių atliekų susidarymo rezultatų, nes žiedinio medžiagų naudojimo rodiklis sumažėjo nuo 4,5 proc. 2017 m. iki 3,9 proc. 2023 m. (ES vidurkis: 11,8 proc. 2023 m.).

Du su socialiniu teisingumu susiję DVT (4-asis ir 5-asis DVT) rodikliai Lietuvoje geri, o kelis kitus (1, 3, 7, 8 ir 10 DVT) dar reikia pagerinti, taip pat tolstama nuo 2-ojo DVT tikslo. Kalbant apie Lietuvos rezultatus įgyvendinant 4-ąjį DVT (kokybiškas švietimas), buvo dedamos didelės pastangos siekiant pasivyti ES vidurkį, susijusį su dalyvavimu ikimokyklinio ugdymo sistemoje, kuris padidėjo nuo 88,1 proc. 2016 m. iki 96,2 proc. 2023 m. (ES vidurkis: 94,6 proc. 2023 m.), nors reikia dėti daugiau pastangų, kad būtų pasiektas ES suaugusiųjų mokymosi vidurkis; šis rodiklis padidėjo nuo 6,6 proc. 2018 m. iki 9,8 proc. 2024 m. (ES vidurkis: 13,3 proc. 2024 m.). Kalbant apie neigiamus pokyčius, labai padidėjo mokyklos nebaigusiu asmenų skaičius: Lietuvoje jis padidėjo nuo 4 proc. 2019 m. iki 8,4% proc. 2024 m., o ES registruotas sumažėjimas nuo 10,1 proc. 2019 m. iki 9,3 proc.

Lietuva sumažino skurdo ar socialinės atskirties riziką (1-asis DVT) nuo 29,8 proc. 2017 m. iki 24,3 proc. 2023 m., bet vis dar viršija ES vidurkį – 21,3 proc. Miesto ir kaimo vietovių

atotrūkis pagal skurdo ar socialinės atskirties rizikos rodiklį, apskaičiuotas kaip gyventojų dalies skirtumas, sumažėjo nuo 18 procentinių punktų 2017 m. iki 10,7 procentinio punkto 2022 m., tačiau 2023 m. šiek tiek padidėjo iki 12,2 proc. ir tebėra gerokai didesnis už ES vidurkį (0,4 procentinio punkto 2023 m.). Lietuvos 3-iojo DVT (gera sveikata ir gerovė) rodikliai prastėja ir vis dar nesiekia ES vidurkio. Kalbant apie 3-įjį DVT, tai visų pirma susiję su tikėtina sveiko gyvenimo trukme: 2022 m. ji buvo 60,3 metų (ES vidurkis: 63,6 metų). Netolygiai daroma pažanga, susijusi su mirties priežasčių rodikliais, kai kuriems iš jų gerėjant; tai, visų pirma, mirties kelių eismo įvykiuose atvejų skaičius, kuris sumažėjo nuo 6,8 proc. 2016 m. iki 5,6 proc. 2023 m. (ES vidurkis: 4,5 proc.), tačiau standartizuotas išvengiamo mirtingumo rodiklis yra beveik dvigubai didesnis už ES vidurkį. Į Lietuvos EGAD planą įtrauktos priemonės, kuriomis siekiama reformuoti minimalių pajamų sistemą ir patobulinti socialinės apsaugos sistemą, taip pat priemonės, kuriomis siekiama didinti sveikatos priežiūros paslaugų atsparumą bei prieinamumą ir gerinti jų kokybę, taip pat gerinti sveikatos priežiūros sistemos kokybę ir didinti paslaugų įperkamumą bei sistemos efektyvumą.

Du Lietuvos DVT rodikliai, susiję su makroekonominiu stabilumu (16-asis ir 8-asis DVT), gerėja, tačiau 17-ojo DVT rodikliai prastėja. Lietuva padarė didelę pažangą, susijusią su investicijoms skiriama BVP dalimi, ir dabar lenkia ES vidurkį (8-asis DVT dėl darbo ir ekonomikos augimo), o jos BVP dalis padidėjo nuo 20,1 proc. 2017 m. iki 23,7 proc. 2023 m. (ES: 22,4 proc. 2023 m.). Užimtumo lygio rodiklis yra geresnis už ES vidurkį (79,2 proc., palyginti su 75,8 proc. ES 2023 m.). Kita vertus, pablogėjo ilgalaikio nedarbo lygio ir nesimokančio, nedirbančio ir mokymuose nedalyvaujančio jaunimo rodiklis (nuo 1,9 proc. 2019 m. iki 2,3 proc. 2023 m. ir atitinkamai nuo 10,9 proc. 2018 m. iki 14,7 proc. 2023 m.). Lietuva gerina savo rezultatus įgyvendindama 16-ąjį DVT (taika, teisingumas ir stiprios institucijos). Korupcijos suvokimo indeksas

pagerėjo nuo 60 proc. 2018 m. iki 63 proc. 2024 m. (ES vidurkis: 62 proc.), o visos valdžios sektoriaus išlaidos teismams padidėjo nuo 49 EUR 2019 m. iki 56 EUR 2024 m. vienam gyventojui. Tačiau jos vis dar gerokai mažesnės už 2023 m. ES vidurkį (121,7 EUR).

Kadangi DVT sudaro visa apimančią sistemą, visos sąsajos su atitinkamais DVT paaiškinamos arba vaizduojamos piktogramomis kituose prieduose.

Lietuva susiduria su struktūriniais sunkumais įvairiose politikos srityse, kaip nurodyta šaliai skirtose rekomendacijose (ŠSR), pateiktose per Europos semestrą. Jie, be kita ko, susiję su mokesčių politika, švietimu ir mokymu, darbo rinkos politika, moksliniais tyrimais ir inovacijomis, energetika, efektyviu išteklių naudojimu, tvariu transportu, socialine apsauga ir būstu bei sveikatos priežiūra.

Komisija įvertino 2019–2024 m. ŠSR atsižvelgdama į Lietuvos politikos veiksmus, kurių ji ėmėsi iki šiol, ir jos ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo (EGAD) plane priimtus įsipareigojimus. Šiame etape Lietuva padarė bent tam tikrą pažangą dėl 78 proc. ŠSR⁽³⁶⁸⁾ ir nedidelę pažangą dėl 22 proc. (A16.2 lentelė).

ES finansavimo priemonėmis Lietuvai suteikiami dideli ištekliai remiant investicijas ir struktūrines reformas konkurencingumui, aplinkosauginiam tvarumui ir socialiniam teisingumui didinti, kartu padedant įveikti ŠSR nustatytus iššūkius. Be 3,85 mlrd. EUR finansavimo pagal Ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo priemonę (EGADP) 2021–2026 m., ES sanglaudos politikos fondai⁽³⁶⁹⁾ Lietuvai 2021–2027 m. skiria 6,3 mlrd. EUR (kartu su nacionaliniu bendru finansavimu – 7,8 mlrd. EUR⁽³⁷⁰⁾) konkurencingumui ir augimui skatinti. Šių priemonių teikiama parama kartu sudaro apie 13,7 proc. 2024 m. BVP⁽³⁷¹⁾. Šių priemonių indėlis siekiant įvairių

politikos tikslų aprašytas A16.1 ir A16.2 diagramose. Ši esminė parama papildo finansavimą, suteiktą Lietuvai pagal 2014–2020 m. daugiametę finansinę programą, pagal kurią finansuoti projektai iki 2023 m. ir kuri davė daug naudos ekonomikai ir Lietuvos visuomenei. Projektų atranka pagal 2021–2027 m. sanglaudos politikos programas yra pažengusi į priekį, o atrinktų projektų įgyvendinimas taip pat įsibėgėjo, sudarydamas sąlygas didelėms investicijoms.

Lietuvos EGAD plane numatytos 45 investicijos ir 173 reformos tvariam augimui skatinti. Jomis siekiama įveikti bendrus Europos iššūkius pasitelkiant žaliąją ir skaitmeninę pertvarką, stiprinti ekonominį ir socialinį atsparumą ir skatinti bendrosios rinkos sanglaudą. Visų pirma Lietuvos planu siekiama paspartinti investicijas į švietimą ir sveikatos priežiūrą ir šios srities reformas. Plane taip pat numatyta investuoti į tvaresnę elektros energijos gamybą ir energijos kaupimą, plėtoti žaliąjį judumą, sudaryti palankesnes sąlygas diegti 5G ryšį ir stiprinti socialinę apsaugą. Likus metams iki EGADP laikotarpio pabaigos, įgyvendinimas vyksta sklandžiai, išmokėta 47 proc. lėšų. Lietuva yra pasiekusi 30 proc. savo EGAD plane nustatytų tarpinių ir siektinų reikšmių⁽³⁷²⁾. Reikia dėti pastangas, kad visos EGAD plane numatytos priemonės būtų užbaigtos ne vėliau kaip 2026 m. rugpjūčio 31 d. Šiame kontekste Lietuvai svarbu imtis veiksmų dėl susiskaidymo ir riboto nacionalinių, regioninių, vietos valdžios institucijų ir suinteresuotųjų subjektų bendradarbiavimo, nes tai trukdo įgyvendinti ES lėšas.

Lietuva taip pat gauna finansavimą pagal kelias kitas ES priemones, įskaitant išvardytąsias A16.1 lentelėje. Visų pirma, pagal bendrą žemės ūkio politiką (BŽŪP) Lietuvai suteikiamas 4 mlrd. EUR ES įnašas

⁽³⁶⁸⁾ Visiškai įgyvendinta 14 proc. 2019–2024 m. ŠSR, iš esmės įgyvendinta 15 proc. ir padaryta tam tikra pažanga dėl 49 proc. ŠSR.

⁽³⁶⁹⁾ 2021–2027 m. sanglaudos politikos fondai apima Europos regioninės plėtros fondą, Sanglaudos fondą, „Europos socialinį fondą +“ ir Teisingos pertvarkos fondą. Šiame priede pateikiama informacija apie sanglaudos politiką grindžiamą priimtomis programomis, kurių duomenų data – 2025 m. gegužės 5 d.

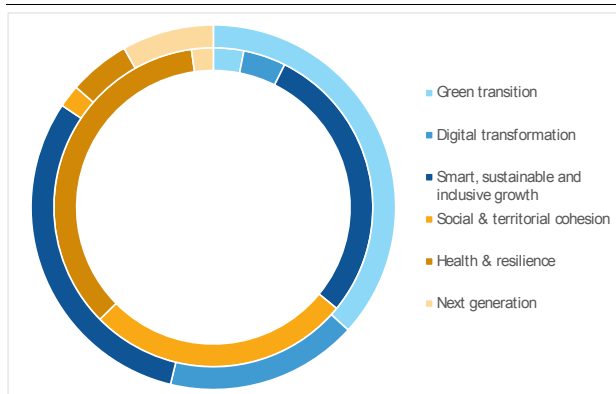
⁽³⁷⁰⁾ Ši skaičių neįtrauktos Europos teritorinio bendradarbiavimo (ETB) programos.

⁽³⁷¹⁾ EGADP finansavimas apima ir dotacijas, ir paskolas, kai taikytina. BVP duomenys grindžiami 2024 m. Eurostato duomenimis.

⁽³⁷²⁾ Iki 2025 m. gegužės mėn. Lietuva pateikė 3 mokėjimo prašymus.

pagal 2023–2027 m. BŽŪP strateginį planą⁽³⁷³⁾. Pagal ES garantija užtikrintą programą „InvestEU“ pasirašytos 210 mln. EUR vertės operacijos⁽³⁷⁴⁾ ir tai pagerino galimybes gauti finansavimą rizikingesnėms operacijoms Lietuvoje.

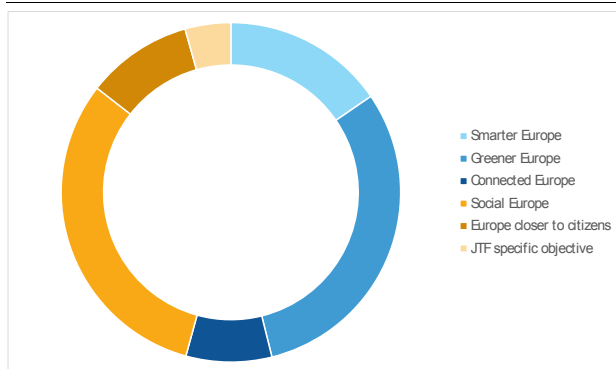
A16.1 diagrama. **EGADP finansavimo pasiskirstymas Lietuvoje pagal politikos sritis**

(1) Kiekviena EGADP plano priemonė padeda pasiekti dviejų iš šešių EGADP politikos ramsčių tikslus. Pirminis indėlis parodytas išoriniame apskritime, o antrinis – vidiniame apskritime. Kiekvienas apskritimas atitinka 100 proc. EGADP lėšų. Todėl bendras indėlis į visus šioje diagramoje pavaizduotus ramsčius sudaro 200 proc. skirtų EGADP lėšų.

Šaltinis: Europos Komisija.

A16.2 diagrama. **Sanglaudos politikos finansavimo paskirstymas pagal politikos tikslus Lietuvoje**

Šaltinis: Europos Komisija.

Sanglaudos politikos lėšomis siekiama didinti Lietuvos įmonių našumą ir

⁽³⁷³⁾Lietuvos oficialiai patvirtintos ES bendrosios žemės ūkio politikos įgyvendinimo strategijos apžvalga paskelbta šiuo adresu: https://agriculture.ec.europa.eu/cap-my-country/cap-strategic-plans/lithuania_lt

⁽³⁷⁴⁾Duomenys atspindi padėtį 2024 m. gruodžio 31 d.

konkurencingumą ir gerinti verslo aplinką.

Europos regioninės plėtros fondas (ERPF) remia beveik 5 000 mažųjų ir vidutinių įmonių (MVI), investuojančių į pažangiosios specializacijos, pramonės pertvarkos ir verslumo įgūdžius, ir pagerins skaitmeninį junglumą beveik 15 000 namų ūkių ir 1 400 įmonių, suteikdamas galimybes naudotis labai pralaidžiu plačiajuosčio ryšio tinklu. Lietuva aktyviai naudoja Europos strateginių technologijų platformą (STEP), kad sustiprintų savo konkurencingumą, skirdama 59 mln. EUR STEP prioritetams, apimančioms skaitmenines ir giliausias technologijas, švarias ir efektyviai išteklius naudojančias technologijas ir biotechnologijas. Be to, „Europos socialinis fondas +“ (ESF+) remia Lietuvos darbo rinką daugiau nei 200 mln. EUR (19 proc. visų ESF+ asignavimų), kad padėtų 54 000 bedarbių įgyti įgūdžių ir gauti individualizuotą paramą. Dar 64,5 mln. EUR bus skirta suaugusiųjų mokymuisi visą gyvenimą ir įgūdžių ugdymui, siekiant pagerinti 1 770 neaktyvių asmenų įgūdžius ir suteikti mokymą daugiau nei 80 000 asmenų per individualiąsias mokymosi paskyras.

Kiti fondai prisideda prie konkurencingumo Lietuvoje, pavyzdžiui, per atvirus konkursus.

Pagal Europos infrastruktūros tinklų priemonę finansuojamos strateginės investicijos į geležinkelių transportą, pavyzdžiui, į „Rail Baltica“, alternatyviųjų degalų infrastruktūros plėtrą oro ir jūrų sektoriuose, energijos rinkos integraciją, įskaitant Baltijos valstybių sinchronizavimą su ES elektros energijos sistema, ir 5G ryšį transporto koridoriuose palei „Via Baltica“. Pagal programą „Europos horizontas“ remiami moksliniai tyrimai ir inovacijos – nuo mokslinių proveržių iki inovacijų plėtros, didinant dalyvavimą ir skleidžiant kompetenciją, o klimato, energetikos ir judumo sritys yra svarbiausi Lietuvos prioritetai. Lietuvoje pagal techninės paramos priemonę (TPP) daugiausia dėmesio skiriama „Rail Baltica“ integravimui į Europos geležinkelių tinklą. TPP taip pat padeda Lietuvai įgyvendinti konkrečias reformas, įtrauktas į jos EAGD planą, pavyzdžiui, susijusias su

strateginiu planavimu, sprendimų priėmimu ir savivaldybių gebėjimų stiprinimu.

Lietuvos EGAD plane taip pat numatytos plataus užmojo priemonės verslo aplinkai ir konkurencingumui gerinti. Įgyvendinant priemones, įtrauktas į praėjusiais metais pateiktus mokėjimo prašymus, reformos apima naujus teisės aktus, kuriais ribojamas mokėjimas grynaisiais pinigais rizikinguose ekonomikos sektoriuose, mokesčių administravimo ir mokesčių surinkimo internetu tobulinimą, naujus teisės aktus dėl suaugusiųjų švietimo ir profesinio rengimo, atnaujintą paskatų įmonėms investuoti į MTP sistemą, atvirųjų duomenų ir skaitmeninės transformacijos kompetencijos centro įsteigimą ir keitimosi duomenimis priemonės sukūrimą, taip pat reikšmingą 150 mln. EUR kapitalo injekciją Lietuvos nacionalinei skatinamojo finansavimo įstaigai (ILTE), siekiant pagerinti galimybes gauti finansavimą.

Dabartiniame septynerių metų ES biudžete (daugiametėje finansinėje programoje) ES fondai atlieka svarbų vaidmenį skatinant aplinkosauginį tvarumą ir žaliąją pertvarką Lietuvoje. ERPF investuoja daugiau nei 15 mln. EUR į su klimatu susijusių nelaimių prevencijos ir atsparumo joms sistemas, o Sanglaudos fondas (SF) remia išteklių naudojimo efektyvumą sukurdamas papildomus beveik 130 000 tonų per metus atliekų perdirbimo pajėgumus. ERPF ir SF investicijos taip pat didina atsinaujinančiųjų išteklių energijos gamybos pajėgumus 800 MW. Tai padidins atsinaujinančiųjų išteklių energijos dalį galutiniame energijos suvartojime ir sumažins priklausomybę nuo iškastinio kuro. Lietuvos BŽŪP strateginiame plane 402 mln. EUR (41 proc. kaimo plėtros finansavimo) skiriama aplinkos ir klimato srities tikslams, o 753 mln. EUR (25 proc. tiesioginių išmokų) – ekologinėms sistemoms. Jais remiama tvari praktika, įskaitant ganyklų tvarkymą siekiant užtikrinti dirvožemio kokybę, ribotą trąšų naudojimą vaismedžių soduose, nulinio dirbimo metodus ir pievų pertvarkymą. Pagal TPP taip pat teikiama parama aplinkos,

maisto ir veterinarijos saugai gerinti ir žaliųjų viešųjų pirkimų stebėsenai vykdyti.

Lietuvos EGAD plane, įskaitant skyrių „REPowerEU“, pateikiamas išsamus žaliajai pertvarkai skirtų reformų ir investicijų rinkinys. Priemonės, dėl kurių per praėjusius metus pateikti mokėjimo prašymai, apima: i) naujus šlapynių atkūrimo ir apsaugos teisės aktus; ii) investicinės aplinkos gerinimą atsinaujinančiųjų išteklių energijos plėtotojams, pavyzdžiui, sutrumpinant leidimų išdavimo procedūrų trukmę iki vieno metų arba nereikalaujant leidimų statyti naujas iki 100 kW galios atsinaujinančiųjų išteklių energijos elektrines; iii) pastatų renovacijos ir žaliųjų finansų kompetencijos centrų steigimą; iv) finansinę priemonę, pagal kurią skiriama iki 550 mln. EUR investicijoms į atsinaujinančiųjų išteklių energijos elektrines finansuoti, ir v) unikalią 200 MW energijos kaupimo sistemą, užtikrinančią Lietuvos energetikos sistemos saugumą, kuri taip pat sudarė sąlygas sinchronizuoti Baltijos valstybes su Europos žemyniniu tinklu.

Teisingumo ir socialinės sanglaudos skatinimas ir galimybių naudotis pagrindinėmis paslaugomis gerinimas yra vieni svarbiausių ES finansavimo Lietuvoje prioritetų. Teikiant ERPF paramą bus užtikrinama prieiga prie naujų ar modernizuotų sveikatos priežiūros įstaigų didelei visuomenės daliai, taip pagerinant sveikatos priežiūros sistemos pajėgumus. Papildydamas ERPF investicijas į infrastruktūrą, ESF+ skatina socialinę sanglaudą remdamas socialines paslaugas. Tai padės atsisakyti institucinės globos, teikti pagalbą šeimos krizių atveju ir atsigauant nuo priklausomybės bei padės sumažinti vaikų skurdą. Suteikus 175 mln. EUR finansavimą, šiomis programomis bus remiamas 3 300 žmonių deinstitutionalizavimas, visapusiškos šeimos paslaugos 75 000 žmonių ir bendruomenės paslaugos 5 400 pažeidžiamų vaikų. Pagal TPP taip pat teikiama parama Lietuvos jaunimo psichikos sveikatos srityje.

A16.1 lentelė. **Atrinkti ES fondai su patvirtintais asignavimais – suvestiniai duomenys (mln. EUR)**

Instrument/policy	Allocation 2021-2026		Disbursed since 2021 (1)
RRF grants (including the RepowerEU allocation)	2 297.6		1 060.8
RRF loans	1 552.7		758.70
Instrument/policy	Allocation 2014-2020 (2)	Allocation 2021-2027	Disbursed since 2021 (3) (covering total payments to the Member State on commitments originating from both 2014-2020 and 2021-2027 programming periods)
Cohesion policy (total)	7 033.5	6 274.3	3 918.6
European Regional Development Fund (ERDF)	3 683.8	3 616.1	2 106.2
Cohesion Fund (CF)	2 039.8	1 248.5	1 057.2
European Social Fund (ESF, ESF+) and the Youth Employment Initiative (YEI)	1 309.9	1 136.4	670.1
Just Transition Fund (JTF)		273.3	85.0
Fisheries			
European Maritime, Fisheries and Aquaculture Fund (EMFAF) and the European Maritime and Fisheries Fund (EMFF)	634	612	39.5
Migration and home affairs			
Migration, border management and internal security - AMIF, BVM and ISF (4)	238.1	428.0	252.1
The common agricultural policy under the CAP strategic plan (5)	Allocation 2023-2027		Disbursements under the CAP Strategic Plan (6)
Total under the CAP strategic plan	3 998.1		1 260.8
European Agricultural Guarantee Fund (EAGF)	3 020.6		1 094.0
European Fund for Agricultural Development (EAFRD)	977.5		166.8

(1) Duomenų apie išmokas pagal EGADP data yra 2025 m. gegužės 31 d.

(2) 2014–2020 m. sanglaudos politikos asignavimai apima 2021–2022 m. įsipareigotus REACT-EU asignavimus.

(3) Šios sumos susijusios tik su išmokomis, atliktomis nuo 2021 m., ir neapima iki 2021 m. valstybei narei atliktų mokėjimų. Taigi duomenys neapima visų mokėjimų, atitinkančių 2014–2020 m. asignavimus. Duomenų apie išmokas EJRŽAF ir EJRŽF lėšomis data yra 2025 m. balandžio 29 d. Duomenų apie išmokas sanglaudos politikos fondų, PMIF, SVVP ir VSF lėšomis data 2025 m. gegužės 5 d.

(4) PMIF (angl. AMIF) – Prieglobsčio, migracijos ir integracijos fondas; SVVP (angl. BMVI) – Sienų valdymo ir vizų priemonė; VSF (angl. ISF) – Vidaus saugumo fondas.

(5) Į BŽŪP strateginį planą neįtrauktos išlaidos neįtraukiamos.

(6) Duomenų apie EŽŪFKP (angl. EARDP) išmokų data yra 2025 m. gegužės 5 d. Informacija apie EŽŪGF (angl. EAFG) išmokas grindžiama valstybių narių deklaracijomis, pateiktomis iki 2025 m. kovo mėn. Tiesioginės išmokos (EŽŪGF) pradėtos išmokėti 2024 m.

Šaltinis: Europos Komisija.

Lietuvos EGAD plane numatytos kelios reformos ir investicijos, susijusios su teisingumu ir socialine politika. Per pastaruosius metus į mokėjimo prašymus įtrauktos reformos ir investicijos apima reformas, kuriomis siekiama gerinti medicinos paslaugų kokybę ir galimybes jomis naudotis ir užtikrinti veiksmingą greitąsias pagalbos paslaugų teikimą. Švietimo reformos apėmė naujus teisės aktus, kuriuose nustatyti pedagogų nacionalinių kvalifikacijos programų rengimo ir įgyvendinimo reikalavimai, taip pat priešmokyklinio, pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo programų peržiūras. Taip pat

buvo vykdomos reformos ir investicijos siekiant užtikrinti kultūros išteklių skaitmenizavimą ir prieinamumą.

A16.2 lentelė. 2019–2024 m. šaliai skirtų rekomendacijų suvestinė lentelė

Lithuania	Assessment in May 2025	Relevant SDGs
2019 CSR 1	Some progress	
Improve tax compliance and	Some progress	SDG 8, 16
broaden the tax base to sources less detrimental to growth.	Some progress	SDG 8, 10, 12
Address income inequality, poverty and social exclusion, including by improving the design of the tax and benefit system.	Some progress	SDG 1, 2, 8, 10, 12
2019 CSR 2	Some progress	
Improve quality and efficiency at all education and training levels, including adult learning.	Some progress	SDG 4
Increase the quality,	Some progress	SDG 3
affordability and	Some progress	SDG 3
efficiency of the healthcare system.	Some progress	SDG 3
2019 CSR 3	Some progress	
Focus investment-related economic policy on innovation,	Some progress	SDG 9, 10, 11
energy and	Substantial progress	SDG 7, 9, 10, 11, 13
resource efficiency,	Some progress	SDG 6, 10, 11, 12, 15
sustainable transport and	Limited progress	SDG 10, 11
energy interconnections, taking into account regional disparities.	Substantial progress	SDG 7, 9, 10, 11, 13
Stimulate productivity growth by improving the efficiency of public investment.	Some progress	SDG 8, 16
Develop a coherent policy framework to support science-business cooperation and	Full implementation	SDG 9
consolidate research and innovation implementing agencies.	Full implementation	SDG 9
2020 CSR 1	Some progress	
In line with the general escape clause, take all necessary measures to effectively address the pandemic, sustain the economy and support the ensuing recovery. When economic conditions allow, pursue fiscal policies aimed at achieving prudent medium-term fiscal positions and ensuring debt sustainability, while enhancing investment.	Not relevant anymore	SDG 8, 16
Strengthen the resilience of the health system, including by mobilising adequate funding and addressing shortages in the health workforce and of critical medical products.	Some progress	SDG 3
Improve the accessibility and quality of health services.	Some progress	SDG 3
2020 CSR 2	Some progress	
Mitigate the impact of the crisis on employment.	Full implementation	SDG 8
Increase the funding and coverage of active labour market policy measures	Some progress	SDG 8
and promote skills.	Some progress	SDG 4
Ensure the coverage and adequacy of the social safety net and improve the effectiveness of the tax and benefit system to protect against poverty.	Some progress	SDG 1, 2, 8, 10, 12
2020 CSR 3	Some progress	
Support liquidity for businesses, especially for small and medium-sized enterprises and export-oriented sectors	Some progress	SDG 8, 9
Front-load mature public investment projects	Some progress	SDG 8, 16
and promote private investment to foster the economic recovery.	Some progress	SDG 8, 9
Focus investment on the green and digital transition, in particular on the coverage and take-up of very high-capacity broadband,	Some progress	SDG 9
on clean and efficient production and use of energy,	Substantial progress	SDG 7, 9, 13
and sustainable transport.	Some progress	SDG 11
Promote technological innovation in small and medium-sized enterprises.	Some progress	SDG 8, 9

(įrašytas kitame puslapyje)

Lentelė (tęsinys)

2021 CSR 1	Not relevant anymore	
<i>In 2022, maintain a supportive fiscal stance, including the impulse provided by the Recovery and Resilience Facility, and preserve nationally financed investment. Keep the growth of nationally financed current expenditure under control.</i>	Not relevant anymore	SDG 8, 16
<i>When economic conditions allow, pursue a fiscal policy aimed at achieving prudent medium-term fiscal positions and ensuring fiscal sustainability in the medium term.</i>	Not relevant anymore	SDG 8, 16
<i>At the same time, enhance investment to boost growth potential. Pay particular attention to the composition of public finances, on both the revenue and expenditure sides of the budget, and to the quality of budgetary measures in order to ensure a sustainable and inclusive recovery. Prioritise sustainable and growth-enhancing investment, in particular investment supporting the green and digital transition.</i>	Not relevant anymore	SDG 8, 16
<i>Give priority to fiscal structural reforms that will help provide financing for public policy priorities and contribute to the long-term sustainability of public finances, including, where relevant, by strengthening the coverage, adequacy and sustainability of health and social protection systems for all.</i>	Not relevant anymore	SDG 8, 16
2022 CSR 1	Substantial progress	
<i>In 2023, ensure that the growth of nationally financed primary current expenditure is in line with an overall neutral policy stance, taking into account continued temporary and targeted support to households and firms most vulnerable to energy price hikes and to people fleeing Ukraine. Stand ready to adjust current spending to the evolving situation</i>	Not relevant anymore	SDG 8, 16
<i>Expand public investment for the green and digital transitions and for energy security, taking into account the REPowerEU initiative, including by making use of the Recovery and Resilience Facility and other Union funds</i>	Not relevant anymore	SDG 8, 16
<i>For the period beyond 2023, pursue a fiscal policy aimed at achieving prudent medium-term fiscal positions.</i>	Not relevant anymore	SDG 8, 16
<i>Foster cooperative public procurement at central government and municipality levels.</i>	Substantial progress	SDG 9
2022 CSR 2	Not relevant anymore	
<i>Proceed with the implementation of its recovery and resilience plan, in line with the milestones and targets included in the Council Implementing Decision of 20 July 2021.</i>	RRP implementation is monitored by assessing RRP payment requests and analysing reports published twice a year on the achievement of the milestones and targets. These are to be reflected in the country reports.	
<i>Swiftly finalise the negotiations with the Commission of the 2021-2027 cohesion policy programming documents with a view to starting their implementation</i>	Progress with the cohesion policy programming documents is monitored under the EU cohesion policy.	
2022 CSR 3	Some progress	
<i>Strengthen primary and preventive care.</i>	Some progress	SDG 3
<i>Reduce fragmentation in the planning and delivery of social services and improve their personalisation and integration with other services.</i>	Substantial progress	SDG 1, 2, 10
<i>Improve access to and quality of social housing.</i>	Some progress	SDG 1, 2, 10
2022 CSR 4	Some progress	
<i>Reduce overall reliance on fossil fuels</i>	Some progress	SDG 7, 9, 13
<i>by accelerating the deployment of renewables</i>	Substantial progress	SDG 7, 9, 13
<i>and increasing energy efficiency and decarbonisation of industry, [transport] and buildings,</i>	Limited progress	SDG 7
<i>and [increasing energy efficiency and decarbonisation] of transport</i>	Some progress	SDG 11
<i>and ensure sufficient capacity of energy interconnections.</i>	Substantial progress	SDG 7, 9, 13
2023 CSR 1	Some progress	
<i>Wind down the emergency energy support measures in force, using the related savings to reduce the government deficit, as soon as possible in 2023 and 2024. Should renewed energy price increases necessitate new or continued support measures, ensure that such support measures are targeted at protecting vulnerable households and firms, fiscally affordable and preserve incentives for energy savings.</i>	Full implementation	SDG 8, 16
<i>While maintaining a sound fiscal position in 2024,</i>	Full implementation	SDG 8, 16
<i>preserve nationally financed public investment and ensure the effective absorption of grants under the Facility and of other Union funds, in particular to foster the green and digital transitions.</i>	Full implementation	SDG 8, 16
<i>For the period beyond 2024, continue to pursue investment and reforms conducive to higher sustainable growth and preserve a prudent medium-term fiscal position.</i>	Full implementation	SDG 8, 16
<i>Strengthen the adequacy of healthcare and</i>	Limited progress	SDG 3
<i>social protection,</i>	Some progress	SDG 1, 2, 10
<i>and improve general public services.</i>	Limited progress	SDG 16

(tęsinys kitame puslapyje)

Lentelė (tęsinys)

2023 CSR 2		
<i>Continue the steady implementation of its recovery and resilience plan and swiftly finalise the REPowerEU chapter with a view to rapidly starting implementation thereof. Proceed with the speedy implementation of cohesion policy programmes, in close complementarity and synergy with the recovery and resilience plan.</i>	RRP implementation is monitored through the assessment of RRP payment requests and analysis of the bi-annual reporting on the achievement of the milestones and targets, to be reflected in the country reports. Progress with the cohesion policy is monitored in the context of the Cohesion Policy of the European Union.	
2023 CSR 3	Some progress	
<i>Strengthen primary care and expand preventive care in order to, inter alia, make the healthcare system more resilient.</i>	Some progress	SDG 3
<i>Improve the planning and delivery of social services.</i>	Substantial progress	SDG 1, 2, 10
<i>Improve access to, and the quality of, social housing.</i>	Some progress	SDG 1, 2, 10
2023 CSR 4	Some progress	
<i>Further reduce reliance on fossil fuels and imported energy</i>	Some progress	SDG 7, 9, 13
<i>by accelerating the deployment of renewables, in particular by ensuring sufficient grid capacity and access,</i>	Substantial progress	SDG 7, 9, 13
<i>ensuring the transformation and decarbonisation of industrial production,</i>	Limited progress	SDG 7
<i>and increasing the uptake of public and sustainable transport, as well as</i>	Limited progress	SDG 11
<i>by making buildings more energy-efficient with a view to, inter alia, reducing energy poverty.</i>	Limited progress	SDG 1, 2, 7, 10
<i>Ensure sufficient capacity of electricity interconnections in order to increase security of supply, continuing the timely synchronisation with the Union electricity grid.</i>	Substantial progress	SDG 7, 9, 13
<i>Step up policy efforts aimed at the provision and acquisition of skills and competences needed for the green transition.</i>	Limited progress	SDG 4
2024 CSR 1	Some progress	
<i>Submit the medium-term fiscal-structural plan in a timely manner.</i>	Full implementation	SDG 8, 16
<i>In line with the requirements of the reformed Stability and Growth Pact, limit the growth in net expenditure in 2025 to a rate consistent with, inter alia, maintaining the general government deficit below the 3% of GDP Treaty reference value and keeping the general government debt at a prudent level over the medium term.</i>	Full implementation	SDG 8, 16
<i>Provide adequate financing for healthcare,</i>	Limited progress	SDG 3
<i>social protection</i>	Some progress	SDG 1, 2, 10
<i>and general public services.</i>	Limited progress	SDG 9, 16
2024 CSR 2		
<i>Address relevant challenges to allow for continued swift and effective implementation of the recovery and resilience plan, including the REPowerEU chapter, ensuring completion of reforms and investments by August 2026. Accelerate the implementation of cohesion policy programmes. In the context of their mid-term review, continue focusing on the agreed priorities, while considering the opportunities provided by the Strategic Technologies for Europe Platform initiative to improve competitiveness.</i>	RRP implementation is monitored through the assessment of RRP payment requests and analysis of the bi-annual reporting on the achievement of the milestones and targets. Progress with the cohesion policy is monitored in the context of the Cohesion Policy of the European Union.	
2024 CSR 3	Limited progress	
<i>Improve health outcomes and the resilience of the health system by strengthening primary care and expanding preventive care.</i>	Some progress	SDG 3
<i>Increase the adequacy of old-age pensions, while maintaining the sustainability of the pension system.</i>	Limited progress	SDG 8
<i>Address regional disparities by promoting cooperation among municipalities in improving access to public services, including public transport.</i>	Limited progress	SDG 10, 11
2024 CSR 4	Limited progress	
<i>Address skills mismatches by improving the labour market relevance of higher education.</i>	Some progress	SDG 4
<i>Facilitate private investment in research and innovation.</i>	Limited progress	SDG 9
<i>Step up resource productivity to progress towards a circular economy.</i>	Limited progress	SDG 6, 12, 15

Šaltinis: Europos Komisija.

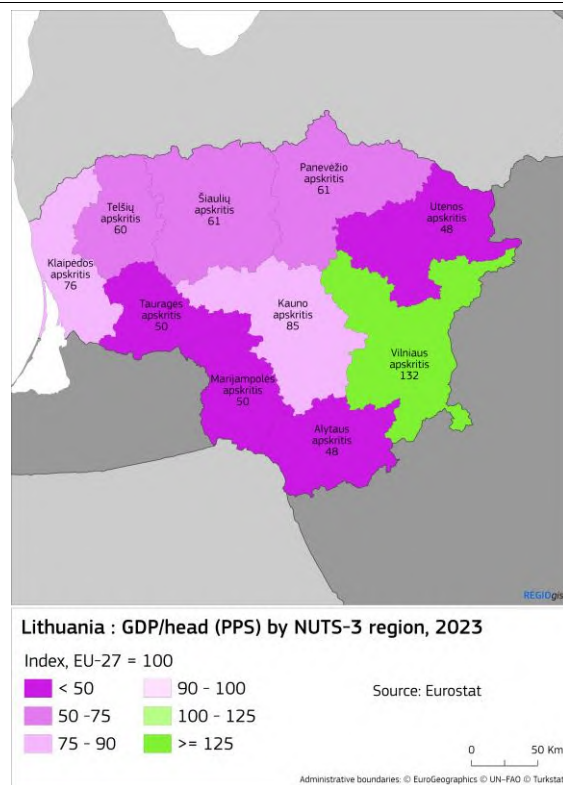
Lietuvos regioninis ekonominis kraštovaizdis dėl asimetrinės ekonominės struktūros ir plėtros pasižymi dideliais regioniniais skirtumais – Sostinės regionas sparčiai vystosi, o likę regionai atsilieka. Didelis bendras gyventojų skaičiaus mažėjimas kartu su senėjimu ir vidine migracija į Sostinės regioną rodo, kad reikia efektyviau teikti viešąsias paslaugas.

Lietuvoje vis dar yra reikšmingų regioninių ekonominės plėtros skirtumų, kurie per pastarąjį dešimtmetį padidėjo, Sostinės regionui (Vilniaus apskričiai) augant sparčiau nei kitoms teritorijoms. BVP vienam gyventojui, išreikšto procentais nuo ES vidurkio, skirtumas tarp Sostinės regiono ir Lietuvos Vidurio ir Vakarų regiono padidėjo nuo 48 procentinių punktų 2014 m. iki 65 procentinių punktų 2023 m. NUTS 3 lygiu labiausiai išsivysčiusiame regione, Vilniaus apskrityje, BVP vienam gyventojui (pagal perkamosios galios standartą, PGS) 2023 m. siekė 132 proc. ES vidurkio, gerokai daugiau nei kituose regionuose. Kauno ir Klaipėdos apskritys pasiekė daugiau nei 75 proc. ES vidurkio, o kiti regionai išlaiko maždaug 60 proc. ar mažesnę lygį. Keturių mažiausiai išsivysčiusių apskričių (Tauragės, Alytaus, Utenos ir Marijampolės), kurios ribojasi su Baltarusija ir Rusija, BVP vienam gyventojui sudarė apie 50 proc. ES vidurkio (A17.1 žemėlapis).

Konvergencijai trukdė lėtesnis BVP vienam gyventojui augimas mažiau išsivysčiusiose apskrityse. Stiprų vidutinį metinį realųjį augimą Lietuvoje (3,6 proc.) skatino dvi labiausiai išsivysčiusios apskritys – Kauno ir Vilniaus, kuriose jis siekė 3,6–4,0 proc., o Klaipėdos apskrityje užregistruotas kuklesnis 1,7 proc. lygis. Priešingai, dviejose mažiausiai išsivysčiusiose apskrityse (Utenos ir Alytaus) augimo greitis buvo atitinkamai 1,3 proc. ir 2,2 proc. (A17.2 žemėlapis).

A17.1 žemėlapis.

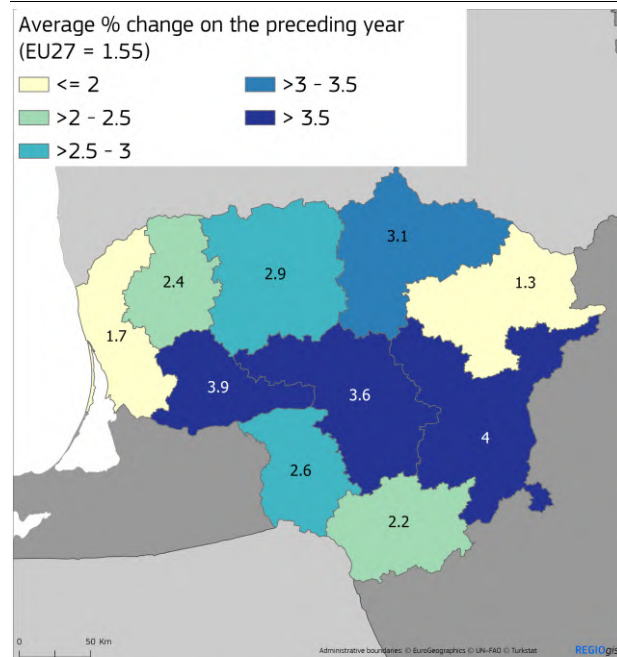
BVP vienam gyventojui (pagal perkamosios galios standartą, PGS), 2023 m.

Šaltinis: Eurostatas.

A17.2 žemėlapis.

Realusis BVP vienam gyventojui augimas (2014–2023 m.)

Real GDP per head growth, 2014–2023

Source: Eurostat

Šaltinis: Eurostatas.

A17.1 lentelė. Tam tikri Lietuvos regionų lygmens rodikliai

	GDP per head (PPS)	Real GDP per head growth	Productivity - GDP per person employed (PPS)	Real productivity growth (per person employed)	Productivity - GDP per hour worked (PPS)	Real productivity growth (per hour worked)	Population growth	Natural population change	Net migration	Working age population (20-64) growth	
	Index EU-27 = 100	Average annual % change	Index EU-27 = 100	Average annual % change	Index EU-27 = 100	Average annual % change	Average annual change per 1000 residents	Average annual change per 1000 residents	Average annual net crude migration rate (%)	Average annual change per 1000 residents of same age	% change over 2 years
	2023	2014-2023	2023	2014-2023	2022	2013-2022	2014-2023	2014-2023	2014-2023	2014-2023	2021-2023
European Union (27 MS)	100	1.6	100	0.6	100	0.9	1.7	-1.5	3.2	-2.1	0.0
Lithuania	87	3.6	82	2.0	73	2.3	-2.1	-5.4	3.3	-4.6	2.0
Vilniaus apskritis	132	4.0	109	2.5	91	2.5	8.1	-3.4	22.6	6.5	5.6
Alytaus apskritis	48	2.2	53	0.8	47	1.6	-12.2	-12.2	3.3	-16.7	-2.4
Kauno apskritis	85	3.6	79	1.9	75	2.6	-0.5	-6.5	14.4	-2.6	2.1
Klaipėdos apskritis	76	1.7	74	0.7	69	1.5	3.3	-6.1	20.6	0.7	4.0
Marijampolės apskritis	50	2.6	52	0.2	48	0.6	-14.1	-10.4	1.2	-17.6	-2.5
Panevėžio apskritis	61	3.1	64	1.0	59	1.9	-13.9	-11.3	0.6	-17.9	-3.0
Šiaulių apskritis	61	2.9	62	1.1	60	2.1	-7.3	-9.6	12.4	-10.2	1.1
Tauragės apskritis	50	3.9	57	2.8	44	2.8	-15.2	-10.4	0.9	-18.7	-2.2
Telšių apskritis	60	2.4	62	0.4	56	0.6	-11.4	-7.6	1.5	-15.9	-2.2
Utenos apskritis	48	1.3	61	1.7	54	2.0	-13.1	-14.5	9.4	-16.9	-1.6

Šaltinis: Eurostatas ir JRC.

Galimybių sudarymas įvairiuose regionuose padėtų išlaikyti ir pritraukti darbingo amžiaus gyventojus, reikalingus ilgalaikiam BVP augimui palaikyti. Daugiau nei du dešimtmečius trunkantis darbingo amžiaus gyventojų skaičiaus mažėjimas ir dar didesnis jaunų gyventojų skaičiaus mažėjimas tapo iššūkiu. 2014–2023 m. Lietuvos darbingo amžiaus gyventojų (20–64 m.) skaičius sumažėjo vidutiniškai 4,6 gyventojų tūkstančiui to paties amžiaus gyventojų per metus. Jaunų gyventojų (jaunesnių nei 20 metų) skaičius sumažėjo vidutiniškai 8,9 gyventojų tūkstančiui gyventojų per metus.

Sostinės regionas yra darbingo amžiaus gyventojų tendencijos išimtis. Jame darbingo amžiaus gyventojų skaičius nuo 2014 m. iki 2023 m. per tą patį laikotarpį padidėjo 6,5 gyventojų vienam tūkstančiui to paties amžiaus gyventojų per metus, o jaunų gyventojų skaičius padidėjo 12 gyventojų vienam tūkstančiui gyventojų, nes jauni ir aktyvūs gyventojai atvyksta į Sostinės regioną studijuoti ir dirbti. Teigiamą demografinę tendenciją Sostinės regione sustiprino ir išorinė imigracija, nes didelė dalis ukrainiečių pabėgėlių Lietuvoje apsigyveno Vilniuje. Priešingai, mažiau išsivysčiusiose ir periferinėse apskrityse per

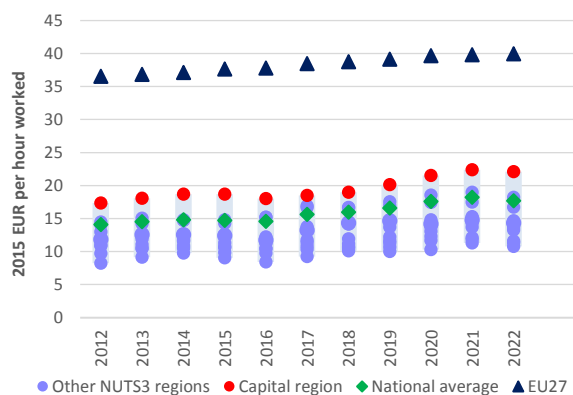
metus smarkiai sumažėjo darbingo amžiaus gyventojų (sumažėjimas 10–19 gyventojų vienam tūkstančiui gyventojų per metus) ir jaunų gyventojų (sumažėjimas 30–35 gyventojais vienam tūkstančiui gyventojų).

Gyventojų ir darbingo amžiaus gyventojų skaičius 2022 m. pradėjo didėti, daugiausia dėl Lietuvos piliečių grįžimo ar Lietuvoje gimusių asmenų, taip pat dėl ES nepriklausančių valstybių piliečių gryniosios migracijos. Darbingo amžiaus gyventojų skaičius per dvejus metus iki 2023 m. išaugo 2 proc., pastebimas augimas klestinčiuose Vilniaus, Klaipėdos, Kauno ir Šiaulių regionuose. Šį padidėjimą visų pirma lėmė vietiniai gyventojai, kurie sudarė 85 proc. augimo, ES nepriklausančių valstybių piliečiams teko 17 proc., o ES piliečių skaičius per šį laikotarpį sumažėjo ⁽¹⁸⁶⁾.

⁽¹⁸⁶⁾ Remiantis Eurostato, darbo jėgos tyrimo ir demografiniais duomenimis.

Konkurencingumas

A17.1 diagrama. **Darbo našumas per valandą**

Vienetas: realusis BVP per dirbtą valandą (EUR, 2015 m. kainomis)

Šaltinis: ARDECO (JRC).

Lietuvos BVP skirtumus visų pirma lemia našumo skirtumai. 2022 m. našumas (BVP per valandą, išreikštas PGS) vidutiniškai sudarė 73 proc. ES lygio, o Vilniaus apskrityje šis rodiklis buvo didžiausias – 91 proc. Kiti pagal dydį rodikliai buvo Kauno ir Klaipėdos apskrityse – atitinkamai 75 proc. ir 69 proc. Kita vertus, Marijampolės, Alytaus, Tauragės apskritys gerokai atsiliko, našumas nesiekė 50 proc. ES vidurkio (A17.1 diagrama).

Našumas artėja prie ES vidurkio, tačiau vidiniai skirtumai išlieka. Lietuvos realusis našumas per valandą kasmet augo vidutiniškai 2,3 proc. (2013–2022 m.) ir lenkė 0,9 proc. ES vidurkį, tačiau 2022 ir 2023 m. jis sumažėjo, o regioniniai skirtumai neišnyko. Vilniaus ir Kauno apskrityse užfiksuotas spartus augimas (2,5 proc. ir 2,6 proc.), o mažiau išsivysčiusiame NUTS 3 regione Tauragės apskrityje – 2,8 proc. Priešingai, Alytaus ir Marijampolės apskrityse našumas augo daug lėčiau (atitinkamai 1,6 proc. ir 0,6 proc.). 2023 m. našumas per valandą sumažėjo visoje šalyje, mažiausiai Vilniaus apskrityje (–1,2 proc.) ir daugiau nei 4 proc. daugumoje kitų apskričių, taigi skirtumai dar labiau padidėjo.

Nevienodas ekonominis vystymasis stabdo našumo lygio vidaus konvergenciją.

Didžiuosiuose miestuose, ypač Vilniuje, inovacijos tapo ekonomikos transformacijos pagrindu pritraukiant aukštos kvalifikacijos specialistus ir kuriant aukštos pridėtinės vertės produktus, kurių pardavimai lėmė reikšmingą BVP ir našumo augimą. Likusioje Lietuvos dalyje dominuoja labai mažos įmonės, daugiausia vietovėse, kurių ekonominiai rezultatai prasti ir kurių svarba žinių ekonomikai ir inovacijų plėtrai vidutiniška. Tačiau gerų vietos klasterių plėtros pavyzdžių galima rasti visuose regionuose: Kauno apskritis sėkmingai pritraukia investicijas ir plėtoja biotechnologijų sektorių, Klaipėda – jūrų technologijas, o Panevėžio apskritis siekia tapti robotikos centru.

Mažesniu našumu pasižyminčios apskritys susiduria su pagrindinių augimą skatinančių veiksnių trūkumu. Vilniaus apskritis pirmauja MTP, aukštos kvalifikacijos užimtumo, junglumo, inovacijų ir konkurencingumo srityse. Apskrityje 0,9 proc. BVP skiriama verslo MTP, užimtumas žinioms imliuose paslaugų sektoriuose sudaro beveik 50 proc. visų darbo vietų, o 10 proc. darbo vietų yra aukštųjų technologijų sektoriuose. Kita vertus, visos kitos apskritys į verslo MTP investuoja tik 0,3 proc. BVP, užimtumas žinioms imliuose paslaugų sektoriuose sudaro 35 proc., o aukštųjų technologijų sektoriuose – 2,7 proc.

Vis dar esama didelių žmogiškojo kapitalo ir įgūdžių – pagrindinio našumą skatinančio turto – skirtumų. 2023 m. Vilniaus apskrityje akademinį laipsnį turėjo 62 proc. 25–64 metų amžiaus žmonių – tai didžiausia dalis ES, o kitose Lietuvos apskrityse – vidutiniškai 40 proc. Pirmauja didmiesčiai: juose 62 proc. gyventojų turi akademinį laipsnį, miestuose ir priemiesčiuose – 35 proc., o kaimo vietovėse – 32 proc. Yra pastebimų regioninių skirtumų skaitmeninio raštingumo srityje. 2023 m. 53 proc. žmonių turėjo bent pagrindinius arba geresnius nei pagrindinius skaitmeninius įgūdžius, t. y. mažiau už ES vidurkį (56 proc.). Miestų rezultatai buvo geresni (60 proc.) nei kaimo vietovių (47 proc.). Miestų mokyklų moksleiviai matematikos, gamtos mokslų ir

skaitymo raštingumo PISA testuose⁽¹⁸⁷⁾ 2022 m. surinko vidutiniškai 70 balų daugiau nei jų penkiolikmečiai bendraamžiai, lankantys kaimo mokyklas, o tai gerokai viršija ES vidutinį miesto ir kaimo vietovių mokymosi pasiekimų skirtumą.

Transporto jungtys ir infrastruktūra įvairiose apskrityse taip pat labai skiriasi. Vilniaus apskrityje per mažiau nei 90 minučių automobiliu galima pasiekti 81 proc. gyventojų 120 km spinduliu, palyginti su šalies vidurkiu – 68 proc., Šiaulių apskrityje – tik 47 proc. Viešojo ir užsakomojo transporto galimybės kaimo vietovėse yra ribotos, o tai trukdo lengvai pasiekti darbą ir naudotis viešosiomis paslaugomis, ypač pažeidžiamoms gyventojų grupėms. Skaitmeninis junglumas pasižymi mažesniais skirtumais: prieigą prie interneto iš viso turi 89 proc. namų ūkių, tai yra nuo 92 proc. miestuose iki 85 proc. kaimo vietovėse.

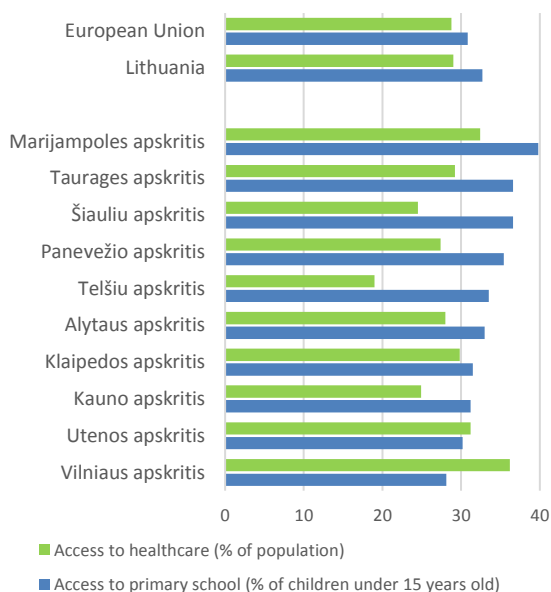
Socialinis teisingumas

Gyventojai, gyvenantys ne Sostinės regione, taip pat susiduria su didesniais sunkumais ieškant darbo. 2023 m. Sostinės regione užimtumo lygis buvo 83 proc., nedarbo lygis – 4,9 proc. Kita vertus, Vidurio ir Vakarų regione užimtumo lygis siekė 76 proc., o nedarbo lygis buvo 7,8 proc. Skirtumai buvo akivaizdesni pagal gyvenvietės tipą: miestuose buvo didesnis užimtumas (84 proc.) ir mažesnis nedarbas (5,3 proc.), o kaimo vietovės atsiliko – jose užimtumas buvo 73 proc., o nedarbo lygis – 8,6 proc.; šie rodikliai pabrėžia nuolatinius regioninius ir miesto bei kaimo vietovių skirtumus.

Lietuvos demografinės tendencijos per pastaruosius dešimtmečius, kurias lėmė gyventojų skaičiaus mažėjimas, senėjimas ir vidinė migracija, padidino spaudimą viešosioms paslaugoms, ypač kaimo ir

periferinėse vietovėse, kuriose gyventojų mažėja. Apskritai tik 29 proc. kaimo gyventojų gyvena 10 minučių kelio automobiliu nuo artimiausio sveikatos priežiūros centro; tai atitinka ES vidurkį. Sveikatos priežiūros centrų prieinamumas įvairiuose regionuose buvo nuo 36 proc. Vilniaus apskrityje iki 19 proc. Telšių apskrityje. Pėsčiomis pasiekti pradinę mokyklą per 15 minučių kaimo vietovėse galėjo 33 proc. vaikų. Tai viršija ES vidurkį (31 proc.)⁽¹⁸⁸⁾ ir didžiausia dalis tenka Marijampolės apskričiai (40 proc.), o mažiausia – Vilniaus apskričiai (28 proc.) (A17.3 diagrama).

A17.2 diagrama. **Prieiga prie sveikatos priežiūros ir pradinio ugdymo paslaugų kaimo vietovėse, 2023 m.**

Vienetai: gyventojų, kurie automobiliu gali pasiekti artimiausią ligoninę per 10 minučių, procentinė dalis (ES 27); Vaikų iki 15 metų amžiaus, kurie gali pasiekti pradinę mokyklą per 15 minučių pėsčiomis (ES 24), procentinė dalis.

Šaltinis: Eurostatas.

Lietuva svarsto galimybę dalytis savivaldybių teikiamomis paslaugomis viešųjų paslaugų efektyvumui, prieinamumui ir kokybei gerinti. Tačiau dabartinėje teisinėje pasidalijamųjų savivaldybių paslaugų, tokių kaip viešasis

⁽¹⁸⁸⁾ Vidurkis apskaičiuotas remiantis 24 valstybių narių duomenimis, nes Bulgarijos, Maltos ir Latvijos duomenų nėra.

⁽¹⁸⁷⁾ Tarptautinio moksleivių vertinimo programa (PISA).

transportas, sveikatos priežiūra, švietimas, socialinės ir verslo paslaugos, vandens tiekimas, nuotekų valymas ir atliekų tvarkymas, teikimo sistemoje susiduriama su kliūtimis dėl prieštaringų teisės aktų ir spragų, trūksta koordinavimo ir gairių, todėl savivaldybėms sunku kurti pasidalijamąsias paslaugas. Norint pasinaudoti potencialia pasidalijamųjų savivaldybių paslaugų nauda Lietuvoje, gali prireikti sustiprinti pagrindinius teisinius, fiskalinius ir institucinius pagrindus ⁽¹⁸⁹⁾.

įvairiuose regionuose taip pat labai skiriasi ir vidutiniškai sudaro 8,5 proc. viso užimtumo šalyje (mažiau nei 15 proc. ES) – nuo 15 proc. Sostinės regione iki tik 5,6 proc. Vidurio ir Vakarų Lietuvos regione ⁽¹⁹¹⁾.

Tvarumas

Tvarumo rodikliai labai skiriasi tarp Lietuvos NUTS 2 regionų, ypač išmetamo teršalų kiekio srityje. 2023 m. Lietuvoje vidutinis išmetamas šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekis vienam gyventojui (7,2 tonos CO₂ ekvivalento) atitiko ES 27 vidurkį. Tačiau Vidurio ir Vakarų Lietuvos regione išmetamųjų teršalų kiekis (8,5 t CO₂ ekv.) buvo beveik dvigubai didesnis nei Sostinės regione (4,3 t CO₂ ekv.) dėl didelio pramonės energijos suvartojimo intensyvumo pirmajame regione.

Pagal žaliąją infrastruktūrą ir užimtumą Lietuva nesiekia ES vidurkio, tačiau esama pastebimų regioninių skirtumų. Elektrinių transporto priemonių įkrovimo infrastruktūra įvairiuose regionuose skiriasi, tačiau apskritai išlieka ribota – 10 km spinduliu vidutiniškai yra 42 įkrovimo prieigos, palyginti su ES vidurkiu (287), ir net geriausiais veiklos rezultatais pasižyminčiame Sostinės regione yra tik 123 įkrovimo prieigos ⁽¹⁹⁰⁾. Žaliųjų darbo vietų dalis

⁽¹⁸⁹⁾ *Enabling inter-municipal shared services provision in Lithuania*, OECD 2024.

⁽¹⁹⁰⁾ Prieigos prie alternatyviųjų degalų infrastruktūros rodikliai pagrįsti REGIO GD ir JRC skaičiavimais, atliktais naudojant Europos alternatyviųjų degalų stebėjimo centro (EAFO), Eurostato, „TomTom“ ir „Eco-Movement“ duomenis.

⁽¹⁹¹⁾ [*Measuring transition to a competitive and sustainable economy*, JRC.](#)